6
37-d
49

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
28 A
55

6-37-d-49

XXXI. 1. 13
12125. vol. 1-10

EPISTOLARVM
PAVLI SACRATI
CANONICI FERRAR.
LIBRI SEX.

Ab eodem denuo recogniti.

Nonnullis ad eum additis doctiſſimorum,
& Eloquentiſſimorum Virorum.
PAVLI MANVTII, &
M. ANTONII MVRETI.

Eiuſdem in calce aliquot quæ
Præfationes vocantur.

FERRARIÆ.
Ex Typis Victorij Baldini. M.D.LXXX.

IACOBO SACRATO
Epiſcopo Carpentoracti,
CLARISSIMO ET OPTIMO VIRO.

PAVLLVS SACRATVS FRATER SVVS S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

MIRVM me Antiſtes optime atq; humaniſſime deſiderium poſteritatis tenet; cumq; ingraueſcente iã ætate multæ aliæ cupiditates imminuantur atq. frangantur, vna hæc quotidie magis augeſcit. Neq. me id fateri pudet, Cum legã & præſtantiſsimos omnium ætatum viros codẽ ſtudio inflammatos fuiſſe, Et optimum quemq. etiam nunc eidẽ poſteritati ſeruire videam, quòd hoc hominum generi a natura datum ſit, vt cũcti memoriam nominis ſui, quo ad eius fieri poteſt, relinquere cupiãt. Sæpe igitur hãc ego opinionẽ habui,

ſi poſsem efficere, vt mea opera, qui vtriuſq. noſtrum vitæ curſus fuiſſet, etiã poſteri ſcirent, Ac te quidẽ, qui Romę diu, Peruſij, Vicẽtiæ, in Piceno, in Cypro aſſeſſor atq. Vicarius pro Eccleſia Sãcta multos exãtlaſti labores, diuina benignitate, ac maximo Gregorij xiij. Sancti & ſummi Pontificis beneficio, nec non ampliſsimi Cardinalis Io. Moroni Viri ſapientiſsimi, omniumq; præſtantiſſimi patrocinio & egregia opera, nec opinantem, atq. alia omnia potius meditantẽ Epiſcopũ creatũ fuiſſe: Me vero poſt cõplures annos in peregrinatione, aliquot aũt in gymnaſio Patauino cõſumptos in patriam rediјſſe, meq; totum eccleſiæ addixiſſe in ea honorifico ſacerdotio decoratum. Sed in eã quoq. curã admodũ incumbere debui, cũ fratres germani ſimus, vt huius fraternæ neceſſitudinis cõiunctioniſq; noſtræ ne poſteritas quidẽ omniũ ſeculorũ immemor ſit. In qua cogitatione mihi crebro verſanti quæ ineunda ratio, &

quæ

quæ via reperiēda eſſet, difficilis mihi diu deliberatio fuit, quòd cū ego sẽper ingenio atq. induſtria minime potuerim, & ſtudia mea occupationib. & negotijs ſæpe interpellantib. interrupta fuerint, ſi quid inchoauerim, nunquā tamen perfecerim. Demū cū mihi veniſſet in mētē epiſtolarum aliquot, quas ad amicos diuerſis tēporibus dederā, quarūq; exēpla apud me ſeruauerā, eas correctas, atq. emēdatas in volumen redegi, & cū intimis ac familiarib. communicaui; Illi vero me rogare valde cæperunt, vt illas in aſpectū lucēq; proferrē: Aiebāt. n. ipſas ſi nō omnib. ſaltē ijs ad quos miſſę ſunt, gratas fore, meq; admonebāt, vt ætatis meæ ferè iā exactæ rationē ducerē, per quam tēpus prorogari mihi nō liceret. Quorū volūtati obſequi & ſi diu recuſaui, ꝙ eius generis epiſtolę meæ nō eſsēt, quę delectare poſsēt, vt potè inanes & frigidæ; cū tamen ſæpe ſtimulos mihi admouerēt, annui tādē atq. aliorū veſtigia imitari, & hæc mea

ſcrip-

ſcripta qualiacũq.eſsẽt,diuulgare ſta-
tui,q̃ vt typis ẽt deſcribãtur,diligẽter
curaui. Nec, mihi crede, anceps fui,
quẽ illis patronũ dare vellẽ; tu.n. pri-
mus mihi occurriſti,cui has lucubra-
tiones meas dicarẽ, & cũ tui nominis
inſcriptione emitterẽ atq. publicarẽ.
Quod cõſiliũ vt ceperim,multæ & iu
ſtæ me cauſæ impulerũt. Imprimis ꝙ
mihi frater es cariſsimus & optimus,
quẽ iure diligere,& amare debeo.Tũ
tua sũma integritas,doctrina, & pru-
dẽtia gubernandi gregis tibi cõmiſſi,
ac modeſtiſſimi tui mores ad obſeruã
dũ te magnopere me alliciũt: Deniq.
tua præclara atq. illuſtria facta, quib.
tibi homines iſtos adiũxiſti,vt ex mul
tis iſtinc litteris, quæ ad me perlatæ
fuerũt,ac nuncijs plene cognoui,po-
ſtulant,vt te admirer atq. ſuſpiciam.
quare rationibus his adductus meri-
to te omnibus prępoſui,atq.ex cũctis
vnum delegi,quem vigiliarum mea-
rum primum capere fructum opta-
rim,ſperans & vehemẽs hoc in te ſtu-
dium

dium meum tibi non ingratum atq. iniucũdũ fore, & me haud reprehenſum iri, ꝙ erga te talẽ fratrẽ, cuius excelſa virtus iandudũ eluceat, certiſsimũ pro virib. propenſæ meæ erga te volũtatis ſignũ, ac præclarũ mei de te iudicij teſtimoniũ dederim. Nã ſi ad ampliſsimũ virũ tale quidpiã miſiſsẽ, cõſcius mihi erã me obtrectatorũ calũnias non euitaturũ fuiſſe, ꝙ clariſsimorũ hominũ aures nugis obtũdere auſus, nimis mihi arrogaſsẽ. Accipe igitur munuſculũ hoc ab optimo ac tibi deditiſsimo animo profectũ; Et cogita, quãdiu epiſtolæ iſtæ extabũt, meã erga te incredibilẽ beneuolentiã atq. obſeruãtiã nũquã obſcurã fore, & in quorum manus peruenerint, ijs certè nos arctiſſimo fraterni amoris vinculo aſtrictos atq. cõiũctos fuiſſe, cognitũ atq. ꝑſpectũ iri. Vale humaniſ. Antiſtes, quẽ Deus opt. & clementiſſ. pro ſua benignitate diu ſaluũ cõſeruare ac fortunare velit. Ferr. v. Kal. Nouemb. die natali tuo. MDLXXIX.

AD PAVLLVM SACRATVM CANONICVM FERRAR.

Flauius Antonius Gyraldus.

QVIS hoc beatum ter quaterq́; ſeculum,
Vocare nolit pertinax?
Fandi reuireat cum vetus iam copia,
Inculta quę olim exaruit.
Oblita erat gens, flexanima regem quod hęc
Vis vicit orbis vnicum.
Cum parcere hoſti ſuaſus, in cuius caput
Iam iam imminebat carnifex,
Iuſſit patroni deprecantis gratia
Solui hunc timore, ac vinculis.
Tu Paulle clara litteris, ac ſtemmate
Sacrata proles quem tulit,
Facis, reſurgat vt facultas aurea
Contempta vulgo ignobili,
Vtroq; geſtans quod Midę aures tempore
Artis decorę eſt inſcium.
Hoc tu qua amicis prӕditus volumine
Dicis ſalutem plurimam,
Campoq́; decurrens virenti, ac florido
Orationis flumine,
Sermone, ſtudio ac noſceris prudentię
Virtutis antiquę ęmulus.
Lętare plurimum, tuam pręſtantiam
Sepulcra nulla contegent.
Vatiq́; crede, hoc augurem dudum ſuo
Pręſagiſſe Apollinem.

PAVLLI SACRATI CANONICI FERRAR. EPISTOLARVM Liber. I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AD IACOBVM SACRATVM EPISCOPVM CARPENTORACTI fratrem ſuum.

PAVLLVS SACRATVS I. O. BAPTISTAE SACRATO PATRI SVO. S. P. D. Ferrariam.

LEGI ſuauiſſimas litteras tuas mi Pater, in quibus quod petis à me, vel flagitas potius, vt nullas ad te litteras dem, niſi Latinas, meas enim te non eſſe lecturum, niſi Latine ſcriptas, idq́; ea te cauſſa velle, vt in optimo dicẽdi genere me exerceam; graue certe mihi onus imponis Pater, cum tu ipſe perſpicias me huc veniſſe, vt tota cogitatione, & cura in philoſophiæ ſtudia incumberem, in hisque quoad ingenium meum ac diligentia ferret, proficerem; hæc autem ſtudia maxime inter ſe dif-

ferre non ignores, quod in his, in quibus nunc verſor aſſidue, de rebus agatur: in illis vero, in quibus tu potiſſimum a me requiris, vt operam conſumam, de verbis tantum quæratur: nec te lateat, ſi ſtylo operam dedero, animum meum a philoſophia, quæ hominem ſapientem reddit, auocatum iri, quod eodem tempore vtraque in re operam ponere nequeam. Sed tamen tuæ, quoad potero, morem geram voluntati; nec patiar vnquam, vt obedientiam à me deſideres: perficiam autem, vt cum multos genueris filios, atque eduxeris, ex iis, qui te magis obſeruarit, atque coluerit quam ego, qui tibi ſemper parere conatus ſum, iure affirmare poſſis fuiſſe neminem. Ad te vero tunc ſcribam, cum ab hiſce ſtudiis feriatus ero: Sæpe enim, vt tute ſcis, ab his vacare nobis contingit: ac tam crebro mittam litteras, vt non verear, ne non ſcribendo te expleam; at, ne te obtundam nugis, qui in forenſibus cauſis totus occupatus es, valde pertimeſcam. Nunc has perbreues accipito, quæ tibi teſtes ſint meæ erga te voluntatis; poſthac longiores expectato. Vale mi Pater, quem mihi Deus Opt. Max. diu incolumem ſeruet. Patauii. VI. Kal. Martii. CIƆ IƆ XLII.

IA.

IACOBO SADOLETO CARDIN. AVVNCVLO SVO. Romam.

NON ſum neſcius te mirari, cur ad huc tam raras, immo nullas ad te litteras dederim, cum ſumma erga te obſeruãtia mea in primis hoc poſtularet, vt te litteris ſæpe ſalutarem; quod mihi quoque recordanti non poteſt non eſſe moleſtum, licet culpa carere me ſentiam. neq; enim hoc vlla mea negligentia accidit, ſed inopia argumenti digni præſertim amplitudine tua. Nam ſi aliquid mihi in mentem veniſſet, quod ad te ſcribendum putaſſem, meam certe in hoc diligentiã non requiſiuiſſes. Nunc ego tuo nouo in me beneficio admonitus, non putaui mihi eſſe prætermittendum, quin maximas tibi gratias continuo agerem, atque haberem, quod tu pro tua ſingulari humanitate mei commodi rationem duxeris: ſcribit enim ad me Florebellus, te cum Epiſcopo Veronæ per familiares diligenter egiſſe, vt penſionem ſolueret; atque magna eius parte exacta ſtatuiſſe, vt integra pecuniæ meæ ſumma ex Camilli pecunia conficeretur, quam deinde Carolus Venetijs curari mihi iuberet. Quod tuum factum non mediocri mihi fuit argumento amoris erga me tui: planè enim oſtendiſti, etſi tot, ac tantis occupationibus diſtineare, meum tamen

hic ſtatum tibi valde curæ eſſe. Sed hoc meam erga te pietatẽ minime auxit, quod ego ad eam nihil addere poßim, ſtimulos quidem mihi admouit, vt in eam cogitationem incumberem, quo modo tua in me beneficia ſuſtinere queam. quæ etſi diffido vlla me vnquam induſtria, diligentia, atque opera aſſequi poſſe, niſi me tua humanitate adiuueris, mea tamen ſumma erga te obſeruantia pietateq; efficiam, vt ea te apud me poſuiſſe minime pœniteat. Te febrim tertianam habuiſſe ex eodem Florebello cognoui, nec miratus ſum, cum iſtis maximis caloribus, quibus nemo in hac regione meminit maiores, pauci ſuam valetudinem tueantur: eoque morbo te liberatum eſſe ita ſum lætatus, vt dolorem ſecutum gaudium abſterſerit. Sed ſpero fore, vt te in vinea tua belle ædificata, & ſatis amœna te ita reficias, vt priſtinas vires recuperes, atq; æſtatis moleſtias ſedes. Ego quoque, quoniam hoc temporis eſt, mea ſtudia intermiſi, exſpectoque dum ſe calor frangat, vt alacrius ad ea redire poſſim. Interim valetudini do operam. Vale mi amplißime Patrone, ac perge me, ſi dignum ſtatuis, tua beneuolentia complecti. Hieronimus Niger, ac Lazarus noſter Bonamicus multam tibi ſalutem adſcribunt.

Patauij. v. Non. Quinctil. CIↃ IↃ X L I I.

PE-

PETRO LIPOMANO
EPISCOPO VERONAE.
Romam.

Cvm antea ex multis, atq; illis quidem viris præclaris ea de tuis prꝑſtantibus animi bonis, prudentia in primis, atq; doctrina cognoui, quæ me in tui admirationem impulerunt: tùm hoc tẽpore facile adducor, vt ita eſſe non dubitem, quòd video te iudicio ſapientiſſimi Pontificis, ampliſſimi etiam, & grauiſſimi Senatus ſententia comprobato, ad illam arduam prouinciam delectum fuiſſe, in qua aliquot ſuperiorum temporum viri præclariſſimi elaborauerunt, vt ſalutem ſcilicet Chriſtianæ Reipub. contra hoſtes tueare. In quo munere obeundo cum te ita prudenter, ac ſapienter gerere audiam, vix vt imitationi factorum tuorum locus à te relinquatur, eſt quod non ſolũ te magnopere admirer, ſed etiam Chriſtianę Reipub. atq; huic ſæculo noſtro mirum in modum gratuler, quod alteri quidem opem feras non modicam, alteri verò etiam ornamentum parias. Atque magna ad hæc tua præclara bona acceſſio fit, quod ex ampliſsimo Saluiato patrono meo intellexi te non illos ſolum tueri, ac fouere, quos propter ſummam ipſorum doctrinam amore tuo dignos ſtatuas; verum eos quoque, qui ad

optimas artes, & voluntate, & ſtudio propenſi tibi eſſe videantur: cuius tanti apud me auctoritas fuit, ſicuti in omnibus rebus grauiſsima eſſe debet, vt continuo ad te amandum colendumq; fuerim incenſus: ac præterea in ſpem venerim, cum ex eorum me numero agnoſcam, qui ſemper ſtudio litterarum flagrauerint, licet ingenij tarditate parum profecerint, fore, vt tu de meo animo certior factus, in amicitiam me tuam, ac fidem recipias. His ego compluribus cauſsis motus, has ad te litteras dedi magnitudine animi tui fretus, eas tibi non ingratas fore, ex quibus perſpicias, quàm me libenter conferam in clientelam tuam, quem patrocinio tuo tueare, ac defendas. Non enim vereor, ſi tuæ humanitati conſtare volueris, eiq; opinioni reſpondere, quæ à me de te ſuſcepta eſt, ac iudicio ampliſsimi viri confirmata, ne non mihi ad familiaritatem tuam aditũ patefacias, præſertim cum ea mecum afferã, quæ tuam erga me beneuolentiam allicere debeant; quòd ſcilicet te magna cum admiratione tuarum præſtantiſsimarum virtutum colam, atq; obſeruem; teq; cum reliquis tui ſimilibus, quoad eius fieri poteſt, imitari ſtudeam. Accedit ad hæc non mediocre illud vinculum, quo tecum adſtringor, quòd magna ex parte fortuna mea in tua benignitate, ac liberalitate poſita eſt, quæ ex annua penſione conſtat; in qua ſoluenda ſi te

eum præſtiteris, quem animo effinxi, ad omnia videlicet, quæ meis ſtudijs accommodata futura ſint, paratiſsimum, poſſum ne ego refugere, quin tuas laudes perpetuo prædicem; tu vero, ne me tibi tantopere deditum tua beneuolentia complectare? quo mutuo inter nos officio cum tecum cõiunctus ſim, tu me amabis, ac meam iam ſummã erga te obſeruantiam tibi eſſe gratam re ipſa cõprobabis. Vale Antiſtes optime.

HADRIANO
Epiſcopo Iuſtinopolitano.

NOLI *mirari Antiſtes integerrime, quòd ego tibi de tua dignitate ſero gratuler: non enim te Epiſcopum creatum eſſe ante audiui, quàm Iacobus frater meus me de hoc admonuit, qui ſe id ab amicis ſuis, qui Romæ ſunt, intellexiſſe mihi affirmauit. Quòd ſi antea de hoc iucundiſſimo nuncio certior factus fuiſſem, nunquam certe officium meum iamdiu tuæ excellenti virtuti debitum deſideraſſes. Nam cum te ſemper plurimi fecerim ex eo tempore, quo tu Patauij* μετὰ τὰ φυσικὰ *Ariſtotelis egregia tua cum laude legebas, meamque quotidie erga te obſeruantiam auxerim, quòd abs te me vehementer diligi cernerem; tu vero, quotieſcunque ſors tulit, vt hac tranſieris, veteris coniunctionis noſtræ*

non oblitus, nec tuæ ſummæ humanitatis, me diſcipulum tibi deditiſſimum præceptor amantiſſimus ſalutare volueris; in hanc, opinor, cogitationẽ venire non potuiſti, vt me in colenda amicitia muneris, ac officij mei, ſi rem cognouiſſem immemorẽ fuiſſe arbitrareris. Nec ego eò dico; quòd te de meo multo in te ſtudio, ac propẽſa voluntate vnquam veritũ fuiſſe credam; ſed quòd, cum ſine vlla mea negligentia gratulatio prætermiſſa ſit, tarditatem meam excuſari, atque locorum interuallo, quo diſiuncti ſumus, omnem culpam tribui poſtulo. Nunc igitur vere, & ex animo tibi gratulor, nec, vt tibi, ſicut pleriſque, qui nulla virtute ornati honorum ſplendore illuſtrati fuerunt, dignitas iſta laudi ſit exopto: ſed abs te viro prudentia, doctrina, omniq́ue virtutum genere valde prædito, eam ipſam honeſtari mirum in modum lætor: nec dubito, ſi multos tui ſimiles haberemus, quin Religio noſtra ab aduerſarijs iamdiu agitata, atque debilitata, per vos tandem recreata conquieſceret, atq; omnibus venerationi eſſet. Sed, vt hæc mittam, quod ad me attinet, illud te rogatum maxime velim, vt, cum me ſemper admodum amaueris, atque animaduerteris te à me magnopere coli, des operam, ne dignitas tua mihi noceat, quin me in numerum tuorum iam aſcriptum, & eorum præſertim, qui tibi deditiſunt, perpetuo ſerues.

Me

me enim tuarum laudum prædicatorem, nominis tui cultorem, & ad omnia, quæ mea quidem in poteſtate ſunt, tibi vero gratiſsima fore intellexero, paratiſsimum ſemper habebis. Vale Antiſtes optime. Ferrariæ.

IO. BAPTISTAE SARACIO.

ETSI *non dubitabã antea Saraci optime, quin me amares: (multa enim & eximia amoris erga me tui ſigna mihi ſæpe dediſti) hoc tamen tempore, quo de magno meo, ac fratrum meorum commodo agebatur perſpicere tuum in me ſtudium, tuamq; ſingularẽ humanitatem, quæ te impulit, vt teſtificationem de eo manu tua ſcriptã ad me mitteres, de quo te per litteras rogauerã, iucũdiſſimum certe mihi fuit, atq; optatiſſimũ. Nolim tamẽ arbitrere me hoc mihi arrogare, vt tu epiſtola mea adductus, orationeq; mea delinitus, tali me beneficio affeceris: nimis enim eſſem arrogans, ſi eã me in dicendo habere vim mihi perſuaderẽ, vt voluntatẽ tuã ad meas vtilitates allicere poßẽ: ſed hoc totũ tuæ excellentis virtutis, ac humanißimæ naturæ proprium fuit. Natus enim ad conciliandos tibi multis officijs hominũ animos, atq; altitudinem animi tui in benemerẽdo de bonis quotidie exercẽs, cùm omnes ſummo amore tibi deuinxiſti, tùm quoq; meũ erga te animum*

mum adeo prouocaſti, vt te perinde ac alterũ parentem beneuolentia, atque veneratione proſequar. Demũ pro tuo hoc nõ vulgari officio, quod nulla tua occupatio vel maxima interrũpere potuit, me tibi obſeruantiam, atque pietatem, omnia denique officia in te ſumma, & ſingularia ſtudia debere fateor. Non ago tecum de referenda gratia: tibi enim ſemper ornãdi mei facultas dabitur, qui & auctoritate polles et fortunis; mihi autẽ ad remunerandũ nihil ſuppetit præter volũtatẽ, quã nihilominus in te adeo conſtantẽ retinebo, vt, ſi quãdo occaſio tulerit, re ipſa tibi indicare vt mihi liceat, quo ego pacto ſim erga te affectus, eam profecto non ſim amiſſurus. Agam ne igitur tibi gratias? mihi crede, non reperio quibus verbis: nam cum meæ orationis facultatẽ longe ſuperet virtus tua, ac recens nunc amoris erga me tui ſignificatio, ineptiarũ merito inſimularer, ſi ad gratiarum actionẽ aggrederer, cũ res tibi verbis ſatisfieri minime patiatur. Reliquũ eſt, vt gratia à me tibi habeatur, quam certe maximam, & perpetuam exſpectare debes: Nam et in ſacris meis ita te tuaq; erga me merita memoria tenebo, vt me quàm gratiſſimum erga te ſemper iudices, dignumq; cuius patrocinium quotidie ſuſcipias, tuaq; beneuolentia tueare. Vale præſtantiſsime Saraci: teque nobis Deus Opt. Max. incolumem diu ſeruet, atque fortunet. Ex Ædibus noſtris.

IO-

IO. BAPTISTAE FOSCHINO Vicario.

NON queo tibi ſatis explicare Foſchine optime, quantam mihi Præpoſiti noſtri aduentus lætitiam attulerit; cuius potisſimum opera effectũ eſt,vt amplisſimus Cardinalis noſter profectionẽ ad vrbem in menſem Septembrem reiecerit: maximam certe cepi. Nam cum de meo hinc diſceſſu valde ſollicitus eſſem,quòd magno meos,meaq; omnia incommodo afficerem, ita hoc nuncio ſum recreatus, vt reuixiſſe nunc mihi videar. Ac ſane complures cauſſæ intercedebant,quæ me abeſſe ægre patiebantur, pietas primum in matrem meam, a qua me diuelli moleſte ferebam, domeſticarum etiam rerum cura, lites item multæ, a quibus vt aliquando me expediam, optare quidẽ, ſed vix ſperare licet: denique iucundisſimus congreſſus tuus, in quo ita conquieſcere ſoleo,vt omnes etiam curas,animiq́ue moleſtias deponam. Quòd ſi mihi iter facere contigiſſet, quid erat, quod me delectare potuiſſet, vt in obliuionẽ tot ac tantarum rerum venirem? Excipio ſuauisſimam preſtantisſimi, atque humanisſimi Martellij noſtri conſuetudinem, in qua vnicum mihi laboris, atque moleſtiarum ſolatium repoſitum eſſe mihi perſuadebam: quæ ſi tanti fuiſſet, vt

om-

omnem animi languorem, quem ego non mediocrem ex abitu meo eram capturus, potuiſſet abſtergere, præclare mecum actum eſſe non dubitaſſem. Sed, ne mẽtiar, mihi moleſtũ non eſt, quod huius rei periculum minime fecerim: quin talem occaſionem ſe ſe mihi obtuliſſe, vt experiri non fuerit neceſſe, mirum in modum lætor. Quid enim amplius deſiderem, quàm quod Dei optimi maximi benignitate mihi tributum eſt? Ego res meas domeſticas ita tracto, vt eodem tẽpore & tua, & Martellij noſtri optatiſſima conſuetudine non careã: & quantum ab occupationibus otij datur, totum in ſtudijs conſumo. Itaq; permagna immortali Deo gratia a me perpetuò habenda eſt, qui me ex his moleſtijs eripuerit, ac, vt ad mea me referre ſtudia poſſem, benigne mihi conceſſerit. Fortaſſe dices rem quidẽ dilatam, ſed plane non eſſe depoſitam. Ego vero tibi affirmo me tantum de humanitate Martellij noſtri, eiusq; in me amore mihi polliceri, vt eũ omnia facturũ eſſe confidam, ne à ſtudijs, atque negotijs meis abducar. In quo tu quoque, opinor me adiuuabis: ita enim & ſumma mea erga te obſeruantia, tuaq; item in me beneuolentia poſtulant. Quod ſi acciderit, vt iucundiſsimo illius conſpectu aliquando priuer, crebro tamen litteris cum eo colloquar, abſentisq; deſiderium, quoad fieri poterit, lenire conabor. Præterea

inſer-

in ſermonibus & collocutionibus noſtris ita ſæpe de eo mentionẽ ſaciemus, vt eum tertio quoque verbo appellemus. Reſtat, vt cũ Martellio agas, quò ex eo albo eximar, in quo eram deſcriptus: nam ſi mihi, & opera, & officio non defueris, vt hoc impetrem, domiq; maneam, magno me non ſolum beneficio affeceris, ſed etiã in perpetuum me tibi deuinxeris. Ego quoque magnam te ex quotidiana congreſſione noſtra voluptatem capere facile perſpiciam. Vale Foſchine doctiſſime. Ex Ædibus noſtris.

F. AEGIDIO EPISCOPO Mutinæ. Tridentum.

SAEPE *cogitaui Antiſtes integerrime, atq; doctiſſime litteris te ſalutare, atq; de mea propenſa in te voluntate in memoriã tuã redigere. Sed vbi diiudicare incipiebã, quis ego ad quẽ, ab hoc me officio pudor ſtatim deterrebat: verebar enim ne, cum huiuſmodi haud eſſent litteræ meæ, quæ te delectare poſſent, nugis te meis interpellarem. Cum vero tua in me & fratrem meum Philippum Romæ innumerabilia beneficia, tuamq; ſingularem humanitatem memoria repetebam, adduci non poterã, quin meã tuorum in me meritorum, tuæq; ſummę in me benignitatis recordationem, ſi de ea per litteras à me certior fieręs, tibi*

non ingratam fore crederem. Hæ igitur cogitationes cum verſarentur in animo meo, & quo me verterem, difficilis eſſet deliberatio, omnem mihi ſcrupulũ exemit Alphonſus Roſſetus Epiſcopus Comaclenſis, vir certè in omni virtutum genere excellens; in quo tanta fuit humanitas, vt cum ſuam iſtuc profectionem pararet, vbi tecum, & cum cæteris collegis negotium Chriſtianum gerat, non modo me ante admonuerit, an ad aliquem primarium virum mihi amiciſſimũ litteras dare vellem, ſed animum etiam addiderit, vt ſtrenue munus hoc obirem. Mihi verò conſideranti, quibus magno eorum in me merito obligatus eſſem, Tu primus occurriſti, ad quem potiſſimum ſcriberem, cuique me plurimum debere faterer. Quas ad te litteras eò libentius miſi, quòd nuncius ita egregius eas tua lectione dignas redditurus ſit. Accedit etiam, quòd, cum ego maximè cupiam tibi explicare, quanti præſtantißimas tuas virtutes, integritatem, benignitatemque, nec non ſuauißimos mores tuos faciam, ac præterea ſummam in te doctrinam admirer, nulla vero mea diuinas laudes tuas æquare poßit oratio, ipſe de mea erga te non mediocri obſeruantia, ac nominis tui cultu cùm copioſe, tùm ornate ita exponet, vt ſingulari propè quodam fato meo contigiſſe mihi putem, quod opportune talem ſim nactus, qui hoc

me

me onere longe viribus meis impari leuare poſſit. vnum tantū hiſce litteris tibi ſignificare volui, mirum me iſtuc te ſalutatum veniendi deſiderium tenere: In quo certe mihi ipſi non deero: conabor enim, dum ver appetat, ab ijs controuerſiis, atque occupationibus, quibus effectum eſt, vt nec cum Mutinæ eſſes, quæ meæ erga te partes eſſent, vnquam ferè meminerim, breui me expedire, quo iſtic optatiſſimo, dulciſſimoq; conſpectu tuo, atq; congreſſu, quoad negotia tua ſacrarumq; litterarum ſtudia ferent, tranquilliore, lætioreq; animo frui poſſim. Quo tempore ita clara deditiſſimi tibi animi ſigna oſtendam, vt iamdudum in intimis viſceribus inhærere tuum nomen facile perſpicias. Interea tu me in gratia tecum eſſe patiere, à qua ſi forte mea culpa, negligentiaq; excidiſſem, vt in eã me reſtituere velis, te rogo vehementer & obſecro: facies enim quòd optima tua, humaniſſimaq; natura poſtulat, atq; ad magna tua erga me beneficia cumulus etiam accedet. Collegam tuum Epiſcopum Veronæ præſtantiſsimum integritate, ac doctrina virum, quē etiam de facie noui, dum ille Patauij elegantiſſime, doctiſsimèque concionaretur, cum ſeſe tibi offeret occaſio, meis verbis ſaluere iubeas velim. Is autem cum annuam mihi penſionem libenter curet, eximio meo erga illum ſtudio ita compenſatur, vt eum maxime obſeruem, & venerer.

nerer. Hoc ipſe ut intelligat cum valde exoptem, ſi te auctore impetraro, mihi etiam atque etiam gratiſsimum feceris. Vale mi ampliſsime Patrone, quem Deus opt. max. incolumem diu ſeruet. Ferrariæ.

LVDOVICO BECCATELLIO Archiepiſcopo Raguſino.

POSTQVAM *Antiſtes optime, atq; integerrime caſus ita tulit, vt, cũ tu ſemel hac iter habuiſſes, atque humaniſsimum, doctiſsimumq; Martellium de me fuiſſes percunctatus, ego abeſſem, ruſticarerq; ; à fratre vero admonitus de tuo iterum ad nos aduentu, vt hinc te Tridentũ conferres operam Chriſtianę Reip. nauandi gratia, incredibili te cupiditate expectarẽ, quo ſuauiſsimo conſpectu tuo fruerer: Tu tamen, mutata itineris ratione, alia via eò perrexeris: non potui certe tui deſideriũ amplius ferre. Sed cum eadẽ de cauſſa iſtuc proficiſceretur Alphonſus Roſſetus Epiſcopus Comaclenſis humanitate, ac doctrina, plurimoq rerum vſu vir præſtans, meique amantiſsimus, ſtatui in hoc vti egregia eius opera, vt meas ad te litteras perferret. Ex quibus velim preſpicias, cum te tanti faciam, teque ſummopere obſeruem, ac venerer, me tamen mihi ipſi non ſatisfacere. Nam, vt de præ-*

clariſsimis

clariſſimis tuis virtutibus integritate, humanitate, doctrinaq; taceã, quibus neque oratio mea, neq; ingenium vnquam par eſſe poterit, cum tot ac tanta tua in me officia memoria recolo, quæ ab initio recenſere longum & ſuperuacaneum eſſet, & amoris erga me tui magnitudinẽ animo complector; tantũ me tibi debere ſentio, quantum me nunquam perſoluturum ſperarem, niſi benignitas tua incredibilis mihi polliceretur, ſi gratiſſimã recordatione omnia tua erga me ſtudia proſequar, te perinde voluntatem & animum meũ accepturum eſſe, ac ſi tibi omnino gratiam retuliſſem. Hac ego ſpe recreatus, in prædicationẽ tuarũ laudum, ac tuorum erga me meritorũ commemoratione ita verſabor, vt te ſummum apud hominem gratum poſuiſſe beneficiũ omnes facile iudicent. In quo mihi quoq; adiumento erit Iacobus frater meus, qui luſtrata ab eo paucis ante diebus terra ſancta atq; Damaſco, totaq; ferè Siria, ex Cypro, cum vaſtiſſimũ mare hieme trãſierit, incolumis nuper ad nos peruenit. Is enim, quotieſcunq; in ſermonem de tua excellenti virtute incidimus, quod perſæpe nobis vſu venit, ita de te mirabiliter & ſentit, & loquitur, vt mirum in modum te colat, ac parentis loco ducat. Itaque fit, dum ego cum eo conſentio, vt amore cultuque nominis tui ambo exardeſcamus: Qua de re ſi domeſticis curis atque negotijs,

quibus adhuc valde diſtineor, me relaxaro, in quo nullum laborem recuſabo, vt ex ijs me penitus explicem, iſtuc te veneratum accedam, vbi congreſſus tui ſuauitatem, quoad mihi per occupationes tuas licuerit, ita guſtare ſpero, vt tui deſiderium magnopere leniam. Tu quoque vt me amare pergas, & in numero tuorum intimorum eſſe velis, etiam atque etiam peto: facies enim quod humanitatis tuæ maxime proprium eſt, atque integerrimis moribus tuis conſentaneum. Vale Patrone humaniſſime.

PAVLLO MANVTIO
Eloquentiſsimo Viro.
Venetias.

*Q*VANTAM *ex Ioſephi Faſinardi noſtri aduentu Preſtantiſſime Paulle voluptatẽ ceperim, præſertim quòd is nunciũ mihi iucũdiſſimũ optatiſsimumq́; attulit, optima nunc te atq; integra valetudine eſſe, tu te ipſe exiſtimare potes, quem iam optime ſenſus meos noſſe, ac meũ in te ſingulare ſtudiũ ſummamq́; obſeruantiam perſpexiſſe non dubito. Quæ autem fuerit noſtra inter nos collocutio; tametſi tu quoq́; diuino illo ingenio tuo longe prouidere potuiſti, tamẽ videntur etiã aliquę meæ partes: Quòd ſi nouo tecum ac mihi iandiu inuſitato ſermonis genere agere vi-*

debor

debor, vnum hoc cogita Ioſephum, cui multum tribuo, ſcribendi alacritatẽ mihi addidiſſe. Ac Paulle doctiſsime laudes tuas non attingã. Quæ enim vis orationis in me eſt, qui parum ingenio poſſum, vt ad dicendũ de virtute tua aggredi audeam? Nam cum tanta ſit nominis tui celebritas, ac tam illuſtris, & conſpicua tuæ ſingularis doctrinæ atq; eloquentiæ laus, totiusq́; orbis terræ iudicio iam comprobata, atq; eò maxime quòd romanã eloquentiam tanquam ab exilio reuocaueris, ac priſtino nitori ſuo tu vnus reſtitueris, nonne ineptus merito iudicer, ſi hæc litteris perſequi velim, ac præclariſsimæ luci tenebras offundere? Quare ne in eos me laqueos induã, a quibus vix tu vnus eloquentiæ pater expedire te poſſes, mittã de te dicere. Quæ vero mea intereſſe puto, ea commemorabo neque enim cauſam, cur tanto Ioſephũ exceperim gaudio, pretermittere fas eſt. Nam cũ vnà eſſemus, atque Io. Baptiſtæ Saracij eximij viri tuique ſtudioſiſsimi ad curiam expectaremus aduentum, vt mandata tua diligenter curaremus, multa ille primum de negotijs tuis, & quo etiam pacto vitam factis traducas egregijs, eleganter narrauit, quæ me valde oblectarunt: Deinde in eum ſermonem incidit, vt diceret te honorificam de me ſæpe mentionem facere. Quæ eius oratio tanta (vt ingenue fatear) me lætitia affecit, vt nimio gaudio

 mei

mei penè oblitus eſſem. Ac quidem cum in me nihil eſſe penitus agnoſcã, quod voluntates alienas erga me allicere poſſit, me tamen in ore tanti viri, quem præ cæteris valde ſuſpicio, cuiq; nemin̄e antepono, quòd non mediocrem animi ſinceritatē cum doctrina, & eloquentia admirabili coniunxerit, verſari tantopere cum affirmet ipſe Ioſephus, nonne eſt cur mihi vehementer gaudeam? Sed tamen quòd mei memoriam teneas Paulle humaniſſime, totum hoc tuum eſſe, ac tuæ incredibili humanitati aſcribendum nemo dubitat. Quòd verò te admodum admirer, tua excellens virtus me iandudum prouocat. Denique quòd me tibi perpetuò deuinctum fore pollicear, tua in me innumerabilia maximaq; officia vehementer poſtulant. Quare perge quæſo tua me beneuolentia complecti, patereq; me in eorum numero eſſe apud te, qui tuæ ſingulari virtuti plurimum fauent, maximeq; addicti ſunt. Me enim tibi deditiſſimum atq; ad omnia, quę ad tuam dignitatem, & commodum pertinere arbitrabor, alioqui paratiſſimum, reddes etiam alacriorem. Interim non intermittam Deum optimum max. precari, vt te nobis pro diuina ſua benignitatē incolumem diu ſeruare velit, quo clariſſima ingenij tui monumenta non ſolum amicis: ſed omnibus etiam exteris nationibus deguſtare liceat. Vale ætatis noſtræ decus, atq; Aldo vere imagini

gini tuæ, nec non eruditiſſimo Morando noſtro multam meo nomine ſalutem imperti. Ferrariæ iiij. Kal. Maij. CIↃ IↃ LXI.

PAVLLVS MANVTIVS
PAVLLO SACRATO
Ferrariam.

SOLET *interdum euentus eſſe gratior, quã cauſſa, interdum etiam cauſſa, quam euentus. me delectauit vtrumq; pariter in litteris tuis. nam, & vt latine ad me ſcriberes, homo tum domeſticis curis, tum etiam ſedandis, vt audio, multorum controuerſiis aſſidue diſtentus, certe amor impulit, atq; humanitas: & epiſtola tua ita mihi ornate, ita copioſe omnes non modo animi, verum etiã ingenij tui partes expreſſit, vt nihil vnquã legerim libentius. Ego tibi antea optime Sacrate, tribuebã ſane multa, quæ pauci conſequuntur, prudentiam, integritatem, doctrinam, maxime vero præſtantem quandam ad excolendas officijs amicitias, & voluntatis, & naturæ propenſionẽ: iſtam vero orationis exornandæ facultatem, quæ cùm multi temporis, magnæq; videtur eſſe induſtriæ, tùm vero, vt ego ſentio, atque vſu etiam didici, ab intimo quodam, planeque recondito depromitur artificio, vix putabam tibi inter diverſa plane ſtudia poſſe contingere. ſed videlicet*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

id me ſeſellit, quod ingenium tuum communibus metiebar exemplis: nec mihi veniebat in mentem, auunculi tui Cardinalis Iacobi Sadoleti præceptis, & conſuetudine domeſtica aditum tibi ad omnem gloriam eſſe patefactum. nam cum ille cunctis virtutibus, quas laudabit poſteritas omnis, aſſequetur fortaſſe nemo, bonorum, ac ſapientium iudicio virorum excelluerit: hac tamen in primis latine ſcribendi laude ita floruit, vt veteres illos propemodum æquauerit, nos quidem per eandem viam cupientes excurrere, longe reliquerit, ſed, vt ex epiſtola tua conijcio, conſeruabis hoc quaſi patrimonium familiæ veſtræ proprium; & hæc tibi communis hæreditas erit cum patrueli fratre tuo, Paullo Sadoleto, quem omnes homines ad egregia quæque natum intelligunt. Equidem in hoc mihi ipſe plurimum gratulor, qui tibi harum litterarum, quibus neſcio an quidquam non modo humanius, verum etiam ornatius eſſe poßit, cauſſam dederim. nam Ioſephum Faſinardum, quem ob eius doctrinam, & mores egregios vehementer amo, oblitum arbitror modeſtiæ ſuæ, cum de me loqueretur, & vtrumque veſtrum in eo conſenſiſſe, vt ille, te libenter audiente, pro veris falſa narraret, aut certe veris plurimum affingeret; tu illi plena manu, vt ſæpe prodigus amor eſt, ea, quæ prorſus non agnoſco, in me conferenti, pro

tuo

tuo in me ſtudio libenter, & facile crederes. vtinam quidem, qui vobis nunc eſſe videor, is aliquando eſſe poßim: quod quia ſperare non licet, ne cur optem quidem eſt. Meus in te animus (quid enim præterea pollicear?) officio erit, mihi crede, ſingulari: quæque à te in meis rebus opera, atque beneuolentia nauatur, perpetuo quodam erga te ſtudio ita compenſabitur, vt mihi nemo omnium, excepto amore domeſtico, te vno carior, aut iucundior vnquam eſſe poßit. Franciſcus Morandus, cuius ego contubernio, & quotidiana conſuetudine mirifice delector, vir egregius, nec iuris tantum ciuilis peritia, ſed poetica etiam laude, & litterarum elegantia vehementer excellens, mutuo te diligit, & quā ego tuis verbis eum ſalute impertiui, eandem tibi vt eius nomine his litteris adſcriberem, diligenter mandauit. Tu ſaluere plurimum à me iubeas Io. Baptiſtam Saracium deditum ſemper optimis diſciplinis, maximeque cupidum ornandæ virtutis, itemque Franciſcum, quem vidi nunquam, amo tamen ſic, vt mihi te riualem eſſe vix patiar. Vale. Venetijs.

PAVLLVS SACRATVS PAVLLO MANVTIO. Venetias.

O Suauiſſimam, ac mihi inexpectatam diuinã epiſtolam tuam; Quanto exultauerim gaudio cum mihi reddita eſt, ex hoc coniecturam facere potes, quòd amicos meos tui ſtudioſiſſimos voluptatis meæ continuo feci participes. Qui cum eam legerent, mihi magnopere gratulabantur, quòd me tam facile in amicitiam tuam inſinuaſſem, incredibilem vero humanitatẽ, & comitatem tuam admirabantur, quòd tu me libenter recepiſſes. Ac mirum cui videri non debeat ſummum illum virum Paulum Manutium grauitatis interim oblitũ ſuæ, ad tantam demiſſionẽ delabi potuiſſe, vt me vix dignum, quem interdum nominet, ſibi tanto ſtudio fouendũ ſuſceperit, vt etiam immortalitati clariſſimis ſcriptis ſuis tradere voluerit? Mihi vero nouum hoc minime accidit, quippe qui te ea natura, animique magnitudine præditum eſſe iam perſpexerim, vt a quibus te ex animo coli iudices, eos ita ames, itàque amplectare, vt non ſolum beneuolentia tua dignos, ſed etiam lucubrationibus tuis illuſtres reddas. Denique te talem eſſe agnouerim, vt nemini,

mini, qui paululum aliquid de politioribus litteris deguſtauerit, Iucundiſſimam conſuetudinem tuã claudas. Quòd vero ijs me laudibus ornas Paulle optime, ac præſtantiſſime, quas in me nullas penitus agnoſco, nec vnquã mihi arrogabo, vt vllæ mihi debeantur, cũ nullum ingenij atque virtutis ſpecimen adhuc dederim, quod magnæ tuæ de me opinioni reſpondere poſſit, Vide ne, dũ amori nimium tribuis, de grauiſſimo, ac ſubtiliſſimo tuo iudicio multum deroges, nemo enim nõ videt te pro tuo in me ſtudio eò progreſſum eſſe, vt quem me eſſe velles, admirabili tua eloquẽtia deſcripſeris. Quæ quidem tuæ non mediocris erga me voluntatis ſignificatio non planè effecit, vt ad ſummam meã in te obſeruantiam aliquid accedat, quę iam cumulata eſt, ſed vt in hac quotidie cogitatione verſer, quomodo celeberrimum nomen tuum gratiſſimo animo proſequar. Quod cum fecero, nec minimam quidem tuorum in me officiorum partem aſſequi me poſſe confido.

Quod reliquum eſt, cum pro tuis ſingularibus in me ſtudijs non referre quidem gratiam tibi, ſed cogitare vix poſſim, immortales tamen tibi gratias ago, polliceorque me tui in me amoris, cuius ſignũ elegantiſſima epiſtola tua mihi non exiguum nunc dediſti, memoriam perpetuò conſeruaturum ita recentem, vt te tot in me beneficia contuliſſe quotidie magis delectet, nedum

vllo

vllo vnquam tempore pœniteat. Vale. Ferrariæ iij. Non. Maij. CIↃ IↃ LXI.

Eidem Venetias.

QVANTO *ſim gaudio affectus preſtantiſſime Paulle ex ſtudio, ac tua erga me humanitate tuam de mea epiſtola dicendo ſententiã, non reperio verba, quibus tibi hoc explicẽ, nec ſi tuã maximam in dicendo vim atq; eloquentiam abs te mutuarer, par vlla lętitiæ meæ poſſet eſſe oratio. Nam nimis magna beneuolentię erga me tuæ indicia oſtendis, tantisq; me officijs tibi deuincis, vt ne cogitandi quidẽ gratiam, ſi maxime velim, nedum tibi referendi facultas mihi detur. Accedit etiam, quòd video nonnullas eſſe in hac amoris ſignificatione partes ſuauiſſimi Aldi noſtri: litteras enim eius manu ſcriptas eſſe cognoui, atq; fit, vt cum vtriq; veſtrũ tantum debeam, quantum me nunquam perſoluturum certo ſcio, veſtra innumerabilia in me merita nec gratiarum actionem deſiderent. Itaque tanto officij onere opprimor, vt niſi incredibilis tua humanitas me adiuuerit, hanc beneficij magnitudinẽ omnibus viribus ſuſtinere nõ queam. Quòd autẽ me mones, vt epiſtolas Ciceronis ad atticũ legam ſæpe, & perlegam, eæ enim accutiſſimarũ ſententiarũ refertæ ſunt, monitis tuis atq; præceptis parebo, dum per*

ſo-

forenſes occupationes mihi licebit. Sed vide doctiſsime Paulle, ne id præterea requiratur, quod tu pro tua ſumma modeſtia taces, vis ingenij ſcilicet, quam cum in me agnoſcam pertenuem eſſe, atq; Ciceronis elegãtiã me aſſequi poſſe diffidam, nec cur optem quidem eſt;eam certe imitari,quoad eius fieri poterit, non deſinam. Reſtat vt te etiam atq; etiam rogem, ne me impudentem cenſeas, qui tibi his nugis obſtrepere audeam, quod & ſi eximia tua benignitas non patitur me de te opinari, mihi tamen ſuadet pudor meus, ne dulciſsima atq; optima natura tua abuti debeam. Vale, meq; in gratia tecum eſſe patere.

Eidem Romam.

I A N D V D V M *Paulle præſtantiſſime ad has natales ferias peruenire cupiebam, vt & a negociorum fluctibus paululum emergerem, ac reſpirarem, & mihi latine tecum, ſicut in animum induxeram, colloqui liceret, a quo inſtituto occupationes me ſemper auocarunt. Quod Dei beneficio me video eſſe aſſecutum. Sed quo nam potiſsimum argumento vti debeam in ſcribendo, difficilis ſanè eſt mihi deliberatio. Nam ſi tua in me ſumma ſtudia, ſi tot amoris erga me tui ſignificationes, ſi denique innumerabilia beneficia commemorare velim, mihi certe prius*

deeſſent verba, quam exitum inſtitutæ rei expedire poſſem; tibi enim tantum debeo, quantum poſthac vnquam nemini. Si verò de magnitudine obſeruantiæ erga te meæ verba facere cogitarem, ita vagaretur oratio, vt à me reuocari minime poſſet. Quæ cum ita ſint, non coniiciam in eos me laqueos, à quibus exolui nequeam, ſed ea attingam quæ tua intereſſe multum, mea autem tibi referre arbitrabor. Scito igitur Euanthum de gemmis, quem flagitabas, in bibliotheca Diui Dominici reperiri à me non potuiſſe, qua quidem in re diligentia non mediocri ſum vſus: Nam nullus extitit in ea liber, cui voluendis cartis puluerem non abſterſerim, ſuſpicantur patres illi religioſi furto ſibi ablatum. Ioannem quoq; Baptiſtam Pignam conueni, ab eoq; petii, vt tua, ac mea cauſſa aliquam inire velit rationē, quo tuæ ſatisfiat voluntati, quod ille mihi ſe facturum ſpopondit: ſi quid ſperandum erit, certior per me fies. De Faſinardo quid dicam? ad quē cum is, qui domui Illuſtriſsimi Alphonſi Ateſtini præeſt, litteras tuas fidiſsimo nūcio ſe dediſſe affirmauerit, nullas hactenus ab eo accepi? At ſi, quod ſentio, dicere licet, Vereor ne pudore à ſcribendo refugiat: nam cum tecum eſſe libentiſsime, atq; à tua iucundiſsima cōſuetudine nulla vnquam ratione dimoueri poſſe aperte oſtenderet, ſubito mutata voluntate, quòd ſe tua familiaritate priuarit atq;

orbari, in oppidulumque abdiderit, non dubitat, quin in meam reprehenſionem incurrerit, & inconſtantiæ crimen ſubierit, præſertim cum meminerit me ſæpe beatum eum appellaſſe, cui tuo uauiſsimo conſpectu congreſſuque abunde frui liceret, atq. dixiſſe, me eius fortunæ inuidere. Ac certe, ſi in ciuitate mea ſatis amplo Sacerdotio præditus non fuiſſem, quid optatius mihi, quidque honorificentius accidere potuiſſet, quam vt omnes intelligerent me Paullo Manutio integerrimo Viro, omniumque eloquentiſsimo familiarem eſſe, aſsiduumque conuiuam? non ne cuncti amicitiam meam appeterent, quò eos apud te in gratia ponerem? Quod cum vſu veniſſe Faſinardo conſtet, is vero abs te longius abeſſe æquo animo tulerit, totumque ſe abalienarit, ſuorum nemo eſt hic, qui eius conſilium non reprehenderit atque vituperarit. Sed hæc hactenus. Ego quidem, cum tua ſingularis humanitas aditum mihi ad amicitiam tuã patefecerit, ne mihi ipſi deeſſe videar, ita te omnibus colam officijs, ac perpetuo quodam meo erga te ſtudio, vt maiorem me indies abs te gratiam inire poſſe nõ dubitem. Vale, & Aldo noſtro multam meo nomine ſalutem dic. iiij. no. Ianuarij. CIↃ IↃ LXIII.

Eidem

Eidem Romam.

RARAS ad te iampridem dedi litteras pręſtantiſſime Paulle, nihil enim potiſſimū habebam, quod ſcriberem, crebriores tamen ad te miſiſſem, niſi eſſem veritus, ne tibi moleſtus eſſem, quē multis, ac grauiſſimis occupationibus diſtrictum eſſe non dubitabam. Nunc vero his te litteris ſalutare volui, ex quibus etiam perſpicias me vereri, ne in ſuſpitionem tibi negligentiæ venerim; Nam in cogitationē tuam forte cadere poteſt mea culpa accidiſſe, quòd a conductore ſolutio differatur, cum tu iamdudū mihi mandaueris, vt eum de ſuo officio admonerē. Quæ te cauſſa ſi adduceret, vt animum à me tuum ab alienares (quod Deus opt. max. auertat) non enim ſumma tua humanitas hoc patitur, cito Carpos accurrerem, vt cum vtrumq; noſtrum hac cura liberaſſem, tecum in gratiam redirem. Sed peſtilentiæ ſuſpitio, quæ in hiſce locis tanta eſt, vt nemo niſi fide publica, aut teſtimonio optime munitus, in ciuitatem admittatur vllam, eum forte deterruit, ne ſe in viam daret, aut detinuit valetudo. Non enim dubito quin meæ ad illum litteræ peruenerint, cum certis hominibus eas commiſerim. Quare ſi falſam aliquam de me opinionem imbibiſti, vt eam deponere velis, ma-

gnopere

gnopere te rogo, maxima enim iniuria amicitiã noſtram tot iam officijs ab vtroq; noſtrum cultã afficeres. Quod ad venditionem agrorum attinet, nihil eſt quod ſperes; populi .n. ij grandine ſæpe de cælo cadente iactati, vix ea, quę ſuppeditẽt ad victum & veſtitum, parare poſſunt, ne dum de emptione cogitent. Prętereа fundus ille eo in loco ſitus eſt, quo rariſſime mercatores cõmeant, vt niſi diuina ſors aliquem nobis dederit, qui cum contrahamus, ex ſententia nihil conficere valeamus; Hanc tamen curam nunquã mi Paulle abijciam, immo in eam aſſidue incumbam, vt nullũ à me officium hominis amiciſſimi tibiq; dediti ſsimi deſideres. Quod reliquum eſt, vehementer abs te peto, vt me ſuauiſsimis litteris tuis recreare nõ graueris: non enim conquieſcet animus, donec de tuo in me amore nihil detractũ eſſe cognouero. Vale mi præſtantiſsime Paulle, meq; amare non deſine.

PAVLLVS MANVTIVS PAVLLO SACRATO Ferrariam.

M A L E ſentis de vtroque noſtrum, cum de immutata mea erga te voluntate ſuſpicaris. nam & me leuem, atque inconſtantem, & te fingis diſsimilem tui, ideſt eum, cuius in amore, cognita iam virtute tua, languere quiſquam poſ-

ſit.

ſit. tu de te ipſo vide quid ſtatuas, & quo modo ſeras iniuriam tuam: ego meam nec diſſimulare nec ferre leuiter poſſum. nam cũ ab ineunte ætate ingenium, animumq; meum ijs artibus & ſtudijs excoluerim, vnde præclara omnia naſcuntur: ſcilicet egregium induſtriæ meæ fructum ferrem; ſi, quod in quibuſdã ſoleo reprehendere, quodq; ipſe ſciens nunquam feci, in amicitia peccarem, præſertim tua, quæ nõ vt multæ, caſu & fortuito contracta, ſed expetita à me ſemper, & pluris æſtimata, quàm quæ vulgo maxima putantur. Obſecro te, iſtam ne patere ſuſpitionem in animo tuo reſidere: cogita quod res eſt, te mihi eſſe in oculis: delectari me vehementer memoria officiorum tuorum, & angi nonnunquam, quòd habere magis gratiam, quàm referre poſſim. In penſione exacta, & pecunia permutata agnoui diligentiam tuam, vel amorem potius, quo tu adductus, mea negotia vel minima ita curas, quaſi maxima ſint, maioremque commodi mei, quam dignitatis, & perſonæ tuæ rationem habes. De locatione vero renouanda, totum ad te refero. mihi, quidquid egeris, non modo ratum, ſed etiam gratum erit. venditionem quidem temporibus excludi, & priuatorum fortunas tempeſtatibus aduerſis exhauriri, non mea magis, quã veſtra cauſſa doleo. quamquam dolorem noſtrum leuare debet illa ratio, quod nihil malum ſine

culpa, item vt cum culpa nihil bonum. Ego me hoc in aduerſis didici ſuſtentare ſolatio. quod igno rari a Chriſtianis, quibus hæc ſententia præſtantiſsimum in cælo fructum promittit, cum ijs etiã philoſophis, qui veræ felicitatis vix vmbram viderunt, notiſsimum fuerit, turpe ſimul, & exitioſum eſt. Vale. Filius te ſalutat, & in primis obſeruat. Romæ, XVI. *Kal. Decemb.* CIↃ IↃ LXIV.

ALDO MANVTIO
P. F. S. P. D.
Romam.

*M*IROR *Alde ſuauiſsime, cur nullas ad me litteras adhuc dederis, vt hinc decedens te facturum mihi pollicitus fueras, ex quibus de tuo iſtuc aduentu certior fierem, præſertim cum præteferres, dum dulciſsimos hic ſermones vnà haberemus, me à te tantopere amari. Neque ſuſpicari ſanè queo, quid te potiſsimum ab hoc officio reuocarit, non enim credibile eſt omnia tibi excidiſſe, ſtatim vt in complexum humaniſſimi patris veniſti; Nec verò eum te eſſe arbitror, qui à maioribus tuis, ac præſertim à digniſsimo patre degenerare velis, qui amicitias tam ſancte colit, quàm qui maxime. Itaque in hanc cogitationem veni, vt id cauſſæ cenſeam eſſe, quòd à ſtudijs tuis animum auertere nolis,*

in quibus te ita aſſidue verſari non dubito, vt ipſe tecum pater ſæpe contendere debeat, quòd recreã di animi cauſſa, ne horam quidem intermittas. Sed Alde mi vide quid agas, atq; conſilia mea in memoriam reuoca, effecit enim magnitudo amoris erga te mei, vt te Ferrariæ de ijs admonerem, quæ & ad colenda ſtudia tua, & ad tuendam etiam in vrbe valetudinem maxime pertinerent. Quòd ſi nobis parere nolueris (neque enim me latet præſtantſſimũ patrem tuum mecum ſentire) non vereor modo, ne diutius librorum tuorũ conſuetudinem ferre poſſis, ſed ne in aliquam etiam (quod omen Deus auertat) corporis infirmitatem incidas. Ego quidem non deſinam te litteris interdum laceſſere, ac etiam hortari, vt ita fruare litterarum otio, vti ſalutis etiam rationem ducas, quod ſi feceris, magno nos, qui te amamus ſaluumq; atque incolumem imprimis cupimus, gaudio affeceris. Vale.

F. OCTAVIO PANTAGATHO. S. P. D. Romam.

SCRIPSIT *ad me Lælius Gauardus optimæ ſpei adoleſcens, morumq́ue elegantia præditus, cum is te meo nomine ſaluere iuſſiſſet, tuq́ue ei viciſſim mandaſſes, vt me tuis verbis ſaluta-*

ret,

vet, te non dubitare, quin me in amore vincas. O Pantagathe optime ita ne me noſti, vt de meo in te animo tam facile iudices? Nam ſi cauſſas commemorare licet, quæ vtrumque noſtrum ad amorem inter nos mutuũ prouocare queant, Ego complures habeo obſeruantiæ erga te meæ: Primum enim virum ſingulari prudentia, iudicio præditum admirabili, & omnibus in diſciplinis, & artibus maxima ſua cum laude ita verſatum, vt eius virtuti cedant alij, mirifice colo, & veneror; Deinde eum, qui, cum Ioannem Baptiſtam Sacratum patrem meum ſemper valde dilexerit, poſt eius obitũ amorem in filios omnẽ transfuderit, omniaq; ſtudia atq; officia ad acceſſionẽ fortunæ, ac dignitatis illorum contulerit: cuius tuæ erga nos beneuolentiæ teſtis iſtic adeſt Iacobus frater meus (vt de me taceam, quẽ quotieſcunq; videre tibi contigit, ſumma es humanitate complexus) qui cũ poſt reditũ ſuum è Cypro annum cõmoratus nobiſcum fuiſſet, nullum ferè diem prætermiſit, quin quãtis abs te beneficijs affectus eſſet, commemoraret, ſeq; tibi plurimum eo nomine debere prædicaret. Teſtis etiam Philippus frater ampliſſimi Ioannis Moroni viri grauiſſimi, et integerrimi à manu ſeruis, qui cũ ad te ſalutatum accedit, benigne ſe excipi gloriatur. Te vero quid potiſſimum mouet, quòd me diligere debeas, niſi quòd me celeberrimi nominis tui cultorẽ, tuarũq;

præſtantiſsimarum virtutum amore captum eſſe perſpicis? quod & ſi te pro tua benignitate ſatis eſſe vis ad conciliandã mihi beneuolentiam tuã, non tamen iudicio ita careo, vt non agnoſcam me virtuti tuæ excellenti totum hoc debere, quod me tibi familiaritate coniunctum eſſe patiarẽ. Quæ cum ita ſint, fateare neceſſe eſt te à me ſuperari; Quanquam qui aliter me facere decet, niſi ego tibi ingratus videri velim? Sed non committam vnquam, vt eo me crimine quod ſemper horrui, condemnare poſsis, ne litterarum ſtudia, in quibus ab ineunte ætate verſatus quidem ſum, parum vero profeci, nullo mihi adiumento fuiſſe videantur. Quin dabo operam, vt eum me præſtem, quem tua mihi iucundiſsima amicitia perpetuo dignum eſſe iudices. Interea me tua gratia fouere, ac tueri perge. magnum enim te apud me beneficium poſuiſſe putabo. Vale mi optime, ac doctiſsime Pantagathe.

FRANCISCO MARTELLIO
I. C. S. P. D.

CVM *antea fama nominis tui ductus iam te plurimum amabam Martelli optime, tùm te ſimul ac de facie noui, atque prudentiam in iure dicendo tuam, grauitatemq; ac mores ſuauiſsimos guſtare cœpi, meam nunc profectò*

ſumma

ſumma tua virtus opinionem vicit. Quid enim actionibus tuis fieri poterat amabilius, quid ſuauius, quæ integritatem, venuſtatem, affabilitatemq́ue ita redolebant, vt cunctis, nedum mihi, admirationem maximam mouerent? Itaque tui ſtudio continuo incenſus fui, quod cum tu lõge proſpiceres, non ſolum pro tua ſingulari humanitate dignum me tua beniuolentia ſtatuiſti, ſed in amicitiã, & clientelam tuã me recepiſti. Secuta ſunt deinde tẽpora, quibus pro perſona quã ſuſtinebas, iter per diœceſim facere tibi contigit. Ac tu quibus me ſtudijs nõ ornaſti, cùm ſocium me laborum tuorum, comitemq́ue profectionis aduocaſti? Quid deniq. prætermiſiſti, quin teſtificarere amorẽ erga me tuũ? (mitto nunc innumerabilia tua in me officia commemorare, longius enim mea proueheretur oratio.) Quare cum tanta iam mihi tecum familiaritas intercederet, vt ego nullam ferè diem intermitterem, quin tuo iucundiſſimo conſpectu congreſſuq́ue cumulate fruerer; Tu præteferres mea te conſuetudine ita delectari, vt me ſæpe conuiuam tibi abduceres; Ecce repente Vicarij munus exercere deſiiſti, teq́ue ad Illuſtriſs. Cardinalis Ateſtini familiaritatem contuliſti, vt ei a ſecretis, & conſilio eſſes; Mihi vero ne tempus quidem, nedum facultatem dediſti de aduerſa fortuna mea tecum expoſtulandi. Quod licet æquo animo non ferrem, non ideo ta-

men officium deſerebam, quin te crebro ſalutatum venirem. Sed grauiſsimæ tuæ occupationes non mediocri me fructu ſuauiſsimæ conſuetudinis tuæ ſæpe priuarunt; qua cum ego nunc quoque caream, teque ad villam profectum dies circiter octo & amplius abfuturum eſſe audiam, exardeſcat autem quotidie mirabilis obſeruantiæ erga te meæ magnitudo, exiſtimaui, ſi tecum per litteras colloquerer, fore, vt moleſtia, qua ex tua abſentia non mediocri afficior, paululum leuarer. Itaque differre nolui, quin has ad te darem, quas ſi intellexero gratas tibi extitiſſe, me operam bene poſuiſſe lætabor: Atque ſi tuæ occupationes tuliſſent, libentius iſtuc accurriſſem, vt maximo gaudio cumularer: Sed cogitationem hanc abieci, veritus ne tibi impudens viderer, quòd nullam negotiorum tuorum rationem ducerem: Et ſtatui, cum neminem præter optimum Foſchinum reliquum habeam, qui cum de meis rebus communicare libere poßim, ſermones de te ita ſuaues habere, ac tuas laudes meritaque erga me tua ita prædicare, vt quoad fieri poßit, deſiderium tui leniam. Vale. Marcum Antonium, ac Nicolaum meo nomine ſaluere plurimum iube. Ferrariæ.

M. AN-

M. ANTONIO MVRETO I. C. DOCTISSIMO VIRO. S. P. D.

O fortunatum atque felicem diem illum, quo te videre Murete optime atque doctiſsime, ac de facie noſſe mihi contigit, qua de re quantũ Paullo Manutio debeam eximio Viro, mihi ipſe ſum conſcius. Quid enim te venuſtius, quid ſuauius a me deſiderari potuit? Sed neſcio quid primũ in te admirer, doctrinam ne an humanitatẽ: Nam cũ hæ duæ res in te plurimum eniteant, altera quidẽ longe viciſti eam quã fama nominis tui adductus opinionem de te conceperam, altera vero aditum mihi ad amicitiam tuã ita aperuiſti, vt magna mihi iam tecum eſſet familiaritas. Sed mittam de doctrina dicere, quæ cum plurimorum, ac pręclariſsimorum virorum voce celebretur, meum vero iudicium ſuperet, nõ magnopere laudes meas deſiderat: De humanitate autem tua vt verba faciam, coegit me gratiſsima mihi tui ſummi erga me ſtudij recordatio. Quid enim prętermiſiſti ijs paucis diebus, quibus hic vnà fuimus, quin tuam in me beneuolentiã ſignificares? Nam cum ad te accedebam, vt eos ex te caperem fructus, qui ex iucundiſsima præſtantiſsimi viri conſuetudine percipi ſolent, nonne ita me comiter, ac

benigne excipiebas, vt interdum ſtudiorum tuorum oblitus, mecum ſuauiter atque iucunde colloquerere? Quæ, Murete optime non ſolũ me ad obſeruantiam cultumq́ue nominis tui vehemẽter inflammarunt, ſed etiam in viſceribus ita inhæſerunt, vt nullum, mihi crede, tempus, quamuis te videre (quod Deus auertat) amplius mihi nõ liceret, tui memoriã ex animo meo delere vnquã poſſit. In quo præclaræ tuæ lucubrationes me quoque adiuuabũt, quas ad me Venetijs perferendas continuo curaui: eas enim ita ſæpe in manibus habebo, vt imaginẽ tui quotidie intuear. Hiſce litteris omnia tibi ſignificare volui, vt memineris te hic Paullum Sacratum habere tuæ excellenti virtuti ita addictum, vt nulla res tanta ſit, quam tua cauſſa non ſit facturus: Tu quoque vt me amare pergas, tibiq́ue ea de me pollicери, quæ a ſtudioſiſsimo tui expectari debent, magnopere à te peto: facies enim nihil ab eximia tua humanitate alienũ, meque maximo beneficio afficies. Vale V. id. Septẽbr. CIↃ IↃ L X I. *Ferrariæ.*

Eidem.

L I T T E R A S *ad te proxime dedi Murete præſtantisſime, ex quibus perſpicere potuiſti, quãti te facerem, quamq́ue præclariſsimarum tuarum virtutum amore vehementer incenſus eſ-*

ſem,

ſem, quas quidem ad te prelatas fuiſſe puto, ſed te grauiſſimis occupationibus impeditũ reſcribẽre minime potuiſſe; non enim adduci poſſum vt te noluiſſe credam; nec in te virũ integritate ſuauiſſimisque moribus præditum, in excolendis pręterea amicitijs valde conſtantem huiuſmodi cadere poteſt ſuſpitio. Me autem ad ſcribendum impulit cùm non mediocre iucundiſſimæ conſuetudinis tuæ deſiderium, qua non ſine animi moleſtia careo; tùm nonnulla etiam dubitatio, ne forte ex animo tuo effluam: Nam cum te iſtic tot negotijs diſtrictum eſſe intelligam, vt ſcribendi facultas tibi non detur, quòd ampliſſimus Cardinalis noſter in hac turbulenta ob hęreſes tempeſtate, opera tua vti maxime velit, cũ tu vnus inter omnes & copia dicendi & admirabili doctrina excellas, exiſtimaui mihi curandum eſſe, vt meæ tibi litteræ reddantur, quæ ſi tuas allicere non poſſint, te tamen certiorem faciant, nunquã ex animo meo tuæ ſummæ virtutis memoriam diſcedere; tibiq. ſuadeant, ne te mei obliuionem capere patiaris. Quas tibi fore gratas ex hoc conijciã, ſi ex occupationibus tuis tantum temporis ſumes ad ſcribendũ, vt me de hoc vno admoneas, me abs te magnopere diligi. Quod ego ſi a te impetraro, ſicut dulciſſima natura tua, et illa amoris erga me tui ſignificatio, quã præſens non mediocrem mihi dediſti, ſpem afferunt, me in cælo eſſe putabo.

Sin

Sin aliter ceciderit atque opinor, de hac tamen ſententia nihil me dimouere vnquã poterit, quin te perpetuo obſeruem colamq. atq. in diuinis ſcriptis tuis, quæ mihi ante oculos aſſidue verſantur, imaginẽ tuã videam. Vale mi optime Murete, quẽ nobis Deus opt. max. Incolumẽ diu ſeruet. III *Kal. Decemb.* CIↃ IↃ. LXI. *Ferrariæ.*

Eidem Romam.

COGNOVI *ex litteris præclariſſimi viri Paulli Manutij, mihique amiciſſimi, te incolumem iſtuc veniſſe, ex quo nuncio cùm tua cauſſa incredibilem cæpi lætitiam, is enim es, cuius potiſſimum ſalus ob admirabilia, quæ quotidie in vulgus prodeunt ingenij tui monumenta, magnum huic ſeculo noſtro decus afferat, tùm etiam mea. Nam cum ego cogito, me iſtic præſtantiſſimum Muretum habere, cuius mira humanitate effectum ſit, vt ei ſim tam familiaris, quàm optare mihi vix licuiſſet, cuiusque ſtudia in me ſingularia extent, ita, mihi crede, hac cogitatione oblector, vt in ea omnes curas moleſtiasque deponam: Hoc vero, vt plerique intelligant magna me tecum amicitia coniunctum eſſe, diligenter certe curabo. Quid enim hoc officio vſu venire mihi poterit iucundius atque glorioſius? At cum Dei opt. max. benignitate à tali viro*

gratiam

gratiam inierim, cuius amicitiam multi ſummi viri appetunt; Eſt quod eundem orare atque obſecrare non deſiſtam, vt licet in te ſatis conſtãtię in colenda amicitia hactenus eſſe perſpexerim, in officio tamen ipſe, atque hac optima ſententia te perpetuo retinere velit, quò ad felicitatẽ, quã mihi videor ex hac coniunctione noſtra eſſe adeptus, quotidie magis accedat. Ego quidem mea ſtabili erga te voluntate operam nauabo, vt tuũ erga me amorẽ indies magis prouocẽ, omnemque meam cogitationem induſtriamque in eo figam atque locabo, vt me dignum præſtem, quem tuo ſtudio, ac patrocinio ſemper foueas. Vale, atque Alphonſum Ianinellũ meo nomine ſaluere iube.

M. ANTONIVS MVRETVS S. D. PAVLLO SAC. SVO.

NEQVE te vno amabilius quicquam, aut officij plenius, neq. litteris tuis feſtiuius, omniq. ſuauitate conditius fieri poteſt. Quæ ſi quàm lepide, ac polite loquuntur, tam etiam vera de me prædicarent, magna cauſſa eſſet, cur & ego mihi gauderem, & tu tibi de amicitia noſtra gratulareris. Nunc ea res me male habet, quòd cum in meum (vt dicitur) ſinum inſpicio, meque ac mea omnia diligenter excutio, nihil propemodum tale reperio, qualia mihi tu innumerabilia

affingis,

affingis, vt mihi tale quiddam vſuueniat, quale hiſtrionibus, qui dum in ſcæna Agamemnonem agunt, aut Atreum, concipiunt ſpiritus quoſdã regios; poſt vbi abſoluta fabula, ad veſtitum ſuum, & ad ſe ipſos redeunt, agnoſcant neceſſe eſt ficta fuiſſe illa omnia, & alienę oblectationis cauſſa ad breue tẽpus ſuſcepta: ſe vero homines, tenues & nõ admodũ magni pretij artifices eſſe. Sic ego quandiu tuas litteras lego, & à te tanquam a Chorago aliquo impoſitam mihi perſonã ſuſtineo, placeo mihi, fatebor enim quod verum eſt, & videor eſſe aliquis: poſt vbi ille quaſi vẽtus reſedit, agnitum errorem meum tacitus rideo, meq́ue tanquam ad ſolitum cultum, ita ad vſitatam illam & perpetuam meam de me opinionem refero. Sed hæc aut in aliud tempus reſeruemus, aut quod ſatius eſt, in perpetuum omittamus. Ego te Sacrate pro eo, ac tua ſingularis virtus & doctrina, & voluntas erga me multis teſtata officijs poſtulat, & amo & magnifacio, neque id facere deſinam, donec tu is qui es, eſſe deſieris, quod exploratum habeo nunquam fore. Ardeo autem mirifica quadam cupiditate, ſi qua id ratione a me perfici poteſt, vt etiã poſteris huius coniunctionis noſtræ memoria prodatur, amicoſq́ue vixiſſe nos, non æquales modo noſtri, ſed futura etiam ſecula intelligant. Eius rei gratia conſtitueram repertas à

me in Gallia, neque vſque in hunc diem à quoquam diuulgatas Victorini veteris non Rhetoris modo, ſed Philoſophi quoque ac Theologi lucubrationes in publicum emittere; cumque in eis emendandis non paruum laborem ſuſtuliſſem, ad te potiſsimum mittere, & tibi quaſi dicare quicquid in eis mea induſtria effectum eſſet, iamque id feciſſem, niſi me quiddam, quod aliquando intelliges, retardaſſet. Tu interea mi Sacrate perges amare me, vt facis, tibique certo perſuadebis te à me, merito tuo, mirabiliter amari. Salutabo tuo nomine, Ianinellum, cum primum eum videro. Vale. V. id Sext. CIƆ IƆ LXIII. *Romæ.*

M. ANTONIO MVRETO.
Romam.

SI de tui animi conſtantia in tuenda amicitia Murete optime non nihil dubitarem, de immutata quoque tua erga me voluntate valde ſuſpicarer, præſertim ſi mei diuturni ſilentij cauſſa tibi haud nota eſſet; Verum integerrimo viro ac iuriſconſulto optimo Franciſco Martellio per litteras mandaui, vt meis tibi verbis hec referre vellet, multis me negotijs impeditum, nec non aduerſa matris meæ valetudine valde

affe-

affectum, non tui obliuione litteras ad te dare intermiſiſſe, niſi temeritatis abs te condemnari velim, quod cum ego tuam amicitiam magnopere expetiuerim, ac me tuæ benignitati totum aſcribere fuerim profeſſus, nulli autem merito meo, quòd me in amicitiã facile, ac libenter recepiſſes, me mea culpa talis, ac tanti viri familiaritate carere nunc paterer, eiuſque gratiam effunderem; Cumq́; is ad me reſcripſiſſet, ſe ſemel officio amici functum, omnia tibi expoſuiſſe, ſuis, mihi crede, litteris ita me recreauit, vt ex animo tuo ne effluerem amplius, ferè ſine timore eſſe cœperim. Ac perſuadeas tibi velim, poſtquam de matris ſalute ſperare, de qua aliquando deſperaui, eaq́; in ſpe omnes penè curas moleſtiasq́; deponere cœpi, nihil mihi fuiſſe antiquius, quàm vt grauiſſimis, atq; elegantiſſimis litteris tuis reſpõderem, quas eo in loco collocaram, vt illæ in conſpectu mihi ſemper eſſent, quotidieq́; de meo me officio admonerent: Nam nullum me diem ferè prætermiſiſſe, quin eas legerem, ſi tibi affirmem, vix fortaſſe credas: Et tamen vere dicam, in aſſidua litterarum tuarum lectione ita conquieſcebam, vt dolorem meum valde lenirẽ. Quid enim ſuauius, quid ijs dulcius in meis maximis moleſtijs accidere mihi poterat? Quas ſcito à me ſumma diligentia ſeruatum iri, quò perpetuum tui erga me amoris monumentum extet, poſteriq́ue intelli-

gant me cum præclariſſimo viro M. Antonio Mureto, a quo & diligi ſumma eſſet felicitas, maxima fuiſſe neceſſitudine coniunctum. Tu quoque ſi perfeceris, vt promiſſum illud tuum appareat, de quo in litteris tuis ad me ſcribis (nihil enim nõ conſideratũ ex ore tuo exire exiſtimandum eſt) eum quẽ tuæ excellenti virtuti penitus deditũ eſſe noſti, perpetuò tibi deuinxeris. Quod reliquum eſt, ex litteris Lælij Gauardi optimæ ſpei adoleſcentis, qui cum Paullo Manutio noſtro viro præſtantiſſimo aliquot menſes fuit, cognoui te Ariſtotelis Ethica publice legere maxima atque celeberrima auditorum frequentia, tuamque omnes dicendi vim, & orationis elegantiã demirari. Quod & ſi mihi minime nouum accidit, quippe qui tuos neruos iã mihi videar perſpexiſſe, miro tamen modo gratum extitit: Itaque animum tuum vehementer probaui, cũ cæteros ſua uitas ingenij tui atque doctrinæ ſtatuiſti participes facere: Cœpique meæ fortunę ſubiraſci, qui non iſtic adſim, vbi tua grauiſſima atque ornatiſſima verba excipere, reconditosque tuos ſenſus tenere poſſim. Ita enim ſum illo nuncio commotus, itàque tui deſiderio exarſi, vt ſi vnquam me domeſticis curis planè exoluero, ad te ſtatim aduolaturus ſim. Interea me amabis, ac ſi quid adhuc in te de mea ſumma erga te obſeruantia falſæ opinionis reſidet, id totum mea cauſſa

depones.

depones. Vale Murete præſtantiſſime, quem Deus Opt. Max. pro ſua benignitate tueatur.. Pridie Kal. Ianuarij CIↃ IↃ LXIII.

M. ANTONIVS MVRETVS S. D. PAVLLO SACRATO SVO.

E tuo tam diuturno ſilentio ſuſpicatus eram te Ferraria abeſſe, ideoq; ipſe quoq; intermiſerā ſcribere, donec mihi Martellius primum, Deinde Lælius Gauardus eleganti, vt viſum eſt, ingenio adoleſcens, ſalutem tuis verbis nunciarunt: Quæ fuit illa quidē mihi pro eo ac debuit, gratiſsima: Sed è ſermone Martellij eam cepi moleſtiam non ſanè mediocrē, quòd ex eo de moleſtijs, quibus tu interea conflictatus es, & de matris tuæ lectiſsimæ, & te tali filio digniſsimæ mulieris infirmitate cognoui. Itaq; cogitabam primo quoq; tempore ad te exarare aliquid litterarum, quò et purgarem me, qui tandiu nihil ſcripſiſſem, & minuerē quantum id quidem in me eſſet, ægritudinē tuā. Sed dum diem ex die duco, homo cúm cæteris in rebus non admodum induſtrius, túm ad ſcribendū pigerrimus (non modo enim noſſe ſua vitia bellum eſt, verum etiam fateri) tu, quo nemo vſquā in omni genere humanior aut officioſior eſt, occupaſti, miſsis ad me ſuauiſsimis & reliquarum tuarum ſimillimis litteris. Ad quas ego quia diſtra-

diſtractus alijs curis tàm copioſe quàm vellem, reſpondere non poſſum, ſtrictim ſaltem ſingula eorum capita attingam. Primum igitur a te, quãtum me amas, tantum peto atque contendo, vt omnia potius, quæ negantur fieri poſſe, euentura exiſtimes, quàm vt quicquam de meo in te amore, aut (vt verius dicam) de mea tuis virtutibus & iucundiſsimis in me officijs debita obſeruantia detrahatur. Gratulor tibi de recuperata matris valetudine, cui etiam ipſi à me ſalutem dicas, eique meo nomine gratuleris velim; puto eã quanquam ſemel tantum à me viſam, facile tamen redituram in memoriam mei. Quod ad te ſcripſit Lælius, magnam quotidie non adoleſcentũ modo, ſed omnium ætatum atq. ordinum multitudinẽ ad me audiendũ ventitare, ſanè veriſsimũ eſt, idque, vt verũ fatear, ipſi mihi permirũ videri ſolet. Nam & Romæ rarũ id eſt, & ego in me nihil ſentio, quo tanta hominũ ſtudia excitentur. Sed quãdo ſunt, qui aliter ſentiant, intẽdo equidẽ oẽs ingenij neruos ad conſeruandã eã, quæ de me excitata eſt, opinionẽ: Sed duratura ea nec ne ſit, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. De libro Victorini, quẽ me tibi, vt nunc loquimur, dicaturũ pollicitus sũ, noli dubitare, nunquã omnino amittam eũ è manibus, niſi addito luculẽto aliquo teſtimonio amicitię noſtræ. Interea mitto ad te exemplum orati unculæ, quam hic habui pridie eius diei, quo cępi

Ariſtotelis Ethica interpretari. Vereor omnino vt ſatis emendate deſcriptũ ſit; Nam quod vnum mea manu ſcriptum habebam, id Callipides ille, de quo etiã prioribus litteris aliquid ſcripſi, duos iam menſes apud ſe habuit, neque adhuc extorquere poſſum. Sed tanto mea melior futura conditio eſt: tu enim, ſi qua a me ipſo peccata erunt, ea illi qui deſcripſit, adſcribes. Mi Sacrate optime & amiciſſime etiã atque etiã vale. Romæ XVIII. *Kal. Februarij.* CIↃ IↃ LXIV.

M. ANTONIO MVRETO I. C. S. D.

EGO *Murete optime æſtiuos hoſce menſes litteras ad te dare intermiſi, quòd ab æſtu valde iactarer, nec commode libros euoluere poſſem, tum etiam domeſticis curis, quę eo tempore maxime a ſtudijs animum auocant, vehementer eſſem diſtentus; non enim exiſtimare debes, me amicitiæ tuæ, quam vt mihi conciliarem, diuino quodam munere contigiſſe ſemper putaui, fuiſſe oblitum, nec humanitatis tuæ eximiæ, quam in excipiendo me comiter & peramanter crebro ſum expertus. Itaque cum vererer ne mihi ipſi deeſſem, Lælio Gauardo, quem ego iuuenem propter eius ſuauiſſimos mores mirifice diligo, mandata dedi, vt quotieſcunque ad te proficiſceretur*

ficiſceretur, meo te nomine ſalutaret, meq́. tibi de mea taciturnitate excuſaret. Quæ ſe confeciſſe, ac ſingularia mea in te ſtudia gratiſsima tibi extitiſſe mihi ſignificauit. Quo ipſius facto tunc ita recreabar, vt in cogitatione officij mei redderer etiam negligentior. Venit tandem tempus quo tempore ad mea me ſtudia referre licuit: cum primum igitur ad ſcribendum me contuli, quòd iam noctes me adiuuarent, primam lucubrationem meam ad te miſi, quòd ego te vnum pluris faciam, quàm cæteros ſimul omnes, & admirer. Cuius meæ erga te voluntatis coniecturam ex eo facere potes, quòd cum tua in me ſtudia in memoriam reuoco, teq́ue honoris gratia nominare volo, nomino autem ferè quotidie, ita afficior, vt loco ſummæ felicitatis eſſe ducam, quòd me tibi intimum eſſe volueris. Tu quoque, ſi quid in animo tuo opinionis de mea in ſcribendo negligentia forte inſedit, vt protinus eijcias mea cauſſa, nec priſtinam tuam humanitatem mihi claudas, te etiam atque etiam rogo. Quod te facturum cùm ſuauiſsima natura tua, tùm maxima conſtantia mihi pollicetur. Ego quoad viuam, incredibilem tibi amorem ac obſeruantiam, nec non omnia officia, quæ a deditiſsimo tibi expectari poſſunt, ſemper debebo. Vale doctiſsime Murete. Prid. id. Octob. CIϽ IϽ LXIIII.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO SVO.

PVTO mirum tibi videri, quòd tandiu nihil ad te ſcripſerim, præſertim prouocatus a te amãtiſsime & officioſiſsime ſcriptis litteris, quas ad me iampridẽ dediſti, ſpero tamẽ te facile ignoſcere occupationibus meis, neque propterea dubitare de amore, atque obſeruantia erga te mea, quæ, mihi crede, tanta eſt, vt accedere nihil poſſit. Cuius rei cùm alios tibi multos teſtes, ſi opus ſit, laudare poſſum, tùm vel in primis Lælium noſtrum, adoleſcentem optimum & ſuauisſimum, qui quoties me videt, videt autem ferè quotidie, & multa mihi auditu iucũdiſsima de tua ſingulari virtute, atq. humanitate cõmemorat, & audit me viciſsim de te ea, quæ debeo, & quæ ſentio prędicãtẽ. Sed mitto hæc: Neque enim dubitare potes, quin à me mirifice ac ſingulariter ameris, niſi me ingratum atque inhumanum putas; tam male autem te de me ſentire non arbitror. Interpretatus ſum latinè his diebus quintum Ethicorum Ariſtotelis. Eius interpretationis mitto ad te exemplaria tria, vnũ quod tibi habeas, quodque interdum intuens de me cogites. Alterum quod meo nomine des Franciſco, quem ego & valde amo, & valde me ab eo amari cupio: Tertiũ,

quod

quod, cum tibi commodum erit, mittas ad clariſſimum & eruditiſſimum virum Epiſcopum Carpentoractenſem; puto enim pro eo amore in me, quem mihi cùm ſæpe alias, tùm proxime, cum hinc abiturus eſſet, oſtendit, id munuſculum ipſi ingratum non fore. Scribendum mihi eſt ad multos, & iam nocteſcit. Ama me Sacrate mi vir eruditiſſime, & quod ego multo pluris facio, optime & integerrime. Ama me & Vale. Romæ ad VI. *id. Martias.* CIↃ IↃ LXV.

JOSEPHO FASINARDO S. P. D.

Regium.

ACCEPI à te Faſinarde ſuauiſſime tres Epiſtolas amoris atq officij pleniſsimas, quibus cum ego nunquã reſponderim, in eã opinionẽ veniſti; vt tui omnino ſim oblitus; quin etiã in tuis proximis litteris ita argumentaris, cum redditæ tibi nullæ ſint à Sacrato litteræ, te ſtatim adduci, vt ex eius animo effluxiſſe credas. O mi Faſinarde quis te dialecticam docuit? an ſi litteras ad te non dedi, conſequens eſt, vt tui memoriam non teneam? cur aut infirma eſſe me valetudine, aut, quod certe verum eſt, multis ac moleſtis occupationibus impeditum fuiſſe, vt meo officio ſatisfacere non potuerim, in mentem tibi

non venit cogitare? Μῶμος te pridem iniuria accuſauit, quòd me ante non reuiſeris, quàm hinc abires; noui enim peregrinantium morem, neque me latet ſæpe multa illis euenire, quæ ab officio animum ad alia traducant, quippe qui plurimos ego annos vagatus ſim: ſed ſi nunc te reprehenderet, quòd me falsò inſimulaſſes, iure quidem id faceret: Nam quid à me alienius excogitari poteſt, quàm vt Faſinardi memoriam obliuione deleuerim, qui in viſceribus ita inhæret, vt diu noctuque eum intuear? Quod cum tu optime perſpicias, & te errare ſentias, confugis ad hoc, vt te contemni putes. At quis hoc ferret præter me? Ego ne eruditiſſimum Faſinardum aſperner, cuius amicitiam tanti facio, vt tum denique mihi aliquid eſſe videar, cum ab eo me amari ſentio? certe ſi te æquum mihi prçberes, næ tale de me iudicium haud faceres, ſed dubitares, ſi vitę meæ ratio atque inſtitutum non poſtularet, vt ad ignoſcendum eſſem propenſus, ne iniuriam abs te mihi illatam haud inultam ſinerem. Verum cum tu te fateare naturam mihi dediſſe, vt aliquid humanitatis haberem, petaſque vt ea erga te vti velim, hoc te à me impetrare facile patior, ne iſta de me opinio te prorſus fallat. Caue tamen ne poſthac de me male ſuſpicere, alioquin omne me exuiſſe humanitatem reipſa experiere. Sed ſatis ac fortaſſe nimium iocati ſumus.

mus. Vt nunc ſerio tecum agam mi Ioſephe, ſcito te cariorem propter mores tuos ſuauiſſimos me vnquam habiturũ eſſe neminẽ, meq; omnibus officijs curaturũ, ſi quando ſe tibi occaſio obtulerit, vt mea opera vti velis, omnia vt offendas à me paratiſſima, atq; intelligas me à te quoq; diligi, mihi vehementer gratũ eſſe. Præterea exploratũ habeas velim, omne tempus, quod mihi à negotijs meis plurimis dabitur, in ſalutandis amicis à me ita conſumptum iri, vt tu quoq; diligentiam in ſcribendo meam nunquam ſis deſideraturus. Vale. VIII. *id. Ianuarij.* CIↃ IↃ IXIV.

Eidem Regium.

M IROR *mi Faſinarde cur abs te tandiu nihil litterarum; Iandudũ enim tuis reſpondi, nec vereor ne non meæ tibi redditæ fuerint; Procurator enim Illuſtriſſimi Alphonſi Ateſtini ſæpe mihi dixit ſe tabellario fideli illas ad te perferendas dediſſe. Itaq; dubitare cœpi, ne meis litteris omnem tibi ſcribendi* παῤῥησίαν *eripuerim. Non agam tuo more Ioſephe, vt te mei oblitum ſtatim credam. Nam hoc de te ne cogitare quidem, nedũ ſuſpicari mihi venit in mentem. Quin in hanc adducor opinionem, vt Nizolium cõſulas; memini enim te iampridem ad me ſcripſiſſe cũ eo ſæpe ſolere eſſe. Aut volumẽ fortaſſe conficias, aut certe*

aliquid huiuſmodi moliare, quo me ita imparatũ aggrediaris, vt me defendere ac tueri nequeã. Quod cum à me præcautũ atq; prouiſum ſit, haud opinantem me quidem, credo, non offendes. Te autem aduerſa valetudine impeditũ litteras ad me mittere non potuiſſe, tantum abeſt, vt ego vaticinari velim, ne apud me quidem rectè futurũ, ſi tu non valeres, cum præſertim tanta beneuolentia cum Ioſepho coniunctus ſim, vt quicquid mali atq; incommodi euenire ipſi poſsit, idem quoq; mihi valde acerbum futurum ſit. Quare cum primum poteris, de tui ſilentij cauſſa ad me ſcribes; ſi tamẽ eam me ſcire æquum cenſueris: Hac enim moleſtia, quam ex deſiderio litterarum tuarum, ac earundem intermiſsione non mediocrem capio, me certe leuabis, & ſi nuncium mihi iucundum attuleris, magnopere recreabis. Vale mi ſuauiſsime Ioſephe.

VINCENTIO FANTINO S. P. D.

Piſas.

HERI litteras tuas accepi Vincenti humaniſsime, ſuaues illas quidem, ſed quæ ob earum elegantiam admirationem mihi mouerint; eæ enim cùm verbis non vulgaribus, tùm ſententijs grauiſsimis refertæ erant. Itaque licet exiſtimarem

rem omnia ab optimo atque eximio ingenio tuo ſumma expectari poſſe, meam tamen de te, mihi crede, opinionẽ vicerunt. Præterea ita inſignes erãt amoris notis, vt me ab s te vehemẽter amari felicitatis loco ducam. Excuſatio autẽ tua, ꝙ ad me litteras antea non dederis, neceſſaria nõ fuit, cũ.n. vt tu docte grauiterq́ ſcribis, omnia in me officia, quæ ab amiciſsimo homine proficiſci poterant, præſens cõtuleris, quin eodẽ erga me animo futurus eſſes abſens. nulla dubitandi cauſſa erat: inficiari tamẽ nequeo, ſi huiuſmodi litteras amoris atq; ſtudij pleniſsimas iandudũ accepiſſẽ, quin illæ periucundæ mihi futuræ fuerint, cum hæ ita mihi gratæ extiterint, præſertim quòd me nec opinantẽ offenderũt, vt verbis hoc tibi explicare nõ poſſim. Quare, ſi me amas, vt facis, ſuauitate epiſtolarũ tuarũ, quã modo guſtaui, me diutius carere nõ patieris. Et quanuis in ea ſis vrbe, quę copia virorũ doctiſſimorũ maxime floreat, atq; in præſtantiſſimis philoſophiæ ſtudijs, quæ hominũ mores atq; ingenia excolit, verſeris incolumis, ac lætus, quod intelligere mihi optatiſſimũ fuit, tamen ſi ea interdũ ſtudia tantiſper intermiſeris, dũ me de ſtatu tuo certiorẽ facias, non exiguã mihi beneuolẽtiæ erga me tuæ ſignificationẽ dederis. Ego quoq; omnibus in te officijs profectò efficiã, vt à me plurimi fieri perſpicias. Quòd ſcribis oĩa decreta Cõcilij Tridentini à ſummo Pontifice cõfirma

ta

ta fuiſſe, gaudeo equidem ſi res optimum ſint exitum habituræ. Sed vereor ne magis optandum ſit, vt in antiquum ſtatum reſtituantur, quã ſperandũ. Collegas noſtros omnes tuo nomine ſalutaui, qui eandem ſalutẽ tibi vt ſuis verbis adſcriberem, mihi mandarunt. Vale Vincenti optime, meque amare perge. Ferrariæ XVII. *Kal. April.* CIƆ IƆ LXIIII.

VIDO PANCIROLO S. P. D.
Regium.

PVTO *fore vt mirere, cur has ad te litteras dederim, præſertim cum ea inter nos amicitia iuncti non ſimus, quæ hanc litterarũ miſſionẽ deſideret. Sed ſcito me huius officij cauſſas complures habuiſſe. Nam cũ ego Ioanni Baptiſtæ Spinellio mandaſſem ſororis filio, mihi admodũ grato, vt te meo nomine ſalutaret (te enim Regij eſſe audieram) tibiq́ ſignificaret te propter excellentẽ virtutem tuam mirifice à me diligi, ex quo tempore Patauij mihi cognitus es, atq; obſeruari; Ille poſt reditum ſuum ad me narrauit mihi primũ, quàm benigne atq; humaniter eum tractaſſes, nullumq́; prætermiſiſſes indicium amoris erga ſe tui; deinde quàm honorificam de me mentionem habuiſſes, ac me laudibus ornaſſes. Quæ duæ res ita me delectarunt, vt dum eas mecum perpenderem,*

rem, ad amorem tui inflammarer. Itaque te certiorē facere volui, vt intelligas me de hac tua propenſa erga me voluntate maximas tibi gratias agere, mihiq́; gaudere, quòd a tali tantoq́ viro diligar; quid enim honorificum magis mihi vſu venire poteſt, quàm a ſummis & tui ſimilibus viris mei memoriā retineri, qui ab exiſtimatione & omni virtutū genere valde me inopē agnoſco? Quare non committam, mihi crede, vt me tua erga me beneuolentia indignū eſſe iudices; Quin etiam omnibus te ſtudijs colam, & arctiori me vinculo amicitiæ tecum coniungere conabor, vt tibi indicem, quacunque ratione poſſum, quantopere in mente tua inſidere cupiam. Tu quoque ſi eo in me animo perges eſſe quo cæpiſti, non dubito quin vterque noſtrum hac coniunctione noſtra poſthac ſumma valde lætetur. Vale Panciro-le doctiſsime, ac perſuade tibi Spinellium plurimum tuæ virtuti deditum eſſe, qui etiam multam tibi ſalutem adſcribit. Ferrariæ VIII. id. Nouemb. CIↃ IↃ LXIII.

M. ANTONIO MARTELLIO.
Romam.

GRATVLOR tibi Marce Antoni, quòd in ea es verbe, cuius te mirum ſemper deſiderium tenuit, vereq́ue gratulor, quòd optati tuis for-

tuna tandem reſponderit; At caue ne, aſpectu vrbis iſtius cum te ita oblectes, omnem hinc amorem penitus abijcias; Quid enim à præclaro ingenio tuo, optimaq; indole, ſuauiſſimisq; præterea moribus tuis eſſet alienius? Nec eò dico, quò te de officio tuo admonere velim; habes enim iſtic Patruum tuum ſummum ac prudentiſſimum virū, cuius conſilio & ſapientißimis præceptis omnia moderari optime poßis. Sed vereor ne ex animo tuo effluam; mihi enim iandiu conſtat, multa & præclara iſtic eſſe, quæ mentem & cogitationem tuam à nobis auocare, & ad maiora animo amplectenda traducere poſſint. Hac ego opinione adductus his te litteris excitare volui, ne te forte aliqua mei caperet obliuio: Nam quem ego delegi, vt me quotidie magis in gratia patrui ſuiponat, is ſi rerum vrbanarum illecebris delinitus, noſtras omnino non curaret, male profectò mecum ageretur. Verum ne in cogitationem quidem cadere poteſt, vt tu liberaliter educatus, & bonis artibus ac diſciplinis inſtitutus, eorum memoriam ex animo tuo delere poßis, à quibus te vehementer amari perſpexeris; è quorum numero cum ego potißimum is ſim, teq; tantopere diligam, vt nemini primas concedam, iure par mihi à te, niſi humanitatis expers ſis, voluntas reddi debet. Quare vt in tuto me collocem, ſæpe te litteris laceſſam, quibus, quin reſpondeas,

recu-

recuſare certe non poteris, tibique iucundas amoris erga te mei recordationes dabo. Nicolao noſtro etiam gratulabere meo nomine, quòd ille iſtius demum vrbis compos factus ſit, cuius viſendæ ſumma ſæpe cupiditate arſit, eumq. meis verbis ſaluere iubebis. Vale.

NAVAGERIO
CARDINALI.

ANTEA quidem gaudebam te in ampliſſimũ Cardinalium collegiũ cooptatum fuiſſe; Tãta enim erat de tua eximia atque excelſa virtute omnium opinio, vt te ad ipſam dignitatem honeſtandã decus atq. ſplendorẽ adiuncturũ nemo dubitaret; ſicuti ex adminiſtrata optime abs te poſtea in concilio Tridentino repub. Chriſtiana perſpici potuit. Vt vero te Veronæ Epiſcopũ creatũ eſſe audiui, nõ modo cauſſa tua vehementer ſum lætatus, quòd ſapientiſsimo sũmi Pontificis iudicio ad dignitatẽ tuã fortunę acceſsio facta fuerit, verũ ẽt mea; quodam.n.me vinculo tecũ aſtringi poſt hac ſentiebam, quòd ſalus ac fortuna mea in tua manu ac poteſtate ſita & poſita eſſet. Itaq. vt tibi ex animo gratularer, multa me quidẽ hortabãtur, primũ tua ſpectata, et nobilitata virtus, deĩde familiaritas, quæ Iacobo Sadoleto cũ familia tua maximam interceſsit; Noſti.n.qua Auun-

culus meus neceſſitudine cum Andrea Nauagerio affini tuo coniunctus eſſet. Denique ſingularis humanitas atq. eximia benignitas tua, quæ mihi ſummam meam in te voluntatem ac obſeruantiam tibi gratam fore pollicebantur. Sed me us me pudor detinuit, ne meo, vt par erat, officio ſatisfacerem: Veniebat enim mihi in mentem cùm tua auctoritas atq. amplitudo, tùm mea tenuitas atque animi imbecillitas, quæ me maxime aſcribendo deterrerent, & omnẽ mihi παῤῥησίαν eriperent. Intelligebam præterea te a Procuratoribus noſtris, Romæ cum adhuc eſſes, de antiquitate penſionis noſtræ, & quemadmodum ipſa Iacobus Sadoletus, nec non facultate in fratrũ ſororum ve filios illam transferendi a Clemente VII. donatus eſſet, cum ab eodem Veronenſis Eccleſia in Io. Mattheum collata tunc fuiſſet, optime ac diligenter fuiſſe edoctum. Quibus rationibus negligentior effectus, officia omnia, quę tuæ præſtantiſſimæ virtuti atque ampliſſimæ dignitati à me magnopere debebantur, omnino prętermiſi; Sed cum amici nunc iſtic mei, quibus mãdaui, vt a procuratoribus tuis penſionẽ exigant, animum mihi addiderint, atque adeo ſtimulos ad mouerint vt ad te ſcribam, fore, vt tu pro tua incredibili benignitate in fidem me alioqui ſorte tibi coniunctum & clientelam tuam facile recipias, ego eorum conſilijs & monitis adductus, &

interim

interim de tua amplitudine non cogitans, ſuauitatem vero humanitatis ac manſuetudinis tuæ ante oculos mihi proponens, his te litteris ſalutandum duxi, ex quibus cognoſcas me miro deſiderio affici, vt me tecum gratiam inire patiare, cum & inferiores, & humiliores beneuolentia amoreque fouere, humanitatis ſit maxime proprium. Quam ſi nulla res alia, at certe ſtudiorum ſimilitudo valde, vt ſpero, mihi conciliatura eſt; In ijs enim optimarum artium ſtudijs verſor, in quibus tu iandiu ita excellis, vt illa tibi non minima ex parte aditum ad iſtam dignitatem patefeciſſe videantur: Ad quæ iuuanda ſi fueris, vt tua dignitas poſtulat, propenſus atque paratus, tuiſque mandaueris, vt procuratores meos expediant, in quo tranquillitas animi mei ac ſtudiorum meorum neruus continetur, non ſolum qui te obſeruet & colat, tuaſq. præſtantiſſimas virtutes admiretur magis quàm ego, es habiturus neminem, ſed magno me quoque beneficio deuincies. Cuius memoriam perpetuo ita retinebo, vt huius facti tui, quòd in hominem gratiſſimum omnia tua ſtudia contuleris, nullo vnquam tempore te pœniteat. Vale mi ampliſſime patrone, quem nobis Deus opt. max. diu ſeruet incolumem. Ferrariæ V. *Kal. Decemb.* CIↃ IↃ LXIIII.

IO.

IOANNI MORONO CARDINALI S. P.

Qvod diu optaram Patrone ampliſsime, vt te de facie noſſe, ac diuinum conſpectum tuum contemplari ſaltem mihi liceret, hoc tandem ſumma Dei benignitate ſum conſecutus. Nam cum videndi amplitudinem tuam incredibili arderem deſiderio, cuius antea celeberrimū nomen colerem, ſtatim vt oculos in te conieci, ita me refrigerauit ac recreauit grauis admodū ac plenus dignitatis aſpectus tuus, vt in vita mea nunquā tanta fuerim voluptate affectus, quantam nuper ex tui præſentis contemplatione cepi. Quòd ſi poſtridie, quàm te vix ſumma veneratione ſalutaui, hoc impetraſſem, vt ſingularē tuam prudentiā, grauitatem, ac ſuauiſſimos doctiſsimoſque ſermones tuos deguſtare mihi fas fuiſſet, me in cœlo fuiſſe duxiſſem. Sed cum tot nobiles viri ad te confluerent, frequentiaque hominum aditus mihi ad te intercluderetur, & ego pudore quodam meo deterritus propè accedere non auderē, quòd ſimul vererer ne optimates aliqui me exturbarent, eo fructu, quē ſanè maximū ex tuis ſapiētiſsimis cōſilijs me capturum fuiſſe ſperabā, profectò inuitus, ac nō ſine ſummo dolore carui. Itaque quod præſens tecum agere non potui, vt tibi, qui

meus

meus eſſet in te animus, aperte dicerem atque demonſtrarem, his litteris quas amplitudini tuæ reddidit Philippus frater meus, mihi ipſi ſatisfacere volui. Ex ijs enim liquidò perſpicies, cũ omnes ferè te in ampliſsimo dignitatis gradu locatũ venerentur atq; ſuſpiciant, tamen qui te pluris faciat, colat, tibiq; magis addictus ſit quàm ego, haud vnquam fore quenquam. Cuius meæ ſummæ in te obſeruantiæ multas, & graues habeo cauſſas; Cum enim magna tibi cum Auunculo meo olim Iacobo Sadoleto coniunctio, ac familiaritas intercederet, & pro tua conſtantia animiq; firmitate mortuo præſtare hoc officium tibi videretur, vt omnem amorem in eius propinquos transfunderes, (mittam nunc Paullum Sadoletum Carpentoracti Epiſcopum) non nè Philippum fratrem meum in fidem atque clientelam tuam primum recepiſti, & in eorum numero eſſe voluiſti apud te, qui tibi intimi ſunt? Deinde Iacobum Iuris Conſultum fratrem alium non ne tuo ſtudio ſemper ornaſti, atque in eo ipſo quo verſatur iure, ita ei conſuluiſti, ac proſpexiſti, vt ſe quam honeſtiſſime exercere poſſet? Denique tu hac iter faciens cum me nunquam vidiſſes, ſimul ac audiſti Philippi fratrem eſſe, non ne benigne admodum me excepiſti, ac licet, vt initio dixi, nullum ferè ſermonem in temporis

anguſtia tecum contulerim, quòd multos qui ad te accederent, velles tuæ miræ ſuauitatis & humanitatis eſſe participes, an mihi non obſcura tui in me amoris ſigna non dediſti? Quare, mihi crede, quanuis vitam pro te profunderemus, tamen vt partem aliquam tuorum in nos meritorum omnino aſſequi poſſemus, vix cogitare, nedum ſperare nobis liceret. Sed nihilominus operam dabimus, vt ingrati animi vitium penitus vitemus, ac tua in nos beneficia commemorare non ceſſabimus, vt re ipſa quidem nos gratos haud fore ob tenuitatem noſtram cum certo ſciamus, animo ſaltem, & incredibili noſtra in te pietate ita reſpondeamus amori tuo, vt tuæ quoque liberalitatis nunquam nos eſſe oblituros facile credas. Quod reliquum eſt, ſupplex te oro atque obſecro, vt quos tibi tuendos ac fouendos tuo iudicio ſuſcepiſti, nos diligere atque amare pergas. Nam, vt pro fratribus etiam ſpondeam, nos ita deditos addictosque amplitudini tuæ habebis, vt tuæ ſuſceptæ erga nos beneuolentiæ nunquam te pigeat. Vale ampliſſime patrone, quem vt Deus Opt. Max. ſeruare diu ac fortunare pro ſua benignitate velit, orare non intermittimus. Ferrariæ. III. Kalend. Decemb.

CIↃIↃLXV.

AVGV-

AVGVSTINO VALERIO EPISCOPO Veronæ.

In meo dolore, quem ex obitu ampliſsimi viri Auunculi tui ſummum ſanè cepi, qui cum & litteris & incredibili erga eum obſeruantia ita egeram, vt me in ſuã fidem & clientelam recipere, ac meis cõmodis conſulere vellet, te, vt audiui, tanti ac nunquam ſatis laudati viri propinquũ, Epiſcopum Veronæ creatum fuiſſe, vehementer lætatus ſum; Tua enim eximia optimarum artium diuinarumq; rerum ſcientia, mira item humanitas ac morum ſuauitas me adducunt primum, vt minime verear ne non ad honeſtandam iſtam dignitatem maxima ſit facultas, nedum voluntas; Deinde vt tibi ex animo gratuler, quòd laborum, & vigiliarum tuarum vberrimũ fructum feras; Quod quidem certe facio libenter, cùm tua propenſa in me voluntate (vt ex Aloiſii Morandi optimi atque amiciſſimi mihi viri litteris perſpexi) tùm etiam liberalitate prouocatus. Is enim ad me ſcripſit te non obſcura tuæ in me beneuolentiæ ſigna eſſe daturum, & in eo negotio, quod commune cum multis mihi tecum eſt, quem mihi præponas, habiturum eſſe neminem. De quo tibi quibus verbis gratias agam non re-

perio, tantæ humanitati atq; benignitati nulla mea par eſſe poteſt oratio. Illud igitur efficiã profectò, vt te a me mirum in modum obſeruari & coli perſpicias, neque committam, vt me gratum ac tuorum in me ſtudiorum memorem eſſe deſideres. Quin etiam ſi res mea familiaris patietur, vt me in viam dare poſsim, ad te accurram libẽter, vt coràm meum iam tuæ ſummæ virtuti deditiſſimum animum aperiam. Interea te etiam atq; etiam rogo, vt me dignum ſtatuas, quem in numero tuorum reponas habeasq́; ; dabo enim operam, vt tui in me amoris nunquam te pœniteat, atq; in prædicatione tuarum præſtantiſſimarum virtutum aſſidue verſabor. Vale optime Antiſtes, quem Deus Opt. max. pro ſua ſumma benignitate fortunet ſeruetq́; diu incolumem. VI. *id. Septemb.* CIↃIↃLXV.

Eidem Veronam.

SCRIPSIT *ad me Aloiſius Morandus meus vel potius noſter, meam tibi epiſtolam valde gratam fuiſſe. Quem & ſi credo aliquid atque adeo multum addidiſſe & attuliſſe de ſuo, non tamen verba mihi dediſſe pro noſtra coniunctione exiſtimare debeo. Itaque litterę eius (vt ingenue fatear) mihi periucundæ fuerunt. Nam cum ego lucubrationem meam lectione*

tanti viri haud dignam fore ſemper iudicauerim, tu tamen tot ac tantis tuis in me ſtudijs te aliter ſentire ita declaraſti, vt hæc tui erga me amoris non exigua ſignificatio præter opinionem meam acciderit. In quo ſingularem tuam humanitatem non agnoſcò ſolum, ſed manſuetudinẽ admiror, cum meas litteras exiliter ſcriptas tu laudibus & ornare & decorare ſtudes. Quanquam ſenſus tuos omnes eam in partem interpretor, vt quos iam tuę excellenti virtuti deditos eſſe noſti, eos ad amorem & cultum nominis tui quotidie magis accendere velis; Non enim ingenio ſum ita hebeti, vt non perſpiciam, cum te virum ſumma prudentia & ſincero acrique iudicio praeditum nihil fugiat, in dijudicandis ſcriptis meis te conniuere voluiſſe; Quibus ego rebus adductus has rurſum litteras ad te miſi, nec tibi in grauiſsimis ſtudijs occupato obſtrepere ſum veritus, quæ munuſculum illud tibi ab Aloiſio nomine meo allatum proſequerentur. Quod etſi tuę ſummæ dignitati haud par eſſe non neſciebam, id tamen meæ in te admodum propenſæ voluntatis ac ſummæ obſeruantiæ volui non mediocre argumentum eſſe ac ſignum. Quare ſi tu promptum animum meum boni conſules, magnopere quidem lætabor; Sin tibi nimis audax viſus fuero, qui perſonæ illius quam ſuſtines, rationem non habuerim, in te

primum, qui me benignitate, ac ſuauitate tua inuitas, & allicis, deinde in Aloiſium, qui mihi auctor fuit, culpã oẽm transferto. Equidẽ perſuadeas tibi uelim omnibus me officijs, ac perpetuo quodã meo in te ſtudio curaturũ, vt tua me beneuolẽtia tueri ac fouere nõ graueris. Vale. Antiſtes optime. Ferrariæ. XV. *Kal. Decẽb.* CIↃ IↃ.LXV.

MARCO ANTONIO
MVRETO S. P. D.
Romam.

ETSI *non cogitabam nunc ad te ſcribere Præſtantiſſime Murete, ꝙ hoc tẽpore religionis cauſſa in viſenda, vt debeo, plebe mihi commiſſa, valde occupatus eſſem; ſed tuas ego litteras potius expectabam; Alexandro tamen Canalio mihi amiciſſimo collegæ iſtuc proficiſcenti, qui non ſolum a me petiuit, ſed flagitauit etiam, vt meis litteris aditum ſibi ad amicitiam tuam aperirem, denegare non potui, quin has ad te darem. Scito igitur me hanc ſcribendi occaſionem libenter arripuiſſe, vt tibi ſignificarem me omnia moliri, vt tecum in gratia perpetuo ſim. Quanquam in hoc Lælij Gauardi officium certe ac diligentiam valde deſideraui, quo adiutore ſperabam fore, vt ad amorem erga me tuum quotidie potius aliquid accederet, quàm quicquam*

quam de eo detraheretur. Sed quid eum ab optimo inſtituto auocauerit, mihi planè conſcius nõ ſum. Canalio autem mandaui, vt ipſe te meis verbis ſtudioſe ſalutaret, meæque tuarum præſtãtiſsimarum virtutum prædicationis optimus mihi apud te teſtis eſſet Cuius ſuauiſsimos mores ac ſingularem modeſtiam cum deguſtaueris, non vereor, ne non eum amicitia tua dignum ſtatuas. Præterea cum eundem optimis & litteris & artibus vehementer delectari compereris, quem etiam tibi, dum iſtic erit, ſæpe diſcipulum fore ſpõdeo, facile, opinor, illum inſinuare ſe in conſuetudinem tuam, tibiq́. familiariſsimum eſſe patieris. Quare ꝙ tua ſingularis humanitas benignitasq́ue poſtulat, vt tu tua ſpõte nedũ a me rogatus facias, libenter Alexandrũ in fidẽ & clientelã tuã recipies, putabisq́ue quicquid in eũ officij ac ſtudij contuleris, illud vtriq. noſtrũ ita gratum fore, vt pro eo ambo tibi plurimum debituri ſimus. Vale. Ferrariæ. VI. *id. Martij* . CIↃ IↃ LXV.

ALEXANDRO CANALIO S. P. D.

Romam.

NVLLAS *antea litteras ad te dedi optime Canali, quòd quotidie te ipſum expectabam, teque nobis præſtò fore arbitrabar. Sed vt co-*

gnoui ex Alexandro Boiardo collega noſtro te obtinuiſſe, vt iſtic diutius eſſe poßis, in ijsque verſari ſtudijs, quæ vitam maxime moresque excolunt, differre amplius nolui, quin his te litteris ſalutarem, ex quibus intelligeres tuum mihi conſilium probari, vt potè quod ab optimo animo eximiaque prudentia profectum ſit.. Quamquã quid tua non probem, quem omnia & cogitaſſe ſapienter, & ſtrenue geßiſſe iampridem preſpiciam? Vnum hoc ſcito mihi valde moleſtum eſſe, quòd tuo iucundißimo conſpectu ſuauißimaque conſuetudine caream, cætera vero mihi iucunda accidere; Nam te in ea eſſe vrbe, ad quam omnes viri docti confluunt, mirum in modum lætor cùm tua cauſſa, tùm etiam mea: Non enim vereor ne non doctißimorum virorum amicitiam eaqua excellis, modeſtia morumque ſuauitate facile tibi concilies, ac me quoque in eorum gratia ponas, quos a me valde obſeruari non neſcis. Ita enim mihi pollicetur amor erga me tuus meaque item non mediocris erga te beneuolentia requirit. Cura igitur, ſi me amas, vt in ſalutando meis verbis M. Antonio Mureto ſtudium tuum extet, quem quanti faciam noſti, quemq. vnum eſſe, qui ſplendore doctrinæ ſuæ totum orbem ſit maxime illuſtraturus, ſemper vt tute ſcis, indicauerim. Octauium Agapitum virum doctißimum, quem ſemper colui, maxi-

meq́ue feci, ſed à quo ſenſi me minime amari, ſaluere iubeas velim meo nomine, ad quem litteras interdum miſiſſem, ſi eas ipſi gratas fore putaſſem. Quæ cum eo præſens communicabis. Hæc ego libenter attigi, vt tuas litteras allicerem, quæ ſi ad me perferentur & aliquid afferẽt noui, tã mihi gratę erũt, quàm me a te diligi cupio. Vale. Ferrariæ. Pridie. id. ſextiles. CIↃ IↃ LXV.

Eidem Romam.

REDDITAE *mihi fuerunt ab Antonio Mario Furlano litteræ tuæ, quæ me dupliciter delectarunt; ſcribis.n.primum te ab amicis tuis inuitatum, ad conſpiciendum apparatiſſimos illos ludos acceſſiſſe, quos ampliſſimus Cardinalis noſter Tibure non ſine magno illorum quoq.ciuium ſumptu agendos celebrandosq́.curarit, teq́. ex eo ſpectaculo non mediocrem voluptatem cepiſſe; Deinde M. Antonio Mureto, qui tibi è quirinali deſcendenti caſu obuius fuerit, multam meo nomine dixiſſe ſalutẽ (quod quidem officiũ iampridẽ mihi debebas) eamq́ue ipſi periucundã fuiſſe adſcribis. Quæ omnia mihi grata fuere optime Canali, ſed quod in tuis litteris fuit extremũ, id imprimis intelligere mihi optatiſſimũ extitit. Nam ego ne ludos pluris faciã, quàm præſtantiſſimũ illum Muretum, cui in omni virtutum gene*

re neminẽ antepono, per paucos comparo? Equidem, mihi crede, operam dare non deſino, quò aliqua ſeſe mihi occaſio offerat me iſtuc conferendi. Quam nactus ita auide arripiã, vt Romam certe aduolem, quò mihi vno tantũ illius ſuauiſſimo congreſſu frui liceat: Vbi cum tu ſis nõ ſine magna animi tui lætitia, huc te ab Antiſtite noſtro detrudi minime patere, præſertim ſi ab ampliſſimo Vitellocio, vt Boiardus noſter mihi retulit, tuæ iſtic per aliquot menſes veniam moræ impetraris. Ac non eò dico, quòd tuam ſuauiſſimam conſuetudinem, noſtraſque collocutiones mirum in modum non expetam, ſed & iſtic me habere collegam optimum, eximiaque virtute præditum, qui & nouas inire amicitias, & veteres retinere optime calleat, multum mea intereſſe arbitror. Tu tamen quid expediat, & optimum factu ſit, pro tua prudentia facile dijudicabis. Interea perge me amare quod facis, quando te a me plurimi fieri non ignoras. Atque communes amicos, Octauium Agapitum præſertim meis verbis ſaluta. Cura vt valeas. Prid. Kal. Nouemb. CIↃ IↃ LXV.

EPIS-

EPISTOLARVM PAVLLI SACRATI CANONICI FERRARIEN.

Liber. II.

PAVLLVS SACRATVS M. ANTONIO MVRETO. S. P. D.

IAMDIV nihil ad te litterarum dedi Murete præſtantiſſime ea ſanè de cauſſa, ne te in grauioribus ſtudijs tuis, & in munere præſertim publice interpretandi impeditum, magis impedirē, nec ante cogitaui ad te ſcribere quàm Alexāder Canalius collega meus optimus me in hanc mentē impulit, cuius aduentus mihi certe periucundus fuit: eius enim ſuauiſſimo cōgreſſu carebā, quò ferè quotidie propter prẹſtātes ipſius virtutes libēter fruor. Nā mihi primū de tua eximia humanitate ac moribus ſuauiſſimis, de tua ſingulari doctrina, ac dicēdi facultate mul

ta narrauit

ta narrauit, nec non de maxima virorum docto-rum frequentia, qui ad te audiendum quotidie confluerent: Quæ quidem mihi nec noua nec in opinata, quippe qui cognitam omnino ac ſpecta tam haberem virtutem, ac omnium optimarum artium ſcientiam tuam, ſed gratiſſima accide-runt: Lætor enim mirum in modum illius me-ritis, quem ego ſemper admiratus ſum, ex quo tempore intueri ipſum mihi licuit, ſummos ab omnibus honores tribui. Addidit deinde non obſcura te ſigna illi amoris erga me tui cùm aliàs ſæpe oſtendiſſe, tùm diſcedenti diligenter man-daſſe, vt me tuo nomine ſalutaret, quo quidem of ficio dum Canalius ipſe fungeretur, mihi etiam vehementer gratulatus eſt, quòd tanto viro ita cordi ſim, vt ille mei memoriam retinere non ceſſet aliјs in rebus occupatus. Quod quanti mihi faciendum ſit, oratione certe aſſequi mi-nime poſſum. Sed tamen cum ſumma efferar lætitia, quòd in gratia apud te ſim, non mihi arrogo, vt merito meo valde abs te diligar, eſ-ſem enim modeſtiæ oblitus; Totum vero exi-miæ ac præſtanti naturæ tuæ tribuo, quæ te etiam adduxit, vt quas proxime ad Cana-lium litteras miſiſti, in ijs honorificam quoque mentionem de me faceres. Itaque cum me ſtudijs in dies maioribus ornes, nec gratiarum actioni locum relinquas, referendi autem non

modo

modo gratiam tibi, ſed ne vix cogitandi quidem facultas mihi ſit, Curabo equidẽ omni opera, ſtudio, diligentia, aſſidua quoq; tuorũ in me officiorũ cõmemoratione, vt omnes homines memorem me ac tibi magnopere gratũ eſſe intelligant. Quòd ſi ad præclara tua in me merita hoc quoq; acceſſerit, vt promiſſum exoluas, quo iampridẽ teneris, ſateor me tibi ita deuinctum fore, vt nemini vnquam me plus debiturũ eſſe profitear. Perge igitur me amare, quando totus tuus ſum; Ego enim ſumma obſeruantia amori tuo certe reſpondebo. Vale Murete ornatiſſime, quem præpotens Deus incolumem ac ſaluum diu ſeruet. Ferrariæ. VI. *No. Quintilis.* CIϽ IϽ LXVI.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO.

ETSI *ſerius ad te ſcribo quàm oportuerat, ſpero tamen te eius rei veniam mihi facile daturum, cum, quæ tam diuturni ſilentij cauſſa fuerit, cognoueris. Nolebam ad te litteras meas ſine aliquo munuſculo venire, ideoque expectabam, dum habuiſſem eam orationem, quæ, vt ſcis, mihi cauſſa fuerat huc citius quàm opinabar, reuertendi, vt eam ad te vnà cum litteris mitterem. Habui autem eam nudius tertius tantà omnium approbatione, quanta mihi nunquam*

quam contigerat. Neque tamen, quod tantopere cupiebam, poſſum adhuc eius te participem facere. . Interdixit enim orator Regius, ne cuiquam homini eius aut aſpiciendæ, aut deſcribendæ poteſtatem facerem, antequam eam ipſe miſiſſet ad regem, exploraſſetque ab eo per litteras, placeret ne eam diuulgari. Expectandum igitur erit tibi ad aliquot dies. Sed cum primum licebit, polliceor me nulli prius eam miſſurum quàm tibi: Poſtulat hoc amor erga me tuus, & illa tua & fratrum tuorum nullis meis officijs prouocata in me beneuolentia, quę perpetuo obuerſatur animo meo, & interdum quieſcere me non ſinit, quomodo inſigne aliquid omnium veſtrum cauſſa facere poſſim, cogitantem. Quòd ſi nihil aliud potero, certe tamen in aliqua parte ſcriptorum meorum (ſi qua eſt ea gloria) intexam aliquid, quod poſteris teſtetur, mihi cum plurima vobis deberem, remunerandi facultatem non affuiſſe, ornandæ ac celebrandæ virtutis veſtræ voluntatem non defuiſſe. Vale. Fratribus tuis, Canalio, Lollio, peto à te vt meo nomine ſalutem dicas. Romæ. IIII. id. Octob. CIϽ IϽ LXVI.

MAR-

MARCO ANTONIO MVRETO. S. D.
Romam.

QVANTVM *acceperim dolorem ex diſceſſu hinc tuo Murete præſtantiſſime, ex eo facilè pro tua ſumma prudentia iudicare potes, quòd poſtea ita affectus fui, vt ne litteras quidem ad te dare potuerim. Sed, mihi crede, ita dolui, quòd è conſpectu meo quaſi fugiens euolaſti, vt maiorē nulla ex re, quæ mihi vnquam acciderit, moleſtiā traxerim. Careo enim cùm dulciſſimæ conſuetudinis tuæ fructu, quem maxima animi cum voluptate quotidie ferè guſtabam, dum vix diem intermittebam, quin te cōuenirem: tùm ſuauiſſimo congreſſu, doctiſſimisq; ſermonibus tuis, quorum mira ſuauitate, cum mecum eſſe bis terue domi meæ vnà cum Iacobo fratre haud grauatus eſſes, ita detinebar, vt niſi nos diremiſſet tempus & hora, me abs te auelli minime paſſus fuiſſem. Ac vt nunc de tua multa humanitate ac moribus eximijs dicere mittam, quibus nunquam mea par erit oratio; quid dicam de ſummis tuis in me ſtudijs, de tot ac tantis amoris & beneuolentiæ ſignis, quæ maxima mihi dediſti, vt me tibi vehementer gratum eſſe nemo non perſpiceret? Quæ cum mihi veniunt in mentem, tunc*

mirum

mirum in modum angor tantum ſolatium repente mihi ereptum fuiſſe. Sed tu, quòd accerrimo ingenio ac ſingulari iudicio tuo futura longe prouides, non mediocrem ſummo dolori meo medicinam adhibuiſti, cum ea ad Alexandrum Canalium ſcripſiſti, quæ hanc animi mei ægritudinem valde leuarunt; Oſtendis enim in litteris tuis meam ſummam erga te obſeruantiam magnopere tibi gratam extitiſſe, teq; nunquam mei memoriam depoſiturum, ſed ſemper in eorum, quos vnice ac ſingulariter amas, numero habiturum eſſe affirmas; Quarum etiam humanitatem litterarum Canalius ipſe ſuaui ſermone ſuo ſubſecutus eſt; ita enim mecum & mirabiliter ſentit, & palàm prædicat, vt te admodum colere præſeferat. At reliquiæ doloris me exercent Murete optime; tuæ enim incredibilis comitatis conditæ magna grauitate non mediocre mihi deſiderium reliquiſti, impedire tamen non potuerunt, quin has ad te darem; Dum enim tecum colloquor, teque cogitatione complector abſentem, omni mærore animi ferè mihi ſolutus videor. Quas tibi fore non ingratas, qualeſcunque eæ ſint, ex hoc conijciam, ſi tu ad alia tot tua in me officia hoc quoque addideris, vt tuarum me litterarum ſuauitate oblectes; Quod ſi impetraro, non ſolum omni me moleſtia liberabis, ſed tanto etiam gaudio afficies, vt me reuixiſſe putem

tem

tem. Vale ætatis noſtræ decus. Ferrariæ. idib. Octob. CIↃ IↃ LXVI.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO amico eximio ac ſingulari.

AT ita mihi omnia quæ volo, in vita contingāt Sacrate optime & humaniſſime, vt ego ſimul atq; liberatus ſum ea cura orationis habendæ ad Pontificem, quæ me tam multos dies ocupatum diſtrictumq; tenuerat, litteras ad te dedi, quibus & cauſſas afferebam illius diuturni ſilentij mei, & cur eius orationis exemplum, cum maxime cuperem, tamen ad te mittere adhuc non poſſem, aperiebam. Nunc ad alia. Ego mi Sacrate, niſi te & fratres tuos homines humanitate, comitate, omni deniq; virtute tibi geminos, totamq; vno verbo domum veſtram nō amem modo, ſed colā etiam & obſeruem, & ingratum me & hominis nomine indignū eſſe fatear: Ex quo enim me ad amicitiam tuam applicui, ita mihi veſtra omnia patuerunt, vt planè perſpicerem, cum inter vos, vt & fratres & vt tales fratres decet, amiciſſimi & coniunctiſſimi ſitis, vix tamen eſſe quenquā ex vobis alteri quàm me omnibus cariorē.

Idque eò maius mihi atq. admirabilius videtur, quòd nullo meo in vos merito prouocati, tanta me beneuolentia complexi eſtis, vt planè cognorim verum eſſe, quod a ſapientiſſimis hominibus dictum acceperam, vt quiſque ipſe amabiliſſimus ſit, ita ad alios amandos promptiſſimum ac propenſiſſimum eſſe. Nam quòd tu cauſſam amoris erga me tui ſolitus es conferre in eruditionem ſcilicet meam, & alia quædã magna ac præclara bona, quibus tibi videor excellere: Vtinam quidẽ ita eſſet, vt prædicas. Sed quò me diligentius excutio, eò magis intelligo omnia in me aut mediocria eſſe, aut etiam infra mediocritatẽ; nihil eximium aut ſingulare, nihil quo nõ vnus aliquis ex multis me aut adæquet aut vincat. Itaque indulgeas licet amori tuo, & ijs me laudibus immerentem oneres, quas ego in te referre multo iuſtius ac verius poſſem: Nunquam efficies vt non ego tuum in me ſtudium tuæ tantum humanitati acceptum feram. Sed his quidem rebus iam modus ſit, aut potius perpetuum inter nos de eis ſilentium. Peto à te vt me hic aliquid tua cauſſa facere iubeas, quo teſtari poſſim, quantum tua cauſſa cupiam. Mihi crede, enitar, & vt ſpero, perficiam, vt cum ad æquanda tua in me merita facultatem mihi deeſſe omnes videant, voluntatem deeſſe nemo arbitretur. Fratribus tuis, Alexandro Canalio, Alberto Lol-

lio, cæteriſq; amicis cõmunibus peto, vt meo nomine ſalutem dicas. Vale XII. *Kal. Nouemb. Ex Vrbe* CIↃ IↃ LXV.

PAVLLVS SACRATVS FRANCISCO MORANDO. S. P. D. Veronam.

POSTEAQVAM *iſtinc diſceſſi Morande doctiſſime, multum ac diu cogitare nõ deſtiti, quanam potiſſimum ratione efficerem, vt ab amicis noſtris quã gratiſſimus erga te ac nobiles claroſq; fratres tuos, & patrem tuum grauiſſimum virũ cognoſcerer. Tanta enim tua ac eorũ omniũ uit erga me amoris ſignificatio. tãta in me accipiendo humanitas ac liberalitas, vt omnem cogitationem meã vicerit magnificentia veſtra. Si hoc litterarũ genere vterer, quæ mea par eſſe poterat oratio ſtudijs veſtris, quæ gratiarum actionem minime deſiderãt? Si vero reipſa gratus vobis eſſe vellem, non opibus fortuniſq; adeo valebam, vt vobiſcum contẽdere mihi liceret. Itaque & ſi reliqua videbatur eſſe deliberatio, vt perpetuam ſaltem vobis gratiam haberem, ac vos in me officioſiſſimos & in colenda amicitia conſtantes aſſidue prædicarem, non tamen mihi ipſi ſatisfaciebam. His ego cogitationibus diu detentus*

in hanc tandem ſententiam veni, vt ad tuam hu manitatem mihi confugiendum eſſe cenſerem. Quæ cum in te ſingularis ſit, in ſpem magnam me adducebat, qualecunque meum grati animi erga te tuoſque omnes indicium tibi iucundum atque acceptum fore. In qua vt perſeuerem ſen tentia Morande humaniſſime, fecerunt litteræ tuæ amoris atque ſtudij non mediocris pleniſſimę, quas nuper attulit mihi Franciſcus Gandinus no ſter: In ijs.n. vel maxime elucet animi tui magni tudo, cum mecum perinde agis ac ſi accepiſſes be neficium, & non dediſſes. Itaque cum me abs te omnibus officijs ſuperari fatear, quid mihi reliqui eſt, niſi vt virtutes tuas admirer, ac grata memoria proſequar? quod quidem ſedulo faciam, mihi crede, vt omnes intelligant, me tibi cum alia ratione non poſſim, amore certe incredibili, ac perpetua quadam mea erga te voluntate ita reſpondere, vt memorem ſaltem animum præſtare non deſinam. Quòd in ſextilem menſem tuam ad balneas profectionem diſtuleris, op timo ſanè conſilio id abs te factũ eſſe non dubito. Te vero curis multis diſtineri moleſte fero; Vereor enim ne vim ingenij tui propè ſingularem, ex qua pręclara iã monumẽta profecta ſunt, & in di es maiora à nobis expectãtur, in domeſticis occupationibus cõſumas. Sed ſi me audies, Aloiſio fra tri, cuius ſuauiſſimos mores, modeſtiãq; quotidie

ante

nte oculos mihi propono, onus omne impones, quod pro eo quanti te facit, certo ſcio libenter ab ipſo ſuſceptum iri, animumque ad ſtudia tua referes. In quibus tempus abs te ſic conſumi cupio, vt non prætermittas Antiſtitem iſtic noſtrum integerrimum virum interdum viſere, tuoq. ac meo nomine ſalutare; quem mei memoriam cum beneuolentia tenere mirum in modum lætor, ac loco maxime felicitatis duco; quanquam tuo erga me amori hoc tribuo, quo impulſus ſæpe de me apud illum mentionem facis: Sed perge mihi ipſius animum quotidie magis conciliare, hoc enim aſſequeris, vt ad tua in me merita cumulus accedat. Vale. atq; Aloiſium noſtrũ meo nomine ſaluere iube. VI. *id. Iunij.* CIↃ IↃ LXVI.

MARCO ANTONIO MVRETO. S. D.

Romam.

EGO *ad te litteras iandudum dediſſem Murete preſtantiſſime, ex quibus intelligeres me in crebra tui nominis commemoratione conquieſcere, niſi magna me diu ac multum detinuiſſet valetudinis infirmitas: Nulla enim maiori, mihi crede, voluptate affici ſoleo, quàm cũ per litteras tecum colloquor, dũ tuo iucundiſſimo conſpectu frui non poſſum: Quod cum per corporis imbecil-*

litatem perficere hactenus mihi non licuerit, egi ſæpe per litteras cum Nicolao Thalamio morũ ſuauitate ac doctrina prædito, mihiq; amore & amicitia coniunctiſſimo, quas ad eum aliena manu ſcriptas miſeram, vt ſalutem meo nomine tibi nuntiaret, ac me tui ſtudioſiſſmum eſſet tuarũq; excellentiſſimarum virtutum cultorem egregiũ ſignificaret. Quod illum facere non deſtitiſſe ex ipſius litteris cognoui. Non enim tam laborabã vt priſtinam ſalutem reciperem, quã ne tanti viri gratiam, quam mihi non merito meo vllo, ſed eius bonitate ac liberalitate mihi conciliarã, penitus effunderem. Iam vero ſtatim vt ex morbo conualui, perbreues has ad te ſcripſi, vt ad reſpõdendum te prouocarem, quas tibi ex eo gratas fuiſſe perſpiciam, ſi cum lectionis publice vacatio tibi fuerit (ita enim æquitas ac modeſtia poſtulat) exoptatiſſimas litteras tuas accepero. Vale, meq́ue, vt conſueſti, ama. Ferrariæ. IIII. *id. Decemb.* CIϽ IϽ LXVII.

M. ANTONIVS MVRETVS
PAVLLO SACRATO S. P. D.
Ferrariam.

QVOD *nunquam antea euenerat, quodq́. nunquam euenturum, qualibet ſponſione contendere auſus eſſem, id euenit: vt litteræ tuæ,*

quæ

quæ mihi ſemper antehac iucundiſſimæ fuerant, nuper dolorem mihi ac mæſtitiam attulerint ſingularem. Nam cùm illud mihi per ſe graue atque acerbum fuit, & ægrotaſſe te, & diu ac grauiter ægrotaſſe: tùm vix credas, quàm me pupugerit illa cogitatio, interea toto illo tempore ceſſaſſe me, & quodam modo defuiſſe officio, neque quidquam ſcripſiſſe, quo hominis amiciſſimi, & de me optime meriti leniretur dolor. Etſi enim vere hac excuſatione vti poſſum, neſciſſe me, tibi male eſſe: tamen ea ipſa excuſatio excuſationis indiget: cum indecorum ſit, cuius in me tot tantaque officia extiterint, tandiu me, qua is valetudine vteretur, neſciiſſe. Eſt omnino huius rei culpa aliqua etiã in communibus amicis, qui cum me tuo nomine ſalutabant, nihil addebant, niſi illa vulgaria, conſeruare te diligenter memoriam mei, & ſcripturum ad me, cum commodũ eſſet: petere, vt ego quoque idẽ facerem: inualetudinem tuam aut cælabant me, aut ipſi quoque neſciebant. Vtut eſt, cõualuiſſe te gaudeo: petoque a te primũ, vt pro ſolita tua humanitate ignoſcas mihi, ſi diutius ad te ſcribere diſtuli quàm par erat: deinde vt quantum me amas tantum operæ ac diligentiæ conferas ad valetudinem tuam & confirmandam & conſeruandam. Hoc ita videris facillime conſequi poſſe, ſi ad corporis exercitationes aliquid addideris, de exercita-

tionibus animi atque ingenij aliquid dètraxeris. Ne ve putes quidquam me tibi ſuadere, quod nō ſatis exploratum habeam: ego quoq. idem facere cæpi,& mihi inſigniter prodeſſe ſentio. Tu quando eo ingenio es vt cognatis, vt amicis, vt patriæ, vt bonis omnibus libentißime operam des, eorumque commodis perpetuo inſeruias, vt id facillime ac diutißime facere poßis, elaborato. Mi Sacrate optime & amicißime etiam atque etiam Vale. Salutem plurimā lectißimis tuique ſimillimis viris fratribus tuis. itemque Paludino, Canalio, cæterisque amicis. Romæ. XIII. *Kal. Ianuar.* CIↃIↃLXVII.

PAVLLVS SACRATVS
M. ANTONIO MVRETO.
viro eximio. S. D.
Romam.

E G O *ad te iandiu non ſcripſi, quod te ab Vrbe abeſſe audieram, & eſſe Tibure cum amplißimo Cardinali tuo. Sed Nicolao Thalamio tui ſtudioſißimo ſæpe mandaui, vt quotienſcunque cognoſceret te in vrbem rediјſſe, meis te verbis ſalutaret, ac me apud te in gratia poneret. Qui me per litteras certiorem fecit ſe mandata mea diligenter curaſſe, perſpexiſſeque me a te magnopere diligi. Itaque Nicolai humanitas ac dili-*

gentia

gentia (fateor) me in fungendo munere meo negligentem reddidit. Nam cum eum iſtic haberẽ, cuius opera atque induſtria pro veteri mea cum eo amicitia vti mihi liceret, officij mei ferè oblitus ſum. Acceſſit vt negligentior factus ſim, quòd diſtillatione valde moleſta complureis dies laboraui, quæ & facultatem ſcribendi mihi eripuit, & voluntatem abijcere impulit. Proxime vero ab eo admonitus in animo tibi eſſe longiores ad me litteras mittere, tanquam è graui ſomno, mihi crede, excitatus ſum: Timui enim ne anteuerteres, quod ab inſtituto meo prorſus alienum fuiſſet. Nam cum mihi in optatis ſit diuina tua ſcripta ſemper legere, ſoleo te aliqua puſilla epiſtola interdum laceſſere, quò te alliciam adſcribendum, capiamque ex litteris tuis eam voluptatem, quæ ex illius, qui omnibus ingenij gloria antecellit, doctrina percipi poteſt maxima. Quare quoniam meus ita faciendi mos eſt, hæc ad te ſcripſi primum, vt quę Thalamio recepiſſes, in memoriam redigerem: Deinde vt ſignificarem tibi, ſi vnquam aliàs, nunc præcipue vigere nomen tuum, nec a me vllum ferè diem ſine tuarum eximiarum virtutum mentione intermitti. Quid enim me magis delectat quàm meus cum amicis de illo ſermo, quem propter ſummam humanitatem tanti facio, quàm qui maxime, & propter magnarum ſcientiam artium

mirum

mirum in modum admiror? Te vero in amore mihi reſpondere, quanto afficiar gaudio, tu qui ſenſus meos iam cognitos habes, facile iudicabis. Perge quidem, vt facis, pro hoc enim tuo in me ſtudio perpetuo tibi debiturus ſum. Vale ætatis noſtræ decus. Ferrariæ XV. *Kal. Decemb.* CIↃ IↃ LXVIII.

Eidem Romam.

V ERE OR *interdum, ne dum litteras tuas expecto, quæ me de ſtatu tuo erudiant, interim te mei capiat obliuio: Idque vt cauerem, omnibus officijs, quæ à me tribui amicitiæ noſtræ potu erunt, diligenter curaui. Quod ſi temporis diuturnitate id accidere haud poſſe arbitrarer, non te litteris nunc obtunderem in ſtudijs apprime occupatum, præſertim cum nullum ſcribendi argumẽtum mihi ſuppetat, vno hoc excepto, quòd valde timeo ne Paullus Sacratus è tua memoria inuitus elabatur. Niſi enim hunc ſcrupulum mihi euelleris, nihil amplius amoris erga me in te reſidere arbitrabor. Te vero a me indies pluris fieri etſi nihil eſt quod dubites, id tamen teſtibus per multis planum tibi faciam, Canalio imprimis ac Alberto Lollio, qui te valde obſeruant atque admirantur: Teſtificabuntur enim ij nunquam Mureti mei optimi ac ſuauiſſimi memoriam ex*

animo

animo meo diſcedere. Nam nullum, mihi crede, tempus prætermitto multa de te cum Canalio verba faciendi mirabiliterq. loquendi; magno pere enim in tuo nomine acquieſco. Tu quoque ſi non paſſus fueris te mihi in ſuſpitionem tuę de me obliuionis venire, verum oſtenderis meæ admodum propenſæ in te voluntatis recordari, non ſolum me vehementer recreabis, ſed magna etiã voluptate perfundes. Vale Ferrariæ. IIII. *no. Ianuar.* CIↃ IↃ LXIX.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO. S. P. D. Ferrariam.

NON *puto me tibi ita ignotum eſſe, Sacrate vir optime, & eruditiſſime, vt metus ille, quem ſcribis, cadere in animum tuum potuerit, ne, quia diu iam ad te non ſcripſiſſem, tui etiam oblitus eſſem. Quomodo enim tui me capere poßit obliuio, qui & is vir es, cuius etiam ſi nulla vnquã in me officia extitiſſent, ſingularis tamen probitas & doctrina deleri ex animo meo nõ poteſt, et ea in me officia contuliſti, vt etiã ſi illa in te non eſſent, quę te omnibus & amabilẽ & admirabilẽ reddunt, ego tamẽ non ſumme amare te ſine ſingulari improbitate ac, prope dixerim, impietate nõ poſſem?*

poſſem? Sed vt ijs quos ita alto ſopore oppreſſos videmus, vt nullis clamoribus excitari queant, aculeos interdum admouemus: ita tu mihi nimis iam diu, vt verum ſatear, dormienti, & ad tuas ſuauiſsime amantiſsimeque ſcriptas litteras nihil reſpondenti, iſtas orationis faces adhibere voluiſti, quibus me non languentem modo, ſed, ita me deus amet, ſemimortum ad ſcribendum excitaſſes. Illud mihi moleſtum eſt, quòd tam longo interuallo nihil tamen habeo quod poſsim ſcribere, præter illa communia, valere me, & tibi ex animo bene cupere, neque quenquam eſſe omnium mortalium cuius ego amicitiam tuæ anteponendam putem. Neque vero aut Lollium meum minus amo quàm ſolebam: aut eos quos tu mihi conciliaſti ornatiſſimos viros collegas tuos Paludinum & Canalium: ſed neſcio quo modo hos iam aliquot menſes tantus me occuparat veternus, tanta ſcribendi ſatietas ceperat, vt ne in Galliam quidem ſcriberem ad quoſdam, qui mea illic magni ſanè momenti negotia procurabant. Sed hunc torporem excutiã vel maxime cauſſa tua: nõ quòd periculum eſſe vllum arbitrer ne ἡ ἀπροσηγορίη *vt eſt in illo vulgato verſu, amicitiã noſtram diſſuat: Sed quòd iniquum eſſe intelligo, pro tuo erga me ſummo amore, quidquam a me committi, quod tibi moleſtiã adferre poſſit. Vnũ a te peto, vt quemadmodum ijs qui diu ægrota-*

runt,

runt, vbi conualeſcere incipiunt, exercitationes a principio non valde laborioſæ imperantur: ita tu mihi, qui nunc primum accepto litterarũ tuarum pharmaco ex illo diuturno pigritiæ morbo ἀνακομίζομαι, neq. longas neq. accurate ſcriptas litteras imperes: neque in eis aliud quàm meam erga te propenſiſſimam voluntatem & obſeruantiam ſpectandum, aut requirendum putes. Mi Sacrate etiam atq. etiam Vale, & me ama. Romæ. XVIII. *Kal. Quintiles* CIↃ IↃ LXIX.

PAVLVS SACRATVS M. ANTONIO MVRETO. S. P. D.

ETSI *complures dies Murete optime litteris tuis carui, quod te maximis occupationibus diſtrictum eſſe non mediocri mihi fuit argumento, cum tu in ſcribendo impiger eſſe ſoleas; Interea tamen non ſiui tui mentionem vnquam intermitti. Ego enim cum Paludino & Caualio in aliquem de te ſermonem ferè quotidie incidebam. Quid enim ſuppetere nobis uberius poterat, quàm de tua eximia virtute diſputatio. Redditæ tandem mihi fuerunt ab Hercule Fuccio litteræ tuæ vnà cum oratione, quam pro Rege Poloniæ habuiſti, quibus lectis a riſu abſtinere non potui, nec ſatis mirari, qui tam breuem, tamque nouam omnibus*

nibus vno temporis puncto amicis tuis ſatiſfaciendi rationem iniſſes, nec aliter collegis meis optimis vſu venit, quos lectionis litterarum tuarum continuo feci participes. Quare mihi, qui te, quantum fert ingenij mei tenuitas, imitari ſtudeo, dabis hanc veniam, vt in hoc quoq; laconico ſcribendi genere auctorem ſequar. Orationem tuã ſcito ab omnibus nobis non ſolũ probari vehemẽter, ſed ſummis etiam laudibus efferri, nec tamen abs te vinci opinionem de te noſtram, qui a ſummo ingenio tuo excellẽtique doctrina maiora etiã expectemus. Vale Canalius, Iacobus frater meus, cæteriq́ue amici perpetuã tibi incolumitatẽ, ac felicitatẽ cupiũt, multamq́ue tibi ſalutem dicunt. Ferrariæ. XVI. *Kal. Sextil.* CIↃ IↃ LXIX.

IVLIO CANANO
EPISCOPO ADRIAE.
Rhodigium.

QVOD *antea vix mihi optandum erat Pontifex optime, vt me in tuam familiaritatem inſinuarem, cum nulla mihi tecum de aliqua re communicandi ſe ſe offerret occaſio, quæ ad eam aditum mihi aperiret, id nunc Dei opt. max. beneficio conſecutus ſum: Cuius diuino afflatu non inuitus ego ad prouincialem Synodum Rauennaten; acceſſi; in qua cum tu pro tua ſum-*

ma

ma dignitate grauiſſimam perſonam ſuſtineres, eueniebat interdum, vt de ijs, quæ ibi tractaban tur, cum Antiſtes quoque meus Ferrarien. adeſſet, non nihil vnà diſſereremus. Itaque meæ illuc profectionis fructum hunc vel maximum tuli, quòd facultatem illic tecum ſæpe colloquendi à Deo mihi oblatam eſſe videbam, tuamque in dicendo grauitatem leporis ac miræ venuſtatis plenam contemplandi: Quæ mihi iungendæ tecum amicitiæ potiſſimum cauſſa fuit. Tu vero cum diuino illo ingenio tuo & eximia prudentia, me maiori tui ſtudio incendi atque inflammari quotidie cognoſceres, ea, qua excellis humanitate, me ita complexus es, vt facile in fidem atque amicitiam tuam receperis. Cuius tui in me amoris nõ mediocrem mihi ſignificationem poſtea dediſti, cum me ad diſputationẽ ſæpe iocans prouocabas, palamque oſtendebas te ex ſermonibus meis non nihil voluptatis capere, quod amplum certè mihi erat atque per honorificum. Talia tu ac tot cũ in me ſtudia contuleris, nullumque officiũ prꝑter miſeris non Rauennæ ſolum, ſed etiam Ferrariæ, teſtificandꝑ omnibus tuæ erga me voluntatis, Quid erat præterea, quod a tanto ac tam ſingulari viro deſiderarem? Equidem dũ hæc mecum cogito, tuamque benignitatem ſumma cũ dignitate coniunctam, ingenij tui morumque optimorum ſuauitatem memoria repeto, omnibus me

valde

valde beatum ac felicem eſſe prædico, qui me in clientelam tuam contulerim: Quem enim patronum ad me tuendum ac fouendum adoptare maiorem poteram? Cum igitur te ſummopere colendi complures habeam cauſſas, ſcito me operā daturum eſſe, atque enixe conaturum, vt omnes intelligant, cum te vehementer ſuſpiciam, me tamen ne partem quidem tuorum in me ſtudiorum aſſequi poſſe, tantumq́ue tibi debere, quantum nunquam perſoluturus ſum, niſi tua me liberalitas in hoc adiuuerit. Ac meus quidem in te animus quotidie tibi notior atque illuſtrior fuiſſet, ſi eſſe hic vnà potuiſſemus, & a religionis officio declinare tibi licuiſſet, ſed cum tu a nobis locorum interuallo te ſeiunxeris, eòq́ue profectus ſis, quo tua te dignitas vocabat, vnum perfugium ſolicitudinis meæ quod congreſſu tuo caream, mihi reliquum eſt, hę litteræ ſcilicet, quas nunc ad te dedi, vt per me certior fias, cum tua comitas affabilitasq́. ad coniunctionem noſtram aditum mihi patefecerit, eam me omnibus culturum eſſe officijs, quæ ab homine tibi deditiſsimo expectari poſſunt; & cui tenues quidem opes ſint, animi vero magnitudo in celebrandis egregijs tuis virtutibus, integritate præſertim ac prudentia tua nunquam defutura ſit. Tu quoque, ſi ſemel ſuſceptam tuo iudicio beneuolentiam erga me tuā ita conſeruare ac tueri non grauatus fueris,

ris, vt omnes me in gratia tecum eſſe ſentiant, magno abs te beneficio affectum eſſe putabo, ſpondeboq; tibi fore, vt huius facti tui nullo vnquam tempore te pœniteat. Vale Antiſtes humaniſsime, quem Deus incolumem diu ſeruet. Ferrariæ XII. *Kal. Iunij* CIↃ IↃ LXVIII.

Eidem Rhodigium.

*A*CCEPERAM *vnas litteras tuas Antiſtes optime poſtridie eius diei, quàm ad te epiſtolam meam miſeram, quæ valde mihi iucundæ fuerant, quòd maximam tuam erga me beneuolentiam ſignificabant; ſed ego pudore quodam deterritus, ne meis te nugis obtunderem, quem propter munus pontificium quod ſuſtines, non me latet ſummis occupationibus diſtineri, tibi tunc non reſpondi. Nunc verò alteris tuis, quæ proxime mihi redditæ fuerunt, incredibili humanitate pleniſsimis vehementer prouocatus, mihi differendum eſſe amplius non duxi, quin continuo ad te reſcriberem, ne quod tardius te ſalutarem, quàm par erat, vel inertiæ, & animo imbecillo aſcriberes, vel (quod ne in cogitationem quidem tuã cadere debet) me tibi in amore non reſpondere ſuſpicareris. Venio igitur ad iucundiſſimas mihi litteras tuas, quarum capita duo tacita mihi prætereunda non ſunt: ais enim primum me non*

ad te, ſed ad alium quempiam præſtantiſſimum virum ſcripſiſſe, quòd ea in te haud agnoſcas, quæ à me tibi tribuuntur. Lætor mirum in modum humilitatem cum dignitate contendere, nec perſonam illam grauitatis atq; ſeueritatis abs te appeti, in quo vel maxime apparet animi tui moderatio. Certo tamen ſcio, cum ſingularia animi tui bona, mores integerrimos, dignitatem deniq; tuam cum ſapientia abs te retentam perſpicere mihi videar, me ne attigiſſe quidem ea, quæ tuæ virtuti in primis debentur, nedum quòd te diuinis ornarim laudibus, atq; in cœlum extulerim. Non enim in tam ingenti campo vagari mihi licuiſſet, quòd facultas orationis ea in me non ſit, quæ tuis præclariſſimis virtutibus par eſſe poſſit. Quin mecum in eo pręclare actum eſſe puto, quòd prudens & ſciens eò me non demiſi, vnde exitum nullum eſſe viderem. Quæ cum ita ſint, me falsò nomen tuum in meis litteris vſurpaſſe iniuria mihi attribuis. Deinde cum ſcribis te antea ſtatuiſſe iſtinc ſecedere, vt æſtiuos calores vites, non tamen te Ferrariam conferre, quòd eo tempore nec amœnum nec ſalubrem hunc locum cenſeas, ſententiam vero mutaſſe, vt congreſſu meo fruaris, non ne maximum tuum erga me ſtudium extat, quòd me deridere, mecumq; iocari non graueris? Quòd ſi te ſerio loqui fortè contendas, eã in partem ſenſa tua interpretabor, vt cum æqualibus

libus tuis, quos hic adeſſe non ignoras, aßiduè verſari cupias, aut certe cum his eſſe principibus, quibus cum magna tibi iamdiu familiaritas intercedit: Nam de me tibi polliceri potes, etiam ſi tu ad nos non accedas, quo me vocaris, me ſemper, quoad eius fieri poterit, ad te aduolaturum: Et quoties hic eſſe tibi contigerit, me tibi præſto eſſe futurum, atq; in eo me peccaturum potius, vt tibi moleſtus ſim, cum tuo benignißimo conſpectu frui maxime cupiam, quàm vt vllam operam meam deſideres: Et hoc re ipſa præſtabo, ne vnquam tua de me te fallat opinio. Interea me totum tuũ tuere atq; foue. Vale Antiſtes optime, quem Deus Opt. Max. perpetuo fortunet. Ferrariæ idib. Iunij CIↃ IↃLXVIII.

Eidem Rhodigium.

*C*VM *hinc diſceßiſſes Antiſtes humanißime vt eò accederes, quo à Deo vocatus fuiſti, Ego, qui paucis ante diebus ex mirifica conſuetudine tua magnam voluptatem acceperam, poſtridie quàm profectus es, non mediocri ex diſceſſu tuo mœrore ſum affectus. Itaque poſt biduum me in villam meam contuli, vt quoad eius fieri poterat, omnem ſollicitudinem deponerem, meq; recrearem; in qua colenda non ſolum ſtudij multũ ponere ſoleo, ſed etiam valde conquieſcere. Sed*

nec aſſequi potui, vt ea me cura, qua vehementer angebar, prorſus liberarem. Quin tanta diſtillatio dextrum genu meum arripuit, vt conſiſtere non poſſem. Itaq; ægritudini ſociam ægrotationem adiunxi, coactusq; fui in ciuitatem redire, ac deniq; in lecto iacere. In quo cum adhuc me retineat morbus, differendum tamen non putaui, quin hoc tibi ſignificarem, ne ſi diutius ad te ſcribere intermiſiſſem, de mea ſumma erga te obſeruantia non nihil imminutum eſſe arbitrareris. Ego vero, qui emori mallem, quàm ex animo tuo effluere, præſertim cum eò me beatum putem, quòd in gratia tecum ſim, has ad te litteras aliena manu dare potius volui, quàm in opinione tua relinquere, quod te offendere poſſet. Hoc enim exiſtimes velim curæ mihi ſemper fore, vt ea cogitem ac mediter, quæ tuum in me amorem quotidie magis prouocent: Nam ſi forte animum erga me tuum immutares (quod immortalis Deus auertat) nemo non mea culpa accidiſſe arbitraretur. Quare te vehementer etiam atque etiam rogo, vt has, qualeſcunque eæ ſint, libenter accipias, quas tibi ſi fuiſſe gratas intellexero, de infirma valetudine mea multum erit detractum. Vale. Deus clementiſs. te diu incolumem ſeruet. Ferrariæ x. Kal. Nouemb.
CIƆ IƆ LXVIII.

Eidem

Eidem Rhodigium.

CVM ſuperioribus diebus litteras ad te miſiſſem aliena manu exaratas, quòd ego diſtillatione quadam ita angerer, vt me a lecto abeſſe non liceret, paucis poſt diebus infirmitate illa vt ſenſi paululum me leuatum eſſe, Veronam me contuli, vt cum Epiſcopo de quodam negotio meo agerem, diſſuadentibus mihi tamen familiaribus meis, ne me hoc tempore in viam darem, magnũ enim fore periculum, ne morbum augerem. Sed cum ibi optimus ille Antiſtes ſumma me humanitate complexus fuerit, nec obſcura mihi indicia oſtenderit amoris erga me ſui, in quo meam opinionem vicit, & me magnopere delectarit amicorum, quos illic complures habeo, ſuauiſſima conſuetudo, amænitas deniq; illius ciuitatis & collium, quos ſæpe conſcendebam, vt corpus exercerem, valde me recrearit, ita, mihi crede, è graui morbo illo conualui, vt robuſtior multo quam antea factus fuerim. Itaq; Ferrariam inde lætus redij, vbi domeſtici mei cum litteris tuis ſtatim mihi præſto fuerunt, quas cum legiſſem amoris ac ſtudij pleniſſimas, mirum quantum ad lætitiam meam acceſſerit: Nam me à tali ac tanto viro diligi, certè ne mentiar, valde mihi gratum eſt, atq; periucundum. In ijs autem quod petis

à me vt de ſalute mihi ab æterno Deo pro ſumma eius benignitate data certiorem te faciam, quò de illa mihi gratuleris; an ſingularis tua humanitas in hoc non maxime apparet, qua impulſus tantopere mihi faues, tamq; amanter me amplecteris, vt grauem illam perſonam tuam interdum mea cauſſa deponas? ſed huic petitioni tuæ mihi honorificę me non obſequi turpe ſanè exiſtimarē. Scito igitur me nunc maximo Dei beneficio optime valere, omnemq; meam cogitationem in eo figere atq; locare, vt tuam in me beneuolentiam perpetuo tuear. Vale. Antiſtes optime. Ferrariæ nonis Decemb. CIↃ IↃ LXVIII.

FRANCISCO MORANDO. I. C.

Veronam.

EGO *Morande optime quantum pro tot ac tantis in me officijs tibi debeam, ſum mihi ipſi conſcius; quantum vero me debere profiterer, cũ iſtic tecum familiariſsime eſſem, tu optimus teſtis es, cui non ſolum verbis, ſed vultu etiam ipſo animum meum exprimere conatus ſum, nec tamen vnquam mihi ſatisfeci, quòd omnem cogitationem meam, nedum orationis facultatem longę ſuperaret tuorum in me meritorum magnitudo. Nam quid ſingulari tua humanitate, ac ſummo*

erga

erga me ſtudio præclarius & illuſtrius dici potuit? Tu vt mecum domi foriſq; aßidue eſſes, & actionum mearum ſocius ac particeps, omnẽ domeſticarum rerum tuarum curam depoſuiſti, cum huic tuo conſilio inuitus acquieſcerem. Tu ei negotio, quod me ad faciendum iſtuc iter impulit, non ſolum interfuiſti, ſed etiam ita præfuiſti, vt, quòd omnia mihi ex ſententia ſucceſſerint, totum tuæ virtuti atque induſtriæ acceptum referam. Tu denique omnia mihi maximi amoris ſigna oſtendiſti, quæ ab amicißimo viro expectari poſſunt. Quæ, mihi crede, perpetuò hærebunt in memoria: Non enim ab obſcura perſona, ſed à Franciſco Morando cùm præclaro iuriſconſulto, tùm omnibus artibus, ac præſertim eloquentiæ laude eximio, tantis beneficijs affectus ſum; Pro quibus ſi tibi immortales me gratias agere dicam, ſanè irrideas: At nec ero adeo amens, vt me tibi reipſa ſatisfacturum affirmem, quippe qui, cum omnia mea in te ſtudia contulerim, teq; mihi colendum propoſuerim, ne partem quidem tuorum in me officiorum vnquã me aſſecuturum eſſe confidam. Quare cum hæc ita ſint, ſi munuſculum illud, quod attulit Franciſcus Gandinus familiaris meus, ab eo ſaltem libenter acceperis, exiguum quidem meæ in te propenſiſſimæ voluntatis indicium, ſed ab homine tibi deditiſſimo profectum, memorem certè me

tibi ac gratum aliqua ex parte præſtitiſſe putabo. Vale eruditiſſime Morande, ac patrem tuum præclarum virum, quem magnopere obſeruo; Nec non Nicolaum, quem vti fratrem vehementer amo, meis verbis ſaluere iube, VII. *id. Decemb.* CIↃ IↃ LXVIII.

Eidem Veronam.

QVANTVM *mihi grata extiterit epiſtola tua, vt potè quæ ornatiſſimis & optimis verſibus ſcripta erat, nulla oratione explicare queo; Illa enim dulcedinem, & leporem, doctrinam denique ita redolebat, vt nihil magis; Tantum autem in ea ſtudium erga me tuum apparuit, vt cũ digna eſſet, quæ ediſceretur, Ego tamen vnum & alterum duntaxat participem feci, prætere a neminem, ne meas laudes eodem tempore memoriæ mandari velle viderer. Quibus tu cum modum non ſtatueris, extra cancellos egreſſus (bona tua cum venia dixerim) cæteri forte in eam partem accipiant, atque interpretentur; vt mihi illudere ac familiariter me ridere volueris; tantum enim mihi tribuis, quantum in me agnoſcit nemo; Ego te veteri amicitia noſtra, vel nimio potius in me amore adductum eſſe puto; vt qualem me eſſe velles, talem me tuis carminibus deſcripſeris atque depinxeris. Verum vt me à te ama-*

ri magnòpere gaudeo, ita laudari minime cupio. Tu tamen vt in amore pergas; quis enim tanti viri beneuolentiam non appetat? a te etiam atque etiam peto. Quòd ſi quoque Antiſtitem iſtic noſtrum in ea ſententia confirmaueris, vt me dignum iudicet, quem in ſuorum numero perpetuo habeat, te magnum in me beneficium contuliſſe arbitrabor. Vale. & egregium patrem tuum, Nicolaumq; fratrẽ meo nomine ſaluta. Ferrariæ.

PACIO SCALAE I. C. Patauium.

QVANQVAM *vetus amicitia noſtra Paci optime atque doctiſſime, quæ a pueritia tua inter nos inſtituta, mutuis ſemper officijs à nobis culta fuit, hanc litterarum miſſionem vltro citroq; minime requirit: Ego tamen qui tuas libenter legere, ac de te audire aliquid ſoleo, diuturnum hoc ſilentium, quod occupationum noſtrarum non mediocre fuit argumentum, vt nihil iampridem ad te dederim litterarum, nec vllas à te acceperim, amplius faciendum mihi non putaui. Itaq; ego, qui non ita multis impedior curis, vt tu, qui forenſibus in cauſſis verſaris aſſiduè, ac in ſubleuandis amicis operam ponis, has ad te litteras dedi, quibus te laceſſerem, vt me de ſtatu tuo, de quo ſcire aueo, certiorem faceres. Nam*

cum

cum omnis amor ſollicitus atq; anxius ſit, ſubuereri interdum mihi venit in mentem, ne cum tu magnum in negotijs laborem ſuſtineas, tuæ ſalus tibi curæ ſit. Quem mihi timorem ſi eripueris, magna me profectò moleſtia liberaris. Cur enim de te ſollicitus non ſim, quo nemo mihi amicior, iucundior, cariorq́; vnquam fuit, neque futurus eſt? Quem amare cœpi ab adoleſcentia, atque in dies pluris feci, cum is omnia ſua in me ſtudia etiam contuliſſet. Etenim cum te tali ingenio ac indole præditum eſſe animaduerterem, vt te ad ſummum illum honoris gradum, in quo nunc locatus es, aſcenſurum eſſe minime dubitarem, licet, vt meminiſti, nonnulli aliter ſentirent, quæ ſigna tibi meæ erga te beneuolentiæ nō dedi? ſiquidem conſilio & opera & opibus, donec iſtic fui tecum, iuui ſemper quoad potui: Tu vero erga me ita gratus fuiſti, vt meam erga te liberalitatem quotidie prouocares. Poſt diſceſſum autem iſtinc meum cum multis ego poſt diebus iſtuc acceßiſſem, vt te viderem; Tu quoq; ad me, vt occaſio tulit, huc veniſſes, quod officium vterque noſtrum hominis amantißimi prætermiſit? Ac ſi omnia commemorare velim mutui noſtri amoris indicia, verba mihi deſint. Quare, vt hæc mittam, ne mireris ſi tam auide cupio ſcire quid agas: mirum enim in modum lætor, cum tibi recte eſſe intelligo, ac vehementer gaudeo, quòd te

iſtic

iſtic habeo, à quo me plurimum amari ſentiam, Quòd ſi à Deo opt. aliquando impetraro, vt in complexum tuum veniam; in qua ſententia cum ſæpe fuerim, nunquam non tamen aliquid impedimento mihi fuit, præclare mecum actum eſſe putabo. Interea non patieris me diutius eſſe in deſiderio litterarum tuarum, quæ me de toto ſtatu tuo erudiant. Quod ſi feceris, id mihi quam gratiſsimum erit. Vale, ac matrem tuam Optimam fœminam meis verbis ſaluta. Thomas Sacratus frater meus vtriq; veſtrum multam ſalutẽ adſcribit. VI. *Kal. Nouẽb.* CIↃ IↃ LXVIII.

IO. BAPTISTAE SPINELLIO SORORIS FILIO. S. D. Regium.

NVNQVAM *antea ſenſi Io. Baptiſta ſuauiſsime, quanta ſit vis amoris, ſicuti nunc in diſceſſu Ferraria tuo: Nam ego quidem mihi conſcius eram te à me vehementer amari, nec obſcura tibi ſigna dabam (vt opinor) meæ erga te beneuolentiæ, ſed quod igniculum deſiderij tui, dum tu à me abeſſes, ferre vix poſſem, planè non putabam. Quòd ſi arbitratus fuiſſem profectionem hinc tuam moleſtiam mihi eſſe allaturum, tibi certè non conceſsiſſem, vt à me te ſeiungeres, atq; ſegregares; Verum ſi iſtuc accedere tibi neceſſe*

fuiſſet,

fuiſſet, parentibus vt obedires, maluiſſem me tibi itineris tui omniumque actionum tuarum comitem ſociumq; præbere, quàm dum tuo dulciſſimo conſpectu careo, in tanto mærore verſari. Dices, cur tantopere cõmoueris, cũ ad te rediturus ſim? amor atq; ſtudiũ quo in te inflammatus ſum, mihi crede, ita me excruciant, vt niſi expectatio reditus tui magno mihi ſolatio eſſet, huic ſollicitudini vix reſiſterem. Quare da, quæſo, operã, vt ad nos quamprimũ reuertare, vt tua optatiſſima & iucundiſſima conſuetudine fruar, qui tanta nunc in mæſtitia ſum, quantã eſſe ex his litteris cõiectura facile perſpicies: Atq; exploratũ habe nihil mihi fore longius, quã vt te videã. Plura ad te ſcriberem, niſi mæror oẽm mihi in hoc genere facultatẽ adimeret. Itaq; finẽ faciã, cũ te vehementer rogauero, vt mei memoriã teneas, & cũ tuis ſermonẽ de me ſemper habeas: Quod ſi feceris, ego me multa conſolatione leniã. Vale, & parẽtes tuos, quos magnopere diligo, meo nomine ſaluere iube. VII. *Kal. Noucmb.* CIↃIↃLXVIII.

SIMONI CASSOLAE CANONICO.

Parmam.

MAGNVM *certè ex profectione mea ad Synodum prouincialem Rauennaten. fructum*

cepi

cepi Simo doctiſſime, primum quòd contigit mihi te talem virum, tantisque non ſolum virtutibus, ſed etiam virtutum inſignibus ornatum de facie noſſe: Deinde quòd, cum de negotiis, quæ ibi tractabantur, vnà cum collegis noſtris Mutinenſibus ac Bononienſibus ageremus, iiſq; præſertim quæ ad munus noſtrum pertinebant, de excellenti doctrina tua, & omnium artium ſcientia aliquid deguſtare mihi licuit. Quæ res & amicitiam conciliare, & beneuolentiam coniungere ſolent. Sed vnum hoc perincommode mihi accidit, quòd cum iam conglutinare voluntates noſtras inciperemus, tum locorum interuallo diſiungi nos oportuit: non enim verebar, ne non tu quoque non mediocrem ex meo erga te ſtudio, propenſóque animo voluptatem fuiſſes capturus, ſi quotidiana conſuetudine augeri familiaritas noſtra potuiſſet. Cum vero poſt hac, vt vnà eſſe poſſimus, optare magis quàm ſperare debeamus, quod reliquum eſt, vt per litteras colloquamur, libentiſſime operam dabo, nec committam vt quod ſorte quadam diuinitus mihi tributum eſt, id omne negligentia mea penitus effundam. Quòd ſi ſcribendo tibi obſtrepere aliquando viſus fuero, ac forte cogitationes tuas impedire, amoris erga te mei magnitudinem excuſabis: dum has enim litteras ad te dabam, ſic afficiebar, vt tui deſiderio

etiam

etiam arderem. Nec mirum hoc tibi videri debet, ſi te ipſum, vt opinor, noſti Simo. Cum enim celeritatis ingenij tui & doctiſsimorum ſermonum tuorum mihi venit in mentem, continuo fortunæ ſubiraſcor, quę te à me tam cito ſeiunxerit atq; ſegregarit. Cum autem concionem tuam, quam in Synodo habuiſti, ac tã venuſte recitaſti, vt omnibus nedum mihi magnæ fueris admirationi, ſententiarum grauitate eloquentiaq; refertam memoria repeto, amore tui ita inflammor, vt te cogitatione quotidie complectar abſentem. Quare cum excellens bonum tuum iam in mente mea inſideat, vt amplius effluere non poſsit, ſi ab humanitate tua impetraro, vt me etiã in animũ tuum influere patiare, ne te mei capiat obliuio, dubitandum non eſt, quin inſtitutam noſtrã amicitiam omnibus officijs colamus, eamq; certatim augeamus. Ego quidem abs te in amore minime vincar, vt tute reipſa perſpicies, atq; cognoſces: Maiorem enim iacturam facerem, ſi in tuenda atque augenda coniunctione noſtra negligentior eſſem, quàm tu, cum ego etiam abſens ex maxima tua optimarum artium ſcientia vberrimos fructus, nullos vero tu ex me, qui parum ingenio poſſum, ſis laturus. Tu quoque ſi parem mihi voluntatem reddideris, ſicut tua virtus mihi perſuadet, facile vt credam, plurimum hoc nomine me tibi debere profitebor. Vale, & collegis tuis

opti-

optimis viris multam à me ſalutem dic. Ferrariæ XII. *Kal. Quintil.* CIↃ IↃ LXVIII.

Eidem Parmam.

*A*CCEPI *litteras tuas optime Simo, & latine ſcriptas & admodum eleganter; Quæ quã gratæ mihi extiterint, verbis explicare non poſſum: Præſeferunt enim candorem animi & integritatem ſummam, meque ad crebram ipſarum lectionem inuitant. Et nimirum in quo magis elucere potuit humanitas, ac modeſtia tua, quàm in eo, dum diuturni ſilentij tui rationẽ reddis? Scribis enim, cum diu grauiterque æſtu febrique afflictatus fuiſſes, poſteaquã Dei beneficio ex eo morbo conualuiſti, partes tuas tunc eſſe debuiſſe, vt ad me reſcriberes, ſed te tot negotia tibi impoſita, à teq; ſuſcepta expedire atque conficere æquũ eſſe duxiſſe, cum infirmitate detentus ante non potueris. Denique in extremis litteris tuis petis à me, vt quo erga te ſim animo, certiorem te faciam, perinde ac vereare, ne ob taciturnitatem tuam mea ſit in te amando immutata voluntas. O manſuetudinem incredibilem. Quid enim te mitius, quid dulcius cogitari poteſt? ego vero qua vtar excuſatione, qui ſuauiſſimis litteris tuis reſpondere tandiu intermiſerim? An ſi me vehementer angi dolore dicam, quem ex*

gra-

grauiſſima matris meæ ac longa infirmitate capio, & affirmem me domeſticis occupationibus diſtineri, vt ad agendum aliquid me applicare non queam, tu facile credas? Et tamen in mœrore verſor, quòd interim matris ſolatio careo. Itaque ſi proximum chirographum tuum, quod attulit mihi Alexius Paganutius, nõ me pupugiſſet, in eo enim petis à me, vt tui memoriam teneam, diuturnior forte fuiſſet taciturnitas mea, non enim fore poſtea deſperaſſem, vt probatam tibi tarditatis meæ cauſſam æqui boniq; conſuleres. Sed laceſſitus has ad te litteras dare volui, vt tu quoque intelligas, me excuſationẽ tuam libenter accepiſſe, neque abs te poſtulare, & expectare, niſi quod commodo tuo fiat, cum eo potiſſimum munere fungaris, quod te raro otioſum eſſe patitur. Nec enim amicitia noſtra, quam certè, vt vides, inter nos conciliauit ſtudiorum ſimilitudo, aliter requirit, quàm vt hos ſcrupulos miſſos faciamus. Quare ſi me amabis, vt oſtendis, cum ego te propter eximiam eruditionem, modeſtiſſimosque mores magnopere diligam atque obſeruem, dubitare non debes, quin à me tuæ excellentis virtutis mentio ſæpe fiat. Interea cum per occupationes tuas tibi licebit, me de ſtatu tuo erudies; Ego autem quotieſcunque ſcribendi occaſio ſeſe mihi offeret, eam libenter arripiam, operamque dabo, vt diem illum, quo voluntates noſtras conglutinari

glutinari

glutinari paſſa eſt sũma Dei benignitas, ab obliui one penitus vindicem. M. Antonius Paganuti us Eccleſiæ noſtræ decanus multã tibi ſalutẽ adſcribit. Ferrariæ. VII. *Kal. Octob.* CIↃ IↃ LXIX.

AVGVSTINO VALERIO EPISCOPO VERONAE.

C V M *antea præſens iſtic & ex litteris tuis abſens facilè perſpexi me abs te vehementer amari, tùm proximè, cum tui ſalutandi ac viſendi primum, deinde negotium illud, quod eſt mihi tecum, expediendi omnino atque explicandi cauſſa Veronam vẽni, tuam in me ſingularem humanitatem ſum admiratus. Quod enim officiũ prætermiſiſti, quin demõnſtrares, me tibi magnopere carum atque iucundum eſſe? Atque, vt ingenue fatear, meam de te opinionẽ ſuperaſti: Non enim arbitrabar, cum eſſem ego de re moleſta ſermonem tecum habiturus, me abs te benigne auditum iri. Sed animi tui magnitudo, atque tua excelſa virtus in eò maxime enituit, quòd illa, quæ haud iucunda eſſent, te ſapienter ac manſuete ferre oſtendiſti. Quo tuo facto quid potuit eſſe præclarius atque admirabilius? Non mittam dicere, quòd etiam mihi maiorem nunc, quàm antea, tuæ erga me voluntatis ſignificationem*

dediſti, & quod caput eſt, eximium & ſingulare tuum erga me ſtudium es pollicitus. Itaque tanta tua erga me benignitate tibi deuinctus ſum, vt etiam ſi officio in te ſingulari ſim, & incredibilem amorem honoremque, ſicut tua ſumma dignitas poſtulat, perpetuo tibi debeam, me tamen tua in me merita nunquam aſſecuturum putem. Reliquum eſt, vt de tuis excellentiſſimis virtutibus honorifice prædicem, quod cum hactenus ſedulo fecerim, vt omnes, qui audirent, in magnam admirationem traducerem, perſeuerabo tamen in commemoratione rerum a te prudentiſſime geſtarum verſari, vt hac ratione quàm gratiſſimus erga te ab omnibus cognoſcar. Tuum autem erit meam conſtantem erga te voluntatem perinde accipere, bonique conſulere, ac ſi re ipſa tuæ erga me ſummæ humanitati ſatisfeciſſem, tibique perſuadere, cum de multis ſemper benemerearis, qui maiorem tibi gratiam habiturus ſit, quam ego, fore neminem: In eam enim curam, mihi crede, atq. cogitationem aſſidue incumbam, vt tuis me ſtudijs dignum ſtatuam. Vale integerrime Antiſtes, quem Deus immortalis incolumẽ, ac nobis felicem diu ſeruet. Ferrariæ II. *id. Decemb.* CIↃ IↃ LXVIII.

Eidem

Eidem Veronam.

IANDVDVM ad te ſcribere ſtatuerã Antiſtes optime, ne tibi excideret, quantum tibi cultum tribuat Paullus Sacratus tuus. Sed ab hoc officio duæ me res retardarunt, aduerſa primum matris valetudo, de cuius ſalute dies aliquot valde ſuſpenſus fui; Deinde domeſticarum rerum cura, negotiaque multa, in quibus adhuc valde occupatus ſum. Fecit tamen meum ſummum erga te ſtudium, & amoris ac obſeruantiæ magnitudo, vt cum iſtuc proficiſceretur Franciſcus Gãdinus familiaris meus, omnibus rebus poſthabitis, eum ſine meis litteris ad te venire noluerim; Ex quibus cognoſces me nihil magis curare, quã ne mea culpa quicquam de tua erga me beneuolẽtia detrahatur. Nam cum eam, quæ mihi tecum intercedit, amicitiam magno mihi ornamento eſſe ducam, cuius mihi conciliandæ cauſſam fuiſſe humanitatem tuam agnoſco, & merito reprehendendus eſſem, ſi gratiam ſummi atque ornatiſſimi viri effunderem, a meque ipſe deficerem, & in te ingratus viderer, ſi omnibus te officijs non colerem: A quo quidem cum me longiſſime abeſſe profitear, perſuade tibi me operam daturum, vt amorem erga me tuum quotidie magis prouocem, neque obliturum eſſe vnquam illius tempo

ris, quo tanta me iſtic benignitate complectebaris, ac tam liberaliter tractabas, vt omnes qui aderant, incredibilem animi tui manſuetudinem atque comitatem admirarentur, meque beatum ac felicem reputarent, qui tanta tecum familiaritate coniunctus eſſem. Quæ cum mihi ſæpe de tua excellenti virtute cogitanti veniant in mentem, non comittam profectò, vt me hac coniunctione noſtra indignum iure iudicare poſſis. In te rea taciturnitatem antea meam excuſabis, ac cũ me à moleſtijs aliquantum relaxaro, ad ſtudiaq; mea me retulero, in quibus propter occupationes meas verſari hactenus mihi nõ licuit, προβλήματα aliquot ad te mittam, de quibus vtrique noſtrum differere neceſſe cum futurum ſit, litterarum miſſionem vltro citroque, ſicut Gandinus mihi narrauit, tibi pergratã fore arbitror. Vale Antiſtes humaniſſime. Ferrariæ pridie Kal. Decemb.. CIↃ IↃ LXIX.

PAVLLVS SACRATVS
IVLIO CANANO
EPISCOPO
Adriæ.

NON *poſſum non vehementer angi Antiſtes optime, cum de aduerſa mea fortuna cogito, perſpicioque, quantum ex hac tanta imbrium pluuiarumq;*

uiarumq. abundantia incommodi ceperim, quæ tibi viam aditumque ad nos veniendi præcluſit. Nam cum ſperarem me multo ſuauius, multoque dulcius Dionyſia celebraturum eſſe, quam eos, qui dies noctesque huc atque illuc perſonati vagantur; ſi mihi contigiſſet, vt tua optatiſſima conſuetudine fruerer, magna equidem de ſpe decidi. Itaq. totus langueo, nec reperio quod me iam delectare poßit: Non ludi, qui quotidie hic fiunt, non choreæ, non denique tot ineptiæ meã animi moleſtiam leuare poſſunt, quæ omnia nec mihi narrari facile patior, nedum vt ea conſpicere cupiam. Quòd ſi de te ſemper mediter, te abſentem mente complectar, prudentiam denique, atque integritatem tuam tacitus cõtempler, nec lenio tui deſiderium; Immo cum hæc ego mecum recolo, maiori quotidie te videndi cupiditate ardeo. Quid autem, ſi diem illum, quo me ad amicitiam tuam contuli, & ſermones illos abs te mecum ſuauißime ſæpe habitos memoria repetam? Nimirum magis augeam dolorem meum; quòd nunc inuitus, & præter expectationem tuo congreſſu caream, ex quo vberrimos fructus capere ſoleo. Quare dum in hac cogitatione curaque aßidue verſor, nullum aliud ſolicitudinis meæ perfugium reliquum eſſe animaduerto, niſi eam opinionem, quam de tua ſingulari humanitate habeo, quòd tu mei abſentis memoriam retineas,

ac me magnopere diligas: Quam cum me non fallere putem; clara enim tuæ in me voluntatis hactenus ſigna dediſti, non modica (mihi crede) cõſolatione ſuſtentor, caſumq; meũ moderatius fero. At ſi hoc quoque acceſſerit, vt ad me reſcribas, meamque hanc de te ſententiam confirmes, profectò litteris tuis efficies, vt cum eas ſemel & iterum ac tertio & amplius legero, te ipsũ videre, te alloqui, te demum amplecti mihi videar. Vale. Pontifex optime. Ferrariæ x Kle. Martij. CIↃ IↃ L X I X.

Eidem Rhodigium.

NON *ignoro iandudũ meas fuiſſe partes Antiſtes humaniſſime, vt ad te ſcriberem, quam gratum mihi tunc extiterit eximium illud in me ſtudium tuum, atque iucunda fuerit amoris ſignificatio, cum me domi conuenire voluiſti, & interim dignitatis immemor tuæ, dum mihi magnopere faueres, inuiſere hoſpitium meum, vbi me tam imparatum offendiſti, præ pudore vix vt ferrem conſpectum tuum, huius tui facti magnitudine deterritus. At officium meum in hunc vſq. diem diſtulit infirmitas primùm mea, non ignota illa quidem tibi, ſed ad quam acceſſerit quædam ſcabies, quę me dies nocteſque torqueret; Deinde purgationes ipſæ non mediocri mihi fuere*

fuere impedimento(tempus enim purgandi erat opportunum)ne munus meum exequi poſſem; Quibus, & inedia quoq. ita conſumptus ſum, vt macie corpus quaſi extabeſcat; Verum illius imbecillitas vires animi retardare minime potuit. Nam non oblitus pulcherimi facti tui, quod in mente iam inhęſerat, ſtatim quid deceret, cogitare cœpi; Vtrum vero facerem, an ipſum laudarem, vel tibi de tua in me beneuolentia gratias agerem, certum mihi non erat, quòd actionē hanc tuam oratione aſſequi non poſſem: In gratijs vero tibi agendis non reperirem verba, quibus mihi ſatisfacerem; vtrunque tamen paucis perſequi ſtatui, vt me quàm gratiſſimum cognoſceres, ac quanti te facerem perſpiceres. Scito igitur me imprimis magnanimitatem tuam cum Chriſtiana illa humilitate, quæ in te potiſſimum elucet, valde admirari, ac te ab eo tempore, quo mihi à Deo clementiſſimo tributum eſt, vt in tuam familiaritatem venerim, tanquam ipſius humanitatis ac morū ſuauitatis exemplar intueri: Deinde immortales tibi gratias agere atque habere, quod tot ac tanta in me vnum ſtudia conferas, & virtutes omnes exerceas; meque in eo fortunatū exiſtimare, quòd tibi ſapienti ac ornato viro ita gratus ſim, vt nullum hoc mihi demonſtrandi finem facias. Quòd ſi me amare preſeueraueris, ſicut cœpiſti, nec enim te tui de me iudicij pœnitere

eſſet prudentię tuæ, me in cœlo eſſe putabo. De me autem tibi polliceor ac ſpondeo, me omnia pro virili curaturũ, quò tua in me beneuolentia quotidie augeatur. Vale. Ferrariæ idib. Iunij CIↃ IↃ LXIX.

Eidem Rodigium.

ET *ſi adhuc multa me magnopere angunt atque excruciant Antiſtes optime, & in primis diuturna, ac grauis matris meæ infirmitas, quæ me ad litteras, & ſtudia mea referre non ſinunt, neq. priſtinam meam cum amicis per litteras colloquendi conſuetudinem tenere: Cogitanti tamen mihi quanta voluptate quantoque fructu ex officij intermiſſione caream, non amplius differre viſum eſt, quin has ſaltem breues ad te litteras exararem: Ex quibus aperte perſpicies me ſæpe rogaſſe fratrem tuum, quod vererer ne ob taciturnitatem meam aliquid de tuo in me amore vel adeo multum imminueres, vt me tibi excuſare vellet, & meis verbis nuntiare, me cum primum ex his moleſtijs emerſero, & aliquid otij fuero nactus, longa oratione cauſſam ſilentij mei tibi expoſiturum: In quo ille ſi mihi morem geſſit, tranquilliore paulò ſum animo ac pacatiore; nõ enim quantum tuę ſummæ virtuti ac humanitati debeam, oblitus tibi videbor: ſin vero hoc ſibi munus*

obeundum

obeundum eſſe non duxit, tu,quæ tua eſt benignitas., excuſationem iuſtam, quam & pietatis & neceſſitatis habeo, libenter accipies. Atque cum Riccobono agere non grauaberis, vt eam, quam erga me habere cœpit,voluntatē retinere pergat: Nec enim mea culpa accidit, vt in tuenda amicitia noſtra ſim negligentior: Eique meo nomine dicere, me ſcripta eius adhuc non legiſſe; ſed cum in gratiam rediero cum libris meis,quorum vſum menſes iam quatuor dimiſi, ad illius lucubrationes me primam lectionem eſſe adhibiturum: Interea eum meis verbis ſalutabis. Tu vt in conſeruanda tua in me voluntate ſis conſtans,ſicut ſuauiſſima natura tua mihi pollicetur, magnopere te rogo atque obſecro. Vale. VI. *Kal. Nouemb.* CIↃ IↃ LXIX.

PAVLLVS SACRATVS.

ANTONIO RICCOBONO
S. P. D.
Rodigium.

LEGI *litteras tuas Riccobone eruditiſſime, quæ mihi admodū doctæ, & elegantes viſæ ſunt, præterea amoris pleniſſimæ: in quibus, quòd ea mihi tribuis,quæ in me nō agnoſco,niſi forte propenſam quandam ad optimas artes voluntatem, palàm oſtendis te Iulij Canani Epiſcopi Adriæ*

viri

viri omni virtutum genere ornatiſſimi auctoritate commotum eſſe, qui quantum humanitate omnibus antecellat, atque ad fouendum eos, quos ſemel amare cœpit, exardeſcat, tu, qui cum multa cum ſæpe communicaſſe ſcribis, perſpicere potuiſti. Sed cum a Poetis & oratoribus acceperis amorem ipſum à falſo verum non recte diiudicare, tam facile credere debuiſti, præſertim cum ipſe non mediocri me beneuolentia proſequi præſeferret? Equidem ſi contigerit vnquam vt vnà eſſe poſſimus, ex mutuo noſtro cōgreſſu liquidò cognoſces Antiſtitis illius amorem prodigum fuiſſe, me autem ex animo & vere dicere. Quid enim minus me decet, quam tanta laudum multitudo, quibus me in litteris tuis ornas? Quid etiam optimam naturam tuam, ac ſuaues mores magis indicat, quam cum me ſtudio tuo metiris, atque ea, quæ potius tuæ virtuti debentur, mihi aſcribis? Sed ego te errare, & in hac ſententia pergere tantiſper patior, dum interuallo locorum diſiuncti ſumus: At vereor, ne cum vterque noſtrum ſe in cōſpectum dederit, tunc te ex ſuauiſſimo illius magni viri ſermone in errorē inductum eſſe ſentias; Lætor tamen magnam tuam eſſe de me opinionē, teque tibi ſemper conſtare valde cupio. Quòd ad me ſcribis tibi maxime in optatis eſſe, vt in meorū numero amicorum reponare; Quid? an dubitas quin te in amicitiam meam libenter recipiam?

Immo

Immo perſuade tibi nihil mihi iucũdius vſu veni re poſſe, quam vt te amicum habeam elegantiſſimarum nunc tuarum litterarum, ac illius ſapientis viri teſtimonio comprobatum, quem retinere etiam conabor, ac quantum in me erit, omnibus officijs inſtitutam hanc noſtram amicitiã colam, teque hortabor, vt, qui illius inter nos iungendæ auctor fuiſti, in ipſa ſancte ſeruanda te vinci haud patiare: Denique exploratum habeas velim me maximo in lucro ponere, quòd tibi carus ſim, vt ſcribis, daturumque operam, vt tuum in me amorem augeas. Reliquum eſt, vt tibi ſignificem me ex hac noſtra per litteras collocutione tãtum voluptatis capere, vt hoc nomine Antiſtiti noſtro immortales gratias acturus ſim, qui mihi cauſſam dederit huius epiſtolæ, cui me plus, quàm te debere profiteor, ſicuti maiorem me ex tua conſuetudine fructum, quam te ex mea percepturum eſſe poſthac non dubito. Vale. Ferrariæ pridie non. Quintil. CIↃ IↃ LXIX.

Eidem Rhodigium.

*C*VM *noſtri Adriæ Antiſtitis aduentum ad nos appropinquare cognouiſſem, ad extremas litteras tuas nõ reſpondi, ſtatueram enim, vt cũ iſtuc ipſe rediret, meas ad te afferret. Sed mutaui cõſilium. Nam cum eum ſalutatum acceſſiſſem, &*

ille

ille me benigne, vt ſolet, excepiſſet, in ſermonem de te continuo incidit, meque interrogare cœpit. Quid de Riccobono ſentis? cõijce cætera. Itaque continere me amplius non potui, quin hac tibi epiſtola gratularer, vt debeo, quòd in gratia huius præſtantiſſimi viri tantopere ſis, tantique ab eo ſias. Quod illius de te iudiciũ adeo tibi honorificũ eſſe cenſeo, vt hoc te nomine beatum appellare nõ dubitem. Verũ ſicut teſtificor tibi mirum te in modũ ab eo diligi, ita pro meo iure te hortor, vt omnibus officijs colere tantum virũ non deſiſtas; qui cum valde excellat humanitate, ac magno rerum vſu valeat, tu, qui ingenio & induſtria plurimũ potes, quantum ex illius congreſſu fructũ ſis percepturus, certè non ignoras. Ego quidem, quatenus per occupationes licet, atq; eius quoque negotia patiuntur, miram ſuauitatem ac doctos ipſius ſermones hic deguſtare conor: Si vero iſtic habitarẽ, aſſiduus (mihi crede) cum eo eſſem: Quod cum deneget mihi conditio ac ſtatus meus, tu, qui ſcis, quantum ego alterum obſeruem, alterum vero te diligam, curato vt cum vnà eritis, mentio de me non intermittatur. Quod munus hominis amantiſſimi à te noſtra ſumma, & vtrinque iam officijs culta amicitia poſtulat. Vale. Ferrariæ. Pridiæ no. Sextiles. CIↃ IↃ LXIX.

BAR-

BARTHOLAMEO

S. P. D.

VEREOR Bartholomeæ, ne tibi exciderit, quod mihi diſcedens pollicitus fuiſti, te ad me litteras daturum, cum primum domi conſtitiſſes. Nō enim adduci poſſum vt aliter de te ſentiam. Nec opinor te vnquam ſerio dixiſſe, cum mihi perſuadere volebas me abs te æque amari, atque ſi tibi pater eſſem: Nam tantus (mihi crede) amor paſſus non fuiſſet, te tam diuturno ſilētio vti, nec me tuas litteras deſiderare. Sed quod tibi ioco dicebam, te mihi aſſentari, cum tuas eſſe partes adfirmabas, vt me domi ſæpe conuenires, id nunc re ipſa comprobaſti: Nam & mei es oblitus: Quis enim ſecus opinetur? Et hoc aſſecutus es, vt tantum fuiſſe tuum in me ſtudiū, ſicut aiebas, perſuaderi mihi non patiar. Ego vero, qui te propter tuam eximiam ſuauitatem plurimi facio, diutius tacere non potui. Quid enim dulcius, quid ſuauius, quam cum eo per litteras colloqui, cuius conſpectum abſentis intueri non poſſis? Ac quidē tantum ſolatij nunc capio, dū ad te ſcribo, vt moderatius tui deſiderium feram. Quo animo ſi tu Bartholomeæ in me fuiſſes, non dubito, quin operam dediſſes, vt intelligerem me abs te amari, & in memoria haberi. Quod

officium

officium cum miſſum feceris, non eſt cur me tibi cordi eſſe putem. Quare non te pudeat, quòd tu prior a me prouocatus fueris; verus enim amor diiudicare neſcit, cuius potiſſimum ſit ſcribendi munus. Sed cum ego his æſtiuis caloribus in ſuburbano meo eſſem, has ad te litteras perferendas curaui, vt quoad fieri poſſet, ab obliuione, quæ forte in animũ tuũ irrepſit, Paullum Sacratũ vindicarem. Quas, ſi me amas, libentiſſime leges, ac tuas viciſſim ad me mittes, quæ me erudiant, quam grata tibi huius meæ erga te beneuolentiæ fuerit declaratio. Vale. Ferrariæ. VIII. *id. Quintil.* CIƆ IƆ LXIX.

FRANCISCO PALVDINO PRIMICERIO S. P. D.

NON *ignoro Paludine optime meum iam pridem erga te ſtudium tibi perſpectum & cognitum eſſe; non enim obſcura tibi ſigna ſemper oſtendi amoris erga te mei. Et tamen opinor te nunquam adductum iri, vt me ex tuo diſceſſu tanta affici moleſtia credas, vt vllus conſolationi locus vix eſſe poſſit. Sed ſummo certè dolore angor; careo enim optatiſſimo congreſſu tuo, ex quo ipſe noſti, quantos fructus percipere ſolerem, vt quotidie abirem doctior: nec ipſi facile reſiſterem, niſi & ea me ſpes recrearet fore breui,*

vt te

vt te nobis ſaluum atque incolumem reſtituas, & niſi domeſticæ curæ meæ, quibus aſſidue vexor, animum interdum ab hac cogitatione auerterent. Nam cum mihi in mentem venit me in templo eum non habere, qui cum communicare ſoleo, ac ſuauiſſime colloqui, ita crucior, vt, niſi me interpellarent aliquando horæ canonicæ, quemadmodum vulgò appellantur, quas quotidie illic recitare conſueui, ſingulo quoque tempo ris momento gemerem, nec vllo conſiſtere loco et conquieſcere poſſem. Dices, quid iam te conſolari poteſt? dulciſſimæ, fateor, litteræ tuæ: eæ enim nō magnum modo mihi ſolatium afferent, ſed etiam ægritudinem valde lenient. Tu igitur, ſi me amas, vt te facere mihi ſæpe oſtendiſti, nec ſimulas; quanquam tua tot in me officia nullam profectò ſimulationem accipiunt: chirographum tuum ad me mittes, ex quo te mei memoriam con ſeruare perſpiciam; Non enim longiorē a te epiſtolam flagitare debeo, quod iure poteſt mihi denegare occupatio tua. Nam & me laborantem magnopere leuabis, & ita reficies, vt æquiore ac moderatiore animo abſentiam tuā ferre poßim. Vale. omnes ferè collegæ noſtri multam tibi ſalutem dicunt. Ferrariæ III. no. Decemb.

CIↃ IↃ LXIX.

M. AN-

M. ANTONIO MVRETO I. C. S. P. D.

Qvantvm de tua ſumma humanitate ac ſuauiſſima natura mihi pollicear Murete optime atque doctiſſime, ex eo conijcere potes, quòd cum ſcribendi officium iandiu tibi debitum intermiſerim, me tamen excuſare minime velim: id.n. inueteratam iam amicitiã noſtram & multis beneuolentiæ indicijs vtrinque cultam haud deſiderare puto. Ac quoq. narratione cauſſarum ſilentij mei ſuperſedeo, quod eas à Nicolao Thalamio intimo, ac familiari meo audire potuiſti, ad quẽ proxime ſcripſeram me in maximis eſſe moleſtijs, præſertim ob infirmam & periculoſam matris valetudinem, eiq. mandata dederam, vt te Domũ ſalutatum veniret, ac tibi de mea in te fide & obſeruantia incredibili ſponderet. Quo igitur argumento vtar? inanibus ne litteris tibi obſtrepam, qui altiſſima, diuinoque tuo ingenio maxime digna quotidie meditaris? Tantum dicã me ex eiuſdem Thalamij litteris cognouiſſe, memoriam mei apud te admodum vigere, atq. abs te adeo multa de me prędicari, vt tuus nõ mediocris in me amor facile perſpici poßit. Quorũ alterum me vehemẽter etiam atque etiã delectaſſe non inficior. Nam me beatũ eſſe puto, quod in animo tuo inſideã, nec

maius

maius quicquam abs te tanto viro expectare auſus vnquam fuiſſem. Alterum vero, vt ea mihi tribuas, quæ ſi in me agnoſcerem, ad ſummam felicitatem profectò nihil addi poſſet, ab abundantia quadam amoris & humanitatis proficiſci, vt, quæ tua ſunt propria, cum alijs communicare velis, nemo eſt qui ambigat. Quis eſt enim, qui ignoret perpaucos reperiri, qui doctrinam atque eloquentiam admirabilem cum eximia morum ſuauitate comitateque coniunxerint & copulauerint, inter eos autem te præcipuum eſſe non æque omnibus conſtet? Sed hæc mittam; nam te laudes tuas non libenter audire, immò ab hoc ſcribendi genere animum tuum abhorrere iandiu exploratum habeo: Et me præſtantiſsima animi tui bona ac merita tua oratione aut vlla dicendi facultate æquare non poſſe cunctis eſt perſpicuum. Reliquum eſt, vt te orem atque obſecrem, ne Paulli tui memoriam conſeruare deſiſtas, ſicut tua excellens virtus patitur, vt de te non dubitem; Perſuadeas enim tibi velim in te colendo me parem vnquam habiturum eſſe neminem. Vale ætatis noſtræ decus. Alexander Canalius, qui te plurimum obſeruat, multam quoque tibi ſalutem adſcribit. IIII. Non. Ianuarij.

CIϽ IϽ L X X.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO. S. D.

Heri accepi à te litteras ſimillimas tui, terſas, nitidas, elegantes, pleniſſimas humanitatis, & ſpirantes omni ex parte beneuolentiam veterem illam tuam in me mirificam prorſus ac ſingularem. Quod excuſatione nihil opus eſſe duxiſti, feciſti, vt amicitia noſtra dignum eſt: ac me præterea leuaſti labore quærendi, quomodo tam diuturnum ſilentium meum apud te defenderem. Nam excuſare te non poteras, quin eadem opera me accuſares. Itaque hoc quoque à te tanquam mea cauſſa factum accipio, indultumque mihi à te puto. Thalamius noſter; non enim tibi iam concedo, vt tu eum plus ames, verus, vt video, eſt & diligens internuntius amicitiæ noſtræ. Nam & quoties vnà ſumus, de te propè perpetuò loquimur: & ipſe poſtea litteris ſuis tibi, quæ mea ſit in te obſeruantia, vere accurateque perſcribit. Conſtitueram nuper mittere ad te nugas quaſdam meas, ſcholaſticas omnino, id eſt, non ſatis dignas, quæ à te legerentur, ſed quas tamen tibi, vt ſolent mea, placituras eſſe ſperabam. Id poſtea omiſi facere, quia, cuius opera in eis deſcribendis vterer, non habebam.

bam. Nunc habeo, qui id commode faciat. Quare expecta propediem à me ingentem faſciculum, pro quo vereor ne plus mercedis dandum ſit tabellarijs, quàm quanti ea omnia erunt. Erit tamen quod rideas vnà cum Canalio noſtro, qui mihi, vt debet, hæret in animo. Quem tu, mi Sacrate, ſalutabis diligenter meo nomine, & qui mihi beneuolentiam ipſius conciliaſti, idem conſeruabis. Neſcio an adhuc reſciuerit Iacobum Aemilium Belgam, quem ipſe mihi & præſens & per litteras commendarat, nuper hic mortuũ eſſe. Plura ſcribere cupientem impediunt interpellatores, qui mihi plerunque vix ad ea, quæ neceſſaria ſunt, ſatis vacui temporis relinquunt. Bene Vale Sacrate mi optime, eruditiſſime, amiciſſime, & me amare perge. XV. *Kalen. Febr.* CIƆ IƆ LXX. *Romæ.*

FRANCISCO MORANDO.
I. C. S. P. D.
Veronam.

*C*VM *antea tibi multum debebam Morande doctiſſime officiorum omnium non immemor, quæ iſtic vnà cum Patre & fratre in me contuliſti, quæ ſanè multa & magna extiterunt: Tum verò, poſtquam accepi epiſtolam tuam vnà cum poemate, quam attulit mihi Franciſcus Gandi-*

nus familiaris meus, hoc tuo ſingulari in me ſtudio ita me tibi deuinctum eſſe confiteor, vt nulla vnquam ratione tuæ tantæ erga me humanitati reſponderi à me poſſe putem: Nam tam excellenti munere me nec opinantem affeciſti, vt illud quàm gratum iucundumque mihi acciderit, oratione prorſus explicare non queam. Itaque (vt ad elegantiſſimam epiſtolam tuam nunc veniam) ſcito me multum otij nactum eſſe, vt carmina tua legerem: Cur enim omnia miſſa non facerem, quo ſuauitate illa ſingulari perfrui mihi liceret, ad quam percipiendam me tam digna tua lucubratio inuitabat? Sed certè non ſemel & iterum aut tertio, at ferè centies ca perlegi, nec hoc contentus, etiam nonnullis collegis meis, & aliquot alijs amicis, qui hoc dicendi genere delectantur, deſcribendi copiam feci, qui vnà mecum & aciem ingenij tui, & tuam in dicendo vim atque facultatem ſuſpicere & admirari cœperunt, nec non grauitatem orationis in cœlum efferre. Et nimirum, quid poemate tuo elegantius, quid acutius excogitari poteſt? cum & caſum illum ita explices, vt etiam ante oculos ponas, & virtutes ſummi viri, illius præſertim bonitatem, ac magnam religionem ſumma cum eloquentia deſcribas? Quam eandem rem Antiſtitem iſtic noſtrum cum mihi ſignificaueris diligenter & copioſe ita tractaſſe,

vt

vt etiam volumen confecerit, ſi modo curaueris, vt mihi polliceris, ad me aliquando perferendum (ſcis enim me optimi atque integerrimi illius viri ſcripta venerari) ad tua tot ac tanta in me ſtudia cumulus profectò accedet. Quòd autem inquis in commendandis ſcriptis tuis me nimis facilem eſſe, perſuadeas tibi velim me non ita propenſum ad laudum tuarum commemorationem ac promptum fore, niſi illud mihi magno merito tuo vſu veniret. Ego enim tam præſtanti carmine abs te prouocatus ſum, vt me verborum inopem eſſe, parumque ingenio poſſe doleam, quòd tuam excellentem doctrinam & miram dicendi ſuauitatem. ſubtilitatemque, ſicut deberem, ſatis laudare non valeam: Nam ſi ea orationis facultas, quæ in te ſumma eſt, à Deo mihi conceſſa eſſet, non te deſiderare meas litteras, & ea carere voluptate ſinerem, quam te ex illis percipere ſolere ioco ſcribis: Qui enim meus in te amor eſt atque obſeruantia, illius certè magnitudo efficeret, vt occaſionem ſæpe ad te ſcribendi non inuitus arriperem, cum eam, quæ mihi tecum intercedit, amicitiam & coniunctionem ita magno mihi ornamento eſſe ducam, vt colere omni ratione debeam. Verum cum cogito interdum, quale tuum futurum ſit iudicium, quoniam illud valde extimeſco, facile ab hoc

officio deterreor. Nunc tamen cum Gandinus meus iſtuc venerit, vt negotium illud conficiat, in quo te ſæpe mea cauſſa & libenter elaboraſſe recordaris, cui etiam mandaui, vt te in primis conſuleret, cuius in iuuandis amicis ſemper eſt prompta voluntas, has ad te dare volui, ex quibus intelligas me pro hac eximia tua in me liberalitate immortales tibi gratias agere atque habere, optareq; vehementer, vt te remunerari poſſim quam ſimillimo munere. Quod cum nec à natura mihi tributum, nec vllo labore à me perfici poſſe cognoſcam, tu optimam meam voluntatem perinde accipies, ac ſi re ipſa tibi ſatisfeciſſem. Vale, atque clariſſimum patrem tuum, quem è morbo conualuiſſe, & rectè ſe nunc habere mirum in modum lætor, Itemque Nicolaum fratrem tuum, quem propter morum ſuauitatem vnice diligo, meo nomine reſalutabis diligenter. Ferrariæ. III. *Non. Ianuarij.* CIↃ IↃ LXX.

IVLIO CANANO

EPISCOPO ADRIAE.

QVOD *tam repentè hinc abieris, meq; tuo dulciſſimo conſpectu nec opinantem improuiſo priuaueris, moleſtiſſimum certè mihi fuit Antiſtes optime; quid enim magis contra voluntatem*

meam

meam euenire potuit? nec poſſum in hoc fortunam meam non ſubaccuſare, quòd cum bis terúe ad te adijſſem, te tamen videre non potui. (familiares tui mihi teſtes ſunt) tu enim iam domo exieras, vt horum principum ſalutationi operã nauares. Itaq; expeditis illis rebus, quæ te huc inuitarant, ſtatim in viam te dediſti, quam plurimosque ſeruos tuos, meq; in primis, haud ſuſpicantes ſubitum diſceſſum tuum mærentes reliquiſti: Ego verò aſpectu tuo inuitus careo, ad epiſtolasque confugere cogor, ex quibus cognoſces, magnopere me conſolari facti mei conſcientiam; non enim negligentia mea vlla aut culpa accidit, vt te oculis non conſpexerim antequam decederes, ſed nimia diligentia tua: Diem enim cinerum, vt diuina religio noſtra vocat, appropinquare ſenſeras, quo te templo tuo præeſſe decebat: Nam ſi tam breuem hic fore moram tuam arbitratus fuiſſem, nullum profectò diem intermiſiſſem ſine ſalutatione, tuamque optatiſsimam conſuetudinem abunde guſtaſſem. De quo, opinor, me admonere noluiſti, vt argumentum ſcribendi ad te, occaſionemque tecum expoſtulandi mihi ſuppeditares, quòd te abeuntem oratione, ac ſaltem votis proſequi non potuerim; tibi vero me ridendi, quòd ignorantem fefelleris. At ſi, vt ſpero, ad nos redieris, vel ego fortè ſi iſtuc venero, mihi crede, quod & te

meminiſſe volo, pudorem penitus dimittam; quo ſæpe ſum deterritus ne te obtunderem; tecumque aſſidue ero, vt temporis vſuram, qua carui intermiſſis collocutionibus noſtris, plene ſarciam. Vale Humaniſſime Pontifex, ac me amare perge. Riccobonum meis verbis ſaluere iubebis, & opportunitatem nactus ei dices, vt ſuauem mei recordationem habere non deſinat, hoc maximum fore amoris erga me ſui indicium. Nec non Nicoleum doctiſſimum ſalutabis. Ferrariæ x. Kalend. Martij. CIↃ IↃ LXX.

ANTONIO RICCOBONO.

VIDI, *legi ſcripta tua Riccobone optime, quæ me mirifice affecerunt; ſed in primis lectione illarum litterarum, quas ad Marimpetrum dediſti, admodum delectatus ſum. Nam etſi communes tibi ſint cum doctiſſimo Nicoleo, te tamen in illis ſcribendis vehementius elaboraſſe, ex genere dicendi perſpicere mihi videor. Itaque, mihi crede, quotidie meam de te opinionem ſuperas. Certiorem autem de hoc te facere diſtuli, quòd ſperabam me à negotijs ita liberum fore, vt ad te copioſe ſcribere poſſem, quid de Riccobono meo ſentirem, quantiq; eum facerem. Verum mea*

me ſpes fefellit, nam & ſummis occupationibus diſtineor, peæterea eo morbo affligor, qui me etiã anno præterito ſæpe detinuit, ne Antiſtitem iſtic noſtrum ſalutarem, quo nunc officio meis verbis fungeris, cum mihi non liceat, ac ſi fortè ei negligentiæ vel obliuionis nomine ſuſpectus eſſem, meam cauſſam ſuſcipies: Nicoleum, quem ob eximias virtutes magnopere diligo, ſaluere iubebis, breuitatémque litterarum mearum æqui boniq́ue conſules. Vale.

Eidem Rhodigium.

SCIO *te vnà cum Antiſtite iſtic noſtro valde mirari, cur ad binas litteras tuas reſpondere diſtulerim, quæ tanto lepore, tantaq́ue ſuauitate refertæ erant, vt me ad ſcribendum prouocare debuiſſent. Sed huius taciturnitatis meæ non vna cauſſa fuit: Nam & tot domeſticis negotijs impeditus ſum, vt à ſalutatione amicorum ſæpe abducar, & ijs moleſtijs nondum ſum vacuus, quas quotidie capio ex matris morbo, è quo conualeſcere non poteſt, & ad ſtudia mea quieto & tranquillo animo me referre non poſſum: Denique his ſolennibus ferijs me operam templo aſſiduam nauare decuit, vt nec otij ad legendum quicquam ferè mihi ſuppeteret: Et etiam, quod caput eſt, fretus humanitate tua atq; con-*

ſtanti

ſtanti in me beneuolentia, licet ad ſcribendum tardior fuiſſem, non dubitaui, quin mea epiſtola grata tibi atque iucunda futura eſſet. His ego compluribusque alijs cauſsis hactenus retardatus fui. Venio nunc ad ſuauiſſimas litteras tuas, in quibus quòd meum de tribus lucubrationibus abs te mihi miſsis iudicium exquiris: quanquam totas illas perlegere mihi per occupationes non licuit, Scito tamen, quod ad illud volumen attinet, in quo te aliquot vetuſtiſſimos hiſtoricos ex tenebris eruiſſe conſtat, me obſtupuiſſe, quod, cum id ætatis ſis, tot libros euoluere, tam multa legere, nedum colligere potueris, tot labores exantlare, quos ſuſtinuiſſe te, qui librum hunc tuum peruolutauerit, nemo ſanè non miretur. Altera verò lucubratio tua; in qua de arte rethorica doctè multa & ſubtiliter explicaſti, enucleaſtique, non ne miram ingenij tui vim, aciemque demonſtrat? Quid de tua oratione dicam, in qua ita ius ciuile laudas, vt, qui illi ipſi fidem habuerit, is à cæteris artibus optimis abhorreat; non ne te in doctrina & facultate dicendi mirum in modum excellere oſtendiſti? Quæ omnia maximam certè admirationem habent; cogitaui enim, ſi is maxime præſtare cenſetur, qui vna in arte ita verſatur, vt excellat, te admirabilem eſſe æſtimandum, qui philoſophiam, leges, hiſtoriam, omnes denique artes

cum

cum eloquentia coniunxeris, in iiſque ita profeceris, vt imitationi locum vix reliqueris. At forte inquies, ex litteris quas ad te miſi, an id perſpicere non potuiſti, quod tibi nouum nunc eſſe videtur, atque incredibile? cognoui certè: Verum te duntaxat hæc attigiſſe arbitrabar, iis autem te tantum operæ dediſſe, vt paucos pares habeas, ſuperiorem neminem, nunquam profectò hoc de te ſenſiſſem. Quare, mihi crede, meam de te opinionem prorſus fefelliſti, idque effeciſti, vt, ſi antea te dilexerim vehementer, nunc tanto tui amore inflammatus ſim, nihil vt eò fieri poßit ardentius; magnoque ornamento mihi eſſe ducam, quòd mihi amicus ſis tantis animi bonis ornatus, vt nihil in te deſiderem. Vnde omnibus patere poteſt, quantopere Antiſtiti noſtro obligatus ſim, qui conciliandæ inter nos amicitiæ auctor fuerit: Magno enim certè beneficio ab eo affectus ſum. Quòd me hortaris, vt libris noſtris paream, à quibus in aduerſa fortuna medicinam petendam eſſe veteres noſtri duxerunt, gratißima mihi quidem fuit hortatio tua, ſed non neceſſaria: Nam dulcißimæ litteræ tuæ ac tua eximia liberalitas omnes ferè moleſtias mihi ademerunt, laborem etiam leuauerunt, quem in lectione librorum tuorum libentißime conſumpſi, è qua tantum conſolationis cepi, vt ab illo animi mœrore exolutum

me

me ac liberum eſſe putem. Quod autem addis facilius accidere poſſe, vt tui obliuiſcaris, quàm vt Paulli Sacrati memoriam deponas. O ſuauiſſimum Riccobonum meum. Quid mihi vſu venire putas, qui ante oculos quotidie habeo admonitores tuos? nunquam tui mentionem intermitto, ſæpe de te prædico, te in oculis fero. Itaque, vt omnia breui comprehendam, tibi etiam atque etiam gratulor de tua excellenti doctrina, & egregijs virtutibus, mihi vero ſummopere gaudeo, quòd cum eo amicitia iunctus ſim, qui me tantopere amet, ac monumentorum acerrimi ingenij ſui me participem faciat. Sed ſi in hac ſententia perſeueraueris, (quod enim ſponte ac iudicio tuo ſuſcepiſti, id tibi magnopere tuendum eſſe conſtantia tua animique magnitudo tibi perſuadet) polliceor tibi me daturum operam, vt nunquam in amore me vincas; at te à me ſuperari demum fateare. Antiſtitem noſtrum meo nomine ſalutabis, & me apud eum in gratia pones, cui etiam affirmabis ipſius memoriam à me cum veneratione coli. Vale Riccobone doctiſſime. IIII. idib. Ianuarij.
CIↃ IↃ LXX. *Ferraria.*

Eidem Rhodigium.

Cvm me non fugiat Riccobone optime perſpectum tibi eſſe atque cognitum, eos, qui permultis curis familiaribus diſtricti ſunt, non facile ſcribendi otium nanciſci, præſertim ad viros doctiſſimos, qualis eſt Riccobonus: Non miraberis me litteras ad te dare intermiſiſſe, etiam ſi ab elegantiſſima oratione tua, quam miſit ad me Antiſtes noſter optimus, ad ſcribendum inuitatus eſſem: Non enim putaui ſuauiſſimo ingenio tuo fretus, quod in litteris tuis ſæpe mihi perſpexiſſe videor, in te vnquam cadere poſſe, vt tu de me aliquid ſuſpicarere, quod à noſtra amicitia iam veteri eſſet alienum. Quæ mea de te opinio in obeundo munere meo etiam negligentiorem me reddidit. Nunc vero ijs moleſtijs liberatus, quibus admodum vrgebar, cum ſtudijs in gratiam vt redij, orationem tuam perlegi; Nam effugere non poteram, ſi tuæ morem voluntati gerere debebam, quin meum de illa iudicium afferrem. In qua quid magis admirer, an ſtili elegantiam, an ſententiarum grauitatem, explicari a me non facile poteſt. Nam eloquentiam cum prudentia ita coniunxiſti, vt nemo non te ſummis laudibus ornet. Dices, opinor, mirum tibi vide-

videri, quòd nihil in ea me penitus offenderit; Nonnulli fortaſſe hoc minime probent, quòd tu illius familiæ geſta etiam minima tam copioſe ac eleganter perſequare; Ego verò haud reprehenſione dignum id eſſe cenſui, præſertim cum ad eum orationem habueris, cuius domum tuam litteris ac monumentis tibi decorandam eſſe in animum induxeris, cætera ita magnam mihi admirationem attulerunt, vt ad meam de te opinionem multum acceſſerit. Quare Antiſtiti noſtro habeo gratiam, qui tuam lucubrationem ad me perferendam curauit, ex cuius lectione non mediocre ſolatium caperem. Tibi verò mirum in modum gratulor, quòd non ex compoſita tantum oratione electis verbis, ſed magna cum venuſtate habita eam es laudem conſecutus, quæ tuæ eximiæ virtuti debebatur, & laborum ac vigiliarum tuarum fructum quam maximum tuliſti, vt cuncti poſthac de te ſumma ſibi polliceantur; Et quæcunque tibi propoſita fuerint ſtudiorum certamina, ex ijs te victoriam reportaturum eſſe non dubitent. Perge modo, vt cœpiſti; breui enim fore auguror, vt omnibus in dicendo antecellas. Et qnamuis mens tua in altiſſimarum rerum meditatione verſetur, haud patere tamen obliuionem Paulli, Sacrati tui in animum irrepere; is enim te tanti facit, quam qui maxime, & quotieſcunque cum Antiſtite noſtro

noſtro fueris, fac ſi me amas, vt ei de mea erga illum obſeruantia incredibili ſpondeas, ipſique affirmes, licet in eo conueniendo fuerim negligentior, dum hic adeſſet, quòd amęnitas ſuburbani mei æſtiuis caloribus me à ciuitate auocabat, me tamen, quem maiori ſtudio proſequar, & à quo me magis diligi cupiam, habere neminem. Quod ſi feceris, velim tibi perſuadeas nihil mihi hoc officio tuo iucundius gratiusque vnquam fore. Vale. Riccobone doctiſſime. VIII. *id. Nouemb.* CIƆ IƆ LXX.

EPISTOLARVM PAVLLI SACRATI CANONICI FERRARIEN.

Liber III.

PAVLLVS SACRATVS M. ANTONIO MVRETO. I. C. S. P. D.

CVM diu me ſiluiſſe mihi venit in mentem Murete eximie, vehemen- ter pudet me tanta in ſcribendo ne gligentia vſum fuiſſe, vt me tanquam minus ſtudioſum tui ac tuorum in me officiorum parũ memorem iure reprehendere poßis. At niſi ſingularis humanitas, ac dulciſſima natura tua me recrearent, quæ mihi ſpẽ non modicã oſtendunt fore, vt de tua priſtina in me beneuolentia nihil imminuatur, eſſẽ in magno timore, ne ex animo tuo penitus effluxiſſem. Sed quã ceſſationis meæ excuſationẽ habere poſſum, quę me tibi cõciliet: an in terremotũ, qui tan

tam huic ciuitati cladem perniciemque attulit, quique nos magnopere vexauit, & quotidie vexat, culpā transferam? At Philippus Sacratus frater meus eam omnino abs te accipiendam eſſe negabit; quòd is paulo ante me litteris ſuis ter admonuerit, vt maximas tibi gratias de illa ſumma amoris erga me tui ſignificatione agerē, cum ampliſsimo patrono tuo eloquentia mirabili perſuaſiſti, vel potius eum impuliſti, vt munus illud nobis ab Epiſcopo Carpentoracti miſſum, quod ipſius familiares in Gazam recondiderāt, libēter reſtitueret: Quod prçclarū factū tuum fratri meo tam gratum atque iucundum extitit, vt te & amantiorem mei & amiciorem exclamaret a me haberi neminem. An ſegnitiem inertiamque mihi obſtitiſſe dicam? Vtrumque, mihi crede, magno mihi impedimento fuit. Nam cum ego meditarer, quo potiſſimum argumento vti deberem, vt ſingulari tuo in me ſtudio aliqua ex parte reſponderem, animaduerteremq. (vt ſoleo) me ad ſummum virum & acri iudicio præditum ſcribere, diutiusque in hac cogitatione immorarer, Ecce Terremotus ab omni alia cura animos noſtros ad maximum timorem traduxit, atq; in hortos migrare compulit; de quo multa te audiſſe credo. Nec ſtudijs meis uacare mihi licet, quòd ab eo adhuc affligamur, & quis exitus futurus ſit, planè ignoremus. Itaq. verùm ingenuè faten

ti facile opinor erratum condonabis: Non enim hoc accidiſſe obliuione tui, vel meæ erga te obſeruantiæ imminutione vlla exiſtimare debes, quòd alterius quidem teſtes mihi ſint Paludinus noſter, qui iandudum Roma cum veniſſet, me tuo nomine ſalutauit, & Canalius noſter tui ſtudioſiſſimi, quibus cũ de te ſæpe mentionem facio ſermonesque habeo tua excellẽti virtute digniſſimos: Alterũ uerò ſat ſcio te adduci nõ poſſe vt credas; non enim te latet iandiu me omnem cogitationem in eo fixiſſe, vt gratiã abs te inirem, meque in tuam familiaritatem inſinuarem. Quæ cum ita ſint, ignoſce mihi quæſo, ſi iuſtam tibi do excuſationem; & fac ad amorem erga me tuum aliquid potius additum, quàm quicquam detractum eſſe vt intelligam; Nam ſi facilitatem, & humanitatem tuam in hoc etiam exercueris, vt me aliquo litterarum genere in hac calamitate conſoleris, tantum ex hoc pio tuo officio voluptatis capiam, vt omnem timorem abijciam, & exultare lætitia, ac triumphare gaudio incipiam. Vale ætatis noſtræ decus. Ferrariæ. X. Kal. Iunij. CIↃ IↃ LXXI.

M. AN-

M. ANTONIVS MVRETVS.

PAVLLO SACRATO.

S. D.

SCRIPSI nuper, iuſſu Cardinalis mei, verſus quoſdam de Tiburis amœnitate. Sed iuſſus eram non multo plures, quàm viginti verſus ſcribere: & ea attingere, quæ in ipſius hortis ſpectatu digniſſima & iucundiſſima viſerentur. Fudi duabus circiter horis amplius quadraginta, & vix mihi videbar pauca quædã ex innumerabilibus, quæ dici poterant, delibaſſe. Eos verſus, cuicuimodi ſunt, ad te mitto: ſi fortè poſſint animum tuum a moleſtijs tum domeſticis, tũ publicis pauliſper auertere. Curas .n. vetus dictũ eſt, carmine minui. Poteris eos cũ Paludino, & Canalio communicare: quamuis enim non valde boni ſunt, vobis tamen tribus placebunt, quia ſunt mei. Velim etiam eos mittas ad Antonium Montecatinum: etſi enim iudicium ipſius extimeſcere deberem, mihi tamen cognitus amor ipſius erga me timorem leuat. Ego te Sacrate optime & humaniſſime, voſq. omnes, ſed, ne mentiar, te in primis, vt debeo, in ſinu fero: &, quamuis ad te rarius ſcribo, quam ſumma noſtra coniunctio poſtularet, de te tamen ſæpiſſime cogito. Orationum mearum volumen vnum

Venetijs excuditur: quod vbi abſolutum erit, ſtatim ad te mittetur. Vale amice optime & ſpectatiſſime. Idib. Auguſt. CIↃ IↃ LXXI. *Tibure.*

M. ANTONIO MVRETO I. C. S. P. D.

LITTERAE *tuæ quam gratæ atque iucundæ mihi extiterint, quibus non modicam mihi conſolationem adhibuiſti Murete doctiſſime, oratione exprimere non poſſum; non mediocri quidem me affecerunt voluptate. Carmina vero, quæ ad me miſiſti, cumulum mihi gaudij attulerunt. Quid enim eis elegantius, quid ſuauius, quid venuſtius? Itaque non ſemel ea legi, ſed ſæpe ac ſæpius perlegi. Nec hoc contentus exclamaui. O' beatum Tibur, cui tantum laudatorẽ habere contigit. Quæ ciuitas huic æquanda eſt, poſtquam ſummus ille Muretus eam celebrare cœpit? Non eſt profectò qui Mantuæ aut Veronæ inuideat. Nec putes me vnum ita iudicare; Doctiſſimus Montecatinus, cuius te iudicium extimeſcere ioco dicis, ita ſentit, de teque mirabiliter prædicat. Martellius noſter optimus atque prudentiſſimus te admiratur, Tiburique maxime gratulatur. Quid de Paludino dicam? qui vt primum guſtauit carmina tua, ad te ſcripſit, binasque litteras dedit, cum adhuc infirma eſſet*

valetudine,

valetudine, ex cuius litteris illius iudicium de ipſis preſpicere potuiſti? Canalius autem noſter, qui à ciuitate menſem ferè abſuit, quique tarditatis mearum litterarũ auctor eſt, te eum eſſe affirmat, à cuius diuino ingenio vt quotidie maiora proficiſcantur, expectare cuncti debeamus. Cæteros quam plures mitto, quos tuarum lucubrationum participes facere ſoleo, ij enim te in cœlum ferunt. Denique omnes vna voce fatentur, ampliſſimum Patronum tuum tibi plurimum debere, quòd facta eius ſcriptis tuis prudentia plenis præclara admodũ atque illuſtria reddas. Ego vero immortales tibi gratias ago, q͏̃ me hoc eximio munere affeciſti, quòdque exaratos preſertĩ manu tua ad me verſus tuos miſiſti, vt tuus præcipuus in me amor vel maxime appareat; optoque talẽ me erga te preſtare, quẽ ſępe & libẽter maximis ſtudijs tuis ornes. Nã etſi nõ factis nec re ipſa, at certè animo, ac mirifico tuarũ preſtãtiſſimarũ uirtutũ cultu tua in me beneficia ſuſtinere conabor. Vale. Ferrariæ. XI. *Nouẽb.* CIƆ IƆ LXXI.

AVGVSTINO VALERIO
EPISCOPO VERONAE.
S. P. D.

QVO *in diſcrimine ob Terremotum verſati ſimus Optime pontifex, qui tantam ciuitati*

huic cladem attulit, vt eius faciem immutarit, & multis mortem intulerit, quiq́ue quotidie, no ƈte præſertim nos a ſomno excitare non ceſſat, a multis, opinor, audiſti, atq; in primis a Franciſco Gandino meo. Sed in hac communi priuataq́ue calamitate, ac totius ciuitatis mærore gratias tamẽ Deo optimo maximo immortales ago, qui tanto me beneficio affecit, vt humaniſſimum Antiſtitem meum diuino afflatu ad me conſolãdum inflammarit: Nam ſuauiſſimis litteris tuis & verborum ac ſententiarum grauitate refertis non ſolum mihi præſtò fuiſti, non modicamq́ue conſolationem adhibuiſti, quæ dolorem meum leuare poſſet, ſed (quod caput fuit) factis ac re ipſa me ita iuuiſti, vt mæſtitiam meam valde quoque ſubleuaris. Quo quid opportunius hoc tempore abs te fieri potuit, ac tua perſona magis dignum? Primum enim tuę ſummæ erga me beneuolentiæ non obſcura mihi ſigna dediſti, deinde tãta benignitate ac liberalitate vſus es, vt cũ pro tot tuis in me officijs tibi plurimum debeam, oratione merita tua aſſequi me poſſe diffidam. Itaq́ue, ſi aliquando veritus ſum ne in animo tuo inſiderem, vt tute ſcis, certè mutaui ſententiam, & valde optaui eam in me facultatẽ eſſe, qua actiones haſce tuas prudentiæ eximię plenas ſcriptis mãdare poſſem; tã enim libenter hoc fungerer officio, quàm tua præſtantiſſima virtus id poſtulat:

Quod

Quod cum mihi a natura denegatum ſit, illarum tamen commemoratio me vehementer delectabit. Extrema autem pagella mirum in modum me recreauit, lætitiaque affecit chirographo tuo. Nam omnem ferè languorem atq; animi moleſtiam mihi abſterſit. In quo cum ſcribis me abs te ex corde, ac vti fratrem diligi, angoremque hunc meum tibi mecum eſſe communem. O' incredibilem manſuetudinem, ſingularemque bonitatẽ tuam. Quis animi tui magnitudinem mira morum ſuauitate conditam nõ admiretur? Ego quidem te virum omnibus virtutibus ornatiſſimum ſummis laudibus efferre non deſiſtam; & cum omnem gratiarum actionem vincat eximius amor erga me tuus, perpetuam habebo tibi gratiam; nam de illa referenda ne cogitare quidem debeo: daboq. operam, vt quacunque ratione potero, gratiſſimus abs te iudicer, ac miram tuam in me humanitatem colam memoria ſempiterna. Tu fac modo ut in ſentẽtia pergas, atque in amore erga me tuo; nullo enim vnquam tempore tibi dubitandũ erit, quin maxima obſeruantia tibi reſpondeam. Gaudinum quoque meum, cui ad te mandata dedi, vt libenter audias, te etiam atque etiam rogo. Vale Patrone optime. Prid. Kal. Febr. CIↃ IↃ LXXI.

Eidem Veronam.

VENIENTI iſtuc Gandino meò has ad te litteras dare volui Antiſtes optime: Quanquam enim nullas tuas accipio, magnum tamen ſolatium capio, cum tecũ per litteras colloquor, teque à me mirifice coli ſæpius tibi repeto. Sed nunc perbreues miſi, quòd is repentinam profectionem iſtuc ſuam differre non potuerit. Ex quo de ſtatu meo iniucunda profectò tibi futura pro tuo in me amore audies; ipſi enim mandaui, vt omnia tibi referret; In primis autem quantopere cupiam in reficiendis & templis & tectis meis abs te mihi opem ferri. Qua in re fac, obſecro, vt benignitatem, liberalitatem, atq; humanitatẽ erga me tuã experiar; memoria enim tenes te mihi ſæpe pollicitum eſſe, ſi quod tempus accidiſſet, quo tempore aliqua me moleſtia leuare poſſes, te cõmodis meis nunquã defuturum: veniſſe nunc illud tibi perſuadeas velim, mihiq́ue adeo gratum futurum, ſi tuam inſignem in me beneuolentiam declarâueris, vt ego quoque curaturus ſim, me quàm gratiſſimum erga te ſemper vti cognoſcas. Da igitur operam vt mea de te opinio me haud fallat; magno enim me beneficio tuo mirum in modum tibi deuinxeris. Vale Antiſtes humaniſsime, quem Deus opt. max. incolumem diu

ſeruet atque fortunet. VIII. *id. Maij.* CIϽ IϽLXXI.

IVLIO CANANO
EPISCOPO ADRIAE.
Rhodigium.

QVANTA *ciuitatem noſtram moleſtia damnoque terremotus affecerit, vexaueritque nos omnes, vt penè ſtupidos reddiderit, non te latet Antiſtes optime, quippe qui frequentes habuiſti nuncios, à quibus omnia diligenter cognoſcere potuiſti, atque illud quoque, quòd non ceſſet adhuc, immo magnum nobis metum quotidie incutere non deſinat. Sed in hoc communi, meoque mærore magnam in ſuſpicionem veni, ne mea negligentia effectum ſit, vt obliuioni me mandaueris, ac de tuorũ numero intimorum exemeris; Cuius rei hoc mihi eſt argumentum vel maximum, quòd tu poſtabita aliquando perſonæ illius, quam ſuſtines, ratione, litteris tuis iocari mecũ, meque ad dimicationem prouocare ſolebas, interdum etiam doctiſsimum Riccobonum ad hoc munus obeundũ impellere, & quandoque ad amicos tuos ſcribere, vt tuo me nomine ſalutarent, teque certiorem facerent, quàm recte cum Paullo Sacrato ageretur. Quo officio, quod mihi ita periucundũ erat atque honorificum, vt ego quoque*

magno

magno in te amore inflamarer, cum functus non fueris hoc tẽpore difficillimo, quis aliter arbitretur, quàm vt exueris tuam illam incredibilem humanitatem, ac morum ſuauitatem etiam depoſueris, quas in te virtutes ſemper ſum admiratus? Nam ſi tuum priſtinum erga me ſtudiũ extaret, ac tua in me voluntas mutata non eſſet, dulciſſimas in tanta calamitate litteras tuas a me magnopere deſiderari paſſus non fuiſſes, quæ mihi conſolationem afferrent, ac dolorem meum lenirent. Sed ego fortaſſe a coniectura aberro; tu vero tuam in conſeruanda amicitia conſtantiam, in amore perſeuerantiam retines, Nec quod tandiu ſilueris, id mei obliuione accidiſſe putare debeo; ſed quòd aut grauiſſima occupatio tua otium tibi denegarit, aut quòd patriæ calamitas adeò te torſerit, vt tu quoque hebes vna mecũ tibi eſſe videaris, nec animũ ad aliquid agendũ adiungere poßis, nedum ad ſcribendum. Nam te tot ac tã præclara ſtudia, quę in me contuliſti, ſæpius a me cõmemorata velle prorſus negligere adduci non poſſum vt credam. Eſt tamen humanitatis tuæ hunc mihi ſcrupulũ ex animo euellere, atq; in eum me locum reſtituere, ex quo propter taciturnitatem meam forte decidi, præſertim cũ iuſtam ceſſationis, & intermiſſionis officij mei cauſſam afferã. In quo uel maxime apparebit animi tui magnitudo, quæ mihi ſpem oſtẽdit fore, vt de

tua

tua erga me beniuolentia nihil ſit detractũ. Ego quidem valde tibi affirmo nullum ferè diem eſſe, quo in hac ærumna mea tui mentionem non faciam; tanti.n. te propter excellentem virtutem facio, vt ẽt ſi me abs te non amari ſentirẽ, te tamẽ perpetuò obſeruaturus ſim, ac nunquã tua in me officia obliturus. Quod reliquũ eſt, te rogo atque obſecro, vt Riccobono ſignificare nõ graueris me Ludouici Molini puero ad eũ litteras paulò ante terremotum dediſſe, in quibus meam de illius oratione ſententiam explicabam, nec adhuc ab ipſo reſponſum vllum tuliſſe: Erit.n. hoc mihi vehementer etiam atq. etiam gratum. Vale. Ferrariæ. VII. *Kal. Maij.* CIↃ IↃ LXXI.

Eidem Rhodigium.

CVM *ego mane, abſolutis iam horis, è templo domũ redirẽ, in foro obuiã mihi venit hilari vultu Baptiſta Guarinus vir nõ minus ingenio atq. doctrina, quàm moribus ornatiſſimus, mihique multã tuo noĩe ſalutẽ dixit. Præterea addidit te ſibi epiſtolã a me nuper ad te miſſã legendi copiã feciſſe, de quo ipſius officio tã grato mihi atq. iucundo quaſcunq. tũc potui imparatus ei gratias egi. Cum aũt ab eo fuiſſem digreſſus, gaudere mihi cœpi, mecumque dicere, O' ſuauiſſimum atq. humaniſſimum Antiſtitem, qui manſuetudine incredibili & naturæ ſuauitate adductus, non*

meis

meis vllis in eum officijs impulſus, ſui erga me amoris omnes ſibi familiaritate coniunctos cupit eſſe conſcios. Ac certè tantis me ſtudijs proſequeris, vt ne cogitatione quidem, nedum oratione illa me aſſequi poſſe confidam. Itaque, ſi cui fortè aliquando ingratus erga te viſus fuero, quòd amoris tui magnitudini parum reſpondeam, ita me profectò defendam, Antiſtes meus optimus ſui oblitus extra cancellos egreſſus eſt. Nam quid neceſſe erat te talis ac tanti nuncij opera vti ad declarandam tuam in me volũtatem? Magnam quoque, mihi crede, ex chirographo tuo voluptatem cepiſſem. At vero iungendæ cum egregio viro amicitiæ auctor eſſe mihi voluiſti, qui cum me nunquam antea habuiſſe ſermonem fortaſſe cognoueras. Non enim opinor id ea te ratione effeciſſe, vt onus mihi imponeres de maxima tua in me beneuolentia tibi gratias agendi. Quoquo modo autem res ſe habeat, me tamen ſcito eo in te animo eſſe, vt me nunquam tuæ ſummę humanitatis captura ſit obliuio. Tu quoque ſi mihi ita fauere perſeueraueris, ſicut me tua amicitia dignum, & te mirifice colendo, & tuas eximias virtutes ſæpe commemorando præſtare conabor, non vereor, ne non in tuorũ familiariſſimorũ numero me perpetuo habeas. Vale Antiſtes humaniſsime. XV. *Kal. Octob.* CIↃ IↃ LXXI.

SI-

SIMONI CASSOLIO VICARIO Parmam.

S. P. D.

SCRIPSIT *Franciſcus Baleſtrerius collega tuus ad Vincentium Fantinum item meum, vt mihi ſalutem tuo nomine nunciaret. Quod tuum in me ſtudium quam iucũdum mihi extiterit, (oſtendis enim in animo tuo mei memoriã inſidere) his a me litteris tibi ſignificandum eſſe duxi, & hoc quoque, tuæ erga me beniuolentię à me mutuo reſponderi, & ob eximias virtutes te magnopere obſeruari. Quo quidem officio fungi antea cogitaram; ſed terremotus, qui hanc ciuitatem ingẽti clade damnoque affecit, quique nos torquere vehementer perſeuerat, vt audiſti, ab hac me cogitatione auertit. Itaque cũ tu prior hoc amoris indicio me prouocaueris, in quo mira tua ſuauitas atq; humanitas non parum eluxit, ſedulitate me abs te victum eſſe, poſtquam ita caſus tulit, æquo animo patior. Sed magna certè abs te fortunæ gratia habenda eſt, quæ mihi grauis aduerſaria fuit, ne te haud opinantem offenderem: Nam tibi planè demonſtraſſem te amore mihi longe inferiorem eſſe, cũ tu virtute ſis multo ſuperior. Non vereor tamen ne non a ſuſpitione negligen-*

tiæ

tiæ me vindicandi aliàs mihi detur occaſio. Tu vero interim perge hac eſſe mente, vt nunquam mei obliuiſcaris, præſertim cum de mea propenſa erga te voluntate prolixè tibi polliceri poſſis; hoc enim maximum mihi ſolatium ac non mediocrem mœroris mei leuationem afferet. Vale doctiſſime Caſſoli, ac Franciſcum Baleſtrerium meis verbis ſaluta Ferrariæ. XI. Kal. Iunij. CIↃIↃLXXI.

M. ANTONIO MVRETO S. P. D.

ACCEPI orationem tuam Murete humaniſſime, eamque ſtatim legi ſemel atq; iterum, quæ ita me delectauit, vt nihil ipſa dulcius ac venuſtius, grauiusque vnquam deguſtauerim. Feci deinde ſic, vt iußiſti, vt illam cum Paludino, Canalio, ac doctißimo Montecatino communicarem. Quæ cauſſa fuit, vt tardius ad te reſcripſerim, quàm putaram: Ac Paludini quidē ſenſum ex illius litteris iam percipere potuiſti, qui differre noluit, vt in eundem faſciculũ meas adderem. Alexander autem Canalius in eadem perſtat ſententia, vt ſuã de te opinionē vincere haud valeas, ita enim de te ſentit, vt nihil in lucē ædas licet diuinũ, quin ex tuo admirabili ingenio acerrimoque iudicio maiora quotidie manare poſſe

affirmet

affirmet. Non potui vero cum eximio Montecatino ſermonem habere, quòd is maximis negotijs diſtrictus ſit, totum enim ſe aulæ dedidit, ad quem cum miſiſſem orationē, iam ante ab eo perlectam fuiſſe nuntius mihi retulit. Ego denique multos viros doctos, ac mihi amiciſsimos feci lucubrationis tuæ participes, qui te omnes vno ore celebrant, & in cœlum efferunt, fatenturque, quotquot de hac victoria aliquid conſcripſere, qui ſanè permulti ſunt, cunctos abs te in hoc argumento longe ſuperatos fuiſſe; Ac meum quidem iudicium, quale ſit audiſti; non enim cogitata mentis eloqui audeo, quòd ſæpe mihi ſignificauit Canalius abs te meam præſtantiſsimarū tuarum virtutum commemorationem ferri non poſſe, vt potè a natura tua alienam. De tuo tamen in me ſtudio, vt ex omnibus, qui amore ac familiaritate tibi coniuncti ſunt, me potiſsimum elegeris, quem ornares hoc honore, ac tam diuino munere donares, an ſileam? an non maximas tibi gratias agam? Equidem cum mihi valde glorioſum ſit te talem, qualem haud ſcio optare neminem, mihi amicum eſſe, eiuſdemque in me beneuolentiam conſeruari mea multum referat, & tuis in me meritis, verbis nedum re ipſa ſatisfacere nō valeam, ſemper tamē gratiā tibi ſummā habebo dum viuam; & cum cæteris communibus amicis tuæ ſingularis in me humanitatis ac

benigni-

benignitatis prædicatione efficiam profectò, vt ij me dignum iudicent, apud quem tot ac tanta officia collocare perſeueres. Vale ætatis noſtræ decus. Ferrariæ. IIII. *no. Febr.* CIƆ IƆ LXXI.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO SVO.

TROXIME *cum vellē ad te ſcribere, quàm grata mihi fuiſſent inſitia, quæ tu & Alexander Canalius ad me miſeratis, ita me ſubitò multa negotia oppreſſerunt, vt coactus ſim officiū illud in aliud tēpus reÿcere. Nunc igitur vtrique veſtrum gratias, vt debeo, maximas ago, ſimulque vt, qua vna ratione poſſum, vos remunerer, mitto ad vos exempla duo carminis cuiuſdā mei ad Diuam Virginē Lauretanā: quod vobis, ſi nulla alia re, certè argumento placebit. Verſus ipſi ſi frigidiores videbuntur: tāto iudicare debebitis munus meum accomodatius ad hanc tempeſtatem anni, qua frigus ſtudioſe quærere omnes ſolemus. Quales autem cunque videbuntur, nō recuſo quin eos communicetis cum Taludino, Montecatino, cæteriſque communibus amicis: propè etiam dixi, cum Tigna: ſed audio eum valde ſeuerum eſſe in iudicandis poematis: Et tamen, quia me ab eo amari ſcio, ſi vobis videbitur, ſubeamus hoc*

quoque

quoque periculi, cum præſertim, ſi quid in eis parum probauerit, ipſa nos reprehenſio cautiores in poſterum factura ſit. Valde gauiſus ſum, cũ audij fratrem tuum Epiſcopum Carpentoracten ſem eſſe factum: qui honos iampridem ſummis illius virtutibus debebatur: neque ei tantum gratulatus ſum, ſed tibi quoque, cum epiſtolam ea de re tuam ad Ioannem Moronum Cardinalem legi: quæ mihi ita elegans viſa eſt, neque hoc tantum, ſed ita grauiter ac ſapienter ſcripta, vt iam tum cœperim eundem tibi quoque dignitatis gradum augurari. Mitto ad te orationẽ nuper hic habitam a Petro Magno, vt verſuum leuitas orationis grauitate penſetur. Bene Vale Sacrate mi optime, eruditiſſime, amiciſſime, & me ama. Romæ III. *no. Iul.* CIↃ IↃLXIX.

M. ANTONIVS MVRETVS. Romam.

*L*EGI *tuum carmen ad Virginem Lauretanam, de quo quid ego dicam, niſi ſummi illius Mureti poema eſſe, cui quenquam æquare non liceat? Itaque ita me delectauit, vt verſus perplures memoriæ mandauerim, quod Alexandro quoque Canalio contigiſſe idem mihi affirmauit. Quid autem tot nos lucubrationibus tuis honorandi cauſſam tibi dederit, an inſitia, an*

eximius tuus erga nos amor; nemo noſtrum certè ambigit, quin ſingularis tua humanitas, quæ te impulit, vt quod nos tibi debemus, de eo nobis gratias agas. Quòd ſi fortè inſitia ipſa non nihil etiam te mouerunt, quæ oſtendis tibi grata fuiſſe, certo ſcito nos operam daturum, vt ſingulis annis eundem ſaltem numerum tributi nomine accipias, ne ex animo tuo noſtri memoria vnquam diſcedat. Quod ad mandatum tuum attinet, id ſanè executi ſumus, Alexander enim exemplum ſuum eruditiſſimis illis viris Montecatino, ac Pignæ impertiuit, qui carmina tua, eis valde probata fuiſſe mihi nunciauit. Ego vero exempli mei Martellium, Paludinum, cæteroſq; communes amicos participes feci, qui te ita admirantur, vt etiam hoc dicant à diuino ingenio tuo nihil niſi abſolutum perfectumq; proficiſci; quibus libenter aſſentior, lætorque Muretum meum, quem in oculis fero, ab omnibus mirum in modum coli, plurimique fieri. Illud in extremis litteris tuis, cum mihi de fratris dignitate gratularis, me moleſtia affecit, quòd ſcribis te meam ad ampliſſimum Moronum epiſtolam legiſſe; & eam laudas, quam vt corrigeres & emendares, amicitia noſtra & tua erga me beneuolentia poſtulabat. Sed ſi fauente Deo Opt. Max. ad annum Sacrum peruenero, & tu ibi adſis, à te impetrare conabor, vt nugarum mearum Ariſtarchus

ſis,

ſis, nec tu (opinor) recuſabis, ſi me de tuo in me ſtudio dubitare nolueris. Vale. Electus Antiſtes Carpen. Iacobus Sacratus frater meus plurimam tibi ſalutem adſcribit, & quod ei tantum tribuas, quantum ipſe non agnoſcit, hoc tuæ eximiæ humanitatis proprium eſſe ait, de tua tamen in eum optima voluntate maximam gratiam habet. Vale. Ferrariæ XI. *Kal. Sextiles.* CIↃIↃLXXII.

Eidem Romam.

*A*CCEPI *tres abs te epiſtolas Murete præſtantiſſime, quæ tanta me lætitia affecerunt, vt omnem, quem ex diſceſſu hinc tuo non mediocrē ceperam, dolorem prorſus abſterſerint: Eæ enim leporis omnis ac venuſtatis adeo plenæ ſunt, vt te ipſum in illis contemplans mente ſemper complectar & oſculer. Itaque cum proxime illius fratris obitu, qui omnia ferè negotia iſtic noſtra gerebat, vehementer affectus fuerim, in lectione litterarum tuarum ita conquieui, vt omnes ſollicitudines, curaſque, omnem denique mœrorem depoſuerim. Quòd ſcribis neminem mihi abs te præpoſitum iri, quem illius orationis, quam ſuperioribus diebus in ſenatu iſtic publico ad Pontificem habuiſti, participem facias: Quanti hoc tui in me amoris indicium à me fieri debet, &*

quotidie prædicari? Sed cum tu de ſingularibus tuis in me ſtudijs me perpetuo tacere magnopere cupias: Non ne cum tibi pareo, cuius ex volũtate omnia me facere decet, officio meo maxime ſatisfeccro? Vnum tamen hoc a me non impetrabis vt ſilentio prętereã, quòd ſtatueris in ſcriptis tuis (vt in extremis litteris tuis affirmas) apud poſteros teſtatum relinquere, quantum me dilexeris; non enim inſignis tuæ erga me beneuolentię ſignificatio id patitur. Nec eò dico, quòd mihi perſuadeam me tam propenſam tuam in me voluntatem dicendo æquare poſſe, ſed hac de re eos, qui vtriq; noſtrum maxime amici ſunt (vt fratres mittam) cælare non queo, quin te mihi admodum fauere intelligant, qui vt fortè me ambitionis arguant, quòd te mei ſtudioſum eſſe gaudeam, illud quidem affirmare nõ poterunt, vt hoc meæ erga te obſeruantiæ, meisq; in te officijs a te debitũ mihi eſſe arrogem, ac non totũ eximię, pręſtantiq; naturæ tuæ acceptum referam. Quorum è numero cũ præcipuus ſit Alexander Canalius noſter, qui eſt & mearum cogitationũ & conſiliorum particeps ac ſocius, eum ſuauitate litterarũ tuarum priuare fas eſſe nõ putaui, quippe qui totus nomini tuo valde addictus eſt, vixq; mihi concedit, vt ſe in te colendo vincam. Ex cuius litteris cauſſã tarditatis meæ in ſcribendo iã cognoſcere potuiſti; ſicut ex ijs, quas ad eum miſiſti, te abundan-

abundantia quadam amoris ea mihi attribuere perſpexi, quæ cum in me perexigua, in te vero ſumma ſint, a me tamen narrari minime pateris. Sed Alexander (credo) cauſſam meã tuebitur. Nunc illud exploratũ habeas uelim, Edictũ illud põtificium, quod ad me pro tua liberalitate miſiſti, valde mihi gratum extitiſſe, cui vt obedire aliqua ex parte valeamus, diuinum nobis auxilium vehementer expetendum, atque implorandũ eſt: Nam, vt illud nos in hoc mundo vitam degentes, atque aſſidue verſantes penitus exequamur, vix optare debemus. Tu vt me tua gratia fouere pergas, magnopere abs te peto. Vale. Ferrariæ. Pridie Kal. Nouẽb. CIↃ IↃLXXII.

ANTONIO RICCOBONO PATAVIVM.

NON *queo ſatis mirari Riccobone doctiſſime, quid cauſæ fuerit, quòd orationẽ abs te in Academia Patauina .i. in frequenti hominum cœtu de victoria habitam, quã Imperatores noſtri ex immãiſsimo chriſtiani nominis hoſte nauali bello reportarũt, ad me nõ miſeris, præſertĩ cũ tuas oẽs lucubrationes, poſtquã tecũ amicitiã iunxi, mihi ſemper impertiueris. An fortè mihi ſubiratus es, ꝙ vel tuę lõgiſſimæ epiſtolę, in qua te excuſabas, cur tardius ad me reſcripſeris, nõ reſpõderĩ,*

vel tibi de inſignibus doctoris, quæ iſtic magna cum gloria adeptus es, non gratulatus fuerim? Tertium non reperio, nec cogitatione aſſequi poſſum; Sed ſi huiuſmodi rationibus adductus mei oblitus es, non is es, quem tuæ mihi litteræ declarabant: Nemo enim eſt, qui ſi eas legat, te fortem, atque in tuenda, colendaque amicitia conſtantem ſtatim non iudicet: Sin autem tua erga me immutata eſt voluntas, quòd cum vtrunque à me expectares, neutrum præſtiterim, an à me diligentiam requiris, cum tibi negligenti ſine vlla reprehenſione mea eſſe licuerit? ſeruantur, mihi crede, apud me litteræ tuæ, ex quibus facile coniici poterit, ſi te æquum mihi præbeas, qui te imitatus ſim. Nec aggredi nunc ad dicendum volò, quot quantiſque ego quoq; occupationibus ſim diſtrictus, cum vna tantum præter cæteras me maxime à ſtudijs meis abducat, quòd ædi ſacræ quotidie viſendæ adeo addictus ſum, vt hoc ſine crimine, detrimentoq; prætermitti officium minime poſſit. Hæc tamen ratio impedimento mihi non fuit ad ſcribendum; nam etiam tantum temporis nactus fuiſſem, vt amori noſtro ſatisfacerem. Sed, vt verum ingenue fatear, primum non putaui mihi neceſſe eſſe ad te ſcribere, quòd tu tunc ad meas reſpondere deberes, ac diuturni ſilentij tui rationem reddere. Deinde cum certiorem me faceres te doctorem in Academia

Patauina creatum fuiſſe, teque optaſſe vt iſtic adeſſem, hoc tuum factum fortè alijs, qui te non optime nouerant, mihi non admodum mirabile viſum eſt; multi enim, vt inquit Cicero noſter, hæc inſignia virtutis etiam ſine virtute aſſecuti ſunt, & nos quotidie re ipſa experimur, pleroſq; ad hunc gradum perueniſſe, qui nec recte nec diſtincte legere ſciuerint, ne dum ius Cæſareum Pontificiumque probè calluerint. In te vero exquiſitam doctrinam, ac liberalium artium ſcientiam ſemper admiratus ſum, poſtquam ſcripta tua legere cœpi, vt hæc ornamenta non magnopere (meo quidem iudicio) abs te deſiderari opus fuiſſet. Quæ tamen cum tu ad præclaras virtutes tuas addere volueris, quò vulgi opinionem ſequereris, ac leguleiorum, vt ais, audaciam frangeres: Tuum quidem conſilium laudaui, tibi vero vt gratularer, hoc fore ſuperuacaneum exiſtimaui, Academiæ potius illi gratulari debuiſſem, cui contigit te talem habere, ex cuius præſtantiſſimis virtutibus magno ipſa honore afficeretur. De qua re multa dicere mitto, ne tibi aſſentari videar. Venio ad id quod me maxime angit, audeoq; diuinare cauſſam tuæ immutatæ voluntatis eam fuiſſe, quòd cum à clariſſimis illis viris in collegium eorum doctorum, qui publice Patauij legunt, fueris cooptatus, ac Robertello in tradenda arte rhetorica ſucceſſeris, omnem operam

tuam, cogitationem, induſtriam, mentem deniq; omnem in eo negotio ita fixeris atque locaueris, vt omnes forſan amicos tuos, dum laudis ſtudio traheris, atque gloria etiam duceris, mandaueris obliuioni, me autem in primis, quem ne de facie quidem noueras, ex animo tuo penitus eieceris: Vix enim adduci poſſum vt aliter credam: Nam te non præterit, ſi ad me orationem tuam miſiſſes; quanquā valde extimeſco iudicium tuū, me tamen tanquam a ſomno excitatū ad te litteras daturum fuiſſe, in quibus & tibi gratias agerem, quòd tantum in me ſtudij contuliſſes, & meam, qualiſcunque ipſa fuiſſet, ſententiā aperirē. Verum fortaſſe erro, nec Riccoboni mei ſuauiſſimum noſſe ingeniū videor. Habebo quidem tibi maximam gratiam, ſi me ab hac ſuſpitione liberaueris, mirumque in modū lætabor, ſi me adhuc in animo tuo inſidere intellexero ex litteris tuis, quæ mihi ita gratæ erunt, vt eas legendo omnem moleſtiā diluā, & in earundē ſuauitate valde acquieſcā. Vale. VI. *Non. Maij.* CIↃ IↃ LXXII.

IO. MORONO
CARDINALI.

ET *ſi tua ſumma prudentia ſapientiaque, ac ſingulare iudicium in adminiſtranda Repub. Chriſtiana ſemper ita enituit, vt maximam ex*

ea re gloriam ſis conſecutus, nec immeritò vna omnium voce quotidie celebreris: Nunquam tamen, opinor, vlla in re ſic eluxit animi tui magnitudo atq; incredibilis tua humanitas, ſicuti nũc in ornando fratre meo; Quem tanto beneficio affeciſti, poſtquam & ſponte & ſtudioſe curaſti, quò ille Epiſcopus crearetur, vt nemo nõ obſtupeſcat, cũ intelligit te inter tot nobiles virtuteque ornatos viros, quibus ſtipatus es, ſerui abſentis viuam tenuiſſe memoriam, ac talem tui erga eũ amoris ſignificationem dediſſe, qualis omnibus inaudita ac inſperata fuerit. Ego quidẽ ingenue fateor, quemadmodum hoc tuum præclarum, atque diuinum factum maximeque dignum, quod ſcriptis mandetur, admirari non deſino, ſic nullo vnquam tempore in cogitationẽ meã cadere potuiſſe. Quis .n. arbitratus fuiſſe te tantum virũ, cui quenquã comparare, ne dum anteponere nemo audeat, familiæ Sacratæ ita rationẽ habere, vt tali eam dignitate honeſtare ac decorare volueris, & quo magis ſummum tuum ſtudium extaret, non veritus ſis cum ampliſſimis viris contendere? Quod cũ præter omnium opinionem acciderit, tu quoque haud miraberis, ſi nullum vnquã tempus intermittimus, quin preſtantẽ beneficẽtiã tuam erga fratrem, nosque omnes, & animi altitudinem prædicemus, ac ſi in hac cogitatione quotidie verſabimur, quomodo de tantis tuis in

fami-

familiam noſtram officijs animo ſaltem erga te quàm gratiſsimi eſſe cognoſcamur: Cum partes noſtræ ſint ita nos gerere, vt omnia tua in nos ſtudia contuliſſe te nunquam pœniteat. Quare omnem, mihi crede, operam nauabimus, cum tu id beneuolentiæ ſignum oſtenderis, quod nec obliuione deleri, nec ex animo euelli vnquam poſſit, vt non ſolum in mentibus noſtris infixum, altiusq́; impreſſum eſſe perſpicias, ſed etiam vt poſteritas noſtra omnium ſæculorum huius facti tui tam egregij, tamque illuſtris immemor non ſit, & intelligat quantum ampliſsimo & celeberrimo Morono à nobis debeatur. Quæ omnia cum perfecerimus; quanquam ne minimam quidem tuorum in nos meritorum partem aſſequemur, cum hoc cogitare non liceat, ſperamus tamen fore, cum tu domum noſtram hac tua eximia in nos liberalitate deuinctam teneas, vt benignitatem quoque tuam ac ſingularem humanitatem exercere, ac nos tibi addictos obſtrictosq́; propenſiori tua in nos voluntate complecti pergas, & in tuorum numero intimorum habere. Quod cùm excellens atque illuſtris natura tua nobis pollicetur, tùm generoſa virtus confirmat. Nos vero orare atque obſecrare Deum Opt. Max. non ceſſabimus, vt pro ſua diuina bonitate atq́ clementia omnes tibi actiones tuas fortunet, teq́; ſaluum atq; incolumem diu ſeruet, quò rempub. chriſtianam, ſicut

hacte-

hactenus præclare feciſti, iuuare valeas, ac de tuis familiaribus tuiq; ſtudioſiſſimis quotidie benemereri perſeueres. Vale. Ampliſſime Patrone. Ferrariæ. III. id. Iunij.
CIↃ IↃ LXXII.

HORATIO MORONO.

S. P. D.

VT ego primum ex litteris Antonij Lombardi cognoui te illam elegantiſſimam epiſtolam & grauem ſcripſiſſe, quam cum ad me daret ampliſſimus, ac omni laude cumulatus patruus tuus, adeo mihi fauit, ſtudiumq; ſuũ erga me ſignificauit, vt hoc nomine me perpetuo ei addictum fore profitear: Deinde à Philippo fratre admonitus ſum te non ſolum latinarum ac græcarum, ſed ſacrarum etiam litterarum valde ſtudioſum eſſe, ſenſi amore tui me ita captum eſſe, vt teneri non potuerim, quin his litteris apertius hoc tibi declararem: Ex quibus illud quoq; perſpicias velim me, ſi vnquam aliàs, hoc certè temporis momento animaduertiſſe, quàm magnam vim habeat ad coniungendam amicitiam, quamq; attrahat & alliciat ad beneuolentiam ſtudiorum ſimilitudo. Quibus cum ab inennte ætate operam dederim, in illis autem quòd non multos progreſſus fecerim, non quidem voluntas, ſed ingenij imbe-

cillitas

cillitas me impedierit, tu vero, vt ex hac epiſtola tua ac ſermone fratris coniecturã facio, in iјs ita verſatus ſis vt iam excellas: non poſſum eã, quam in te iuuene nobiliſſimo conſpicio, egregiã ac præclaram indolem ſummis laudibus nõ efferre: Qui cum te talẽ iam præbeas, qualis a maioribus tuis, ab ampliſſimo in primis Patruo tuo nunquam degeneraturus ſis, ſed in quo potius effictam & expreſſam vitæ, morumque atque virtutum illius tanti viri imaginem quotidie videamus, quis te nõ iure ſuſpiciat, & ea potiſſimum ratione in cœlum non tollat, quòd cum id ætatis ſis, eloquentiam cum prudentia iunxeris? ac pręſertim, quòd, vt audio, ad tuas excellentes virtutes mira ſuauitas affabilitasque etiam accedit? Ego quidem te ita admiror, tantique facio, vt ad ſummam meã erga te obſeruantiam vix addi poſſit. Quòd ſi tu quoque in amore mihi reſponderis, vt tua nobilitas ingenuitasque poſtulat, non vereor ne nõ ita mihi tecum amicitia iuncta ſit, vt conſtans ac perpetua futura merito iudicari poſſit, ſi modo mutuis eam officiјs coluerimus. In quo me longe inferiorem fore non dubito, cum iſtic magnus tibi cãpus futurus ſit multa tuæ erga me beneuolentiæ indicia oſtendendi; Quanquã hoc abs te tantum petam, præterea nihil, vt me apud ampliſſimum patruum tuum in gratia ponas, quẽ vnũ mihi mirifice colendũ, venerãdumq; propoſui.

propoſui. Quod ſi, vt ſpero, impetraro, maiori, mihi crede, abs te beneficio non modo affici nunquã potero, ſed omnes etiam diuitijs ſuperabo. Ego autem talia animi erga te gratißimi ſigna dare tibi conabor, vt à me tuæ ſingulari humanitati admodum ſatisfactum fuiſſe inficiaturus non ſis. Vale. Electus antiſtes Carpētoracten. Iacobus Sacratus frater meus multã tibi ſalutem adſcribit. Ferrariæ. Pridie idib. Quintil. CIↃ IↃ LXXII.

AVGVSTINO VALERIO EPISCOPO VERONAE. S. P. D.

CVM *proxime Gandino meo litteras ad te dediſſem humanißime Antiſtes, ſcriptas vernacula lingua, in quibus tibi narrabam, quoquo modo res meæ ſeſe haberent, nec non tuum auxilium implorabam, is vt redijt, non ſolum te meis moleſtijs commotum eſſe, & permulta ei ſigna oſtendiſſe tui in me amoris mihi expoſuit, ſed illi quoque mandaſſe, vt meæ petitioni tuo nomine ſatisfaceret: quod ipſe ſanè diligenter executus fuit. Itaque tua ſingulari erga me benignitate liberalitateque ſcito ita me recreatum fuiſſe, vt magna ſollicitudine leuatus ſim. Quantum vero gaudium ex præclaro facto iſto ceperim, quantaque lętitia exultare debeam*

tanto

tanto à te beneficio affectus, tu, qui mei patrocinium ſuſcepiſti, pro tua prudentia iudicabis. Nec velim arbitrere me ita ſentire, quaſi tuam in me humanitatem aliàs non agnouerim, quæ in te adeo elucet, vt te omnibus, nedum mihi, qui eo nomine tibi iandiu addictus ſum, amabilem reddat. Sed quòd tam opportuno tempore, dum in maximis difficultatibus verſarer, non mediocri erga me animi propenſione præſto mihi fueris, & me tuam beneficentiam deſiderare nolueris, hoc vix mihi contingere poſſe putabam. Quare non mea me quidem de te feſellit opinio, ſed tu eam longe viciſti, vt ſi vnquam antea me abs te diligi ſenſerim, nunc vehementer amari perſpiciam, meq́; tanto viro cordi eſſe glorier. De quo quid poſthac ſperare non debeam? cum præſertim Gandino meo meis tibi verbis ioco referenti me coactum iri apud te eſſe, quò omne hoc difficile tempus traducam, prompte reſponderis, vtinam ad me accurrere in animum ipſe induceret, non libenter modo eum acciperem complecterérque, ſed ad ſacerdotium quoq; eligerem. Quo dicto quid ſuauius, quid amantius, quid denique dulciſſima natura tua potuit eſſe dignius? Sed id profectò ex animo meo nunquam excidet, & quotieſcunque mihi in mentem venerit, toties animi tui magnitudinem in memoriam reducam; Quam ſi tu in me ornando exercere perſeueraueris, ego contra

tibi

tibi oſtendam nullam eſſe tantam gratiã, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel cumulando illuſtrare poſſit. An fortè dubitabis, ne mea prædicatione ac tui nominis commemoratione aſſequar, vt homines intelligant quam gratus erga te ſim? Non patiar profectò, quoad hac luce frui, ſpiritumq́; ducere mihi licebit, vt officium meum deſideres, & efficiam vt te à me tantopere fieri, ac mirum in modum coli lætere. Vale Antiſtes optime. Ferrariæ XII. *Kalen. Septemb.* CIↃ IↃ LXXII.

M. ANTONIO MVRETO
I. C. S. P. D.

SCIO *partes meas fuiſſe pro noſtra veteri amicitia, vt te de morte ampliſſimi patroni tui conſolarer, quamuis non ignorarem in te ſatis eſſe animi conſtantiæque, vt aduerſa fortiter ferres; Sed in eo ſtatu eram, vt ego ipſe conſolatione non mediocri egerem: Quantum enim dolorẽ acceperim ex obitu Philippi fratris mei, in cuius amore magnopere conquieſcebam, tu in primis qui eum noſti, exiſtimare potes: Nec illud me angit ſolum, quòd fratre priuatus ſum, ex cuius humanitate & optimis moribus omnia mihi iucunda accidebant, verum etiam quòd eo careo, qui apud te me in gratia ponebat, vt ſi quando in colen-*

colenda amicitia noſtra negligentior fuiſſem, me tibi adeo excuſabat, vt pro tua ſingulari humanitate ac benignitate nihil de tua in me beneuolentia imminutum eſſe videretur. Quid autem ſi adhuc viueret? non ne in hoc grauiſſimo caſu tibi affuiſſet, a me quoque admonitus, atque coràm quanti te faceret declaraſſet? Quæ illius officia quam grata ac mihi accepta eſſent, ego, qui tuam familiaritatẽ ſemper appetiui, ſum mihi ipſi conſcius. Quare ſi tibi parua nunc amoris atq; obſeruãtiæ erga te meæ ſigna dediſſe videor, quamuis exploratum haberem te tanti viri iacturam æquo animo & ſapienter ferre, domeſticum tamen dolorem meum ab hac cogitatione me hactenus auocaſſe exiſtimes velim; cui vt tu is ſuauiſſimis litteris aliquam medicinam adhibere velis, ex quibus intelligam quoque te voluntatem eam, quam erga me ſemper habuiſti, retinere, nec ob taciturnitatem meam immutatam eſſe, ijs legendis maxima certè conſolatione afficiar. Deniq. ſi me certiorem feceris quid agas, quidque acturus ſis, magnum te in me beneficiũ contuliſſe putabo: de tuo enim ſtatu ſcire aueo. Vale ætatis noſtræ decus. Ferrariæ. IX. *Kal. Februar.* CIↃ IↃ LXXIII.

Eidem

Eidem Romam.

IAM ſcripſeram ad te Murete doctiſsime; ac litteris meis tibi ſignificaueram, quo in deſiderio eſſem de tuo ſtatu intelligendi, cum mihi allata eſt oratio tua, ex cuius lectione tantum voluptatis cepi, quòd erat Mureti illius celeberrimi viri, vt me ſatiare non potuerim. Sed nuncius ille litteras tuas mihi nõ reddidit, quod mihi fuit ſummæ occupationis tuę argumento; Non enim ſoles aliquam ad me lucubrationem mittere ſine aliqua ſaltem breui epiſtola tua: Quam certè expectabam, vt, qui tuus ſtatus eſſet, ex ea cognoſcerem. De inſitijs neſcio quid dixit, ac vt promiſſa patrarem, in memoriam redegit. Quæ admonitio magnum (mihi crede) nobis riſum mouit (aderat enim & Canalius, cum hæc tuo ille nomine nunciauit) nec eum tenere potuimus; oſtendis enim te dubitare, ne te obliuioni mandemus; cum contra conemur nos, omniaque moliamur, ne ex animo tuo effluamus. At nos quo nam pacto ex memoria Muretum deponere poßumus, cuius mira ſuauitate antea ſumus delectati, & nunc quotidie de illius ſingulari virtute ſermonem habemus? Ego quidem & Canalius, cum de te mentionem facimus, ita afficimur, vt te abſentem perinde ac præſentem animo complectamur. Et cũ non

liceat nobis tuo dulciſſimo conſpectu frui, qua maiori poſſumus delectatione perfundi, quàm cum de te iucunda audimus, aut non nulla diuini ingenij tui monumenta legimus? Quod vt nobis ſæpe vſu veniat, ad Kal. Aprilis inſitia ad te mittemus, quæ quotieſcunque guſtaueris, & teſtatũ apud te relinquant quanti te faciamus, & memoriã nominis noſtri renouent. Reliquum eſt, vt certo ſcias hanc vnã in animo noſtro verſari cogitationẽ, vt gratiam à te ineamus, teque ad ſcribendum prouocemus. Quod ſi abs te impetrauerimus, poſtquam ampliſſimo patrono tuo orbatus es, vt nos certiores facias, quæ tuæ vitæ ratio futura ſit, an libera, an ampliſsimo alteri addicta, ita nos tibi deuinxeris, vt tui prorſus ſimus. Vale.
III. *no. Febr.* CIↃ IↃ LXXIII.

Eidem.

MIROR *cur tandiu ſileas, nihil enim de te audio, nec lucubrationem vllam tuam lego, & in quo ſtatu ſis, quod mea multum ſcire refert, adhuc ignoro: An fortè mihi ſubiratus es, quod penſionem non ſoluerim? non enim te puto expectare meas litteras, cum poſt obitum ampliſſimi patroni tui binas ad te miſerim, ad quas nunquã reſpondiſti; An vero cogitationes maximæ atque ita graues verſantur in animo tuo, vt hæc*

noſtra

noſtra minime cures? Nam te aliquo morbi genere laborare non arbitror, tu enim is es; quem cum omnes admirentur, nonnulli amici mei de te, ſi quid pericli eſſet, ad me perſcriberent. Itaq. cauſſam, quæ te a me abalienarit, ſiue te hoc perpetuo ſilentio vti tibi perſuaſerit, cum diuinare non valeam, nec artem hanc profitear, ſtatui his te litteris laceſſere, ſi forſan tuas eliciam, ex quibus cognoſces me valde mæſtum eſſe, quòd vereor ne eum quem ſemper mirifice colui, atque admiratus ſum, mihi immutatum eſſe intelligam. Sed tu, qui humanitate excellis, ſi eadem es qua ſoles erga me voluntate; nec enim aliter de te ſentire debeo, vel ſi quid in te amoris reſidet, ſuauiſſimis litteris tuis omnem hanc animi mei mæſtitiam penitus abſterge. Et quid agas, quid ſcribas, quid a me agi velis, vt tuã in me beniuolentiã tuear, mihi ſignificare non grauere. Vale. Ferrariæ. III. *id. Octobr.* CIↃ IↃ LXXIII.

M. ANTONIVS MVRETVS.

PAVLLO SACRATO.

S. D.

RESPONDEBO *breuiter ad eas litteras quas a te* III. *Id. Octobris datas nudius tertius accepi. In quibus illud primum admiratus ſum, quòd veritum eſſe te ſcribis, ne tibi aliqua*

de cauſſa ſubiratus eſſem, ne ve mea erga te immutata eſſet voluntas. Tibine ego, mi Sacrate, vt iraſcar? aut quidquã vnquã vlla de cauſſa ex meo in te ſummo amore, aut, vt verius dicã, obſeruantia imminui patiar? At perdiu nihil ad te litterarum dedi. Primum, non ſatis magnum argumentum: præſertim cum poſt eas quas ad te vltimas dederam, nihil omnino a te accepiſſem: Sancte enim tibi adfirmo poſt Hippolyti Cardinalis Ferrarienſis obitũ nullas ad me litteras tuas perlatas eſſe, niſi eas ad quas nũc reſpõdeo: Et ego tamen ad te menſe, vt opinor. ianuario ſcripſi, miſique eam orationem, quam Karoli regis nomine ad Pontificem habueram. Itaque tu vide ad quẽ illas alias miſeris, aut cui eas inſcripſeris. Certè enim mihi redditæ non ſunt. Deinde quiduis te potius, quàm id quod ſuſpicatus es, oportuerat ſuſpicari. Sed ecce tibi vix ad te ſcribere ingreſſus ſum, & auocor: & iam multa nox eſt. Pudet hoc ad te ἀτελὲς epiſtolæ principium mittere: Sed tamen hoc malo, quàm nihil. Propediem & ad te ſcribam, & neſcio quid orationis, quod a me nuper habitum eſt, mittam. Mi Sacrate ama me & Vale. Canalio noſtro plurimam ſalutem. Romæ pridie Kal. Nouembr.

CIↃ IↃ LXXIII.

IVLIO CANANO EPSCOPO ADRIAE. Romam.

SOLENT illi Antiſtes humaniſſime, qui ſummis negotijs impediti ſunt, quique arduis in rebus verſantur, fabulis ac nugis interdum delectari, quò eorum mens ita recreetur, vt ad excogitandas res præclaras poſtea ſit acrior. Hoc idẽ tibi poſſe contingere quis ambigat, niſi qui te inanes etiam litteras libenter legere ignorauerit? Itaque hac opinione adductus perbreues has ad te dedi, quæ tibi perſuadeant, vt Paulli Sacrati memoriam retineas, qui te tanti facit, vt nemini concedat; in te vero colendo ſuperet omnes. Qui ſi in tantis occupationibus tuis mihi tamen fauere non grauatus fueris, vt puſillam hanc epiſtolam tua lectione dignam ſtatuas, non vereor ne non lætere eum, in quem tot ac tanta ſtudia contuliſti, tui memoriam crebro vſurpare. Tu quoque ſi me tibi in viſceribus hærere patieris, in cælo ſum. Vale Antiſtes optime, cuius actiones omnes Deus opt. max. fortunet. Ferrariæ. IX. Kal. Februar. CIƆ IƆ LXXIII.

IO. MORONO
CARDINALI.

Cvm tuorum in Iacobum fratrem nunc Epiſcopum Carpentoracti, & in me ipſum ac familiam noſtram beneficiorum magnitudinẽ memoria repeto Ampliſſime Patrone, qua ego mente ſim, quaque erga te voluntate, ſi verbis explicare mihi liceret, ac non deeſſet oratio, me valde felicem atque beatum appellarem: Quid enim optatius, & in vita mea iucundius mihi accidere poſſet, quam aliquam inire rationem, quemadmodum magnam atque inſignem meam in te pietatem, ac deditiſſimum animum tibi notum facerem, & reperire viam, qua tibi perſuaderem, quã ti faciam ſingularem humanitatem tuam, qua nos fouere non ceſſas, ac ſpectatam in multis magniſque rebus integritatem, & incredibilem ſapientiam tuam admirer? Verum hæ eximiæ virtutes cum in te mirum in modum eluceant, tantam ſplendore ſuo caliginem animo meo offundunt, vt ne cogitare quidem, ne dum eloqui valeam, quam ſis de nobis benemeritus: Innumerabilia tamen tua in nos officia iandudum mentibus noſtris infixa è memoria euellere non poſſunt. Caue.n.me oblitum eſſe putes, cum Alphonſus Pinceta meo nomine ſupplex te etiam atque etiam rogaret, vt

non habita Philippi fratris mortui ratione me ti bi iam penitus addictum in tuorum numero repo nere velles, quod reſponſum a te tulerit, quam be nignum, quam plenum prudentiæ, & grauita tis, familiam noſtram ſcilicet; quamuis fideli ſer uo careas, tibi tamen gratam fore, atq; in patro cinio tuo, quòd non nullos in ea viros tua beneuo lentia dignos cenſeas. O vocem ſuauē atque præ claram: Quis ea præſtet eloquentia, quæ te ſatis laudare queat? Non ego quidem tam ineptus ero, vt hoc mihi arrogem, & aggrediar ad ea, quę ad exitum peruenire nō poſſe ante confeſſus ſum. Conabimur autē certè Iacobus et ego omnibus ui ribus gratiſſimi animi tibi ſigna dare, vt prouocā di in dies magis amoris erga nos tui cupidos nos fuiſſe intelligas. Quæ quia tibi iucunda fore ſpera mus, cum maius hoc tempore ſummæ noſtræ er ga te obſeruantiæ, ac pietatis indiciū tibi oſtendē di occaſio alia nobis non offeratur, Munuſculum hoc leuidenſe ad te miſimus, hac opinione freti; vt, quoniam nulla ex parte maxima tua in nos merita aſſequi valemus, promptiſsimum tamen animum, atq; conſtantiſsimam voluntatem nobis non defuiſſe conijcias omnia moliendi; vt nos in gratos fore nullo vnquam tempore arbitreris, ta les vero eſſe optare, in quos omnia tua ſtudia quotidie conferre te non pigeat. Vale, Am pliſsime Patrone, quem Deus nobis perpetuò

familiam noſtram officijs animo ſaltem erga te quàm gratiſsimi eſſe cognoſcamur: Cum partes noſtræ ſint ita nos gerere, vt omnia tua in nos ſtudia contuliſſe te nunquam pœniteat. Quare omnem, mihi crede, operam nauabimus, cum tu id beneuolentiæ ſignum oſtenderis, quod nec obliuione deleri, nec ex animo euelli vnquam poſſit, vt non ſolum in mentibus noſtris infixum, altiusq́; impreſſum eſſe perſpicias, ſed etiam vt poſteritas noſtra omnium ſæculorum huius facti tui tam egregij, tamque illuſtris immemor non ſit, & intelligat quantum ampliſsimo & celeberrimo Morono à nobis debeatur. Quæ omnia cum perfecerimus; quanquam ne minimam quidem tuorum in nos meritorum partem aſſequemur, cum hoc cogitare non liceat, ſperamus tamen fore, cum tu domum noſtram hac tua eximia in nos liberalitate deuinctam teneas, vt benignitatem quoque tuam ac ſingularem humanitatem exercere, ac nos tibi addictos obſtrictosq́; propenſiori tua in nos voluntate complecti pergas, & in tuorum numero intimorum habere. Quod cùm excellens atque illuſtris natura tua nobis pollicetur, tùm generoſa virtus confirmat. Nos vero orare atque obſecrare Deum Opt. Max. non ceſſabimus, vt pro ſua diuina bonitate atq́ clementia omnes tibi actiones tuas fortunet, teq́; ſaluum atq; incolumem diu ſeruet, quò rempub. chriſtianam, ſicut

hacte-

hactenus præclare feciſti, iuuare valeas, ac de tuis familiaribus tuiq; ſtudioſiſſimis quotidie benemereri perſeueres. Vale. Ampliſſime Patrone. Ferrariæ. III. *id. Iunij.*
CIↃ IↃ LXXII.

HORATIO MORONO.
S. P. D.

VT *ego primum ex litteris Antonij Lombardi cognoui te illam elegantiſſimam epiſtolam & grauem ſcripſiſſe, quam cum ad me daret ampliſſimus, ac omni laude cumulatus patruus tuus, adeo mihi fauit, ſtudiumq; ſuũ erga me ſignificauit, vt hoc nomine me perpetuo ei addictum fore profitear: Deinde à Philippo fratre admonitus ſum te non ſolum latinarum ac græcarum, ſed ſacrarum etiam litterarum valde ſtudioſum eſſe, ſenſi amore tui me ita captum eſſe, vt teneri non potuerim, quin his litteris apertius hoc tibi declararem: Ex quibus illud quoq perſpicias velim me, ſi vnquam aliàs, hoc certè temporis momento animaduertiſſe, quàm magnam vim habeat ad coniungendam amicitiam, quamq; attrahat & alliciat ad beneuolentiam ſtudiorum ſimilitudo. Quibus cum ab inennte ætate operam dederim, in illis autem quòd non multos progreſſus fecerim, non quidem voluntas, ſed ingenij imbe-*

cillitas

*cillitas me impedierit, tu vero, vt ex hac epiſto-
la tua ac ſermone fratris coniecturā facio, in ijs
ita verſatus ſis vt iam excellas: non poſſum eā,
quam in te iuuene nobiliſſimo conſpicio, egregiā
ac præclaram indolem ſummis laudibus nō effer
re: Qui cum te talē iam præbeas, qualis a ma
ioribus tuis, ab ampliſſimo in primis Patruo tuo
nunquam degeneraturus ſis, ſed in quo potius ef-
fictam & expreſſam vitæ, morumque atque vir
tutum illius tanti viri imaginem quotidie vide-
amus, quis te nō iure ſuſpiciat, & ea potiſsimum
ratione in cœlum non tollat, quòd cum id ætatis
ſis, eloquentiam cum prudentia iunxeris? ac pre
ſertim, quòd, vt audio, ad tuas excellentes virtu
tes mira ſuauitas affabilitasque etiam accedit?
Ego quidem te ita admiror, tantique facio, vt ad
ſummam meā erga te obſeruantiam vix addi poſ
ſit. Quòd ſi tu quoque in amore mihi reſponderis,
vt tua nobilitas ingenuitasque poſtulat, non ve
reor ne nō ita mihi tecum amicitia iuncta ſit, vt
conſtans ac perpetua futura merito iudicari poſ
ſit, ſi modo mutuis eam officijs coluerimus. In
quo me longe inferiorem fore non dubito, cum
iſtic magnus tibi cāpus futurus ſit multa tuæ er
ga me beneuolentiæ indicia oſtendendi; Quanquā
hoc abs te tantum petam, præterea nihil, vt me
apud ampliſſimum patruum tuum in gratia po-
nas, quē vnū mihi mirifice colendū, venerādumq;
propoſui.*

propoſui. Quod ſi, vt ſpero, impetraro, maiori, mihi crede, abs te beneficio non modo affici nunquã potero, ſed omnes etiam diuitijs ſuperabo. Ego autem talia animi erga te gratiſſimi ſigna dare tibi conabor, vt à me tuæ ſingulari humanitati admodum ſatisfactum fuiſſe inficiaturus non ſis. Vale. Electus antiſtes Carpẽtoracten. Iacobus Sacratus frater meus multã tibi ſalutem adſcribit. Ferrariæ. Pridie idib. Quintil. CIↃ IↃ LXXII.

AVGVSTINO VALERIO
EPISCOPO VERONAE.
S. P. D.

CVM *proxime Gandino meo litteras ad te dediſſem humaniſſime Antiſtes, ſcriptas vernacula lingua, in quibus tibi narrabam, quoquo modo res meæ ſeſe haberent, nec non tuum auxilium implorabam, is vt redijt, non ſolum te meis moleſtijs commotum eſſe, & permulta ei ſigna oſtendiſſe tui in me amoris mihi expoſuit, ſed illi quoque mandaſſe, vt meæ petitioni tuo nomine ſatisfaceret: quod ipſe ſanè diligenter executus fuit. Itaque tua ſingulari erga me benignitate liberalitateque ſcito ita me recreatum fuiſſe, vt magna ſollicitudine leuatus ſim. Quantum vero gaudium ex præclaro facto iſto ceperim, quantaque lætitia exultare debeam*

tanto

tanto à te beneficio affectus, tu, qui mei patrocinium ſuſcepiſti,pro tua prudentia iudicabis. Nec velim arbitrere me ita ſentire, quaſi tuam in me humanitatem aliàs non agnouerim, quæ in te adeo elucet,vt te omnibus,nedum mihi,qui eo nomine tibi iamdiu addictus ſum,amabilem reddat. Sed quòd tam opportuno tempore, dum in maximis difficultatibus verſarer, non mediocri erga me animi propenſione præſto mihi fueris, & me tuam beneficentiam deſiderare nolueris, hoc vix mihi contingere poſſe putabam. Quare non mea me quidem de te fefellit opinio, ſed tu eam longe viciſti, vt ſi vnquam antea me abs te diligi ſenſerim, nunc vehementer amari perſpiciam, meq; tanto viro cordi eſſe glorier. De quo quid poſthac ſperare non debeam? cum præſertim Gandino meo meis tibi verbis ioco referenti me coactum iri apud te eſſe,quò omne hoc difficile tempus traducam,prompte reſponderis, vtinam ad me accurrere in animum ipſe induceret, non libenter modo eum acciperem complecterérque, ſed ad ſacerdotium quoq; eligerem. Quo dicto quid ſuauius, quid amantius, quid denique dulciſſima natura tua potuit eſſe dignius? Sed id profectò ex animo meo nunquam excidet, & quotieſcunque mihi in mentem venerit, toties animi tui magnitudinem in memoriam reducam; Quam ſi tu in me ornando exercere perſeueraueris, ego contra

tibi oſtendam nullam eſſe tantam gratiã, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel cumulando illuſtrare poſſit. An fortè dubitabis, ne mea prædicatione ac tui nominis commemoratione aſſequar, vt homines intelligant quam gratus erga te ſim? Non patiar profectò, quoad hac luce frui, ſpiritumq; ducere mihi licebit, vt officium meum deſideres, & efficiam vt te à me tantopere fieri, ac mirum in modum coli lætere. Vale Antiſtes optime. Ferrariæ XII. *Kalen. Septemb.* CIↃ IↃ LXXII.

M. ANTONIO MVRETO I. C. S. P. D.

SCIO *partes meas fuiſſe pro noſtra veteri amicitia, vt te de morte ampliſſimi patroni tui conſolarer, quamuis non ignorarem in te ſatis eſſe animi conſtantiæque, vt aduerſa fortiter ferres; Sed in eo ſtatu eram, vt ego ipſe conſolatione non mediocri egerem: Quantum enim dolorẽ acceperim ex obitu Philippi fratris mei, in cuius amore magnopere conquieſcebam, tu in primis qui eum noſti, exiſtimare potes: Nec illud me angit ſolum, quòd fratre priuatus ſum, ex cuius humanitate & optimis moribus omnia mihi iucunda accidebant, verum etiam quòd eo careo, qui apud te me in gratia ponebat, vt ſi quando in*

colen-

colenda amicitia noſtra negligentior fuiſſem, me tibi adeo excuſabat, vt pro tua ſingulari humanitate ac benignitate nihil de tua in me beneuolentia imminutum eſſe videretur. Quid autem ſi adhuc viueret? non ne in hoc grauiſſimo caſu tibi affuiſſet, a me quoque admonitus, atque coràm quanti te faceret declaraſſet? Quæ illius officia quam grata ac mihi accepta eſſent, ego, qui tuam familiaritatẽ ſemper appetiui, ſum mihi ipſi conſcius. Quare ſi tibi parua nunc amoris atq; obſeruãtiæ erga te meæ ſigna dediſſe videor, quamuis exploratum haberem te tanti viri iacturam æquo animo & ſapienter ferre, domeſticum tamen dolorem meum ab hac cogitatione me hactenus auocaſſe exiſtimes velim; cui vt tu is ſuauiſſimis litteris aliquam medicinam adhibere velis, ex quibus intelligam quoque te voluntatem eam, quam erga me ſemper habuiſti, retinere, nec ob taciturnitatem meam immutatam eſſe, iis legendis maxima certè conſolatione afficiar. Deniq. ſi me certiorem feceris quid agas, quidque acturus ſis, magnum te in me beneficiũ contuliſſe putabo: de tuo enim ſtatu ſcire aueo. Vale ætatis noſtræ decus. FERRARIÆ. IX. *Kal. Februar.* CIↃ IↃ LXXIII.

Eidem

Eidem Romam.

IAM ſcripſeram ad te Murete doctiſsime; ac litteris meis tibi ſignificaueram, quo in deſiderio eſſem de tuo ſtatu intelligendi, cum mihi allata eſt oratio tua; ex cuius lectione tantum voluptatis cepi, quòd erat Mureti illius celeberrimi viri, vt me ſatiare non potuerim. Sed nuncius ille litteras tuas mihi nō reddidit, quod mihi fuit ſummæ occupationis tuę argumento; Non enim ſoles aliquam ad me lucubrationem mittere ſine aliqua ſaltem breui epiſtola tua: Quam certè expectabam, vt, qui tuus ſtatus eſſet, ex ea cognoſcerem. De inſitijs neſcio quid dixit, ac vt promiſſa patrarem, in memoriam redegit. Quæ admonitio magnum (mihi crede) nobis riſum mouit (aderat enim & Canalius, cum hæc tuo ille nomine nunciauit) nec eum tenere potuimus; oſtendis enim te dubitare, ne te obliuioni mandemus; cum contra conemur nos, omniaque moliamur, ne ex animo tuo effluamus. At nos quo nam pacto ex memoria Muretum deponere poſsumus, cuius mira ſuauitate antea ſumus delectati, & nunc quotidie de illius ſingulari virtute ſermonem habemus? Ego quidem & Canalius, cum de te mentionem facimus, ita afficimur, vt te abſentem perinde ac præſentem animo complectamur. Et cū non

liceat nobis tuo dulciſſimo conſpectu frui, qua maiori poſſumus delectatione perfundi, quàm cum de te iucunda audimus, aut non nulla diuini ingenij tui monumenta legimus? Quod vt nobis ſæpe vſu veniat, ad Kal. Aprilis inſitia ad te mittemus, quæ quotieſcunque guſtaueris, & teſtatũ apud te relinquant quanti te faciamus, & memoriã nominis noſtri renouent. Reliquum eſt, vt certo ſcias hanc vnã in animo noſtro verſari cogitationẽ, vt gratiam à te ineamus, teq́ue ad ſcribendum prouocemus. Quod ſi abs te impetrauerimus, poſtquam ampliſſimo patrono tuo orbatus es, vt nos certiores facias, quæ tuæ vitæ ratio futura ſit, an libera, an ampliſsimo alteri addicta, ita nos tibi deuinxeris, vt tui prorſus ſimus. Vale.
III. *no. Febr.* CIↃ IↃ LXXIII.

Eidem.

M IROR *cur tandiu ſileas, nihil enim de te audio, nec lucubrationem vllam tuam lego, & in quo ſtatu ſis, quod mea multum ſcire refert, ad huc ignoro: An fortè mihi ſubiratus es, quod penſionem non ſoluerim? non enim te puto expectare meas litteras, cum poſt obitum ampliſſimi patroni tui binas ad te miſerim, ad quas nunquã reſpondiſti; An vero cogitationes maximæ atque ita graues verſantur in animo tuo, vt hæc*

noſtra

noſtra minime cures? Nam te aliquo morbi genere laborare non arbitror, tu enim is es; quem cum omnes admirentur, nonnulli amici mei de te, ſi quid pericli eſſet, ad me perſcriberent. Itaq. cauſſam, quæ te a me abalienarit, ſiue te hoc perpetuo ſilentio vti tibi perſuaſerit, cum diuinare non valeam, nec artem hanc profitear, ſtatui his te litteris laceſſere, ſi forſan tuas eliciam, ex quibus cognoſces me valde mæſtum eſſe, quòd vereor ne eum quem ſemper mirifice colui, atque admiratus ſum, mihi immutatum eſſe intelligam. Sed tu, qui humanitate excellis, ſi eadem es qua ſoles erga me voluntate; nec enim aliter de te ſentire debeo, vel ſi quid in te amoris reſidet, ſuauiſſimis litteris tuis omnem hanc animi mei mæſtitiam penitus abſterge. Et quid agas, quid ſcribas, quid a me agi velis, vt tuā in me beniuolentiā tu ear, mihi ſignificare non grauere. Vale. Ferrariæ. III. *id. Octobr.* CIↃ IↃ LXXIII.

M. ANTONIVS MVRETVS. PAVLLO SACRATO. S. D.

RESPONDEBO *breuiter ad eas litteras quas a te* III. *Id. Octobris datas nudius tertius accepi. In quibus illud primum admiratus ſum, quòd veritum eſſe te ſcribis, ne tibi aliqua*

de cauſſa ſubiratus eſſem, ne ve mea erga te immutata eſſet voluntas. Tibine ego, mi Sacrate, vt iraſcar? aut quidquã vnquã vlla de cauſſa ex meo in te ſummo amore, aut, vt verius dicã, obſeruantia imminui patiar? At perdiu nihil ad te litterarum dedi. Primum, non ſatis magnum argumentum: præſertim cum poſt eas quas ad te vltimas dederam, nihil omnino a te accepiſſem: Sanctè enim tibi adfirmo poſt Hippolyti Cardinalis Ferrarienſis obitũ nullas ad me litteras tuas perlatas eſſe, niſi eas ad quas nũc reſpõdeo: Et ego tamen ad te menſe, vt opinor. ianuario ſcripſi, miſique eam orationem, quam Karoli regis nomine ad Pontificem habueram. Itaque tu vide ad quẽ illas alias miſeris, aut cui eas inſcripſeris. Certè enim mihi redditæ non ſunt. Deinde quiduis te potius, quàm id quod ſuſpicatus es, oportuerat ſuſpicari. Sed ecce tibi vix ad te ſcribere ingreſſus ſum, & auocor: & iam multa nox eſt. Pudet hoc ad te ἀτελὲς *epiſtolæ principium mittere: Sed tamen hoc malo, quàm nihil. Propediem & ad te ſcribam, & neſcio quid orationis, quod a me nuper habitum eſt, mittam. Mi Sacrate ama me & Vale. Canalio noſtro plurimam ſalutem. Romæ pridie Kal. Nouembr.*
CIƆ IƆ LXXIII.

IVLIO CANANO
EPSCOPO ADRIAE.
Romam.

SOLENT illi Antiſtes humaniſſime, qui ſummis negotiys impediti ſunt, quique arduis in rebus verſantur, fabulis ac nugis interdum delectari, quò eorum mens ita recreetur, vt ad excogitandas res præclaras poſtea ſit acrior. Hoc idẽ tibi poſſe contingere quis ambigat, niſi qui te inanes etiam litteras libenter legere ignorauerit? Itaque hac opinione adductus perbreues has ad te dedi, quæ tibi perſuadeant, vt Paulli Sacrati memoriam retineas, qui te tanti facit, vt nemini concedat; in te vero colendo ſuperet omnes. Qui ſi in tantis occupationibus tuis mihi tamen fauere non grauatus fueris, vt puſillam hanc epiſtolam tua lectione dignam ſtatuas, non vereor ne non lætere eum, in quem tot ac tanta ſtudia contuliſti, tui memoriam crebro vſurpare. Tu quoque ſi me tibi in viſceribus hærere patieris, in cælo ſum. Vale Antiſtes optime, cuius actiones omnes Deus opt. max. fortunet. Ferrariæ. IX. Kal. Februar. CIↃ IↃ LXXIII.

IO. MORONO CARDINALI.

Cvm tuorum in Iacobum fratrem nunc Epiſcopum Carpentoracti, & in me ipſum ac familiam noſtram beneficiorum magnitudinẽ memoria repeto Ampliſſime Patrone, qua ego mente ſim, quaque erga te voluntate, ſi verbis explicare mihi liceret, ac non deeſſet oratio, me valde felicem atque beatum appellarem: Quid enim optatius, & in vita mea iucundius mihi accidere poſſet, quam aliquam inire rationem, quemadmodum magnam atque inſignem meam in te pietatem, ac deditiſſimum animum tibi notum facerem, & reperire viam, qua tibi perſuaderem, quãti faciam ſingularem humanitatem tuam, qua nos fouere non ceſſas, ac ſpectatam in multis magniſque rebus integritatem, & incredibilem ſapientiam tuam admirer? Verum hæ eximiæ virtutes cum in te mirum in modum eluceant, tantam ſplendore ſuo caliginem animo meo offundunt, vt ne cogitare quidem, ne dum eloqui valeam, quam ſis de nobis benemeritus: Innumerabilia tamen tua in nos officia iandudum mentibus noſtris infixa è memoria euellere non poſſunt. Caue.n.me oblitum eſſe putes, cum Alphonſus Pinceta meo nomine ſupplex te etiam atque etiam rogaret, vt

non

non habita Philippi fratris mortui ratione me tibi iam penitus addictum in tuorum numero reponere velles, quod reſponſum a te tulerit, quam benignum, quam plenum prudentiæ, & grauitatis, familiam noſtram ſcilicet, quamuis fideli ſeruo careas, tibi tamen gratam fore, atq; in patrocinio tuo, quòd non nullos in ea viros tua beneuolentia dignos cenſeas. O vocem ſuauẽ atque præclaram: Quis ea præſtet eloquentia, quæ te ſatis laudare queat? Non ego quidem tam ineptus ero, vt hoc mihi arrogem, & aggrediar ad ea, quę ad exitum peruenire nõ poſſe ante confeſſus ſum. Conabimur autẽ certè Iacobus et ego omnibus uiribus gratiſſimi animi tibi ſigna dare, vt prouocãdi in dies magis amoris erga nos tui cupidos nos fuiſſe intelligas. Quæ quia tibi iucunda fore ſperamus, cum maius hoc tempore ſummæ noſtræ erga te obſeruantiæ, ac pietatis indiciũ tibi oſtendẽdi occaſio alia nobis non offeratur, Munuſculum hoc leuidenſe ad te miſimus, hac opinione freti, vt, quoniam nulla ex parte maxima tua in nos merita aſſequi valemus, promptiſsimum tamen animum, atq; conſtantiſsimam voluntatem nobis non defuiſſe conijcias omnia moliendi, vt nos ingratos fore nullo vnquam tempore arbitreris, tales vero eſſe optare, in quos omnia tua ſtudia quotidie conferre te non pigeat. Vale. Ampliſsime Patrone, quem Deus nobis perpetuò

 ſeruet

ſeruet atque fortunet. Ferrariæ. V I. *Id. Aprilis.* CIƆ IƆ LXXIII.

PTOLOMEO GALLIO
CARDINALI COMENSI.

ET *ſi nunquam te de facie noui Patrone Ampliſſime, a multis autem ea iandudum audiui de tuis præſtantiſsimis virtutibus, ſumma videlicet prudentia & optimarum artium ſcientia, incredibiliq; morũ ſuauitate, & nuper ab optimo ac ſapienti Antiſtite noſtro Alphonſo Roſſeto, quæ me ad cultum tui nominis incitarunt; fecit tamen mirificum illud ſtudium, quo Iacobum fratrem meum ad aſſequendam eam, qua nunc ornatus eſt, dignitatem, plurimum adiuuiſti; vt, cum alterum me maxima fueris beneuolentia cõplexus; (fratris enim honor non ad me ſolum, ſed ad familiam etiam noſtram pertinere videtur) me tibi perinde debere profitear ego, qui ſacris initiatus in templo Pontificio ſatis honorificum locum licet non merito teneo, ac ſi abs te ipſomet beneficio affectus fuiſſem. Verum quid te potiſsimum impulerit, vt multa ac magna in fratrem officia contuleris, duas opinor cauſſas fuiſſe: Alteram quidem, quòd cum ſuauiſsima natura prędítus ſis, atque valde propenſa ad benemerendum de ijs omnibus, quos tuo patrocinio non indignos*

pror

prorſus àrbitraris, tecum non præclare actum eſſe putas, niſi alicui quotidie proſis: Alterã autẽ, quòd cum magna ac vetus tibi cum Paullo Sadoleto conſobrino noſtro Carpentoracti olim Epiſcopo amicitia interceſſerit, eam quoque cum ſucceſſore præſertim ei propinquitate coniunctiſſimo iungere, atq; quodammodo illius renouare memoriam tibi iucundum fuerit; At meum de hoc iudicium eſt, vt totum humanitati tuæ aſcribam, quæ in te adeo ſingularis eſt, vt non ſolùm animos hominum ſibi conciliet, alliciatque, ſed etiam deditos reddat. Quo ego vinculo cum me aſtrictum etiam ſentiam, id his tibi litteris ſignificare volui, vt intelligas primum, cum fratrem magnis tuis in eum meritis tibi deuinxeris, me eximiæ benignitati tuæ & animi magnitudini addictũ eſſe: Deinde tibi perſuadeas vtrunque noſtrum omnem induſtriam & cogitationem in eo fixiſſe, vt quoniam tua præclara facta gratiarum actione non egent, nec ad referendam tibi gratiam aſpirare nobis licet, illam ſaltem tibi habeamus, atque non ingrati animi indicia demus; vehementer.n. cupimus, vt te apud nos bene poſuiſſe beneficium perſpicias. In quo munere obeundo Tiberius Pompeius Vicarius ſuccedet, qui & fratris nomine te ſæpe ſalutabit, venerabiturque, Et nunc rerum domeſticarum noſtrarum aliquid tibi impertiet, munus ſanè valde exiguum, ſed

quod tibi argumento eſſe poſſit, quo erga te animo ſemper eſſe velimus: Interea fratri meo ne cõſilio & opera deeſſe velis, vt onus ſibi impoſitum facilius ipſe ferre poßit, magnopere te rogo atque obſecro, ſi precibus meis cedere non grauaberis; facies.n. quæ tua ſumma autoritas atq; excellens virtus nõ patitur modo, ſed etiã poſtulat. Vale.

V I I. *Id. April.* CIϽ IϽ LXXIII.

IVLIO CANANO
EPISCOPO ADRIAE
Rhodigium.

V E R E O R *ne dum nihil ad te ſcribo Pontifex optime, measque res nimis ſollicite curo tu, interim mei oblitus ſis. Quod mihi profectò moleſtißimũ eſſet, ſi mea id culpa accidiſſet: Nam cum diu ac multum in eo ante elaborauerim, vt gratiam tuam mihi conciliarem, tuque me in tuorum numero haberes, iniquo nunc animo paterer anſam me tibi præbuiſſe immutandæ tuæ erga me voluntatis: Cum verò tuam miram humanitatem mecum recolo, & in amore conſtantiam, præſertim erga eos, quos tuo iudicio tibi tuendos ſuſceperis; quod me ex ijs vnum eſſe iamdiu mihi perſuaſerim, id hoc tempore audaciam mihi dat, vt quas nunc ad te litteras dedi, eas non ingratas tibi fore confidam. Ex quibus perſpicias*

velim

velim me nomen tuum crebro vſurpare, & quibus cum de te ſermonem habeo, qui ſanè multi ſunt, ijs omnibus ſignificare, quanti à me fias, & quantum me abs te diligi credam. Atque huius mei erga te animi, de quo te non dubitare certo ſcio, cum etiam optime conſcius ſit Iacobus frater meus Epiſcopus Carpentoracten. mandata mihi dat, vt ſi hic ades, ſuo te nomine ſalutem, ſin abes, per litteras te certiorem faciam ſe ſuauem tuorum officiorum recordationem habiturum eſſe, ac ſi cæteris rebus non poterit, obſeruantia certè tuæ in eum beneuolentiæ perpetuo reſponſurum. Quare cum vtrique noſtrum chariſsimus valde ſis, a me vero potiſsimum colare, exiſtimare debes nullam taciturnitatem, nec locorum interuallum, quo inter nos diſiuncti ſumus, tanti vnquam fore, mihi vt impedimento ſit, ne te ſemper, quoad hac luce frui mihi licebit, in oculis feram. Tu quoque ſi nulla te res vnquam de hac ſententia dimouebit, vt me tecum in gratia eſſe patiare, ſicut mihi de te ſpondeo, facies quod tuæ ſingularis virtutis proprium erit. Vale. V I I. *Id. Octob.* CIↃ IↃ LXXIII.

ANTONIO RICCOBONO PATAVIUM.

ACCEPI *orationes tuas Riccobone doctiſſime, quæ mihi admodum gratæ fuerunt, mihi .n.ſigni-*

.n.ſignificaſti me tibi eſſe cordi; Sed nullæ tuæ litteræ redditæ mihi fuerunt, quod certè miratus ſum, niſi forte opinionem vulgi ſecutus es, quòd viua vox magis afficiat. Is .n. qui volumen orationum tuarum attulit, & nuntius nobilis & doctor eſt, prӕterea humanitate & morum ſuauitate prӕditus, vt ſcribere neceſſe tibi viſum nõ fuerit. Sed tamen mi Riccobone cum litteræ tuæ mihi Iucundiſſimæ ſolcant eſſe, fac, ſi me amas, vt ijs non caream: Quod commodo tuo facere poteris, ſi ex grauiſſimis occupationibus tuis tãtum ſumere temporis ſaltem volueris, vt perbreuem quãdoque ad me epiſtolam des. Quod reliquum eſt, maximas tibi ago gratias, quòd recentem mei memoriã tenes, atque certiſſima tui in me amoris indicia oſtendis, cui me mutuo reſpondere, nec abs te vinci, dabo operã vti cognoſcas. Vale. Et Pacium Scalam Iuriſconſultum virum optimum atque humaniſſimum mihíque amiciſſimũ meo nomine ſaluere Iube. Ferrariæ. Idibus. Octobris. CIↃ IↃ LXXIII.

F. AVGVSTINO FOROLIVIENSI.

Comaclum.

CVM *in mentẽ mihi venit Auguſtine excellentis tuæ virtutis ac morum ſuauitatis, Vellem iſtic*

iſtic eſſe, vt tua dulciſſima conſuetudine atque cõgreſſu quotidie fruerer. Quid.n. iucundius mihi accidere poſſet, ac ſuauius quam tecum ſemper eſſe, tecumque colloqui? Nam paucis ante diebus dũ iſtic fui, cum tuam humanitatem comitatemque deguſtarim, doctrinam vero in te cum prudentia coniunctam laudarim, te tantum amare cępi, vt quòd nunc te caream, mihi ipſi diſpliceam. Itaque ſi mihi per occupationes liceret, ac meæ res domeſticæ paterentur, & pręſertim onus illud, quod ego in templo Pontificio ſuſtineo, vt hinc abeſſe diutius poſſem, Antiſtiti noſtro Comacli Herculi Sacrato optimo ac ſapientiſimo Viro, ſuauiſſimiſque moribus prædito, quem ſemper mirifice colui, iſtuc ſæpe proficiſcenti me comitem adiungerem, ſi modo ei gratus eſſem; Vel certè ſolus me in viam darem, vt in complexum tuum venirem, eum enim ex acuto ingenio tuo fructum perciperem, qui mentem meam maxime reficeret ac recrearet. Sed cum meum explendi deſiderium facultas mihi non ſit, mea me de te mentio crebra delectabit, ac per litteras tecũ collocutio. Quòd ſi argumentum mihi ad ſcribendum deerit, id frequenter repetam, videlicet tuæ ſuauitatis ac mãſuetudinis obliuioni locum apud me nunquam futurum. Tu vero, quando iſtic tuam erga me beneuolentiam declaraſti, quin eadem erga me poſt hac futurus ſis voluntate, du-

bitare

bitare non debeo, cum enim in te virtutes omnes eximiæ ſint, animo conſtantiam, quæ vna in tuenda amicitia virtus præcipua eſt, te non retenturum eſſe nunquam exiſtimabo. Vale. Antiſtes noſter humaniſſimus multam tibi ſalutem dicit. Tu quoque ſaluere Iubebis Claudium Archipresbiterum, & illos omnes, quos mei memoriam tenere perſpicies. Ferrariæ. III. *Id. Nouemb.* CIↃ IↃ. LXXIII.

M. ANTONIVS MVRETVS.
PAVLLO SACRATO SVO.

SVPERIORIBVS *diebus cum ad litteras tuas reſpondere cœpiſſem, & ſi iam multa nox erat, egoq́ue mihi eam potiſſimum horam delegeram, quam ab interpellatoribus vacuam fore confiderem, ſtatim tamen accidit, vt ad me veniret, qui, quod cœperam, vetaret abſoluere. Itaque in mea quadam indignatione riſi tamen, quod quaſi fato quodam eueniſſe videretur, vt ne tunc quidem poſſem ad te, cum maxime cuperem, ſcribere. Illud tamen quicquid erat, quod habebam in manibus, vt erat imperfectum atq; inchoatum ad te miſi: ſimulq́ue pollicitus ſum me propediem ad te neſcio quid nugarum mearũ eſſe miſſurum. Præſto igitur quod tum promiſi,*

&

& ad te mitto exempla duo orationis cuiuſdam a me nuper habitæ: quam, etſi bella non eſt, tibi tamen & Canalio noſtro, pro veſtro erga me amore, non planè diſplicituram eſſe confido. Velim autem mea cauſſa conuenias Antonium Montecatinum, quem virum, Sacrate mi, vix credas, quantum amem, & quanti faciam, eique plurimam a me ſalutem dicas, ſimulque ei vnum ex illis quæ ad te mitto, meæ orationis exemplis tua manu des. Ita enim ſpero ipſi quoque munuſculũ gratius fore. Etſi ille quidem eodem, quo tu es, erga me animo eſt, & quanquam acerrimo iudicio eſt, mea tamen & legit libenter & laudat. Scribendum mihi hodie eſt ad multos, ideoque tecum ero breuior. Ama me & vale. Romæ. XI. Kal. Decemb. CIↃ IↃ LXXIII.

M. ANTONIO MVRETO I. C. S. P. D.

TARDIVS *ad te ſcripſi Murete doctiſſime, quòd eo tempore, quo litteras tuas accepi, & exempla tuæ præclariſſimæ orationis duo, tanta me capitis diſtillatio arripuit, & hactenus ita vexauit, vt vix ſpiritum ducere poſſem. Itaque, mihi crede, iam ſenectutem aduentare ſenſi, vt poſthac deliberandum mihi ſit, quonam pacto reliquum traducere tempus debeam: Non tamen*

in

in hanc cogitationem veniam, antequam iſtinc reuerſus fuero, quò anno proximo, (Deo opt. max. mihi propitio) ſtatui proficiſci: Vbi dum diuinis rebus operam dabo, te vt ſpero, ſæpe complectar, & tuo iucundiſſimo conſpectu fruar ita frequenter, habita tamen a me ſtudiorum tuorum ratione, vt non verear, ne tui ſuauiſſimi congreſſus ſatietas me teneat. Tunc vero me in otium referã, & in crebra tui commemoratione cõquieſcam. Venio ad litteras tuas, quibus me ſtatim paruiſſe ſcito: nam poſtridie mane Montecatinum adij, eiq. vt iuſſiſti, orationis tuæ exemplum vnũ manu mea dedi, cui quàm gratum fuerit, ex ipſius litteris te cognouiſſe arbitror: Alterum vero poſt quam ego bis terue legi, innumerabiles amici tui in manibus habuerunt: qui omnes Mureti ſummi viri lucubrationem eſſe voce magna exclamarunt, Quare te in hiſce regionibus maximum nomen habere perſuadeas tibi velim; qui vero deditus tibi ſit, ac propter excellentem virtutem tuam magis addictus quàm ego, vnquam habiturũ eſſe neminem. Breuius ad te ſcripſi, quam cupiebam, quòd nondum ſatis firmo corpore ſum. Poſt hac pluribus tecum agam. Vale. Ferrariæ V. *idib. Ianuarij.* CIↃ IↃ L X X I I I.

Ei-

Eidem Romam.

NVNC ſentio te mei oblitum eſſe Murete optime, poſtquam præclarißimam illam orationem in funere Regis Galliæ abs te iſtic habitã ad me perferendam non curaſti: ſolebas enim in mittendis ad me lucubrationibus tuis ita diligẽs eſſe, vt ſingulare tuum in me ſtudium præteferres, meoſque collegas in maximam admirationẽ traduceres: Sed quid potißimum cauſſæ fuerit, quòd tam facile amorẽ erga me tuum ex animo eieceris, cogitatione profectò aſſequi non valeo. Nec tamen mihi conſcius ſum quicquam a me commiſſum eſſe, quod te mihi immutare poſſet; ad tuas enim litteras ſemper reſpondi, ac te meis laceßiui interdum, ex quibus perſpicere potuiſti, quantum tibi tribuerim, niſi fortè Canalio & mihi ſubiratus es, quòd more noſtro te non ſalutauerimus, in quo certè non defuit nobis ſumma voluntas, & diligentia magna adhibita eſt, ſed viam reperire nunquam potuimus, qua tibi gratificaremur; Quanquam de te quippiam tale ſuſpicari non debeo; non enim noui te animo eſſe ita humili, vt hæc parua cures. Veruntamẽ cum iſtuc proximo anno venire nobis ſtatutũ ſit, Deo clementißimo iuuante, certè tecum coràm ita agemus, vt obliuionem tui nunquam in men-

te noſtra inſediſſe ſed nomen tuum in intimis viſceribus ſemper inhæſiſſe, fateri cogaris. Interea te etiam atque etiam rogo, ne me tuam in me beneuolentiam deſiderare patiaris, ſi me vis animo eſſe æquo atque tranquillo, nec ſingularem illam humanitatem, qua in communicandis mecum ſcriptis tuis vti ſoles: Sin aliter tibi eſſe faciendum decreueris iſtic dum ero, me nunquam auſurum venire in conſpectum tuum, exploratum habeas velim. Quare tuo me chirographo conſolare obſecro te, & qua ſis in me voluntate fac me certiorem. Vale. Pridie idus Quintil. CIↃ IↃ LXXIIII.

M. ANTONIVS MVRETVS.

PAVLLO SACRATO.

S. D.

NE orationis a me in funere Karoli regis habitæ exemplum ſtatim ad te pro mea veteri conſuetudine miſerim, id vnum obſtitit, quod te Carpentoracti eſſe arbitrabar: eò enim profectũ audiueram, & eò facilius adducebar, Vt crederem, quòd multos iam menſes nihil a te acceperam litterarum. Nam illa quidem, quæ tu ſcribis, partim ἴωλα *ſunt, & a te ioco ſcripta, partim nimis aliena ab ingenio meo. Mene vt vnquam illius humanitatis, quam in te & in Canalio*

nalio noſtro mediusfidius prope ſingularẽ cognoui, capere poßit obliuio? Tum ego me indignum fatear, qui amer a veſtri ſimilibus, id eſt a viris humanitatis, integritatis, officij plenis. Quare mitte, obſecro te, iſta vel ſuſpicari, vel quo me crucies ſimulare te ſuſpicari. Ego duo vos amare, colere, obſeruare non deſinam, niſi is eſſe qui ſum, deſinam. Quòd ſi rarius ſcribo, ignoſcere vos oportet vel occupationibus vel pigritiæ meę, quę ingraueſcente iã ętate quotidie magis ac magis augetur. Magnã lætitiã nuntias, quod vos vnà ineunte anno in vrbem venturos polliceris. Fruar enim aſpectu, amplexu, & optatißimis ſermonibus duorum longe mihi carißimorũ capitum. Et ſpero vos non ita occupatos fore, vt non ſæpißime nobis vnà eſſe liceat. Iam nunc igitur percipio mẽte ac cogitatione collocutionũ noſtrarum ſuauitatem. Interea quod vnicum mihi reliquum erat exemplum ἐκείνου τοῦ ἐμοῦ λογαρίου *ad vos mitto. Propediem prodibunt ex Aldi Manutij officina orationes omnes meæ, in quibus hæc quoque. Inerunt & poemata quedam non magni pretij: Sed quæ tamen mirifico a quibusdam ſtudio expetuntur. Mihi crede Sacrate mi, ludere mihi videntur homines, cum mea iſtæc & laudant & requirunt: quæ ego, quò magis inſpicio, eò magis, quàm nihili ſint, ſentio. Nam vt aliquid fortaſſe ſimus,*

ſi cum quibuſdam æqualibus noſtris conferamur: at certè, ſi quis cum antiquitate nos comparet, iacemus. Vale: aut potius ambo Valete, quando vt ego pro indiuiſo amborũ communis ſum, ita hæc epiſtola vtriuſque communis futura eſt. Romæ XII. *Kal. Sextil.* CIↃ CI LXXIV.

M. ANTONIO MVRETO.
I. C. S. P. D.

*V*ENIENTI *iſtuc Vincentio Fantino Collegæ meo optimo & humaniſſimo non potui has perbreues ad te litteras non dare; ex quibus intelliges, quod ad tuas non reſponderim, ac tuã pręclariſſimam orationem, quam in funere Caroli habuiſti, abs te paucis ante diebus miſſam, mihi iucundiſſimam fuiſſe tibi non ſignificauerim, huius ſilentij mei multas, atque adeo graues cauſſas mihi extitiſſe, vt excuſationem meam accipere debeas: Quas Vincentius tibi narrabit, cũ te ocioſum eſſe cognoſcet. Quem in maximam familiaritatem tuã venire, ac tibi intimum eſſe patere: Nam cum is integritate, doctrina, ſuauiſſimiſque moribus apprimè ornatus ſit, magnam te ex eius conſuetudine voluptatem non ſolum capturum eſſe polliceor tibi atque ſpondeo, ſed habiturum etiam mihi gratiam, quòd tibi tam ſincerũ amicum conciliarim. Itaque ad eam beneuo-*

lentiam

lentiam, qua ipſum ſponte complexurus es, fac aliquid mea cauſſa etiam accedat, vt is meam commendationem non nihil apud te ponderis habuiſſe ſentiat. Vale Murete ætatis noſtræ decus. Ferrariæ XVI. *Kal. Decemb.* CIↃ IↃ LXXIIII.

FRANCISCO PALVDINO PRIMICERIO.

S. P. D.

A RDEO *Paludine optime cupiditate incredibili te videndi, & vix diuturnam iſtam abſentiam ferre poſſum: Careo enim dulciſsima illa collocutione noſtra, quæ me mirum in modum delectare ſolet: Quod ſi iſtuc iter mihi cognitũ fuiſſet, aut non fuiſſem veritus, ne tibi nec opinanti aduentu meo moleſtus eſſem, iam ad te profectò accurriſſem; vt in fruendo ſuauiſſimo conſpectu tuo diem ſaltem conſumerem; Sed me retinui, quòd ſpero fore, vt cito ad nos reuertare; appropinquat.n. palmarum dies ſic a religioſis vocatus quo partes tuæ erunt, vt ſacrum celebres: Quæ me ſpes niſi reficeret atque recrearet, nulli, mihi crede, labori parcerem, quo ad te aduolarem: Cupio enim cognoſcere, quod ſit conſilium tuæ tã longæ iſtic moræ: an ferus euadere velis, qui in ſiluis & nemoribus aßidue verſere, an vero Pauli primi æremitæ veſtigia imitari ſtudeas, vt ne-*

mo intelligat, vbi ſis, vbiue habites: Nam quãuis domos fabrices, fundos colas, valles impleas, & foſſas denique fodias, tamen non ne conſtituere potes, qui tantiſper vicem tuam gerat, dum ciuitatem noſque amicos tuos inuiſis? Nam cito redeundi tibi ſemper facultas erit. Sed dum ad te ſcribo, hæc mihi cogitatio in mentem venit, vt Vliſſem agere velis, videlicet cum domum acceſſeris, ita mutatus ſis, vt non te cognoſcant tui, eorumque neminẽ tu pariter agnoſcas. Quare, ſi me amas, me certiorem facere non grauabere, quando te viſuri ſimus: nam & meum ſummum tui deſiderium non parum lenies, & mihi tàm gratum facies, quàm quod gratiſſimum. Vale. VIII. *Kal. Aprilis.* CIↃIↃLXXIIII.

MARCO FORTIAE CARPENTORACTVM. S. P. D.

O' inexpectatas quidem, ac ſuaues admodũ litteras tuas Marce humaniſſime. Quanta vero me lætitia illæ affecerint, ex quibus me abs te vehementer amari, memoriamque veteris amicitiæ noſtræ recentem apud te vigere perſpexi, verbis explicare non poſſum, mihi certè iucundiſſimę fuerunt; tum quòd humanitatis, ac ſuauitatis pleniſsimæ erant, tum quòd magnam ingenij tui

vim

vim ac dicendi facultatem præſeferebant. Ac primum cum ſcribis te ſera gratulatione vſum fuiſſe de Iacobo fratre meo Epiſcopo iſtic creato, quòd ob intermiſſa iandiu abs te litterarum ſtudia latine ad me dare litteras, vt ſolebas olim, non auderes; non ne vel maxime eloquentia tua apparet? Nam ita eleganter, ita docte hoc officio functus es, vt nemo, qui epiſtolam tuam legit, adduci poßit, vt credat te librorum vſum dimiſiſſe, ac non quotidie aliquid legere vel ſcribere: Deinde cum addis te officio adductum gratulari nunc mihi voluiſſe, atq; gratias agere, quod mea cauſa ab Antiſtite fratre meo gratiam inieris, non ne morum ſuauitas, modeſtiaque tua elucet, cum ea, quæ tuæ virtuti debentur, alijs attribuis? Itaque cum omni virtutum genere excellas, (vt mittam nunc tuam in rebus gerendis induſtriam ſingularem) Frater vero meus & optimo ingenio & iudicio præditus ſit, non miror multa tibi ſummi amoris indicia ab eo oſtendi; is enim acute perſpicit, cum ſimiles iſtic tibi per pauci reperiantur, & alibi non adeo multi, ſe iure reprehendi poſſe, ſi eum, qui omnibus ornamentis redundat, non plurimi faceret, & carum haberet. Sed, quòd eum putas mea commendatione impulſum, ſignificare ſtudium erga te eximium, falleris profectò, ac vtrique veſtrum iniuriã facis, tibi quidem, quaſi tuæ virtutes non ita eniteant, vt ad

amorem tui omnes prouocent, fratri vero, quòd ipſe per ſe diiudicare non valeat, niſi a me admoneatur, an te beneuolentia complecti debeat; à quo potius me ſæpe conſilium petiiſſe velim ſcias, quòd illum non ætate quidem, ſed ſapientia & ſcientia, moribus denique anteire mihi cognoſcerem. Quod meum de illo iudicium ſummus poſtea Pontifex (vt recte inquis) ſuo beneficio comprobauit. Quare cum mihi ſignificas fratrem meum dignitatem ſuam retinere, neque opera & diligentia vlla in re deeſſe officio ſuo, & hominibus iſtis gratum eſſe, quòd in ipſo Auunculi etiã imaginem videant: Et ſi non aliter vnquam de eo me auditurum ſperaui, te tamen virum grauem ac iudicio præſtantẽ illi & integritatis & prudẽtiæ teſtimonium dare mirum in modũ lętor. Quòd autem me amantiſſime iſtuc inuitas, tuũ Marce hoc anno proximo erit primum te comitem Antiſtiti præbere, & hac tranſire, vt vnà Romam ad viſenda apoſtolorum limina proficiſcamur, & ea, quæ ad religionem pertinent, ſanctè exequamur: In reditu vero perpendere meũ erit, an ætas mea ingraueſcens ad tantum iter conficiendum idonea futura ſit. Interea vos hic expectabo, & quæ ad recipiendos tantos hoſpites neceſſaria fore videbuntur, diligenter parabo. Vale ſuauiſſime Marce, ac eos omnes, cũ tibi commodum erit, meo nomine ſaluta, in quorum

rum mentibus me adhuc inhærere compereris. XI. *Kal. Aprilis* CIↃ IↃ LXXIIII.

Eidem Carpentoractum.

LITTERAS *tuas expectaui iandiu Marce humaniſſime, quæ me certiorē facerent, quàm gratæ tibi meæ fuerint: Nam epiſtolæ tuæ in memoriam redigenti ſummā coniunctionem noſtram ordine reſpondi. Sed, vt video, onus hoc, quod tuum profectò erat, Antiſtiti fratri meo impoſuiſti, vt is mihi de tuo ſenſu referret, ac de lætitia, qua non mediocri ex mea in te propenſa voluntate affectus es. Ego vero, qui iam ſuauitate litterarum tuarum captus eram, in quibus ingenij tui magnitudinem & prudentiam eximiam admiratus ſum, mallem te officio functum fuiſſe, ne quod ſemel guſtare mihi pro tua in me beneuolentia licuit, eo me carere diutius paterere: Non enim hoc ab amicitiæ legibus alienum eſt, vt amicorum commodis aliquando conſulamus. Quod ſi occupationes tuæ multæ hoc mihi denegabant, poſtquam frater meus, qui te tanti facit, quanti fortaſſe iſtic neminem, operam tibi nauare cœpit, quàm iucunda mihi tui in me amoris ſignificatio fuiſſet, ſi ei ſaltem mandaſſes, vt tuo mihi nomine ſponderet te ad me ſuauiſſime ſcripturum fuſſe, cum aliquid otij*

nactus

nactus eris, neque commiſſurum, vt debita amicitiæ officia abs te deſiderem? In ſpem.n. veniſſem fore breui, vt, cum tu omni lepore ac venuſtate affluas, tales à te litteras acciperē. Quod abs te munus cum prætermiſſum ſit, attamen hoc præſtare tibi adhuc integrū ſit, has ad te litteras dedi, quæ tibi ſuadeant, vt etiam velis: Nam cum tu prior me nec opinantem ad pugnam prouocauerris, nō te iam opinor animo fore ita abiecto, vt ab ea longe refugias. Sed (quanquā hæc iocatus ſum, remoto tamen ioco) maximā habui Antiſtiti iſtic optimo gratiam, qui memoriam prope intermortuam veteris amicitiæ noſtræ tibi renouandi auctor fuerit. Tuam vero agnoui ſingularem humanitatem quòd oblatam tibi ſcribendi occaſionem libenter arripueris, & id tuo in me amori aſcripſi. Quod reliquū eſt, te rogo etiam atque etiam, vt pergas in hac ſententia de tuo ſtatu me docendi quotieſcūq; tibi commodum erit (ita enim æquitas poſtulat) Nam tibi polliceor atque affirmo me quoque ad fratrem nullam vnquam daturum eſſe epiſtolam, quin ferè altera ſit, quam tibi reddi velim, vel certè ſalutem dicam, vt quàm miro in te ſtudio ſim, tuique deſiderio ardeam, facile dijudicare valeas. Vale. Et amicos communes meo nomine ſaluta. Idibus. Iunij. CIↃ IↃ LXXIIII. *Ferrariæ.*

PA-

PACIO SCALAE I. C.

Patauium.

QVÒD tuis non reſpondi, in quibus ad feſtum Diui Antonij hilariter tecum celebrandum me permanter inuitabas Paci humaniſſime, mirari deſine: non enim obliuione tui, ſed quòd aberam a ciuitate, ac permultis negocijs diſtinebar, ad te litteras non miſi; Quì enim ex animo meo diſcedere poteſt tui memoria, cum imago tua in oculis mihi verſetur? Hoc autem dulciſſimæ naturæ tuę atq; eximiæ humanitati adſcribe, quibus fretus, & veteri quoque amicitia noſtra tam conſtanti & firma, vt hac litterarum vltro citroq; miſſione non egeat, amici officium prætermiſi, aut etiam inertiæ meæ, quæ me iam in ſcribendo negligentem reddit: Nam poſtquam ingraueſcere cępi, ita fugio laborem, vt otium me valde delectet. Itaq; ſi tu aliquam in ſuſpitionem veniſti de mea erga te voluntate, cùm mutuus amor noſter minime patiatur, vt aliquid a coniunctione noſtra alienum cogites, eam depone, optimeq; de me ſenti, atque excuſationem meam iuſtam illã quidẽ, non neceſſariam tamen, ſi recte te noui, libẽter accipe. De mea iſtuc profectione ſcito me quotidie cũ domeſticis meis ſermonẽ habere, ne dũ

de

de ea cogitare: Sed vt illam diſtulerim, multæ, mihi crede, cauſæ interceſſerunt, quas tibi notas eſſe opinor, Primum Litium multitudo: Deinde Regis aduentus, quo tota ciuitas valde commota eſt: Denique acceſſus legati a ſummo Pontifice miſſi ad nos, viſitatoris vulgo nuncupati; Qui ſtatum, vitam, moresque ſacerdotum ita inquirit, & acute ſcrutatur, vt qui eius ſolertiam ſagacitatemque eludere poſſint, opiner fore per paucos; qui verò irretiti ſunt, è quorum numero me non eximo, non ſolum exire à ciuitate, ſed etiam vix alias res agere poſſunt: Quod malum vnde emergat, tibi pro tuo acri ingenio iudicandum relinquo. Cum autem hinc Antiſtes ille diſceſſerit, tunc, ſi tempus opportunum mihi viſum fuerit, & iter commodum, aſcendam in equum, & ad te accurram, vt non verear, licet te valde occupatum offendam, ne tibi moleſtus ſim; Quin etiam mihi perſuadeo meum iſtuc aduentum ita iucundum tibi fore, ſicut optatiſſimus ac ſuauiſsimus conſpectus tuus mirifica me voluptate afficiet. Interea noli eum me exiſtimare, qui vlla re a ſententia dimoueri posſit, ne promiſſa ſeruem, nec paſſurum arbitrare, vt quicquid ad te ſcripſerim, irritum ſit, ſed quo menſe aut die expectare me debeas, mihi quoque non conſtare exploratum habeas velim. Vale Paci eximie, ac lectiſsimam fœminam matrē tuā meo no-

mine

mine ſaluere Iube. vtriq; veſtrum Thomas frater meus plurimam ſalutem dicit. XV. *Kal. Nouembris.* CIↃIↃ LXXIIII.

ANTONIO RICCOBONO
S. P. D.
Patauium.

*E*T *ſi iandudum ad te ſcripſeram Riccobone doctiſſime, & de lectiſſimo munere tuo gratias tibi egeram, venienti tamẽ iſtuc Claudio Bertazzolo & doctori, & iuueni ſuauiſſimo mihique amiciſſimo non potui aliquid ad te litterarum nõ dare, præſertim cum ipſe mihi huiuſce ad te epiſtolæ argumentum dederit: Scito igitur me prætermittere non potuiſſe, quin tibi mirum in modum gratuler, quòd ita tibi illius animum conciliaris, vt ad vſus ipſum tuos etiam adiunxeris. Nam quanto ſtudio mandata tua perſecutus fuerit, atque perfecerit, quid attinet dicere? dicã tamen, vt illius erga te beneuolentiam non mediocrem perſpicias: Semel domum meam venit, vt tuis me verbis ſalutaret, a qua tunc aberam, rediјt iterum, & volumen tuarum orationum mihi attulit; in foro denique me conuenit; ac dum de te ſermonem haberet, fidem mihi fecit me abs te mirifice diligi; Et præterea ſe fideliter meas tibi litteras perlaturum pollicitus eſt Iuuenis humaniſſimus.*

maniſſimus. Itaque a tali ac tanto nuncio inuitatus an calamũ libenter non ſumerem, tibiq́ue per litteras non declararem, quanti etiam te faciam? At cum ille hanc tibi epiſtolã reddiderit, ſi abs te fuerit interrogatus, quid de me ſentiat, cum ei opus non fuerit, vt mihi calcaria admoueret, profectò fatebitur ſe ſigna luce clariora habuiſſe mei erga te amoris: Et cur Riccobonum virum omni virtutum genere ornatiſſimum in oculis non feram? cuius memoria ex animo meo, quo ad ſpiritum ducam, nunquàm diſcedet. Tu quoque ſi eadem eris erga me voluntate, qua hactenus fuiſti, non vereor ne non amicitia noſtra multis vtrinque officijs culta nobis perpetuo iucundiſsma futura ſit, Vale. Et Pacium Scalã I. C. doctiſsimum & humanisſimũ virum, quemque Iampridem facio plurimi, meo nomine ſaluere Iube. Ferrariæ. CIↃ IↃ LXXIIII.

F. AVGVSTINO FOROLIVIENSI. S.P.D.

Comaclum.

BINAS *abs te litteras accepi Auguſtine humanisſime, alteras quidem vernacula lingua; alteras vero latine ſcriptas, ſed eleganter & docte ac peramanter, quæ me maxima iucunditate affecerunt: Ex ijs enim cognoui te mandatum*

meum

meum ornate politeq. executum fuiſſe, quippe qui auctor fuiſti, vt longum de me in conuiuio ſermonem haberetis, ac ſummum illum virum ad tantum in me ſtudium conferendum adduceretis, vti chirographo ſuo tam eleganti tamque graui indicaret mihi ab eo me diligi. Quod & ſi modeſtia quadam tua optimo Antiſtiti Sacrato noſtro, & Alexandro Canalio totum tribuis, maximam tamen partem acceptam tibi refero, qui legendi meas litteras poteſtatem dediſti, nec animaduertiſti haud licere ſermonē illum noſtrū familiarem in alienas manus deuenire, cum præſertim ad te ſcripſiſſem temporis anguſtia eas me litteras minus accurate exaraſſe. Sed Auguſtine ſuauisſime obſecro te, non ne conſcientia te ſtimulat, quòd tantum virum tot mendacijs oneraſti, & in eundem errorem alios induxiſti? niſi forte vt Plato reip. Xenophō Regis iuſti hiſtoriæ fidem non ſecutus, imaginem expreſſerunt, ſic viri excellentisſimi ac omnia laude cumulati formam vobis effinxiſtis, dum inter vos colloqueremini, non Paulli Sacrati hominis abiecti & humilis. Quid enim aliter ſentire de tantis viris par eſt? Tu vero quod munus priuatim cum illo Pontifice obire debuiſti, eo publice, opinor, functus es, vt apud omnes teſtatū relinqueres me abs te plurimi fieri: De quo certè non erat, quòd tantum laborares, te enim mihi mutuo in amore reſpon-

dere iandudũ cognoui. Quòd etiam me rogas, vt animum erga me tuum ac parem beneuolentiam mihi gratam eſſe tantiſper patiar, dum maioribus in me officijs eam declares. An officium abs te maius expectare me vis, quàm quòd operam mihi ſtudiumque nauando virorum celeberrimorum gratiam mihi conciliarę coneris? nõ profectò, nec enim in vita mea gratius quicquam & mihi honorificentius, iucundius denique a te proficiſci poſſe puto. Quare abs te tantum peto, vt hoc erga me animo ſis, ita enim mihi ſatisfacis, vt nihil pretęrea a te requiram. De me autem perſuadeas tibi velim me magnopere curaturũ, vt nec in amore, nec in colenda amicitia noſtra iam veteri abs te vnquam vincar. Vale. Ferrariæ. No. Nouemb. CIƆ IƆ LXXIIII.

AVGVSTINO VALERIO EPISCOPO VERONAE. S. P. D.

SCRIPSI *ad te paucis ante diebus humaniſsime Antiſtes me decreuiße proximo anno, qui Romæ ſacer eſt, ad vrbem accedere, teque magnopere rogaui, vt tunc ad tuos ibi procuratores, a quibus penſionem exigam, litteras mihi dare velles; Ita enim gratum mihi fore officium hoc tuum, vt pro eo plurimum tibi ſim debitu-*

rus.

rus. Cum igitur Franciſcus Gandinus meus ad nos rediſſet, narrauit mihi te libenter mea cauſſa non ſolum petitioni meæ ſatisfacturum, ſed illic etiam affuturum te dixiſſe. Quo nuncio mirifice ſum lætatus, & in ſpem veni me facile aſſecuturum, vt quem magnopere obſeruo & colo, eius ſuauiſſimo conſpectu, atque congreſſu frui mihi liceat. Verum in mentem poſtea mihi venit hac epiſtola tibi ſignificare, quàm libenter me tibi comitem adiungerem, dum id tibi non ingratum fore ſciam, ſi a te vel tuorum quopiam, quo tempore iſtinc diſceſſurus ſis, & qua via habiturus iter, certior fierem, vt te conſequi poſſem; Nam conſilium profectionis meæ ad tuum accommodarẽ. Mihi quidem in animo eſſet extremo ferè Februario hinc decedere, vt circiter No. martias Romæ ſim, & per Picenum iter facere Virginem Lauretanam ſalutandi gratia, niſi maiorum meorum auctoritas aliter mihi ſuaderet: Tu vero, ſi operę pretium exiſtimaueris mihi ſignificare, quando tibi deliberatum & conſtitutũ ſit iſtinc te mouere, gratam eſſe tibi hanc animi mei erga te propenſionem, ac meum ſtudium nõ iniucundum putabo. Sin: tibi graue non erit ad me litteras opportune mittere, quas ad tuos perferam, ſi forte eò non perueniſſes, aut ſententiam mutaſſes, vt ſit vnde ſuppeditentur ſumptus neceſſarij; magnos enim facturus ſum cũ ex meis

bonis tantum pecuniæ, quantũ itineri ſatis ſit, vix redigere poſſim. Ego tamen, & abſens & præſens dabo operã, vt quanti pro tua excellẽtiſſima virtute te faciã, optime perſpicias. Tu ſi mei cõmodi rationẽ abs te habendã eſſe duxeris, me tibi cordi eſſe ſciam. Vale Antiſtes præſtantiſſime. Ferrariæ. III. id. Decemb. CIↃ IↃ LXXIIII.

FRANCISCO MARTELLIO I. C. S. P. D.

Carpos.

QVOD *mihi ſæpe vſu veniſſe memini integerrime ac doctiſſime Martelli, cũ hic affuiſti, vt in munere meo fungẽdo fuerim negligens, raroq́; te ſalutauerim, cum vero abeſſe tibi neceſſe fuit, maxima te videndi cupiditate arſerim, id nunc quotidie ſumma animi cũ moleſtia experior, tãto enim tui deſiderio afficior, vt te tandiu abeſſe vix ferre poſſim. Nam & careo ſuauiſſimo conſpectu tuo, & eo fructu qui ex prudentiſſimo ſermone tuo maximus a me percipi ſolet. Quòd ſi exiſtimaſſem tam longinquum inter nos digreſſum & diſceſſum fore, officium hominis tibi deditiſſimi tuique obſeruantiſſimi diligenter executus fuiſſem, quod ſingulari humanitate tua fretus, ac de tuo in me amore nihil detractum iri ſuſpicans negligenter prætermiſi. Me vero maxime angit in-*

certa

certa reditus tui dies; nam ſi tuum ad nos aduentum maturum fore putarē, hęc me ſpes ita recrearet, vt æquo animo te expectare poſſem. Sed vereor ne tranquillus iſte ſtatus adeo te oblectet, vt quando te ad nos recepturus ſis, liquido tibi non conſtet: Et dum animus religioni totus deditus eſt, ne à multis & magnis moleſtijs, quæ te hic ſollicitum habere ſolent, libenter abſis. Quæ ego diuinans ſic ſe habere, non potui ſhas breues ad te litteras non dare, ex quibus intelligas a me vehementer probari conſilium tuum, ſi non incommode ijs acciderit, qui te iudice vel arbitro magnam ſe fortunæ acceſsionem conſecuturos eſſe arbitrantur. Verum non pauci, quorum ſtatus ex arbitrio tuo pendet, ſententiam tuam non approbant nec laudant, & te tantam moram interponere ægre ſuſtinent. Quare cogita ad nos quàm primum te conferre; Expectatus enim omnibus mihi crede, venies. Ego crebram tuæ excellentiſſimæ virtutis mentionem facere, tuorumque in me meritorum memoriam conſeruare non deſinam. Tu tuorū cui piam mandabis, ſi me amas, vt meas tibi gratas fuiſſe litteras certiorem me faciat; Cùm .n. ex tuo eximio in me ſtudio, tùm ex hoc nuntio tanta voluptate perfundar, vt te à nobis locorum interuallo diſiunctum eſſe moderatius feram. Vale. Ferrariæ XVI. Kal. Januarij. CIↃ IↃ LXXIIII.

NICOLAO THALAMIO.
S. P. D.

VIDE optime Thalami quãtus ſit amor, in te meus; Nam licet argumentũ aliquod ſcribẽdi mihi nõ extiterit, has tamẽ inanes potius ad te litteras dare volui, quã nullas. Quas cũ acceperis, nõ dubito quin intelligas, cũ mihi in mentẽ venit dulciſſimi tui cõſpectus, & iucundiſſimæ conſuetudinis, igniculum deſiderij tui me vix ferre poſſe. Ac quidẽ dictum illud, ꝙ vulgò vſurpari ſolet, Dum in cõſpectu res eſt, eã nõ æſtimari, dũ ab oculis abeſt, magnopere deſiderari, magnã aduerſum me habere vim ſentio: Nam cũ tu hic aderas, quòd amicitia noſtra iam pridẽ vetus & conſtans nullis vtrinque egebat officijs, & vterq; ſua negotia gerebat, raro eueniebat, vt vnà eſſemus, & ſimul colloqueremur; Nunc ꝙ te nõ video, careoque aſpectu tuo, ſic afficior, vt ferè mentis nõ ſim compos. Quare huic meę ægritudini, cuius tu auctor es, remediũ aliquod adhibere feſtina, & mitte ſuaues ad me litteras, quę me delectare poſſint; Ex quibus me a te vehemẽter amari, atq; in memoria haberi perſpiciã: Earum .n. lectione ita recreabor, vt te a nobis abeſſe aliquantũ animo æquiore patiar. Reſtat vt te etiam atq; etiã vehementer rogẽ, cum ad Martelliũ noſtrũ ſummũ,

&

& eximium virum ſcribes, vt me apud eũ in gratia ponas. Quòd ſi feceris, affirmo tibi officiũ hoc maximæ non ſolum conſolationi, ſed ad perferendam etiam moderate abſentiam veſtram non mediocri mihi adiumẽto fore. Vale ſuauiſſime Thalami. Ferrariæ x. Kal. Ianuar. CIↃ IↃ LXXIIII.

VINCENTIO FANTINO. Romam.

REDDITAE *mihi fuerũt litteræ tuæ Vincẽti humaniſſime, quæ me maxima voluptate affecerũt: in ijs .n. vel maxime tuus in me amor apparuit, qui te ad ſcribendũ impulit, & humanitas, qua tu nõ mediocri in exequẽdo mãdato meo vſus es. Sed de tua erga me beneuolẽtia etſi nunquã dubitaui; illius .n. ſigna hic multa dediſti; eã tamẽ nũc ſummã eſſe perſpexi, poſtquã tãti apud te iſtius vrbis amænitas atq; ſuauitas nõ fuit, vt mei memoriã deponeres: Cui tuo in me amori ſcito me ita reſpõdere, vt ẽt in ipſo te vincam, & ꝙ careo tuo iucũdiſſimo cõſpectu, abſentiã a me tuã moleſte ferã. Quòd mea cauſſa libẽter labores, vt meæ voluntati morẽ geras, in hoc eximiã tuã humanitatẽ agnoſco ac naturã ſuauiſsimã. De quo quidẽ maximas tibi gratias agerẽ, ſi amicitia noſtra iã vetus hoc pateretur, habebo tamẽ ſemper tibi gratiã, ac quacunq; in re potero, ſi occaſio tu*

lerit, meũ quoq; in te propenſã voluntatẽ omnibus viribus enitar vt conoſcas. Tu interea ne deſinas me tua opera atq; induſtria iuuare; non .n. apud ingratũ hominẽ te beneficiũ poſuiſſe iudicabis. Illud in extremis litteris tuis valde me delectauit, cũ ſcribis te libẽter in iſta vrbe ætatẽ tuã acturũ eſſe, ſi res tuæ ac rationes ferrent, præſertĩ cũ ibi honorifica cõditione ac utili eſſe poſſes: Nã in alia nõ es ſentẽtia, qua ego ſemper fuerĩ; fuit .n. tẽpus, cũ iſtic priuate agere vitã maluiſſem quã hic sũmis honoribus affectus. Sed, quę te ratio nũc nõ ſinit explere deſideriũ tuũ, ea me quoque ab hac cogitatione amouit. Quis .n. ibi eſſe nolit, vnde omnia bona manant? Nã ſiue cũ doctis viris verſari velis, iſtic sũmorũ virorũ maxima copia eſt; ſiue religioni te totũ dedas, ſanctitatis & morum optimorũ fons & caput eſt; ſiue negotijs intereſſe & præeſſe cupias, magnus ibi campus eſt, magnaq; in omnibus ſe artibus exercendi facultas: Itaq; felicẽ ac beatũ eũ exiſtimo, q vitã iſtic degere libenter & cõmode poſſit. Sed tamẽ cũ a Deo opt. max. conceſſum nobis nõ fuerit, vt iſtic diutius manere poſſimus, conabimur tamen hoc temporis, quod ibi conſumpturi ſumus, amænum iſtũ locum ita guſtare vt deſiderium noſtrum aliquantum leniamus. Tu interim fruere ſuauitate iſta, & meum iſtuc aduentum breui expecta. Vale.

VIII. id. Febr. CIↃ ↃCLXXV.

EPIS-

EPISTOLARVM PAVLLI SACRATI CANONICI FERRARIEN.

Liber IIII.

GVLIELMO SIRLETTO CARDINALI. Romam.

CVM iampridem fama nominis tui adductus magnopere te obſeruarē coleremque, ſæpiſſimeq; de tuis virtutibus prædicarem, quē ob incredibilem optimarū artium ſciētiam ab omnibus plurimi fieri intelligebam; Poſteaquā audiui te in Cardinalium collegium cooptatum fuiſſe, memini eo tempore non ſolum magnam me ex hac tua dignitate voluptatē cepiſſe, ſed ſummi etiam illius Pontificis prudentiam mirum in modum laudaſſe, qui premium eximiæ tuæ virtuti iandiu debitum perſoluiſſet. Ego autem in dies magis te vidēdi cupiditate ardebā cogitabāque,

ſi Dei opt. max. benignitate ad hunc annum ſacrum perueniſſem, iſtuc iter facere, quo meum tui deſiderium explerem. Veni tandem Romã Ampliſſime Patrone eodem iuuante Deo, In ſacello Pontificio ſæpe fui, te ipſum intuitus & contemplatus ſum; ſed angebar quòd neminem haberem, qui ad te aditum mihi aperiret, vt quoad liceret, me in familiaritatem tuam inſinuarẽ. Itaque dum in hac cogitatione verſor, ecce præſtantiſsimi Mureti mei in mentẽ mihi venit, quẽ ob ſtudiorum ſimilitudinem tibi valde familiarẽ eſſe non dubitabam, ad eum adiui, eiq́ue ſenſum & animum meum indicaui; Ille continuo & ſe a te libenter videri, & omnia mea cauſſã facturũ ſpopondit. Dictus eſt dies, dicta hora, qua ad te vnà veniremus, ipſe tibi è ſacra concione redeunti obuiam profectus, pauciſſimis verbis ea, quę de me dicere decreuerat, complexus eſt. Tum tu qua humanitate, qua comitate me amplexus fuiſti, quam hilari fronte me in fidem tuam recepiſti, cum etiam Iacobi Sadoleti olim Cardinalis me ſororis filium fuiſſe audires, cuius nomen ſemper tibi gratiſsimum eſſe fatereris? patefeciſti certè omnibus, qui tunc ibi aderant, quanti Muretus apud te eſſet, cuius commendatione tot iam in me ſtudia contuliſſes. Rediј iterum vt te ſalutarem venerarerq́ue: Tua vero comitas affabilitasq. ſermonis quãtopere me delectabat recreabatq́; ? Ac

ſi qua

ſi qua de re te interrogabam, quàm ſuauiter, quã manſuete mihi reſpondebas, vt grauiſſimam perſonam tuã interdũ deponeres? acute.n. perſpexeras me a tuo congreſſu vix diuelli poſſe. Tertio diſceſſurus in patriam, cum te conueni, vt veniam abs te peterem, quæ amoris ſigna mihi nõ dediſti? quid non comiſiſti, vt me tibi gratum eſſe, & in numerum tuorum intimorũ abs te repoſitum eſſe certo crederem? Nulla profectò humanitatis ac benignitatis officia prætermiſiſti, quo me lætiorẽ dimitteres, vt etiam mihi pollicitus fueris te meæ cauſſa libenter nugas meas eſſe lecturum. Abij demum iſtinc tanta lætitia perfuſus, quòd me dignum tua beneuolentia ſtatuiſſes, vt ſine labore iter hoc confecerim, ac domũ veni maximo Dei beneficio ſaluus atque incolumis, vbi putas ne me omnia egregia & Illuſtria facta tua ſilentio preterire poſſe? mihi crede, hic apud omnes præſtantiſſimarum tuarum virtutum, ſingularis humanitatis, ac ſplendidiſſimi ingenij tui mentionẽ nunquã intermittam, & omnes, quoad potero, in magnã tui admirationẽ traducã, qui ſummã grauitatẽ cũ eximia comitate coniunctã in te admodũ elucere audient: Curabo deniq. vt intelligas ampliſſimi Sirleti nomẽ in animo meo ita impreſſum inſculptumq. eſſe, vt euelli amplius nõ poßit. Quod reliquũ eſt, maximã immortali Deo gratiã habeo, habeboq. dũ viuam, cuius afflatu aſſecutus

ſum

ſum quod iandiu optaui, vt te de facie noſſem, atque abs te gratiam inirem. Tibi vero, quoniã de referenda gratia ne cogitare quidem debeo: nimis .n. mihi arrogarem: gratiarum autem actionem tua tot ac tanta in me ſtudia minime deſiderant, nec ego excogitare valeo orationem, quæ tuis in me officijs par eſſe poſſit, conabor gratiſſimi animi ac memoris indicia tibi ſæpe oſtendere. In animum .n. induxi Patrone Ampliſſime, ſi tu paſſus es me in animum tuum influere, (nihil .n. fictum ſimulatumúe de amplitudine tua conuenit ſuſpicari) omnia moliri, ne ex animo tuo effluam, atque adiutorem in hoc eximium Muretum meum ſemper aduocabo: maxime .n. reprehẽdendus eſſem, ſi ampliſſimi viri gratiam effunderem, quem vt mihi conciliarem, nullis laboribus peperci. Qua in ſententia me conſtantem fore fidem tibi faciet Tiberius Pompeius fratris procurator, qui & has litteras, & neſcio quid munuſculi, qualia nobis hic domi naſcuntur, ad te attulit; Quod ſi amplitudini tuæ gratum fuiſſe intellexero, mentem quoque meam ad te obſeruandum venerandumque perpetuo propenſam eidem iucundam fore confidam. Vale Ampliſſime Patrone, cuius Deus clemẽtiſſimus actiones omnes fortunet. Nonis Iunij. CIↃ IↃ LXXV.

IVLIO

IVLIO MASETO
Romam.

VT primum Ferrariam veni, quo ego ſingulari Dei opt. max. beneficio perueni ſaluus atq; incolumis, & communes amicos ſalutaui, præcipueq; collegas meos optimos, & Herculi ſignæ, quòd ad familiaritatẽ tuam Iuli Clariſſime aditũ mihi patefeciſſet, maximas gratias egi. Qui ſtatim mihi dixit te eodem ante officio functũ fuiſſe, quòd ineundæ mecũ amicitiæ tibi auctor fuerit, litterasque tuas mihi legit, cum Fabius fratris tui filius lectiſſimus adoleſcens, & ſumma ingenij & doctrinæ ſpe præditus præſens adeſſet. Itaq; exclamaui, O incredibilem animi magnitudinẽ. Quis enim te magnũ virum & excelſum nõ admiretur, cum te ei velle debere intelliget, qui ad te miſerit, quem tuis tot ac tãtis ſtudijs ornes? Nam quòd ingenio & doctrina & magno rerũ vſu præſtes, quòd omni lepore & venuſtate affluas, hæc forte tibi cum aliquibus præſtantiſſimis viris cõmunia ſunt: Vt vero cui dederis beneficium, ab eo te accepiſſe contendas, hoc tuum proprium eſt. Quod cum in me ſim expertus, an excellentem virtutem tuam ſilentio præterire queo, ſingularem autem humanitatem ac manſuetudinem tuã ſummis laudibus non efferre? an ſumma tua in

me

me ſtudia non commemorare? Equidem perſuadeas tibi velim me nunquã commiſſurum eſſe, vt hominis gratiſſimi officia a me deſideres. Vnum hoc contra voluntatẽ meam, & præter opinionẽ interdum accidebat, dum iſtic eſſem, quòd cũ domum tuam crebro venirem, vt tuo conſpectu dulciſſimo fruerer, ferè ſemper abeſſes, & dũ tu plurimis negotijs obruerere, ac maximis occupationibus diſtinereris, ego optatiſſimo tuo congreſſu carerem: Verum ſortis beneficio quotieſcunque mihi contigit, vt te domi offenderẽ, quàm dulces mecum ſermones habebas, quàm familiares, vt omnibus præteferres me tibi valde intimũ eſſe? Quare & ſi raro vnà eſſe & inter nos colloqui potuimus, in illa tamen temporis anguſtia excellens & ſingulare ingenium tuum, ſummam prudentiam, doctrinam eximiã, mores denique tuos ſuauiſſimos ita guſtaui, vt me ægre abs te ſeiunxiſſe credas mihi velim. Cuius collocutionis noſtræ familiariſsimæ ſuauiſsimæque cum mihi venit in mentem, ita angor animo, vt affirmare audeam, ſi ætas mea ingraueſcens mihi futura non eſſet impedimento, me iſtuc libenter rediturum, vt vberes ex iucundiſſima tua conſuetudine fructus perciperem; Ita .n. tui amore incenſus ſum, vt ſatietate nunquàm afficerer: Sed litteræ, quas ad te ſæpe dabo, & a te accipiã, vt ſpero, hoc meũ deſiderium lenient. Interea fac vt in animo tuo

in-

inſideam, & perſuade tibi me eximijs tuis virtutibus ſemper deditiſſimum fore. Vale. Vincentius Fantinus tibi multam ſalutem dicit. XV. *Kal. Iunij.* CIↃ IↃ LXXV.

M. ANTONIO MVRETO. Romam.

STATVERAM, *cum primum Ferrariam veniſſem Murete preſtantiſſime epiſtolam longiorem ad te dare, in qua tua innumerabilia in me ſtudia commemorarē, tibiq́ gratias agerem immortales; videbatur.n. magnitudo tuorum in me beneficiorū longam orationē deſiderare. Sed cū egregia facta tua cōſiderare atq; perpēdere cępi, ita ſum a ſcribendo deterritus, quòd cognoui tua incredibilia in me merita nullo modo verbis a me æquari poſſe, vt hanc omnem cogitationem abiecerim, ſententiamq́ue mutauerim. Itaque has perbreues ad te litteras miſi, ex quibus perſpicies, me totis viribus curaturum, quanquàm mihi nunquam ſatisfaciā, & crebra tot ac tantorū tuorū in me officiorū mentione, & excellētiſſimę tuæ virtutis, ſingularisq́; erga me humanitatis prædicatione, vt hic apud omnes quā gratiſſimus erga te iudicer. Tibi vero me talia ſummi amoris atq; obſeruantiæ erga te meæ quotannis ſigna daturū, vt te in viſceribus inhærere, memoriamq́;*

nominis tui menti meæ ſemper infixam eſſe credas. Perge tu modo Murete humaniſſime in ea erga me volũtate, qua hactenus fuiſti; puto enim fore, immo ſpondeo, vt te tot ac tanta mihi beneuolentiæ ſigna et indicia oſtendiſſe non pigeat. Vale ætatis noſtræ Decus, teq; Deus opt. max. perpetuò fortunet. XII *Kl.Iunij.* CIↃIↃ LXXV.

M. ANTONIVS MVRETVS PAVLLO SACRATO S. V. O.

NVNC *ipſum accepi prandens binas ad me litteras tuas, in eundem a te faſciculum con iectas, & nuper etiam alias quaſdam tuas accepe ram: Sed quibus aliud nihil contineretur, quàm, quod ego maximopere ſcire cupiebam, te iſtuc ſaluum incolumemque veniſſe, & commemoratio quædam accurata eorum, quæ tu tibi me præſtitiſſe, cum hic eſſes, prædicas. Ego autem, Sacrate mi optime & humaniſſime, ſi negem me cupidiſſime quæſiiſſe occaſionem aliquam declarandi tibi mirifici cuiuſdam amoris erga te mei, mẽtiar: Certè enim & amo te ſingulariter, & meũ erga te ſtudium tibi notiſſimum eſſe cupio. Illud vere affirmare poſſum, nihil tibi me præſtitiſſe, aut tua cauſa feciſſe, quo minima pars aut meritorum erga me tuorum, aut meæ erga te voluntatis*

luntatis adæquari queat. Itaque videris mihi nonnunquam quærere ocaſionẽ exercendæ eloquẽtiæ tuæ, in eis amplificandis & exaggerãdis, quæ per ſe ita exigua & tenuia ſunt, vt vix compareant. Quid enim tibi a me tributũ eſt, in quo cognoſcere potueris, quanti te faciam, aut quantũ tua cauſſa cupiam? Cum ipſe contra tam multis tamque illuſtribus argumentis tuam erga me voluntatem perſpexerim, vt certo ſciam, cum quantum plurimum potuero, diſpunxero, ſemper tamen plus reliqui fore. Sed omittamus hæc. A Tiberio tuo ſeptem inſitia accepi, de quibus amo te plurimũ. Quod te quotannis alia miſſurũ polliceris, gratũ eſt. Ego tibi viciſſim aliquid deprõptum e ſtudijs meis mittã. Paludino, Canalio, cæteris quos iſtic mei amãtes eſſe ſcis, ſalutẽ. Vale. v. Kal. Iun. CIↃ IↃ LXXV. Ex vrbe.

CAESARI GLORIERIO Romam.

EGO antea Cæſar præſtantiſſime, quamuis te de facie non noſſem, tamen quòd et de tua excellenti virtute multa præclara audiebam, quæ me magnopere delectabant, & quod cum Paullo Sadoleto conſobrino meo maxima intercedebat familiaritas, te plurimum diligebam colebamque. Poſtea vero quàm eo vita functo Iacobus

cobus frater meus Dei primùm benignitate, Deinde ſummi Pontificis beneficio Carpentoracti Epiſcopus creatus eſt illi ſucceſſor, ac tu erga illũ ſingulare ſtudium ſignificaſti, nec non tot & tanta in eum officia contuliſti, vt ille tibi eo nomine admodum ſe debere per litteras ſignificaret, ad meũ erga te amorem obſeruantiamque non modo multum acceſſit, ſed mirum etiam me tui deſidriũ tenuit: prompta enim tua in fratrem voluntas, ac opera, quam ei multam & vtilem præbuiſti in expediendo illius negotio, me ita ceperat atq; incenderat, vt ego quoque tibi tuo tanto in nos beneficio deuinctus eſſem. Quo autem modo cupiditatem te videndi explere poſſem, quotidie cogitabam. In ſpem tamen veniebam, ſi ad annum ſacrum peruenire potuiſſem, fore vt tuo iucũdiſſimo conſpectu ac optatiſſimo congreſſu frui mihi liceret. Itaque aſſecutus (Deo opt. max. iuuante) id quod optabam. Romam veni, ac ſtatim cũ Tiberio Pompeio optimo viro noſtriq; ſtudioſiſſimo de te communicaui. Qui tẽpus idoneum nactus aditũ mihi ad te aperuit: Tu vero continuo me fratrẽ Iacobi Sacrati Epiſcopi audiens quàm libẽter, quàm suauiter me excepiſti? Non ne in illo longo ſermone, quẽ vnà in cubiculo tuo habuimus, patefeciſti mihi te eũ eſſe, qui in colẽdis amicitijs maxime cõſtans eſſes, ac viuã eorum memoriã teneres, qui tibi amore & familiaritate cõ

iunctiſſimi fuere? Cum vero ad Toledi concionẽ me inuitaſti; an maius tuæ erga me beneuolentię ſignũ dare potuiſti; cum me à latere tuo diſcedere paſſus nõ es dubitantẽ ne magiſtratus locum occuparẽ? Quamobrẽ, mihi crede, meam de te opinionẽ longe viciſti, nõ ea tantũ ratione, quod iudicio ac magno rerũ vſu excellas, de quibus mitto dicere, ne ea attingã, quę a me nulla oratione explicari queunt, ſed quòd tãta humanitate atq; affabilitate præditus ſis, vt etiã ſi nullus ferè dies a negotijs tibi vacuus ſit, ita tamen omnia moderere prudentia tua, vt amicis tuis ex ſuauitate tuã ac ſermonum tuorum dulcedine fructũ caperẽ liceat. Quò fit vt te valde ſuſpiciam atque admirer, & cum præſtantiſsimarum tuarum virtutum mihi venit in mentem, me tanto locorum interuallo abs te abeſſe moleſte feram. Verum cũ Dei volũtas ita tulerit, vt iſtic habitare mihi nõ licuerit; vbi cum præclariſsimis viris tuique ſimilibus aſsidue verſarer, otium, quod hic mihi à viſendo quotidie tẽplo Pontificio datur, in legẽdo ſcribendoq; ferè totum conſumo, atque dum has nũc litteras exaro, tãta iucunditatẽ afficior, vt tecum colloqui mihi videar. Ex quibus perſpicies me nunquam tuorũ tot in me ſtudiorũ oblitu rum eſſe, teq; memoria ſempiterna culturũ. Tu quoq;, ſi Tiberio noſtro mandaueris, vt me tecũ in gratia eſſe mihi ſignificet, ſicuti dudum verbis

tuis ſalutē nunciauit: non enim fas eſt hoc me officiū abs te deſiderare, quod grauiſſima tua occupatio mihi iuſte denegare poteſt: ac quotieſcunq; occaſio ſeſe offerat, dignitati atq; fratris honori faueris, tā grata mihi erit hæc tui in nos amoris ſignificatio, vt pro ea me tibi perpetuò addictum fore profitear. Vale & Cæſar eximie. Calendis Iunij. CIↃ IↃ LXXV.

IO. FRANCISCO COMENDONO Cardinali.

CVM *in animo haberem litteras ad te dare Ampliſſime Patrone, diu dubitaui quonā ſcribēdi argumēto vti deberam; Verſabatur enim ante oculos & grauiſſimū iudiciū tuū, ſumma doctrina, ac maximus rerū vſus, quæ te in ampliſſimo dignitatis gradu locarūt, & ſingularis humanitas, ac manſuetudo, ſuauiſſimaq; natura tua, quę hominū voluntates ad te diligendū quotidie alliciunt: Si vtrunq; attingerē, quę mihi facultas orationis erat, vt ad dicendum aggrederer de ijs, quę verbis explicare nō poſſē? Si alterū tantū, mihi ipſi minime ſatisfaciebam. In hanc cogitationē dum incūbo, veniunt mihi in mentē hæ tuę excellētiſſimę virtutęs, comitas affabilitasq; ſermonis, quę animū iſtic meum ita tibi conciliarunt, vt amore & obſeruātia quotidie magis in te in-*

inflammarer. Itaq; miſi reliqua, quibus par mea nõ poterat eſſet oratio: In memoriã libenter redegi, quotieſcunq; te conueniebã, quanta me benignitate complectebare, quàm ſuaues mecũ ſermones habebas, vt illud in te artificioſum admirarer, quòd grauitatẽ cum comitate ita iungebas, vt, quæ potiſsimum virtus in te eluceret, nemini dijudicare facile eſſet. Quæ dulcis recordatio ita me afficit, vt quòd abs te longiſsime abſim, careamq; tuo iucũdiſsimo conſpectu, vix ferre poſsim. Sed me conſolatur, quòd ſpero fore ne te mei capiat obliuio: Cùm enim impulit me in hanc mẽtem ſumma tua humanitas, vt me in tuorũ numerum aſcripſeris: Tùm illa nõ mediocris tui in eos amoris ſignificatio, quos hic, vt nomine tuo ſalutarẽ, mihi iſtinc diſceſſuro aperte mãdaſti, me adducit, vt certo credam me tibi etiã abſentem gratum fore. Nam ſi ego pro virili operã dedero, ut me agnoſcas cõcedere nemini, qui te pluris faciat, venereturq;, an diffidere ſummæ bonitati tuæ debeã, ne in multis tuis numerer? Nunquàm ampliſsime Patrone hanc animo de te opinonem imbibã: tot.n. iſtic ac tãta in me ſtudia contuliſti, vt de tua erga me beneuolentia dubitare mihi nõ liceat. Quod ad mandata tua attinet, ſi amplitudini tuæ nõ parui, vt cum primũ Ferrariam veni, eorum domum non acceſſerim, illiſq; ſalutem verbis tuis dixerim, quos nominaſti, deleas me

ex animo tuo licet; non enim gratia ampliſſimi viri ſatis eſſe me dignum iudicabo; Si vero cuncti teſtificabuntur me tua mandata diligenter curaſſe, te rogo atque obſecro, vt non ſolum me in fidem, & clientelam tuam recipias, ſed etiam tibi perſuadeas, quibuſcunque in rebus quæ ad tuā dignitatem, commodumque pertineant, ſi opera mea vti volueris, me & diligentia & fidelitate nullo loco amplitudini tuæ eſſe defuturum. Tu quoque ſi me tuo amore fouere perſeueraueris, quem tibi totum deditiſſimum eſſe iam cognoſcis, ad tot tua in me officia cumulus accedet. Vale Ampliſſime Patrone. vi. id. Iun. CIↃ IↃ LXXV.

PHILIPPO MOCENICO ARCHIEPISCOPO CYPRI.
Romam.

IANDIV *te amo, vt ſcis, Antiſtes humaniſſime & obſeruo, cuius mei erga te amoris complureis habeo cauſſas, quas nunc commemorare ſuperuacaneum eſt; auxit autem meum erga te ſtudium magna tua iſtic mecum familiaritas, & non vulgaris erga me beneuolentia: Nam cum ad te accedebam, quàm ſuauiter vnà colloquebamur, quanta cum lætitia præterita tempora repetebamus? Itaque quanquam tu abes longe gentium, Ego tamen non ſum oblitus tui ſuauiſſimi officij,*

officij, cùm ad ampliſſimum Cardinalem deductus fui, qui tua cauſſa non ſolum me libenter vidit & excepit, ſed etiam quotieſcunque eum adij, tanta comitate ſuauitateq. ſermones mecum habuit, vt iſtinc abierim vtriq. veſtrum ſumma veſtra in me benignitate deuinctus. Ac quantum illius amplitudini addictus ſim, & ſtudiorũ eius in me recorder, nuper ei epiſtola ſignificaui. Nunc his te litteris ſalutare volui Antiſtes optime, (mea .n. erga te obſeruantia hoc officium poſtulabat) quæ tibi ſignificent, me nunquã deſinere te abſentem cogitatione complecti, atq; eximiæ tuę virtutis & multæ humanitatis memoriam quotidie vſurpare. Quòd ſi tu quoq; me in animo tuo inſidere patieris, & apud ampliſsimum illum virum me in gratia pones, cuius poſtea erga me beneuolentiam omni obſequio tueri conabor, tanto me beneficio afficies, vt, ſi tibi gratiam non referam, nec enim valeo, habiturus tamen ſim per magnam, & curaturus, vt ingratus omnino tibi non videar. Quare ne graueris in dies me tuis ſtudijs ornare; Tibi .n. polliceor fore, vt tui facti te non pœniteat. Epiſcopus Carpentoracti frater meus, à quo proxime litteras accepi, te ſalutat & admodum colit, optatque hoc abs te impetrare, vt ſe ampliſſimo Cardinali commendes. Fac, obſecro, vt ei faueas; vtrunq; enim noſtrum tibi eo nomine obligatum fore, facile,

vt opinor, vides.) Vale. IIII. id. Iunij.
CIↃ IↃ LXV.

AVGVSTINO VALERIO
EPISCOPO
Veronæ.

QVANTA te videndi atque ſalutandi cupiditate arſerim Antiſtes humaniſſime, dum Romę eſſem, quo te quoque venturum eſſe ex litteris tuis ante perſpexeram, teſtis erit tibi Paullus tuus, quo cũ bis ter ve de tua excellenti virtute, & eximia humanitate ſermones longos habui; Qui etiam ante meum illinc diſceſſum ſpem mihi afferebat te ad vrbem fore (ipſe enim de migrãdo poſt diem feſtum Diui Marci meam voluntatem intellexerat) atque litteras ſe abs te accepiſſe affirmabat, quibus ei ſignificabas perfectis paſcalibus ferijs nihil te retardaturum, quin ſtatim in viam et dares. Itaque ſubductis dierum itineri neceſſariorum rationibus magnã in ſpem veni tuo iucundiſſimo conſpectu congreſſuque fruendi, vt maxima animi cum uoluptate aduentum tuum expectarem. Paucis poſt diebus cum ad Paullum noſtrum iterũ adijſſem, ex eoque quæſiſſem, ec quid de Antiſtite noui? reſpondit ille te ſubito mutata voluntate ſtatuiſſe non ante Verona diſcedere, quam tuam Synodum celebraſſes: quod

vt

vt audiui, ea, qua recreabar, ſpe ita decidi, vt in mœrore deinceps verſatus fuerim. Et quòd meæ rationes omnes non ferebãt, vt diutius diſceſſum meum differrem, abij triſtis, ac domum veni ſummo Dei beneficio incolumis: Vbi non neglecta tamen rerum domeſticarum cura dies aliquot conſumpſi in ſalutandis ijs, quos mihi colendos propoſui; In quorum numero cum te præcipuè haberem, dum cogito ad te ſcribere, Ecce prodit mihi obuiam Franciſcus Gandinus meus tunc iſtinc veniens, mihique nunciat te ſaluum Veronam perueniſſe: Quo nuncio mirum in modum ſum gauiſus: Cuius enim ſalus mihi magis cara eſſe debet, quàm illius, qui cum neceſſitudinis vinculo ſum coniunctus? Quare, quas Romam ad te daturus eram, litteras iſtuc ad te mitto: Ex quibus cognoſces me ſummo adhuc in deſiderio eſſe tui, quod vt expleam, cũ primũ meo commodo fieri poterit, iſtuc te ſalutatum accedam; nullo enim labore itineris ſuperſedere volo, ne caream co ſolatio, quod nõ mediocre ex collocutionibus noſtris, tuoq. benigniſſimo aſpectu capturus ſum. Perſuadeo namq: mihi me abs te ſic amari, vt meus iſtuc aduentus tibi gratus futurus ſit, tu quoque Paulli Sacrati tui, tibique tantopere dediti memoriã conſeruare, atque in numero tuorum intimorum habere non deſines. Vale Antiſtes optime. Ferrariæ. V I I. *Kal. quintil.* CIↃ IↃ L X X V.

FABIO MASETO.
Romam.

LEGI epiſtolam tuam ſuauiſsime Fabi, quæ me magnopere delectauit, ex ea enim perſpexi te id conſecuturum eſſe, quod tu abundantia quadam amoris mihi tribuis, vt cum Cicerone aliquando æquari poſsis: Cum enim adoleſcens adhuc ſis, & ita magna dicendi copia præſtes, quid futurũ putem, cũ ad maturã ętatem grauiſsmũ iudicium acceſſerit? Nam ita ſuaues, ita elegantes ad me litteras miſiſti, vt niſi mihi cognitum eſſet ingeniũ tuũ, & optima indoles, tuas nõ putarem. Itaque non mittam meo quodam iure te hortari, vt in hoc ſcribendi genere pergas; non enim vereor, ne non ſummam eloquentiæ laudem breui adipiſcare. Quòd autem magnam te ſuauitatem deguſtare ſcribis, dum meas ad Iulium Patruum tuum literas legis, non ne amor erga me tuus ex omnibus partibus ſeſe oſtendit, qui etiam te impulit, vt mihi gratias ageres, quòd earũ exemplũ ad te miſerim? Ego vero tuam humanitatem Fabi, atq; eximium in me ſtudium agnoſco, quòd cum tu in grauiora ſtudia totus incumbas, illa tamen poſt habueris, vt meas nugas legeres, quo quid dulcius atque amabilius fieri potuit? Atque ſummam tuam in patruum obſeruantiam

admiror, & valde probo, quę mihi ita excuſas, quòd litteris meis non reſponderit, vt elegans ingenium tuum magnopere laudauerim, & in ſpem venerim ego quoque fore, ſi quando acciderit, vt in ſcribendo tibi ſim negligens, vti pro egregia ac præclara indole tua apud te excuſationi meæ ſemper ſit locus. Quare te nunc abſentem, mihi crede, animo complector, atque virtutibus deditum plurimi facio. Tu quoque ſi mihi in amore reſpõderis, ac mei quotidie memineris, vt te facturum oſtendis, me a nobiliſſimo iuuene ac ſuauiſſimis moribus ornato mirifice diligi, quando conſolatio maior mihi ætate iam affecto afferri nulla poteſt, loco magnæ felicitatis ducam. Vale dulciſſime Fabi. Ferrariæ. IIII *id. Quintil.* CIↃ IↃ LXXV.

M. ANTONIO MVRETO. I. C.

Romam.

LEGI litteras tuas Murete præſtantiſſime atque perlegi; quæ non modo mihi vehementer gratæ fuerunt: mira enim eſt in eis ſuauitas, ſed etiam mihi riſum mouerunt: Nam mihi attribuis, quòd occaſionem exercendæ eloquentiæ captem in amplificandis iſs, quæ per ſe tenuia ſunt, vt vix appareant; tu vero tantam dicendi facultatem & orationis copiam adhibes ad imminuenda

minuenda ea, quæ illuſtria admodum atque egregia ſunt, & in excelſo loco abs te geſta, in quibus nemo conniuere poßit, vt omnes admiratione ſtupefiant. Et quando non negas oblatam tibi occaſionē declarādæ tuę in me beneuolentiæ te cupide cepiſſe, omittis tamen id, quod caput eſt, te de me niſi perfectis ijs, quæ expedienda ſuſcepiſti, quæ certè magna & grauia fuerunt, nunquā conquieuiſſe; quod communes iſtic amici probè ſciunt, & non ignorat Vincentius Fantinus collega meus, tuique ſtudioſißimus, qui mecum aderat. Itaque tantis me officijs atque beneficijs oneras, vt ea ſuſtinere iam non poßim: nec ea me prædicare, ſed tacere vis, vt ex litteris tuis perſpicere videor: Tibi autem dicere licere, & quod nihil præſtiteris, quod merita erga te mea æquare poßit, & quòd tot illuſtribus ſignis meam erga te obſeruantiam perſpexeris, vt ſi plurimum perſolueris, ſemper tamen aliquid reliqui futurum ſit. Atque diſſimulas non videre, dum verbis amplißmis, grauiſsimisque ſententijs tua ſumma in me officia extenuare conaris, quantam veritati vim adhibeas; nec recordari, quot iſtic teſtes adſint tuę ſingularis in me humanitatis, qui mihi gratulabantur cuncti, quòd in gratia tecum adeò eſſem, vt omnia mea cauſſa velles. Quæ cum ita ſe habeant, eloquentiam tuam Murete, aut altem parem dari mihi velim, vt tecum conten-

dere poſſem, tibique demonſtrare, quanta ſit tuorum in me beneficiorum magnitudo, pro quibus magnam tibi gratiam habebo dum viuam; Et quàm grata atque iucunda fuerit mihi egregia & præclara opera tua, quam iſtic mihi nauaſti; Sed cum hoc optare vix liceat, quod reſtat, colere excellentem virtutem tuam memoria ſempiterna, & alia tibi indicia ac ſigna meæ erga te voluntatis poſthac dare non omittam. Tibi nunc acceptum fuiſſe officium illud, quo Tiberius Pompeius meo nomine functus eſt, vehementer lætor, promiſſum quoque, quod ego quotannis ſoluam, tibi fore iucundum gaudeo: Tuum vero vt ſerues, interdum per litteras abs te flagitabo. Vale ætatis noſtræ decus, teque Deus immortalis perpetuo fortunet. Ferrariæ. XVII. *Kalend. quintil.* CIϽ IϽ LXXV.

IVLIO MASETO
Romam.

NON *queo diuinare Iuli humaniſſime, quid cauſſæ ſit, cum ego ad te miſerim epiſtolã (menſes ferè duo aguntur) ex qua cognoſcere potuiſti, quanti propter eximium ingenium tuum, doctrinã, modeſtiſſimosque mores te faciam, quamque propenſa ſit mea erga te voluntas, cur tu alicui ſaltem amico non mandaueris, vt tuo mihi nomi-*

nomine referret illam tibi redditam fuiſſe, cum tu mihi non reſponderis, quòd à te officium multis occupationibus impedito requirere auſus nunquam fuiſſem? An forte litteræ meæ ad te allatę non fuerunt, quod ualde mihi moleſtum fuiſſet; aut tibi homini occupato non gratæ? An infirma es ualetudine (quod Deus auertat) aut mei memoriam penitus depoſuiſti, ut ad te ſcribendi amplius abijcienda ſit cogitatio? Quid aliud tibi impedimento eſſe potuerit, ne noui quiquam de te audiam, mihi ſanè haud occurrit. Ac quòd ad primum attinet, mirarer te meas non accepiſſe, cum omnes litteræ a tabellarijs iſtuc fideliter perferantur, nec vllas vnquam interceptas fuiſſe rumor fuerit. Deinde iniucundas tibi fuiſſe litteras meas, ſuſpicari poſſum, hoc tamen de tua ſumma humanitate dulciſſimaque natura ſentire non debeo. Quid enim ſi etiam illis tibi obſtreperem, non ne ea, qua præſtas urbanitate atque induſtria, de hoc abs te cælarer? Quòd ſi genere morbi aliquo laborares, nō ne ita cognitus es ac fama nominis tui iſtic ea eſt, vt innumerabiles propè de tuo ſtatu nos erudirent? Denique perſuadeas tibi velim in mentem mihi venire non poſſe, quòd mei oblitus ſis: nam cum tu iſtic nullum mihi beneuolentiæ ſignum non dederis, immò tot ac tāta in me ſtudia contuleris, vt me tibi valde familiarem eſſe cuncti ſentirent, an tu tanta ſolertia ſi-

mulaueris

mulaueris, vt ego crediderim me tibi eſſe cordi, cũ tu tamen & voluntate & animo a me alienus eſſes? de Iulio Maſeto nobiliſſimo viro excellentique virtute prædito hanc habeam opinionem? Non profectò: Nam ſi factum etiam huiuſmodi oculis cernerem, ac manibus attrectarem, me alucinatum eſſe exiſtimarem. Quare non abs te peto vt ad me ſcribas, cum magnitudine negotiorum ita obruare, vix vt reſpirandi tibi facultas detur: Illud flagito, vt aliquam ineas rationem, quẽadmodũ meas ad te litteras perueniſſe certior fiam. Quòd ſi feceris, aliquid in te amoris adhuc reſidere ſperabo. Ego quidẽ, ſiue amicitiã tollere velis, ſiue colere, nunquã patiar, vt Iulius ex animo meo effluat. Vale ſuauiſſime Iuli. Vincẽtius Fãtinus multã tibi ſalutẽ adſcribit, teq; valde obſeruat. Ferr. VIII. Kal. Quintil. CIↃ IↃ LXXV.

IVLIO CANANO EPISCOPO ADRIAE Romam.

NON cogitabam ad te ſcribere Antiſtes optime, quòd te ad nos cito rediturum eſſe ſperabam, vna enim erat hæc ominum vox: Sed poſteaquam animaduerto te differre aduentum tuum, iamque omnium opinionem fefelliſſe, tenere me amplius non potui, quin has ad te litteras darem,

quan-

quanquam lecto adfixus tertiana febri laborarẽ. Ex quibus intelliges non mediocrem me ex ſubito diſceſſu tuo moleſtiam cepiſſe, quòd præter opinionem mihi accidit, vt inuitus ſuauiſſimo conſpectu tuo priuatus fuerim: Nam cum pridie eius diei Nuntio ad te ſchedam decretorum tuorum impreſſam dediſſem, eique mandaſſem, vt ex te quæreret, num Typographi opera tibi placeret; ne verbo quidem vno ſignificaſti te de profectione ad Vrbem cogitare, quo mihi ſubitus iſte diſceſſus tuus maiori & admirationi & moleſtiæ fuit; Poſtridie enim mane & tempeſtiue ad te accurriſſem, vt te abeuntem oculis & animo proſequerer; in quo nonnullam tuæ erga me beneuolentiæ ſignificationem deſideraui. Sed dices tibi excidiſſe, quòd multæ & graues in animo tuo cogitationes verſarentur; Ego vero reſpondebo, ſi in mente tua inſediſſem, ſicuti tu in viſceribus mihi inhæres, non facile potuiſſe ex animo tuo mei memoriam diſcedere; hic enim te ſcrupulus pupugiſſet, ne quis tot ac tanta, quæ in me quotidie confers, ſtudia ficta ac ſimulata eſſe exiſtimaret. Verum ne nunc de tua virtute ac prudentia temere iudicem, hæc & alia maiora corã. Interea te rogo & obſecro, cum tibi commodum erit, vt inueſtigare ac perquirere velis, qua in me voluntate ſit Iulius Maſetus, binas enim ad eũ litteras diuerſis temporibus miſi, ille vero nun-

quam

quam ſalutem mihi reddidit, nec, quaſi ab amicis hic inops ſit, eius nomine quiſquam. Quòd ſi aſſeueret ipſe otium latine ſcribendi ſibi non eſſe; an hoc ab eo requiſierim, ex litteris meis cognoſce; ſi vero propter innumerabiles occupationes, quibus diſtinetur, ne litteram quidem ad me miſerit, noli (quæſo) eius excuſationem accipere: datur enim a muneribus quandoque vacatio. Hoc ſi mea cauſſa ſuſceperis, facies mihi tam gratum quàm quod gratiſſimum, meque tibi eſſe cordi facile perſuadebis. Vale, & Deus optimus maximus reditum tibi fortunet. Ferrariæ, VI. idus Sextilis. CIↃ IↃ LXXV.

IVLIO MASETO.

REDDITAE *mihi fuerunt litteræ tuę Iuli optime ac præſtantiſſime, amoris atque ſuauitatis, eximiæque humanitatis pleniſſimæ, quæ quanta me delectatione affecerint, & cum nondum ſatis firmo corpore ſim, quàm valde recrearint, tu ipſe coniectura aſſequi potes, quem non fugit eas me iandiu deſideraſſe: Sed quòd tandem conſecutus ſim id, quod multum ac diu optaui, vt tam ſuaues litteras acceperim, maximam humaniſſimo Iulio Canano Adriæ Epiſcopo gratiam habeo, cuius tu mira dicendi facultate & orationis copia prouocatus, ad me ſcribere ſtatu-*

iſti;

Nam, vt fateris niſi clarſſimi illius viri auctoritas tanti apud te fuiſſet, quæ te ad hoc munus obeundum impulit, eâ profectò cariturus eram animi iucunditate voluptateque, quã ex crebra dulciſſimarum litterarum tuarum lectione iam cepi: Scribis enim te diuturniori vſurum fuiſſe ſilentio, dilaturumque, quoad ſeſe occaſio offerret, vt te à multis occupationibus relaxares; poſtea in eo dicendi genere mihi reſponſurum fuiſſe, in quo meas ad te dediſſem. Ego vero, qui te hac eſſe mente diuinare non poteram, quid interim ſuſpicari debebam, qui nihil penitus de te audiebam? Tu ſuſcipe pauliſper partes meas, & cogita quid dicturus fueris; Ego quidem in hanc opinionem nunquam veniſſem, vt tu, qui multis negotijs impeditus eſſes, ac plurimis occupationibus diſtentus, quique maximo te principi dicaſſes, aliquando explicare te poſſes, ac non quotidie magis implicare. Nec (opinor) qui vitam ac rationes tuas optime norit, aliter de te ſenſiſſet quiſquam. Quare, quòd ab hac ſollicitudine, qua non mediocri ex ignoratione tuæ in me voluntatis afficiebar, liberatus ſim, & abs te certior factus me in animo tuo reſidere, totum optimo Adriæ Antiſtiti tribuo; Te autem, quòd in hac diu tacendi ſententia non perſeueraueris, ac paſſus fueris à viro amiciſſimo tibi perſuaderi, vt tanto me ſtudio proſequereris, laudo-

mirum in modum & probo. Reſtat vt quid abs te impetrare cupiam, his a me litteris admoneare. Exploratum igitur habeas velim, cum otio abundabis, ſi Chirographo tuo mihi ſignificaueris & me abs te diligi, & tibi gratam atque acceptam eſſe voluntatem erga te meam, nihil mihi in vita iucundius vnquam eventurum eſſe neque optatius. Vale & Antiſtitem noſtrũ, ſi iſtic eſt, a me ſaluta, & quòd in me ſingulari fuerit officio, plurimas ei meis verbis, ſi me diligis, gratias age. Vale. VII. *Kal. Setemb.* CIↃ IↃ LXXV.

IO. BAPTISTAE PIGNAE.

CVM *antea plurimi te facerem Pigna humaniſſime atque doctiſſime propter eximias virtutes tuas, quibus meritò Sereniſſimo Principi noſtro admodum gratus es, ac me quoque abs te amari confiderem, quòd non nulla mihi indicia amoris erga me tui aliquando oſtenderas: Quanquam nullam mihi oblatam occaſionẽ eſſe meminerim, in qua tuam erga me humanitatem ac beneuolentiam experirer, His tamen paucis ante diebus cum Herculem Zanetum Iuuenem inſigni probitate, & morum ſuauitate præditum, quem mihi adoptaueram quodammodo, atque ad ſacerdotiũ elegeram, in numerum doctorum aſcribi curaſſem,*

ſem, cuperemq́ue eum Principi noſtro non ignotum eſſe, cui (ſi Dei voluntas ferret) propter eius optimam indolem gratum atque acceptum aliquando fore ſperarem, nec eorum, qui ei ſunt a conſilio, quiſquam verbum de ipſo vllum facere vellet, In hac cogitatione dies noctesq́ue verſanti mihi occurriſti Pigna dulciſſime, ad quem adirē, cuiusq́ue in hac petitione mea auxilium implorarem, & cum te colerem propter excellentem virtutem tuam, tibi quoque multum debere vellem; ſperabam enim fore, vt hoc me ſtudio ornares. Itaque te conueni, ac mentem tibi meam explicaui. Tu vero quanta me humanitate complexus es, & quàm prompte ac libenter ſpopondiſti te cū Principe ſtatim officio functurum eſſe? Tanta certè cum alacritate, tanta cum ſignificatione voluntatis erga me tuæ negotium ſuſcepiſti, vt mirum acciderit vtrique noſtrum: Nec fefelliſti opinionem meam; Nam te ipſi non modo iuuenem hunc diligentiſſime commendaſſe laudaſſeq́ue poſtridie nobis nunciaſti, ſed ab eo reſponſum etiam tuliſſe, cum ſeſe occaſio obtulerit, ſe demoſtraturum, quàm ſibi carus ille mea quoque cauſſa futurus ſit. Quod tuum factum præclarum vtrunque noſtrum ita delectauit, vt illius memoria apud nos nunquam intermoritura ſit. Quare poſt hac sereniſſimo Principi gratiam habebimus maximam, qui ſe benignum erga nos,

& noſtri ſtudioſum præſtitit. Tibi autem hoc tuo magno erga nos beneficio ita addicti erimus, vt quicquid vnquam facere poterimus tua cauſſa, de nobis large tibi polliceri valeas; Nullũ enim officium prætermittemus, quo nos animo ſaltem tibi gratiſſimos fore cognoſcas, cum re ipſa tecũ paria faciendi ſpes nobis omnis erepta ſit. Ego quidem cum te potiſſimum meis precibus adductum eſſe perſpiciam, vt munus hoc te dignum obieris, ita ſingulari ero in te officio, vt in hoc genere paſſurus non ſim vinci me a quoquam eorum, quos tui ſtudioſiſſimos habes. Quòd ſi tibi nimis moleſtus aliquando videbor, cum te familiariſsime vtar, nec grauiſſimæ tuæ occupationis rationem habere: quanquam modeſtiæ fines nunquam tranſire conabor: dulciſſimam naturam tuam ac ſuauiſſimos tuos mores accuſabis, qui me in hanc ſententiam adduxerint, vt tibi grauis eſſe non poſſim. Tu quoque de mea erga te obſeruantia nõ mediocri cum periculum feceris, non vereor ne non cognoſcas talem eſſe me, in quem cum tot tua ſtudia extent, quotidie maiora conferre velis. Vale doctiſsime Pigna. Ferrariæ X. Kal. Octob. CIƆ IƆ LXXV.

MARCO FORTIAE.
CARPENTORACTVM.

CVM tertiana febri laborarē Marce optime, allata eſt mihi epiſtola tua, quæ tanta ſuauitate, elegantia, ac tanto lepore condita erat, vt morbum mihi lenierit, nec meum de illa duntaxat, ſed & nonnullorum amicorum meorum doctorũ virorum, qui me ad conſolandum venerant, iudicium fuit. Cum autem gratularis mihi, quòd ex vrbe incolumis redierim, teque ſperare ſcribis me robuſtiorem factum, ad alia itinera facienda promptiorem fore, poſtquam ex ſententia hoc a me confectum eſt; Gratulatio tua mihi iucundiſſima fuit, vtpote quæ ab homine mei ſtudioſiſſimo profecta eſt, verum intempeſtiua; languentē .n. me offendit, vt non iam valentior ad labores perferendos, ſed infirmior ſim: Et licet putem fore, vt iuuante Deo opt. max. cum calor ſe fregerit, vires denuo colligam, non tamen iter facere cogitabo, niſi alienum æs ante diſſoluero, quod ſanè magnum contraxi. Nec eſt quòd mihi ſuggeras, vt illud fratri officium præſtem, quod mutuo amori noſtro reſpondeat (quanquam recordatio tua mihi gratiſſima eſt, & omnis amor tuus ex omnibus partibus erga vtrunque noſtrũ ſeſe oſtendit) eum .n. & tota mente amplector,

& quotieſcunq; a me ſacra fiunt, in memoria habeo: Quem etiam è periculoſo morbo ante conualuiſſe, quàm audierim infirma valetúdine fuiſſe, quantopere lætatus ſim, tu, qui iudicio atque induſtria excellis, conÿcere facile potes; ſummo vero gaudio ex eius ſalute affectam fuiſſe ciuitatem iſtam, ac non mediocrem erga fratrem beneuolentiam præſetuliſſe, intelligere mihi optatiſſimum fuit, non tamen nouum, quòd tale virtutis ſpecimen Antiſtitem fratrem meum vſque ante hac dediſſe putem, vt animos illorum hominum ſibi iam conciliauerit. De quo etiam affirmare audeo, cum melius totam is vitam, naturā, moresq; ipſorum nouerit, talem eis ſe prębiturū, vt illorum erga ſe voluntatem quotidie magis alliciat, ac prouocet. Tu me amare perge, vt facis, & cum litteræ tuæ me tantopere delectent; quæ me perinde erudiunt de fratris mei ſtatu, ac ſi oculis omnia iſtic cernerem, eas me deſiderare minime patere. Vale ſuauiſſime Marce. Ferrariæ. Nonis Octobris. CIↃ IↃ LXXV.

M. ANTONIO MVRETO Romam.

ACCEPI dudum Murete Præſtantiſſime a Ioāne Bolono litteras, quæ maximo me dolore affecerunt: in ÿs .n. ille mihi ſignificabat te febrē

tertia-

tertiana laborare ita graui, vt vehementer afflictarere, ſperare te tamen, vt ipſe aiebat, cito eſſe conualiturum, quòd ſalubri & moderato victu tibi temperares: Nunc autem animo valde ſollicito ſum, quòd nihil de te audio, & magnopere cupio iſtic eſſe: multam enim & vtilem operam tibi præbere conarer, atque hanc tibi ægritudinē, quoad eius fieri poſſet, & conſolando et miniſtrā do lenire. Quòd ſi mihi contigiſſet, vt hoc tempore eſſem Romæ, felicem me atque beatum putarem, quòd in infirma valetudine tua meum tibi ſtudiū nauare poſſem: Cum vero id aſſequi mihi non liceat, quoniam longo locorum interuallo diſiuncti ſumus, Deum Opt. Max. precari, venerari, atque implorare non deſinam, quotieſcunq; a me ſacra cōficiētur, vt ſua is benignitate atq; clementia ſalutem tibi reddere, atque reſtituere velit. Ego quidem animo nunquam ero tranquillo, quoad te firmo eſſe corpore, atque ad recolenda ſtudia tua integra mente cæteriſque ſenſibus intellexero; De quo vt certior fiam, ad Bolonum litteras dedi, quem ſpero nuncium mihi iucundiſſimum eſſe allaturum, Et eidem mandatum dedi, vt ſi te in eo ſtatu eſſe perſpexerit, vt litteras legere queas, breues has tibi reddat. Sin: diligentiſſime ſeruet eas domi, vſq; dum opportunū ſibi videbitur. Ex quibus cognoſces me admodū ægre ferre quòd apud te tantum virum tamque

admirabilem non recte ſit, quem optarem vitam ad ducenteſimum annum perducere, ſi voluntas Dei Opt. Maximi ita ferret, vt tuam ſingularē doctrinam, incredibilem eloquentiam, diuinum denique ingenium guſtare omnibus fas eſſet: quē enim cum Mureto ſummo illo viro conferre poſſimus, non habemus: quod non meum tantum, ſed præclariſsimorum & doctiſſimorum etiam virorum eſt iudicium. Quare cum te mihi amicior nemo ſit, quod tuæ ſummę benignitati tribuo, qua etiam impulſus mearum iſtic rerum omnium patrocinium ſuſcepiſti, ego vero tibi ob tua tot, ac tanta in me merita ita addictus ſim, vt viam tibi ſatisfaciendi me nunquam reperturum certò ſciam, ſi te nunc carerem, (quod omen Clementiſſimus Deus pro infinita bonitate ſua prorſus auertat) quo animo, qua mente eſſe me putares? hac, mihi crede, luce diutius frui non curarem, quòd omne mihi ſolatium ereptum eſſet: Cum enim mihi venit in mentem te iſtic eſſe, teque eū eſſe, quem mihi perpetuo colendum propoſui, profectò in memoria nominis tui conquieſco. At ea de tuo ſtatu, quæ mihi grata et iucunda erunt, Deo op. max. adiutore me cogniturum eſſe confido. Cura valetudinem tuam Murete humaniſſime. Idibus Octob. CIↃ IↃ LXXV.

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI Romam.

SVPERIORIBVS *diebus Ampliſſime Patrone mandaui Tiberio Pompeio viro optimo mihique amiciſsimo, cũ ſibi opportunum videretur, meo te nomine vti ſalutaret ac veneraretur, tibique ſignificaret te a me mirifice coli, tuamque ſuſpici excellentiſſimam virtutẽ, hoc enim illius officium apprime gratum mihi fore. Qui me per litteras certiorem fecit ſe mandatum meum diligenter executum fuiſſe, & hoc a te reſponſum tuliſſe, ſi vlla ſeſe occaſio offerret, te mea cauſſa ea eſſe factu rum, ex quibus perſpicerem me abs te vehementer amari. Quo ex nuncio tanta lætitia ſum affectus, vt nihil vnquam in vita iucundius euenisse mihi in mentem veniat: atque incredibilem tuam humanitatẽ magnopere admiratus ſum, quæ te ad fouendum me ſtudio tuo impulerit. Quis autem non miretur te ſapientiſſimum virum, ac laudibus ad cœlum tollat? Et cum præſtantiſsimis tuis virtutibus perfeceris, vt ſumma amplitudine dignus fueris exiſtimatus, etiam non obſtupeſcat, ſi audierit tantam eſſe manſuetudinem, ac facilitatem tuam, vt me ſeruum tuũ in mente tua infixũ eſſe, nec mei*

memo-

memoriã ex animo tuo diſcedere patiare? Non ne fortunam meam omnium diuitijs anteferet? Quid dixi fortunam? cum ſanctis doctoribus, Auguſtino præſertim & Chryſoſtomo odioſũ hoc nomen ſit? An non ſummo Dei immortalis beneficio me felicem iudicabit, qui ampliſſimi viri gratia & beneuolentia munitus ſim? Equidem cum nullo merito meo ſim hoc aſſecutus, gratiam Deo opt. perpetuam habebo, qui te afflauerit, vt dignum me ſtatueris, quẽ tu tua benignitate cõplectare. Tibi vero ita obſtrictus ero, quòd me in tuorum numerum aſcripſeris, & in clientelam receperis, vt me ſemper in tua poteſtate fore perſuadere tibi debeas. Quare tu perge in hac eſſe ſententia vt me totum tuum eſſe velis: Ego autem, ſi re tibi non ſatisfecero, quod cogitare nedum optare nõ debeo, efficiã tamen ſumma mea in te obſeruantia, & crebra tuorum in me officiorũ cõmemoratione, ut me tibi, quoad ſpiritũ ducã, gratiſsimũ eſſe iudices. Vale Ampliſſime Patrone. v. id Nouemb. CIↃ IↃ LXXV.

ALEXANDRO SACRATO EQVITI HIEROSOLYMITANO.

Contrapadum.

IN *meo è ſalſis aquis reditu vnà cum fratre tuo Hercule Sacrato Antiſtite Comaclenſi optimo*

mo atque humaniſſimo, libenter ſubſtiti in villa Contrapado, cum te ibi eſſe audiui: In ſpem enim veni fore, vt optatiſsimo iandiu mihi dulciſſimoque conſpectu tuo, atque congreſſu fuerer, & mã ſionis illic meæ vberrimum fructũ caperẽ: Nec mea me feſellit opinio: Nam primã noctis partem ſuaui noſtra collocutione nõ ſolum traduximus, ſed & in eos incidimus ſermones, vt tu ſtatim admotis abs te volumini lucubrationũ tuarũ manibus, earũ aliqua mihi legeris, quibus reconditos tuos ſenſus tenere poſſem; In quo magno pere tuũ acre iudicium probaui, & eloque ntiã ac ſententiarum grauitatẽ vehementer admiratus ſum. Qunquam enim te ſtudijs litterarum valde delectari, ac pręcipue hiſtoriarũ lectione audierã, nunquam tamen te tã eleganter, atque docte ſcribere putaſſem. Itaque & meam de te opinionẽ longe viciſti, & miram mihi tecum ſæpe colloquẽdi cupiditatem inieciſti. Quod vt conſequar, quotieſcunque occaſio feret, eam libenter arripiã, vt eximium ingenium tuum ſuſpiciam magis, & ex tua iucundiſsima conſuetudine magnũ ſolatiũ capiam. Interea para te, vt me non tãquam aliqua tibi affinitate coniunctum, ſed vt tuis egregijs virtutibus deditum libenter excipias. Ego vero curabo vt intelligas, quanti te faciam, & quantopere me abs te amari cupiam. Vale. Ex ædibus noſtris, Idibus Nouẽb. CIↃ IↃ LXXV.

IV.

IVLIO MASETO.
Romam.

TAMETSI non ignoro præſtantiſſime Iuli te grauiſsimis occupationibus ita diſtineri, vt vix tibi ad has litteras legendas fore otium putem: Ego tamen veritus, ne me ex animo tuo obliuione delere incipias, ſatis eſſe duxi, ſi ad manus tuas illæ peruenerint, quæ te ad mei memoriam reuocent: Neque enim me planè ocioſo eſſe animo patitur tritum illud ſermone prouerbiũ: Qui ab oculis abſunt, eos ferè etiam a memoria amicorum abeſſe. Quod præpotentibus viris vitio dari ſolet, quorum opes, vt ait Cicero, fideles amicitias excludunt. Verum ne quid tale de te ſuſpicer, facit cùm excellens tua virtus, tùm ſingularis humanitas, quæ cum mihi perſuadeant me in mente tua inhærere, ſi tibi quoque ſuaſerint, cũ ad Signam collegam meum litteras dederis, in ijs vt mihi ſignifices nihil de tuo erga me amore detractum eſſe, affirmo tibi fore, vt magna me cura liberes. Nam ego, qui te tanti facio, quanti fortaſſe alium neminem, tecum in gratia perpetuo eſſe mirum in modum cupio. Accedit ad hãc animi mei ſollicitudinem, quòd de humaniſſimo Adriæ Antiſtite nihil audio, a quo me ſolere amari; nũc vero in memoria nõ haberi ex eo facile intelligo,

quòd

quòd mecũ ſilentio vtitur. Eum tu excita, quæſo, ac mei ſummi in illum amoris, atque obſeruantię fac vt meminerit. Ex omnibus enim ſtudijs tuis in me atque officijs, quæ maxima ſunt, hoc ſcito fore mihi adeo gratum, vt pro eo tibi perpetuo ſim debiturus. Vale Iuli humaniſſime. III. idus Ianuarij. CIↃ IↃ LXXVI.

FABIO MASETO.
Romam.

ETSI *egregia te indole & eximio acrique ingenio præditum eſſe antea cognoram ſuauiſſime Fabi, vt omnia ſumma a te atque illuſtria expectarem, non tamen arbitratus vnquàm fuiſſe te tale artificium excogitare potuiſſe, quale in tuis litteris ad Herculem Signam animaduerti. Tanto enim lepore tantaque verborum ſauitate ac ſententiarum grauitate orationem tuam con diuiſti, cum mihi dulciſſima ſalus abs te miſſa eſt, vt me ad ſcribendum excitaueris. At cum meũ officiũ tacite requirere videaris, aſtute agere opus non fuit, cum ego, ſi hoc in genere ſtudium meũ non aſpernatus fueris, deſiderium tuũ explere cupiam; Munus enim meũ eſt omnia moliri, omneſque vias perſequi, vt gratiam abs te ineam, atque in animo florentiſſimi illius iuuenis penitus inſideam, cuius imaginem quotidie in oculis fero,*

cuiuſ-

cuiusque amplitudinem ob eximios eius mores atque doctrinam longe proſpicio: Nam cum ætas mea iam valde ingraueſcat, ea conſolatione ſuſtẽtari debet, vt in amore & adoleſcentia cõquieſcat tua, & (dum hac luce fruor) noſtra per litteras collocutione recreetur. Hac ego mente cum ſim, ſtatui, ſi per multas occupationes meas mihi licebit, te inuitare vt ad me ſcribas: nullam enim maiorem voluptatem capere poſſum, quàm in eo omnẽ cogitationẽ locare, vt mei memoria apud te vigeat, teque nonunquam de ijs certiorem facere, quæ ad famam exiſtimationemq; tuam pertinere mihi videbuntur: Et quamuis iſtic habeas clariſſimum uirum patruum tuum, cuius cõſilijs & monitis maximas ſis non fortunæ ſolũ & honoris, ſed etiam uirtutis acceſſiones conſecuturus, nihilominus tamen ſpero ita gratũ tibi fore propenſum hunc animum erga te meum, (intelliges enim quanti ſemper te fecerim, quanque te filij loco duxerim) ut te in amore mihi reſponſurum eſſe facile credam. Reſtat vti te rogem, immo abs te flagitem, vt poſthac litteras meas omnes apud te mea cauſſa ſeruare velis. Nam cum euenturum eſſe non dubitandum ſit, vt vir ampliſsimus euadas, ſpero fore, ſi forte eas tibi contigerit in manus ſumere, cum è vita diſceſſero, vt me de te recte auguratum fuiſſe perſpicias, meique memoriam renouando, ſingularem meã

erga te beneuolentiam ſuauiſsime commemores. Interea Patruũ tuum ſummum virum meis verbis ſaluere iubebis, quem a me iampridem mirifice coli non neſcis, & pro cuius eximia humanitate, atque liberalitate, qua me iſtic præſentem complexus fuit, illi admodum debeo, eumq́ue obſecrabis, vt me ſecum in gratia eſſe ſinat, meq́ue in numero intimorum ſuorum reponere uelit: magno enim me beneficio ab eo affectum eſſe putabo. Vale optime, ac dulciſſime Fabi. XVIII. *Kalend. Decembris.* CIƆ IƆLXXVI.

Eidem Romam.

SERIVS *elegantiſsimæ epiſtolæ tuæ reſpondi humaniſsime Fabi, quòd multis occupationibus impeditus fui, quæ me à ſcribendo retardarunt, eam tamen ſæpe legi, quæ me ita delectauit, quòd in ipſa ſincerum animum tuum, & egregiam tuam erga me voluntatem intuebar, ut nullam iandiu uoluptatem maiorem perceperim. Sed tria illius epiſtolæ tuæ capita mihi tacita prætereunda non ſunt, quin ad illa reſpondeam. Ac primum quòd ampliſsimis me laudibus in cælum tollis, idq́ue mirabili copia dicendi & ſuaui præſtas, non ne animaduertis te nimia amoris abundantia impulſum, ea mihi tribuiſſe,*

buiſſe, quæ arbitro etiam Iulio patruo tuo viro præſtantiſſimo admodũ impudens eſſem, ſi in me agnoſcerem? an putas abunde mihi ad laudẽ futurum non eſſe, ſi me honeſta appetere, & virtute delectari prædicaſſes? Verum dulciſſime Fabi cũ hæc ſcribebas, ſomnians, opinor, imaginem alicuius excellentiſſimi admirabiliſque viri expreſſiſti, atque effinxiſti, eamq. ſingularibus honoribus decoraſti eloquentia tua; non enim dubito, ſi patruum tuum conſuluiſſes, cuius ego ſincero, ac ſubtili iudicio ſtare volo, quin ille dixiſſe te incredibile quiddam, & extra cancellos egreſſum eſſe affirmaturus fuiſſet; Quod poſt hac munus, vt ſemper obeas, te meo quodam iure hortor, & quotieſcunque dignum quid tibi conficiendum erit, odorere ſagaciſſime quid ipſe ſentiat: cum enim tua virtute primum atque induſtria, deinde eius ope & ſtudio ad excelſum dignitatis gradum ſis euolaturus, quanto eius cõſilia plena fidelitatis adiumento tibi futura ſint ad eum conſequendum, re ipſa tandem perſpicies. Secundũ caput mira me profectò lætitia affecit: Nam cum mihi polliceris quibuſcunque in rebus mihi vſu venerit, vt opera atque induſtria tua egeam, te mihi neque dictis, neque factis vnquam defuturum, quantum hoc tuum ſingulare erga me ſtudium me ſenem recreauerit, coniectura aſſequi potes. Quid enim in vita mea dulcius mihi, atque optatius contingere

gere

gere poteſt, quàm me iuueni gratioſo eſſe cordi? At, mihi crede, ſurdo fabulam non narraſti; Epiſtolam enim tuam ſaluam ſemper domi apud me ritinebo, ut quotieſcunque occaſio ſeſe obtulerit, eam proferre poßim, quæ perinde ac Tabulę publicæ, de tua erga me uoluntate teſtificetur. Itaq; ego tecum ſerio agam, ſi tu fortè iocatus es, promptumq́ue iſtum animum gratum mihi atque acceptum fuiſſe tibi re ipſa demonſtrabo, de immutanda uero uoluntate tibi non eſſe integrum, ſi tu inconſtantiæ ſuſpitionem pertimueris. Sed hæc hactenus. Denique in extrema epiſtola tua, quòd me rogas, ut te diligere perſeuerem, an de mea ſtabilitate & conſtantia times, cum tibi ex ſuperioribus litteris meis me tuam beneuolentiã appetere conſtet, ne non in amore tibi reſpondere uelim? At, quoad uiuam, ſemper te magnopere diligam, & ſpero propediẽ fore, ut te uirum excellentißimum ualde obſeruem. Iulium patruũ tuum ſummum, atque ornatiſſimum uirum ſalutabis meo nomine, cuius humanitati eximiæ tribuo, quòd de me rectè ſentiat, mihiq́ue faueat; Illius tamen opinioni de me, & eum colendo, & egregias ipſius laudes prædicando, aliqua ex parte reſpondere conabor. Vale dulciſſime Fabi, & Muretum illum præſtantiſſimum, ac doctiſſimum virum, quo cum familiaritatem iam tibi intercedere ſuſpicor, à me ſaluere iube, & me tibi

mandaſſe, vt iſtas ei litteras reddas, fac vt ſciat. IIII. *Non. Ian.* CIↃ IↃLXXVII.

M. ANTONIO MVRETO Romam.

S V M M A *tua virtus & humanitas incredibilis Murete præſtantiſſime iampridem fecit, ſi diu tacerem plurimis diſtentus occupationibus, quæ me & a ſcribendo & a ſtudijs meis hactenus auocarunt, vt ſperarem te meam excuſationem benigne fuiſſe accepturum: Nunc vero, & ſi moleſtijs & curis domi foriſque vacuus non ſim, quippe qui multis adhuc angor, differre tamen amplius nolui, quin breues has ad te litteras darē, ne fortè me tui oblitum putares, qui mihi hæres in viſceribus, cuiusque memoriam & in ſacris meis, & in ſermone quotidiano libenter vſurpo. Quid autem me imprimis impulerit ad ſcribendum quæris? mirificus (mihi crede) meus erga te amor, vehemenſque diſiderium de tuo ſtatu intelligendi. Nam iandudum nihil de te audio, & quid agas planè ignoro: Careo etiam Ioannis Boloni litteris ſuauiſſimis, quibus me aliquando valde recreauit, cum te in ſacerdotum numerum aſcriptum fuiſſe mihi nuntiauit, deinde paucis poſt diebus ſacra celebraſſe, ex quo nuncio tanta tunc lætitia me perfuſum eſſe memini, quòd eũ,*

quem

quem propter ſingularem eius virtutem maxime admirarer, collegam nunc haberem, vt nunquam iucundius quiquam audierim: Itaque cum & ſileat Io. Bolonus, & cæteri iſtic amici mei, Tiberius quoque id quod ſcire aueo, ſilentio prætereant, & vt perſpicio, etiam frigeant, mihi in hac anxia de te cogitatione verſanti procraſtinare viſum nõ eſt, quin de me te certiorẽ facerẽ, tibiq́; ſignificarẽ, quantam ardeam cupiditate litterarum tuarũ, ex quibus cognoſcã, vtrũ apud te ſit vt volo, & opto, tecumq́; proſpere agatur, & an mei memoria apud te vigeat. Quòd ſi me dignum cenſueris, quẽ ſingularib. tuis ſtudijs ornes, præcipuè vero ſuaui chirographo tuo a cura & ſollicitudine liberes, nõ ſolũ perpetuã pro tua maxima in me benignitate gratiã tibi habebo, ſed te vitã etiam mihi dediſſe putabo. Vale ætatis noſtræ decus. IIII. *no. Ianuarij.* CIↃ IↃLXXVII.

CAESARI GLORIERIO. Romam.

LITTERAE *Tiberij Pompeij noſtri ſemper quidem mihi gratæ fuerunt præſtantiſſime, & humaniſſime Cæſar, ſed nuper tanta me lætitia affecerunt, cum ille me tuis verbis peramanter ſalutauit, vt nulla res magis vnquam delectauerit. Itaque ego te, quem antea mirifice co*

lebam propter eximias tuas virtutes, admirari magnopere cępi, quòd cum toto pectore, tota cogitatione, tota denique mente induſtriaque ſummo Pontifici egregiam operam nauando in chriſtianam remp. incumbas, viuam etiam Paulli tui memoriam teneas: Nam Cæſarem profectò reipſa agis. Quid enim magis Cæſareũ eſt, quàm cum ſumma virtute maximoque rerum vſu ſingularis humanitatis & comitatis coniunctio? Quid incredibile magis, quàm te in maximis occupationibus tantiſque negotijs, vt ne reſpirandi quidem, nedum de corporis ſalute cogitandi vllum tibi otium ſit, amiculi tamen abſentis recordari potuiſſe? Tu tamen mihi demonſtraſti ex animo tuo me nunquam effluxiſſe, ac meam de te opinionem longe viciſti. Quo tanti viri ſtudio in me non mediocri quid a me deſiderari poteſt mihi magis honorificum? Equidem eam mihi eloquentiam dari velim, quæ tuis præſtantibus virtutibus par eſſe poſſit; Nam hoc tuum factũ egregium atque illuſtre celebrarem; quòd cum a natura mihi denegatum fuerit vt talis ſim, qui mea oratione tuas laudes in aſtra tollere valeam, crebra tamen earum commemoratione aſſequar, vt omnes intelligant pro tua non obſcura in me beneuolentia cupere me abs te quam gratiſſimũ cognoſci: De qua ſi tibi immortales agam gratias, non planè mihi ſatisfacio, nec ſi perpetuam

habe-

habeam gratiam, referre autem ita conabor, vt ſingulari poſthac ſim in te officio, & perpetuo tibi debeam. Tu verò, poſteaquam me dignũ exiſtimaſti qui tecum ſim in gratia, perge (obſecro) in hac ſententia, vt velis me in tua mente penitus inſidere; omnibus enim viribus elaborabo atque enitar, ut te tot in me ſtudia contu liſſe, atque amoris ſigna dediſſe nunquam pœniteat. Vale Cęſar optime atque eximie prid. id. Ianua. CIↃ IↃ LXXV.

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI Romam.

C V M *id memoria repeto, quod prioribus literis ad te ſcripſi, me videlicet omnibus viribus elaboraturum, ne vnquam ex animo tuo effluam, & nihilominus aliter nũc tibi non iniuria videri poſſe animaduerto, vereor Sirlete vir clariſſime, ſi fortè adhuc non nullam Sacrati tui memoriam retines, vt tibi perſuaderi poſſit hoc non accidiſſe aut culpa aut negligentia mea: Si vero mei penitus oblitus es, nec amplius aliquid in te amoris reſidet, ne cogar rurſus præſtantiſſimum Muretũ meum, qui me tibi reconciliet, aduocare. Non deſpero tamen fore, ſi has, quas ad te nunc ſcribo, litteras libenter legeris, in quibus ſilentij mei*

ratione paucis tibi reddo, & ſi ad eas patrociniū eximij Mureti acceſſerit, vt ſententiam mutes, atque ab hoc timore mæroreque recreandum me, & in veterem gratiam a te reſtituendum eſſe ipſemet iudices. Scito igitur poſt meum iſtinc diſceſſum, paucis poſt diebus quàm binas ad te litteras miſeram, matrem meam primum vehementem in morbum incidiſſe (ægrotauit enim ſex ferè menſes) deinde ex eo mortuam eſſe; Tum duos fratres non longo interuallo è vita migraſſe, diemque ſuum obijſſe, quorum mors propter eorum probitatē ac bonos mores acerba mihi fuit, matris vero acerbiſſima, in cuius prudentia bonitateque ita conquieſcebam, vt omnes curas domeſticas in eius ſinu deponerem. Itaq. cum eis eodem quidem anno, diuerſis tamen temporibus & menſibus funus fecerim, quàm mihi luctuoſus fuerit annus ſeptuageſimus ſextus & tot carorum capitum amiſſione, ob quam multis incommodis atque difficultatibus affectus ſum, & rei familiaris iactura detrimentoq; & (quod caput eſt) meorum ſtudiorum intermiſſione, tu, qui ſingulari prudentia, grauiſſimoque iudicio præditus es, conijcere facile potes. Sed certe maximæ & incredibiles curæ, ac multę cogitationes me à perpetuo officio meo auocarunt, & animū ad domeſticas res tuendas traduxerunt; De quibus acerbe afflictatus, & hactenus ſilui, non quòd

ampliſ-

ampliſſimi Sirleti, cuius memoria iandudum in viſceribus inhærens nunquam ex animo meo diſceßit, ob oculos quotidie non verſaretur imago, ſed quòd ita afflictus eram, vt interdum vix vllũ ſenſum haberem; Et cæptum inſtitutum non ſeruaui hac nimirum de cauſſa, quòd & ea orbatus eram, cui domus ſummæ curæ eſſet, & nondum repereram, cuius probitati ac fidei res meas domeſticas tuto committerem. Quibus moleſtijs cũ paululum leuari videar, animo & cogitatione eos numerare cæpi, quibus omnia officia deberem. Ac tu ampliſſime Patrone occurriſti primus, quem epiſtola ſalutarem, ac reuocarem in memoriam Paulli Sacrati tui, decebat enim amplitudinem tuam, quam ego meo iudicio admodum colendam mihi ſuſcepi, excellentiſſimarum tuarũ virtutum fama impulſus, cum eam de facie ante non noſſem, principem nunc locum habere, ex qua optime perſpicies, licet aduerſa tempeſtate iactatus fuerim, me tamen in te magnopere obſeruando venerandoque conſtantem ac firmum fuiſſe, ſemperque fore, & memoriam nominis tui, tuorumque ſtudiorum ampliſſimorum, quibus iſtic abs te ornatus fui, nunquam apud me intermorituram eſſe. Hanc tibi reddet Tiberius Pompeius, ac meæ ſummæ erga te obſeruantiæ euidens tibi inditium re ipſa oſtendet. Cui ſi mandaueris, vt tuo me no-

nomine hortetur, bono vti animo ſim, ac mihi nũciet et gratam tibi fuiſſe incredibilem meã erga te voluntatẽ, & de tua erga me beneuolentia nihil penitus ob taciturnitatem meam et officij intermiſſionem detractum eſſe, atque imminutum, conſolatione hac ita recreabor, vt hic vnus nuncius priſtinam mihi alacritatem redditurus eſſe videatur. Vale ampliſsime Patrone, quem Deus opt. max. Saluum diutiſsime ſeruet. Ferrariæ. VIII. *Kal. Maij.* CIↃ IↃ LXXVII.

IO. MORONO CARDINALI.

*S*I *ego & tuæ ſummæ dignitatis, ſummæque auctoritatis, & grauiſsimarum tuarum occupationum ampliſsime Patrone rationem haberem, nunc profectò non auderem tibi nugis meis obſtrepere. Quis enim ego ſum, qui formidare non debeam, ne te minime ocioſum, & in cogitatione rerum maximarum die noctuque verſantem obtundam? Sed cum tuam ſingularem humanitatem, comitatẽ, affabilitatemq; ante oculos mihi propono, menteque intueor incredibilem illam mira cum grauitate ſermonis tui ſuauitatẽ, qua me ſemel primum eo in loco, qui lacus obſcurus vocatur, benigniſsime excepiſti, vbi quòd principum horum nullus adhuc illuc venerat, ſuaiſ-*

ſimum

ſimum conſpectum tuum contemplari, ac tecum dulciſsime colloqui paulum mihi licuit, iterum deinde ac tertio in huius ciuitatis arce meam tibi ſalutationem gratam fuiſſe hilari fronte declaraſti, in ea ſum opinione, vt meas quoque litteras tibi non iniucundas fore mihi perſuadeam. Ex quibus illud ſanè cognoſces, maxima me lætitia affectum fuiſſe, quòd quoties te ſalutaui, de fratre meo Epiſcopo Carpentoracti toties ex me ſtatim quæſiſti, an apud illum recte eſſet, vt non mediocris tua in eum beneuolentia vel maxime apparuerit, cuius recentem memoriam conſeruares. De qua re eum ſubito admonui, ipſiq; mirifice gratulatus ſum, quòd inſideat in animo ampliſſimi atque ſapientiſsimi Moroni, cuius virtus incredibilis ac diuina, & illuſtria glorioſaque facta (quis enim vnquam aut poſt hominum memoriam a quoquam plures legationes quam ab amplitudine tua prudentiſſime & integerrime, ſummaque omniũ cum admiratione obitas, aut maiores pro fide catholica & eccleſia Sancta labores exantlatos fuiſſe legit, aut audiuit?) Omnibus gentibus adeo clara & inſignia ſunt, vt nullum regnum & nulla natio eum in annalibus ſuis iam inſcriptum immortalitati non mandauerit; Ego vero triumpho, & gaudeo fratrem meum a te tali viro, qui dignitatis tuæ ſplendorem obtines, & ampliſſimis monumentis memoriam no-

minis tui conſecrare non ceſſas tot ac tantis beneficiis quotidie augeri, ad cuius ſummam gloriam, cum accedat etiã tanta hũmanitas, benignitas, manſuetudo, vt nihil te ſuauius excogitari queat ecquis vnquam reperietur, qui ſibi hoc arroget, vt te imitari valeat, nedum par tibi futurus ſit? Quare cum clariſſimi Moroni, & ſingulari bonitate præditi præſtãtiſſimas virtutes & actiones omnium mortalium fama celebratura ſit, an frater meus & ego, qui tantum tibi debemus, vt ſi pro te vitam profunderemus, ne minimũ quidẽ reſponderemus tuo erga nos amori, incredibilium tuorum in nos officiorum meritorumq; dum hac luce fruimur, memoriã vnquã deponamus, eamq; deinde non excipiant poſterorum noſtrorũ omnes anni conſequentes? Equidem cum tu pro tua perſpicaci prudentia, accerrimoq; ingenio animum noſtrum iandiu tuæ amplitudini valde addictum intueare atque perſpicias, tibi certè nunquam dubium erit, cum ingrati animi crimen horreamus, quin tales nos præſtare conemur, quales tu libẽter foueas ac tueare, multumq; in eo operæ ac laboris conſumamus, vt tuam in nos beneuolentiã in dies magis prouocemus. Interea, quæ Tiberius Pompeius iſtic fratris procurator ſummæ noſtræ erga amplitudinem tuam obſeruantiæ venerationisq ſigna illius verbis & meis dedit, ea ſi tibi grata acceptaq; fuiſſe intellexero, Epiſcopum Carpẽ-

toracti,

toracti, & nos, qui ab eo pendemus, ſemper tibi cordi fore ſperabo. Vale ampliſsime Patrone, quem nobis Deus clementiſs. diu incolumẽ ſeruet, omniaq; illius conſilia, & grauiſſimas cogitationes fortunet. Ferrariæ. Kal. Maij. V I I I. CIↃIↃ LXXV.

NICOLAO THALAMIO
Regium.

V E N I *Ferrariam* V I I I I *Kal. Iunij, ſummo Dei immortalis beneficio incolumis, læto atque hilari vultu cùm a domeſticis, tùm poſtridie mane a collegis meis, permultisque amicis alijs exceptus fui; Sed nihil penitus me delectauit Thalami ſuauiſsime; omnia inſulſa & inſipida mihi viſa ſunt: incredibilis enim ſuauitas humanitatis illius, qua me iſtic clariſſimus atque optimus Antiſtes noſter Martellius complexus fuit, in mentem quotidie mihi veniebat: Et ego recordatione tuæ iucundiſsimæ conſuetudinis familiaritatisque ita fruebar, vt me iſtic adhuc vobiſcum eſſe putarem. Nec me latebat, cum primum a vobis diſceſsiſſem, ſtudio veſtri arſurum eſſe; Sed rationes meæ diuturnã abſentiam meã ferre nõ poterant. Itaq; dũ in expediendis atq; conficiendis negotijs meis verſabor, cõplebitur annus, & ego iſtuc accurrã,*

ſi De-

ſi Deus opt. max. nobis largitus fuerit, ad id tem pus vt ſpiritum ducamus, & vſuram eius temporis qua caruero intermiſſo eo fructu, quem ex frequenti conſpectu ac ſingulari benignitate illius ſummi & ornatiſsimi viri capturus eram ſi iſtic diutius manſiſſem, crebritate officiorum, ac mea non mediocri rga ipſum obſeruantia ſarciam: Teque forſitan minus occupatum nanciſcar, vt comitatem affabilitatemq; tuam, leporem deniq; illum qui in te magnus eſt, me affatim guſtaturũ eſſe ſperẽ. Interea me amabis, quod opinor facis: Ac grauiſſimum & integerrimum Epiſcopum noſtrum à me ſalutabis, atq; illius erga me beneuolentiam tueri non deſines. Vale Thalami dulciſſime. Ferr. IIII. *Kal. Iunij.* CIↃ IↃLXXVIII.

LAELIO ARLOTO.
Regium.

PLERIQVE *dictitant Læli præſtantiſſime amicitiam cum aliquo iungere facile eſſe, eã vero conſeruare, & officijs colere difficile. At ego qui nuper iſtic in tuam familiaritatem veni, ad quam non humanitas ſolum tua eximia, comitasque, ſed ſuauis etiam illa atque amoris pleniſſima ad opipare paratũ conuiuium inuitatio aditum mihi aperuit, difficultatem hanc refugiã conglutinatam a nobis amcitiã tuendi, & valde*

excel-

excellentis in omni doctrinarum genere atq; optimarum artium ſcientia viri ſtudium erga me, qui tibi fortè a litteris abhorrere non ſum viſus, non mediocre reſpuam, a meque deficiam? Non committam profectò, vt a quoquam nedum a te iure reprehendi queam. Itaque de hac propenſa mea in te voluntate his te litteris certiorem facere volui, vt me tui ſemper memorem fore intelligas. Quòd ſi fortè tibi vnquam eueniat dubitare, ne non ſemper eodem erga te animo futurus ſim, adeſt iſtic clariſſimus & integerrimus Antiſtes noſter Franciſcus Martellius, qui de mea firmitate atque conſtantia tibi ſponſor erit; Confido enim illum (qui eius in me non obſcurus eſt amor) officium hac mea cauſſa recuſaturum non eſſe. Tu autem ſi vnas ad me litteras dederis (vide quanti apud me ſit egregia tua virtus) in quibus mihi polliceare tuas te impleturum partes, quò ad hanc noſtram coniunctionem iucundiſsimam cumulus accedat, plenè mihi ſatisfacies. Hac ergo mente ambo ſimus, vt litteris (quoad per vtriuſque occupationes, & præcipue tuas licuerit) inter nos certemus; ſpero enim incredibili vtrunque noſtrum ex hac inſigni amicitia, quam ſtudiorum ac morum ſimilitudo coniugauit, lætitia affectũ iri. Ego quotieſcunque mihi in mentem venerit, veniet autem quotidie, me abs te, tuiſque liberaliter iſtic atque honrifice tra-

ctatum

ſtatum fuiſſe, toties ſuauiſsimo tuo conſpectu fruendi ardere cupiditate me ſentiam. Vale Læli eximie fratresque tuos egregios viros, Hermolaum præcipue meo nomine ſaluere Iube: Ferrariæ. III. *Kal. Iunij.* CIↃ IↃ LXXVII.

ANTONIO MANFREDO.
Romam.

E T ſi nõ lego litteras tuas Antoni dulciſsime, quæ me de ſtatu tuo erudiant, magnitudine tamen amoris erga te mei adductus has ad te dedi, quæ te de meo edoceant: Ex ijs autem perſpicies me tui deſiderio teneri, abſentiamque tuam iã mihi diuturnam videri, atque amplius apud me non recte eſſe, quòd careo tuo iucundiſsimo conſpectu, eaq; voluptate, quam ex crebris collocutionibus noſtris ijſdemq dulciſsimis ante percipiebã, quod tibi vſu venire non poteſt, qui in maxima iſtic celebritate, & in oculis ſumorum virorum viuis. Itaq; ſi verus ille amor tuus eſt, quem erga me præteferre ſoles, & ſi quod pollicitus es, præſtare vis, Tuum quoq; erit, animũ ab aulæ pompa parumper auertere, mihiq; reſpondere, quò meum deſiderium lenias. Et quàm iſtic libenter ſis, quàmque hilariter iucundeque iſta vrbis amænitate fruare; Præterea quem nobis Epiſcopũ fore ex ſapientum virorum ſermonibus haurias,

ad

ad me perſcribere; Cùm enim amiciſsimi, tùm beneuolentiſsimi homnis officio fungere, eodemq́; omnibus nobis lõge gratiſsimo, qui te imprimis amamus charumq́; habemus. Vale Antoni ſuauiſsime, & communes iſtic amicos meis verbis ſaluta. Kal. Iunij. CIↃ IↃ LXXVII.

HERCVLI SACRATO EPISCOPO COMACLI. Romam.

POSTQVAM *Regio, vbi dies aliquot ſumma mea cum voluptate grauiſsimi & integerrimi Epiſcopi Martelli optatiſsimo congreſſu frui mihi licuit, domum reuerti, ad te litteras dare ſtatim cogitaui optime atque ſuauiſſime Antiſtes. Sed quid potiſſimum ad te ſcriberem, in mentem mihi non veniebat: Nam ſi tibi ſignificarem tuũ hinc diſceſſum mihi moleſtum fuiſſe, tuamq́; diuturnam abſentiam magno me tui deſiderio afficere, fortaſſe irrideas, quod haud credibile tibi eſſe videatur, cum ego tamen non ſine magna animi mei moleſtia tuo iucundiſſimo aſpectu careã, & dulciſsimarum collocutionum noſtrarum recorder: Si vero de mea ſumma erga te obſeruantia verba faciam; officium hoc ſuperuacaneum eſſe cenſeas, quòd meus in te non mediocris amor iãdiu perſpectus tibi atq; cognitus ſit. Quid ergo?*

gratuler

gratuler ne tibi, ꝙ in iſta pulcherrima ornatiſſimaque vrbe, & orbis terrarum luce ſis, atq; in cętu ampliſſimorum virorum quotidie verſere? Cumque te eximia humanitate, morum ſuauitate ac integritate ornatum iam iſtic plerique cognoſcant, quæ in tui amorem homines alliciant, te ab illis hilare atque honorifice accipi, & vehementer amari perſpicias? An potius te admoneam (hoc mihi condones licet) vt caueas ne ſumma iſtius vrbis amænitas & pompa te nimium oblectet? Certè mirari noli, quòd in hunc ego ſermonem inciderim: Nam quis vnquam Romã ſemel primum ingreſſus eſt, quem non incredibilis iſtic diutius commorandi ac vitam agendi continuo ceperit atque incenderit cupiditas? Hoc iampridem mihi ac per multis alijs vſu venit, & nuper Vincentio Fantino collegæ meo tuiq; ſtudioſiſsimo; Ac ſi vtriuſque noſtrum res ac rationes domeſticæ tuliſſent, fortè vnà tecum nunc ſuauiſsime colloqueremur. Nec eò dico quòd de tua prudentia atque conſtantia dubitem, præſertim cum me non fugiat abeſſe tibi non licere, ſed ꝙ voluptate quaſi titillãtur iſtic ſenſus noſtri, vt aſpectu illus vrbis nemo non priuari ſe ęgre patiatur. At hæc & alia multa coràm, Deo iuuante vt ſpero. Interea vide ne dum vitam iſtic lętam & quietam traducis, noſtri te capiat obliuio, qui te amamus & imprimis colimus, præcipue vero

Paulli

Paulli Sacrati tui, qui tibi vehementer deditus eſt, quique in tuam conſuetudinem cum ſe dudum immerſerit, magno dolore à te diuelli paſſus eſt. Et cogita dum tu abes, nihil nobis gratum accidere poſſe, omnia vero, cum tu hic aderis, valde iucunda fore. Vale Antiſtes optime, teq; Deus opt. max. incolumem ſeruet. Epiſcopum Adriæ collegam tuum meo nomine vt ſaluere iubeas, te magnopere rogo atque obſecro. M. Antonius Paganucius Decanus, & Vincentius Fantinus multã tibi ſalutẽ adſcribunt, teq; plurimũ obſeruãt. Ferrariæ. prid. idus Iunij. CIↃ IↃ LXXVII.

FABIO MASETO.
Romam.

QANTVM *acceperim dolorem Fabi ſuauiſſime, cum te dudum in febrim incidiſſe audiui, teque illa vehementer iactari, teſtis erit tibi huiuſce mœroris mei Hercules Signa, à quo ſæpe de ſtatu tuo quæſiui. Ac tu facile dijudicare potes, qui te loco filij iandiu haberi a me non ignoras, & a me eximiam virtutem tuam, probitatem, ac morum ſuauitatem magni fieri. Nunc autem poſtquam te è morbo iſto conualuiſſe perſpexi ex ijs litteris, quas ad eundem ſignam dediſti, gaudio ita exultaui, vt nuncius iſte omnem certè moleſtiã abſterſerit. Nam ſicut ſalus tua in diſcrimen adducta incredibilem mihi curam atque angorem ani-*

mi, ita eadem abs te Dei opt. max. beneficio recuperata non minorem voluptatem attulit. Quod paucis tibi ſignificare volui, vt intelligas te à me adeo diligi, vt nec patruo tuo clariſſimo viro concedam: Quem magna liberatum fuiſſe ſollicitudine & lætor, & ei mirum in modnm gratulor. Reliquum eſt vt te horter, quamuis hortatione mea forte non egeas, nihil facturus niſi de ipſius patrui tui conſilio, his maximis caloribus ne ad ſtudiorum labores redeas, antequam priſtinas vires collegeris: Te enim, opinor, non latet grauius illos ægrotare, qui cum leuati morbo videntur, in eum de integro incidunt. Rogo te igitur etiam atq. etiam vt caueas, nec mihi adhuc reſpondere cogites, malo enim te valentem ſero, quàm ſtatim imbecillum ad me ſcribere: Nam ſatis mihi abs te factum erit, ſi me ſalutaueris, cum ad Herculem litteras mittes, ex quo ſi etiam te quotidie robuſtiorem fieri cognouero, nihil profectò iucundius mihi accidere poterit neque optatius. Cura valetudinem tuam mi dulciſſime Fabi, ac me apud Patruum tuum ſummum virum in gratia pone. Ferra. III. *id. quint.* CIϽ IϽLXXVII.

LAELIO ARLOTO.
Regium.

SCRIBIT *ad me Nicolaus Thalamius omni virtutum genere ornatiſſimus, noſtrique*

aman-

amãtiſsimus te ad me litteras dediſſe; At opinor ego Tabellario cuidam perferendas, qui vel ignorarit iter Ferrariam, vel in Padum ceciderit; Nã ſi eas M. Antonio Barillæ commiſiſſes fideli atque diligenti viro, qui VIII. *dierum ſpatio ſemel & iterum ad nos venit, te mihi haud reſpondiſſe non quererer. Nec eò dico quòd te amici officio functum fuiſſe non putem, (non .n. audeo de tanto viro ſecus exiſtimare, quam amicitia noſtra, & mea erga te obſeruantia poſtulat) Sed ꝙ careo illo ſuauiſſimo fructu, quem ex tuis doctiſſimis litteris eram percepturus ſi eas accepiſſem. Quò fit vt, ſi coniunctioni noſtrę cumulate ſatiſfacere volueris, te oporteat aut illas eodem exemplo, aut longiores ad me litteras mittere. Nã ſi deinceps tertia te epiſtola ante oppreſſerit, quàm tu litteram, Quid Antiſtitem iſtic veſtrum Martellium; vel potius noſtrũ ſumma prudentia atq; iudicio præditum virũ eſſe dicturũ putas, qui conſtituendę inter nos amicitię grauiſſimus ſuaſor et auctor fuerit? certè is aut te mei minime cupidũ aut in ſcribẽdo nõ impigrũ eſſe cenſebit. Quorum alterũ quidẽ in cogitationẽ non cadit, vt cũ ego te propter excellẽtes virtutes tuas obſeruẽ, in amore mutuo mihi reſpondere nolis: Alterum vero ſuſpicari licet; Nam cum omne tempus in ſtudijs conſumas, ab ijs te diuelli moleſte fers, Et ſi quis te litteris obtundit, vt oſtendas te illius ſtudio non dele-*

ctari, fortaſſe non reſpondes. Verum Læli doctiſſ. ſi Thalamius, aut tuorum quiſpiã mihi ſignifica uerit me facilius abs te gratiam initurum tacẽdo, quàm nugis tibi obſtrependo, obſequar: cupio n. abs te amari, ſemperq. à me nullo negotio obtinebis id, quod tibi gratiſſimum fore perſpiciã. Vale & fratribus tuis plurimam meo nomine ſalutem dic. Ferr. prid. id. quintil. CIƆ IƆ L XXVII.

F. HELISEO INQVISITORI Mutinã Regiumque.

MAXIMAM *habeo gratiam Alexandro Canalio Collegę meo humaniſſimo, ſemperque habebo dum viuam, qui mihi auctor fuerit, vt me ad amicitiam tuam conferrem. Nam cum primum perſpicere probitatem, prudentiamq; tuam eximiam, ſummam vero doctrinam guſtare cępi, tui amore fui adeo inflammatus, vt iucundiſſimã conſuetudinem tuam libenter & ſæpe appeterẽ. Sed poſteaquam in familiaritatem tuam penitus me dedi, teque incredibili humanitate, affabilitate, lepore, et in quo nobilitas magnam vim habet, moribus etiam ſuauiſsimis præditum eſſe cognoui, non te amaui ſolum Heliſee optime atque doctiſſime, ſed magnopere ſuſpexi etiam atq; admiratus ſum, quòd non horum temporum, non*

horum

horum morum, veterum vero illorum atque ſanctiſſimorum imaginem in te viderem. Itaque cũ tu aliquot iam annos ante in hac ciuitate verſere quàm ego tibi intimus fuerim, ſi te omni virtutum genere ornatißimum fuiſſe putaſſem (vix enim alium ex collegis tuis omnibus ſimilem tui reperias) omnia profectò molitus eſſem, quo ad conciliandam mihi beneuolentiam tuam aditus eſſet. Verum deinceps id dolui frequenter, quòd tanto bono me priuarim: Nam quæ voluptas ex iucundiſſimo tuo conſpectu collocutionibusq; noſtris maxima percipi ſolet, illa tunc carui, & eo quoque fructu, quem ex tuo diuino ingenio, ac magnarum artium ſcientia tuliſſem. Tamen nihilominus cum Canalius meus vir excellens me in errore diutius verſari paſſus non fuerit, tu ipſe ſcis, quantopere temporis præteriti vſuram ſarcire conatus fuerim, nec intermiſerim Angelorũ ædẽ crebro viſere, vt tuo dulcißimo aſpectu fruerer, vt ſi mihi per grauißimas occupationes tuas licuiſſet, quotidie te ſalutaſſem. Sed dum dies aliquot officium hoc prætermiſi, maximi huius caloris uitandi gratia, te interea Mutinam Regiumque acceſſiſſe, teque ibi dies uiginti fore & amplius ex tuis audiui: quo ex nuncio quanta animi moleſtia affectus fuerim, ex hoc conijce, quòd has ad te litteras ſtatim dedi, quas ſi ad te fideliter perlatas fuiſſe intellexero, magno id mihi ſo-

latio futurum eſt: per eas enim certior fies, nõ ſolum quanti te faciã & mirifice colam, ſed quàm valde etiam cupiã me abs te diligi, in memoriaque haberi: & quamuis præſtantiſſima natura tua mihi denegare non poſſit, nec dubitare ego debeam, cum tui in me amoris non obſcura mihi ſigna dederis, te tamen ſummis iſtic curis impeditum atque plurimis occupationibus diſtentum nõ nulla capere poſſet obliuio, a qua me epiſtola iſta vindicabit. Ego igitur, dum tu abes, excellentis virtutis ac humanitatis tuæ mentionem facere non deſinam: ita enim in mente inhæret vitæ grauitas atque integritas tua, vt illius recordationem ſine ſummo ſcelere fugere non queam. Tu quoque, ſi animum meum in te ſingularem valde tibi gratum fuiſſe paucis ſignificaueris, tanta me lætitia afficies, vt quem mærorem ex diſceſſu tuo cepi, magnopere minuam. Vale Heliſee *humaniſſime. Ferrariæ. Kalend. Sextil.*
CIↃ IↃ LXXVII.

IO. ANTONIO ANGIARIO Ferrariam.

C V M *varij de creando Ferrariæ Epiſcopo ſermones quotidie haberentur, variæque ac diſcrepantes ſententiæ dicerentur; quòd meræ nugæ eſ-*

ſent,

ſent, & ita moleſtæ mihi, vt eas ferre non poſſem, diſceſſi iſtinc in hoc ſuburbanum meum tanquam in aliquam ſolitudinem, vt quæ audieram, quoad fieri poſſet, obliuioni mandarem, atque ex maximis quoq. caloribus ſumma cum amænitate Padi vt hic me reficerem; vbi cum biduum lætus ruſticatus fuerim, poſtea ita me cepit ſatietas, vt vitam hanc diutius agere poſſe ſolitarius non videar. Itaque mecum cogitare cœpi, ſi amicus atque ſocius mihi adeſſet, qui cum ſuauiſſime colloqui & exprimere dicendo ſenſa mea poſſem, hanc meam a ciuitate abſentiam mihi gratam atque iucundam fore: Tu autem mihi primus occuriſti Ioãnes Antoni humaniſſime, quem accerſerem, quemque contubernalem optarem: Nam cum eximiæ tuæ primùm humanitatis, probitatis, morumque ſuauiſſimorum; deinde incredibilis amoris erga me tui in mentem mihi veniſſet: quæ tuæ excellentes virtutes, vt te non fugit, me ita delectare ſolent, vt ægre abs te aliquando diuellar, ſtatui cum his litteris mittere ad te domeſticum meum, qui te huc inuitet: Nam licet multos iſtic amicos mihi, vt arbitror, meique ſtudioſos numerem, te tamen meritò ex omnibus principem eſſe ſemper iudicaui, qui cum omnia familiariſſime communicarem, & intimos animi ſenſus libere ac familiariter aperirem.

Quòd ſi litterę meę tanti erunt apud te ponderis, vt te huc alliciant ac trahant, polliceor tibi fore, ne tui ad nos aduẽtus te pigeat, Venies enim ita gratus, vt me non ſolum, meosque, Auguſtinũ præcipue Maranium tui ſtudioſiſsimum, mihiq; vti cariſsimum filium, ſed locum etiam hunc lętitia geſtire cernas; quod & nos tua ſuauitate atque lepore ſermonis non priuaueris, & eum tuo ſuauiſsimo conſpectu decoraueris. Nec, vt opinor, fortaſſe multa tibi deerunt, vt libenter quoque aliàs ad nos reuertare. Veni igitur hilari animo, & ad iocandum prompto, te namque auidiſſime expecto. Vale dulciſsime Io. Antoni. Ex ſuburbano meo. Kal. Auguſti. CIↃ IↃLXXVII.

LAELIO ARLOTO
Regium.

ET *ſi mihi dubium non eſt, quin tibi aut obliuionis amicitiæ noſtræ aut negligentiæ nomine ſuſpectus ſim, ac fortè apud ſapientiſſimum et integerrimum Antiſtitẽ noſtrum Franc. Martelliũ abs te accuſatus fuerim, quòd ad te iandiu litteras non miſerim, mihi tamen videor ab illo iuſtiſſimo iudice iure condemnari nõ poſſe, quòd tu me non citaueris, aut litteris tuis laceſsieris; nulla .n. mihi apud te excuſatio aut exceptio reliqua eſſet, ſi me de officio meo admonuiſſes chirographo*

pho tuo. Fortaſſe dices. Nonne Nicolaus Thalamius te certiorẽ fecit tuas à me litteras deſiderari? fecit ille quidẽ nõ tuo nomine, ſed ſponte, ut potè utriq noſtrũ amiciſſimus, qui & cõglutinãdæ inter nos amicitię fuit ſuaſor optimus. Tua autẽ, quòd multũ intererat, te hoc munus obire decebat, vt iuſte de me queri tibi liceret, quòd à me reſponſum nõ tuliſſes. At ego cũ te nunc prouocarim prior, an in te inuehi nõ debeã, quòd cũ multi iſtinc ciues tui ad nos confluxerint, nunquã tu ad me ne litterã quidẽ? Verùm excellenti tuæ virtuti totũ condono: Et hæc ioco. Illud ſerio velim tibi perſuadeas, cum nulla maiori voluptate affici ſoleam, quàm cum ab amicis litteras accipio, & ad eos reſcribo, nihil mihi hoc ſilentio longo fuiſſe moleſtius, eaque illud cauſſa accidiſſe, quòd aßiduis curis impeditus fuerim & occupationibus, ac dudum acerbißima diſtillatione perplures dies conflictatus, qua cum leuatus eſſe mihi videar, breues has ad te dare non diſtuli, vt perſpicias tui memoriam ac noſtræ iam veteris amicitiæ à me conſeruari, teque propter probitatem atque egregios mores tuos a me mirifice diligi, & propter ſummam doctrinam plurimi fieri. Tu quoque vt hoc erga me animo ſis, ne te in amore ac tuenda amicitia noſtra vinci patiare, te vehemẽter etiam atque etiam rogo. Vale. Ferrariæ.

VIII. *id. Decemb.* CIƆ IƆ LXXVII.

EPISTOLARVM PAVLLI SACRATI CANONICI FERRARIEN.

Liber V.

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI.

QVOD plerique nobiliſsimi viri facere ſolent, licet a multis ſe mirifice coli atque obſeruari perſpiciāt, eorum tamen paucis poſt diebus, vt ne meminerint quidem, id tibi vſu venire poſſe nunquam exiſtimaui ampliſſime Patrone; Nam illi quidem virtutis atque humanitatis vim ignorare cenſentur, in te vero, qui a pueritia eximiam cum ſumma eruditione humanitatem affabilitatemque, ac miram morum ſuauitatem coniunxiſti, atque ad has excellentes virtutes ſummam artium optimarum ſciētiam adiunxiſti, qui cadere poteſt huiuſmodi ſuſpitio, vt eorum, qui te tantopere venerantur admiranturque, memoria ex animo, diſcedat? Itaque

Itaque cum tuæ optimę ac dulciſsimæ naturę proprium ſit, vt eos qui litterarum vidētur aliquem guſtum habere, eosq́; præſertim, qui veſtigia tua imitari ſaltem cogitant, tueare magnopere ac foueas; An ego qui tuæ ſummæ virtutis ac ſingularis doctrinæ ſtudio iampridem incenſus, atque inflammatus ad clientelam me tuam contuli, abs teq́; adiutore potiſſimum Mureto viro excellentiſsimo, tuiq́; ſtudioſiſsimo in fidem libentiſsime ſum receptus, quo nomine me tibi perpetuo debere profiteor, non putem nunc me à te amari, atq; in mente tua inſidere? Nunquam, mihi crede, aliam de te opinionem animo imbibā, ſic enim tua ampliſsima dignitas ac ſumma virtus poſtulat. Illud vereri potius non ne debeo, obliuionis nomine ne tibi ſim ego ſuſpectus, qui nullam iam diu tibi ſalutem miſerim? At hoc pudori meo tribuas velim, nam cum mihi perſpectum exploratumq́; ſit te in res diuinas penitus abditas toto pectore incumbere, & in grauiſsimis cogitationibus quotidię verſari, nugis meis obſtrepere tibi auſus nō ſum. Nec tamen tempus vllum intermiſi, quin cū amicis etiam abſentibus de amplitudinis tuę nō mediocri erga me benignitate mentionē facerē quòd Clariſsimi Sirlèti imago iampridem in animo meo impreſſa ſit. Nunc autē operę pretiū mihi viſum eſt, cū antea mirum in modū laborarim vt gratiā abs te iuirē, cauerē magnopere, ne

videat eam negligentia inertiaque facile effundere, ac diuturno ſilentio meo ex animo tuo effluxiſſe. Quare ſi Tiberius Pompeius mihi nunciauerit has, quas tibi attulit litteras, non ingratas, nec iniucundas fuiſſe amplitudini tuæ, de voluntate erga me tua atque beneuolentia non modo nihil detractũ & imminutum fuiſſe, ſed maximo etiam abs te beneficio me affectum arbitrabor. Vale Ampliſſime Patrone, cuius conſilia & cogitationes omnes Deus opt. max. ſemper fortunet. Ferr. III. *id. Ianuarij.* CIↃ IↃ LXXVIII.

PAVLLO LEONIO EPISCOPO FERRARIAE Carpos.

CVM *a Deo opt. max. omnia manare bona, nutuque eius ac prouidentia regi cuncta certo ſciamus, Antiſtes optime, illud etiam perſuadere nobis debemus, ſi de tot illuſtribus ac doctiſſimis viris, quorum vnus eccleſiæ Ferrarienſi preficeretur, multi varijque ſermones habiti fuerint, & cæteris exploſis tu ad hoc ampliſsimum Sacerdotium electus fueris, diuino afflatu hoc effectum fuiſſe, ſine quo nemo magnus vnquam fuit; Qua ex re, quis eſt, qui de tua excellentiſſima virtute, integritate, atque prudentia non acute conijciat, poſtquam te Deo placere, valdeque carum eſſe*

euen-

euentus cōprobauit; & qualis quantusque ſis in iſto munere futurus, non proſpiciat? Ego quidem, qui mihi videor paucis illis diebus, quibus Regij me in conſuetudinem tuam dedi, cum apud integerrimum ſapientiſſimumq; Pontificē Martellium vnà diuerſaremur, impetus tuos ad laudē atque immortalitatem probè cognitos habere, ſtatuo te eum eſſe, qui doctrina, probitate, ſapientia, vniuerſam remp. chriſtianam plurimum iuuare poſſis, ne dum gregem tibi commiſſum paſcere, animarumque ſaluti conſulere valeas, præſertim cum ad hoc accedat ſingularis etiam humanitas atque benignitas, quæ hominum ſtudia, illorumque erga te beneuolentiam magnopere alliciant: In quam de te opinionem diſceßi, quòd ad nos vna omnium voce perfertur te iſtic præclaris atque illuſtribus factis iſtorum hominum animos adeo tibi conciliaſſe, vt te non ſuſpiciant modo atque admirentur, ſed ſummis etiam laudibus in cœlum tollant; &, quod caput eſt, te a ſe diuelli ægre admodum patiantur. Quæ cum ita ſeſe habeant, gratulor tibi vereque gratulor; non tam, quòd Epiſcopus creatus ſis, hoc enim honore multi non tui ſimiles affecti ſunt, quàm quòd ad honeſtandam illā dignitatem ſumma facultas in optima voluntate tibi non defutura ſit. Quin etiam nemo eſt qui ambigat, quin tu eam ipſam ſumma religione, innocentia, moribus integerrimis,

vigi

vigilantia, ac præcipue exemplo ſis amplificatu rus. Quæ cum præſtare tu queas vnus, maius ne a Deo clementiſſimo deſiderare beneficium poſſumus, quàm quòd nobis ab eo tributum eſt, vt talem nobis virum dederit, qui & eccleſiam ſuam optime moderaturus ſit, & mores noſtros ad normam diuinam ita directurus, vt ſancti & religioſi euadamus? Sed noſtrum eſt gratias Deo immortali de ſumma eius erga nos benignitate maximas agere, quas illi perpetuas certè omnes habebimus, eumque aſſidue precabimur, nobis vt cõcedat, iſto excellenti bono gaudere diutius vti poſſimus. Veni igitur quamprimum ad nos: Venies enim, mihi crede, valde expectatus: quod tibi hac epiſtola ſignificare volui, quam indicem meæ lætitiæ teſtemq́; incredibilis voluptatis ad te mitto, meumq́; hoc officium tibi non iniucundum eſſe cupio. Tu quoque vt priſtinam tuã erga me voluntatem beneuolentiamq́; conſerues, te magnopere etiam atque etiam rogo & obſecro. Vale humaniſſime Antiſtes. Ferrariæ Kal. Aprilis. CIↃ IↃ LXXVIII.

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI.

VIDE Ampliſsime Patrone quanta ſit vis amoris atque magnitudo, meaq́; de tua ſumma et incredi-

incredibili virtute opinio. Nam nulla alia in cogitatione ferè verſari queo, quàm de amplitudine tua. Atque (vt cætera mittã ne ſim longior) cũ tuam ſingularẽ humanitatem facilitatemq; quotidie mecum recolo, qua me in fidem tuam recepiſti libentißime, ac non obſcura deinde tuæ erga me beneuolentiæ indicia oſtendiſti, ſic afficior, vt te ipſum complecti mihi videar. Quid autẽ poteſt a me dulcius atq admirabilius cogitari, quàm clariſſimum Sirletum nonmodo virtute ſola amplißimã dignitatẽ adeptũ fuiſſe, verũ benignitate ẽtatq; comitate omnes ſuperare, meq; in me ipſo fuiſſe hoc expertum? Equidem maximam tu in me ſtudia contuliſti, quorum memoriam ex animo nulla vnquam delebit obliuio, nulla obruet vetuſtas: Meæ vero partes ſunt non committere, vt in te ingratus eſſe videar, meiq; officij immemor, & caue re ne mihi vitio detur, quòd benignitatẽ erga me tuam nõ agnouerim. At iſtic præſto eſt Tiberius Pompeius meus, vt quoad fieri poteſt, eas impleat; Cui ea, quæ meo nomine ille ſigna dabit nõ mediocris meæ erga te obſeruantiæ ac venerationis, tuis quidẽ erga me ſtudijs haud paria, ſed ab animo tibi deditißimo profecta, ſi tibi iucunda eſſe demonſtraueris, me quoq; tibi valde gratũ eſſe arbitrabor. Tibi certe perſuadeas velim te ame tanti fieri quãti alium neminẽ; Illuſtriſſimumq; nomen tuum in viſceribus mihi ſic hærere, vt è

memo-

memoria nunquam elabi poßit; Paulli etiam Sacrati tui recens vt apud te recordatio vigeat, vehementer cupio, atque, vt hoc aſſequar, omnibus viribus elaborabo. Vale Ampliſſime Patrone, quem æternus Deus incolumem diu ſeruet. Ferrariæ. Nonis Aprilis CIↃ IↃ LXXVIII.

IACOBO PHILIPPO TAMONIO.

S. P. D.

QVAE *te caußa impulerit Iacobe Philippe, vt in meam te familiaritatem inſinuare tantopere concupieris, nec tamen deditiſſimo tibi Auguſtino Maranio, quem vti filium à me adoptatum non te latebat mihi iandudum contubernalem eſſe, internuntio, ac tuæ voluntatis interprete, vti volueris, at quò facilius rem hanc impetrares, Clarißimum virum Octauium Sanctacrucium Antiſtem Ceruienſem huius coniunctionis noſtræ ſuaſorem & auctorem habere, Ego diu cogitans tandem conieci eam profectò extitiſſe, quòd cum tu apprime delecteris optimis & litteris & artibus, in illisque aßidue verſeris, te magnum ex conſuetudine mea fructum laturum eſſe, atque ad recolenda ſtudia tua non parum adiumenti habiturum ſperes. Sed, quanquam mirum in modum gaudeo te de me ita recte ſentire,*

vt talis

vt talis ac tanti viri officium tibi requirendum eſſe duxeris, vereor tamen ne, cum è tuo metiri cœperis ingenium meum, ac ſenſus meos explorare atque perſpicere, mihi homini humili ac minime digno cui multum tribuas, te pigeat ſtudium tuum nauare, atque ad amicitiam meam cum te ſponte contuleris, eam in poſterum non colere, atque in propoſito ſuſceptoq; conſilio non permanere te pudeat. Ego quidem, cum optimi ac modeſtiſſimi iuuenis (vt videre mihi iam videor) nec non egregia ac præclara indole & eleganti ingenio præditi beneuolentiam mihi cõciliauerim nihil tale ſuſpicans, & eodem impulſore a Nobiliſſimo Antiſtite gratiã nullo negotio inierim, quæ duo maxime in lucris pono, immortales certè gratias præpotenti Deo ſemper agam habeboq. qui ætati meę iam ingraueſcenti maxime conſuluerit atque prouiderit, florentiſſimumque iuuenem mihi dederit, in cuius ſumma probitate, ſinceritateque poſthac ita conquieſcere puto, vt meam ſenectutem maxime oblectem: Eundemq; precabor, vt a te voluntatem immutari non patiatur, non ſinat. Meum autem erit, quibuſcunque potero rebus te in officio retinere, ac tuum in me amorẽ augere. In quo & ſi mihi voluntas nunquam defutura eſt; omnia enim moliar, omnemque in eo induſtriam figam, vt quotidie te magis mihi adiũgam: optandũ tamen mihi eſt, vt a Deo opt. max.

facultas hęc mihi detur, tuam de me expectationẽ vti ſuſtinere queam: non enim me tot virtutũ prę ſidio munitum eſſe agnoſco, vt te auocare poſſim, ne a propoſito declines aliquando, ſententiamq́; de flectas: Tu vero ſi tibi conſtare quibuſdam in rebus conniuendo, & inconſtantię crimẽ horrere ſtatueris, non dubito quin eã neceſſitudinẽ inter nos coniungamus, qua vterque noſtrum poſthac, vt ſpero, iucundiſſima ſuauiſsimaq́; magnopere lætetur. Reſtat vt te orem atq; obſecrem, cũ ad Antiſtitem tuum litteras dederis, vt apud eum me in gratia ponas, meq́; eius excellentiſsimæ virtuti valde deditum eſſe teſteris. Quod ſi feceris, nõ ſolũ tuã in me fidem ac beneuolentiã experiri iam incipiã, ſed non paruũ etiam me abs te beneficiũ accepiſſe putabo. Vale. id. April. CIↃ IↃLXXVIII.

BENEDICTO MANZOLIO EPISCOPO REGII.

SVPERIORI *anno rumor fuit dies aliquot Antiſtes optime atque doctiſsime ſatis quidem ille conſtans, ſed ſine certo auctore te eccleſię Ferrarien. præfectum iri, qui tantam mihi tunc delectationem attulit, vt nihil mihi gratius atq; optabilius audirem. Qunquam .n. nullus propè mihi tecum vſus intercedebat, quia tamẽ ex multis de tua præſtanti virtute & eruditione cognoueram,*

ueram, gaudij plurimum ex tua dignitate capiebam. Sed cum inanis poſtea rumor fuiſſet, quod iucundiſsimum fore ſperaueram, id moleſtum ſanè atque acerbum fuit; Eum tamen, qui primus vocem hanc ſuderat, quę in animos hominum ita penetrarat, vt res in ore atque ſermone omnium iam eſſet, mangopere laudaui, quòd de te rectè auguraretur, vt potè cui tuæ excellentiſsimæ virtutès cognitæ atque perſpectæ admodum eſſe videbantur: Nunc vero, quòd te Regij Epiſcopum creatum eſſe intellexi, tanta ſum lætitia perfuſus, quòd magis ex ſententia tibi ſucceſſerit, ſicuti cẽſeo, quam rumor ipſe ſparſerat, vt nullam in vita maiorem voluptatem ſenſerim. Ac meum iudicium eſt, cum multa de ſummo Pontifice & honorifice & grauiter prędicentur, hoc illius factũ non inter poſtrema numerandum eſſe, quòd te hoc ſummo honore ac maxima dignitate decorarit, totque in te ſtudia contulerit. In quo nimirum ille te quanti faciat declarauit. Tibi ne igitur gratuler, quòd laborum ac vigilarum tuarum premiũ adeptus ſis, an eccleſiæ Regienſi, quæ tãto paſtore ornata ſit? vtriq; profectò vere gratulor, tibi quidem, cũ doctrina, humanitate, morumq. ſuauitate excellas, lætor oblatã eſſe exercẽdæ ſingularis ſcientiæ atq. induſtriæ tuę occaſionẽ; nõ.n. vereor, ne nõ in adminiſtratione atq. moderatione earũ rerũ, quæ ad eccleſiã tuã pertinent, eluceat

eximia prudẽtia atq; integritas tua, et quę dona tibi a Deo opt. max. tributa ſunt, ea in gubernãdo grege tibi credito atque commiſſo appareant. Populum autem Regienſem felicem atque beatũ eſſe arbitror, cui præpoſitus is ſit, qui optimis & inſtitutis & præceptis eum erudire atque imbuere, exemploq; plurimum iuuare poſſit. Quod officium cum tu facillime ac libentiſſime præſtiturus ſis, & eccleſiam tuam ſplendore nominis illuſtraturus, quid reliqui eſt, niſi vt omnes qui tibi ſubiecti ſunt, fideique tuæ commendati, aſſiduis præcibus a Deo clementiſſimo contendãt, vt te ipſis paſtorem optimum atque vigilantiſſimum diutiſsime ſeruet, atque cuſtodiat? Ego quidem pro eo quanti te facio, munus hoc obire non prætermittam, quò monumenta ingenij tui, quæ maxima expectantur, cunctis, qui te nouerunt, deguſtare ac præclariſſimas actiones tuas imitari liceat. Tu quoque vt me in eorũ numero reponere velis, qui tui ſtudioſiſsimi ſunt, te magnopere rogo atq; obſecro. Magnum .n. te mihi beneficium tribuiſſe putabo. Vale Antiſtes humaniſsime Ferrariæ viij. Kal. Maij. CIↃ IↃ LXXVIII.

ALDO MANVTIO. P. F. Venetias.

Ego Alde ſuauiſsime ſemper arbitratus ſum me abs te amari, nam ex meo in te animo de tuo

in me coniecturam faciebam, & ſicut vnice te diligo, tibíque multum tribuo, ita te mihi in amore reſpondere opinabar. Sed mea me profectò feſellit opinio. Poſtea enim quam optimũ tibi Iuuenem propoſui, quem earum rerum, quæ tibi sũt Carpis, procuratorem conſtitueres, illicò mei memoriam depoſuiſti; Et quem antea quotidie litteris eodem ferè exemplo ſcriptis obtundebas, nũc illarum deſiderio teneri pateris, atque earundem antehac multitudinem diuturna taciturnitate cõpenſare tecum cogitas. Hoc tu iuuenis florentiſſimi gratioſiſsimíque eſſe putas officium? An & oblitus es primum, quæ & quanta mihi cum Paullo patre tuo clariſsimo viro neceſsitudo interceſſerit, vt nihil mihi antiquius eſſet, quàm, quibuſcunq; rebus poſſem, eius volũtati morem gerere, & quantus eius in me amor fuerit, vt ſuis etiã me ſcriptis celebrarit? Deinde antequam decederet, quòd te filij loco duxerim, omnemque in te amorem transfuderim, vt illius tamen vita functi in dies ſingulos memoriam in ſacris meis habeam? Tu vero cum parem mihi voluntatem nõ reddas, atque in amore te vinci non cures, quid ſuſpicari debeo, niſi vt de mea animi firmitate atque conſtantia periculũ facere cupias? non enim opinor te a tuis maioribus degenerare velle, qui amicitias ſancte ſemper atque officioſe coluerũt, nec, cum te omnes patri tuo omni virtutũ genere

reſponſurum eſſe cenſeant, nunc contra exiſtimationem tuam ita venire velle, vt inconſtantię infamiam ſubeas. Quòd quanquam de te ſentire non debeo; nec enim ſino quicquam a tua excellenti virtute alienum in mentem meam irrepere, meo tamen quodam iure his te litteris admonere volui, vt caueas, ne te fortè conſcientia ſtimulet, quòd cum ego te carum adeo habeam, vt nihil ad amorem erga te meum addi poſſe videatur, tu exiguam tuæ erga me beneuolentiæ ſignificationem des, cumq. honori tuo maxime faueam, optemq. te quam ampliſsimum eſſe, tu de me vel parum, vel nihil omnino cogites. Verum, ſi bene te noui, hanc mihi dubitationem ſuauiſsima epiſtola tolles, quàm puto fore ita mihi gratam, vt mira illius ſuauitas omnem mihi moleſtiam deleat. Da igitur operam, vt minime mentitus eſſe videar, meque tibi eſſe cordi perſpiciam: Nam ego quoque, ſi qua in re aliquando tibi adiumento eſſe potero, vt ea aſſequare, quæ a iuuene ſummo ingenio, eximijs virtutibus, moribusque ſuauiſſimis prædito expectari debent, nullum tibi a me humanitatis ac propenſæ in te voluntatis officium deerit, quin omnia quæ ad te pertinere cognoſcam, ſẽper, quoad ſumma Dei immortalis benignitate mihi ſpiritum ducere licebit, mea ſponte & libẽter curabo. Vale Alde ſuauiſsime. Ferrariæ. VI. id. Maij. CIↃ IↃ LXXVIII.

IA-

IACOBO PHILIPPO
TAMONIO MASSAM Fiſcaleam.

CVM mihi venit in mentem illius diei, quo te in fidem atque neceſſitudinem meam recepi Iacobe Philippe ſuauiſſime, quod quotidie mihi vſu venit, non queo ſummo gaudio non exultare, cũ Deum immortalem hanc tibi mentẽ donaſſe animaduerto, vt vinculum ſummæ mecum coniunctionis optaueris, mihi autem tantam dediſſe felicitatem, vt in animum tuum influxerim, quo effectum eſt, vt amor iam incredibilis inter nos & mutuus intercedat. Nam licet tibi ex ſententia non ſucceſſerit, vt illos ex me capias fructus, quos te percepturum eſſe tibi perſuaſeras, (ſicut ex cõgreſſu noſtro perſpexiſti poſtea acerrimo ingenio tuo.) conſtantiam tamen in me mirifice diligẽdo, atque animi firmatem ita retines, vt admirabilis omnibus in diſsimulando videatur prudentia tua: Præterea tot ac tantis me ſtudijs atque officijs oneras, vt ea ſi commemorare velim, ferè infinita, memoria complecti non poſsim. Quid dicam de tua in me obſeruando perſeuerantia, vt nullum diem prætermittas, quin me domum reducere velis? Itaque dum eximias virtutes illas, quæ in te admodum elucent, enitentq́ue,

ſummã prеſertim integritatem,humanitatẽ,egregioſq; mores tuos mecũ recolo,eruditionẽ aũt tuã & optimarũ artiũ ſcientiam,cũ id ætatis iuuenis ſis, perpẽdo atq; examino,ſic mihi crede,tui ſtudio incendor Iacobe Philippe,vt te ẽt abſentem, nedũ cũ præſens es, cõplectar & oſculer,meque eò beatum eſſe iudico, quod tanta ſuauitate tantoq; lepore,quo affluis, quotidie ita fruor,vt nihil mihi iucundius gratiuſq; excogitare & optare valeam. Quo fit,vt cum memoria repeto caſum illum, de quo per litteras a te paucis ante diebus certior factus fui, qui mihi calamitoſus ac funeſtus fuiſſet, quando nauis illã,in qua domum vehebaris, nautæ imperiti culpa in molam irruit, impetumque ita fecit,vt mergi inciperet,& omnes de ſalute, quæ maximo verſaretur in diſcrimine, valde dubitarent, te a Prеpotenti Deo pro eius ſumma benignitate ex eo periculo ereptum eſſe credam, ne ij qui in tuam ſuauißimam conſuetudinem ſe dare cæperunt,tanto ac tam excellenti bono carerent, ne ve ego ſenex, quem frequens iucundißimuſque conſpectus tuus mirum in modum delectat, maxima dulcedine orbus dolorem hunc vel acerbißimum in vita haurirem, quòd tam præſtantis iuuenis, omniique florentis genere virtutis iacturam tantam feciſſem, quantam haud ferre vnquam potuiſſem æquo animo: Cum igitur a clementiſſimo Deo tanto beneficio

affectus fuerim Iacobe Philippe, vt is te protexerit, ac mihi ſeruauerit, qui magnum in tua excellenti virtute, ac ſumma in me beneuolentia præſidium ætati meæ valde ingraueſcenti conſtitutum eſſe arbitror, nullum vnquam tempus intermittam Deum precandi, vti te tueatur, ac diuino ſpiritu afflet, vt eam, quam nunc erga me voluntatem habes, non ſolum conſeruare, ſed etiam augere velis, atq; in colenda omnibus officiis amicitia & coniunctione noſtra pergere ſtatuas. Ego autem officium a me vllum hominis tui ſtudioſiſſimi amantiſſimique te deſiderare nunquam patiar; quin omnia in te ſtudia conferre non deſinam, vt te a me in oculis ferri, atque in ſinu et cõplexu meo eſſe exploratum habeas; cupio enim iis vinculis amoris ac mutuæ beneuolentiæ arctiſſimis tecum coniungi aſtringique, a quibus nunquam laxari poſſimus. Quod reliquum eſt, cum occupationes meæ, quibus, vt tute ſcis, aſſidue diſtineor, aliquid mihi otii ſuppeditabũt, ad Octauium Sanctacrucium præclariſſimum Ceruiæ Antiſtitem ſcribam, eique quanta ego ex aſpectu ac præſentia tua voluptate perfundar, quæ mihi ante oculos quotidie obuerſatur, & quemadmodũ vitæ ſimilitudo conglutinari voluntates noſtras conſuetudine paſſa fuerit, quàm breuiſſime potero, exponam. Vale Iacobe Philippe dulciſſime. Ferrariæ id. Quint. CIↃ IↃLXXVIII.

AVGV-

AVGVSTINO VALERIO EPISCOPO Veronæ.

CVM tu iſtic tanta me humanitate comitateque fueris complexus, totque ac tanta in me ſtudia cõtuleris integerrime humaniſſimeque Antiſtes, nemo vt fuerit, quin, poſtquam domum redij, ea me narrantem audiens valde obſtupuerit, libẽter ego eorum commemoratione ſuperſedebam, quòd ea mihi orationis copia non eſſet, quæ incredibili ac ſingulari tuæ erga me beneuolentiæ reſpondere, nedum eam æquare poſſet. Sed non potui venienti iſtuc Gandino meo ad te litteras nõ dare: Veritus enim ſum, cum ego maxime confidã in ea eſſe me apud te exiſtimatione opinioneque, vt te mirum inmodum ſuſpiciam atque admirer, ſicuti excellens atque admirabilis tua virtus poſtulat, meque ſummorum tuorum officiorũ & in me meritorum abs te memorem haberi ac gratum, ne ea non ſatis magnifacere tibi viderer, ſi tacuiſſem; Ex his igitur facile perſpicies, quò magis mente animi tui magnitudinem contemplor, ac ſapientiam tuam morumq; grauitatem intueor, quotidie quidẽ meam in te obſeruantiã nominisq; tui veneratione augeri, dicendi vero facultatẽ minui, vel potius mihi eripi: Nam cũ exi-

eximia bonitas, integritas, atque doctrina in te valde eluceant, ac laus tua iam in illuſtri atque excelſo loco ſita ſit, nõ ne ab omnibus ineptus haberer, ſi cuius actiones & facta glorioſa omnium mortalium fama ſemper celebratura ſit, eum nũc laudando in cęlum extollere me poſſe mihi perſuaderem? Verum tantum abeſt, vt hoc mihi arrogem, vt nec cogitare in mentem mihi veniat: Itaque mittam ea, quæ ingenium meum longe ſuperant, & ad illa, quæ me attingunt, iam accedam. Ac primum te rogo & obſecro Antiſtes optime, vt quem tibi fouendum, omnibusq́ue ſtudijs & amoris notis ornandum ſuſcepiſti, eiuſdem commodis etiam conſulere velis, nec ei tempus conſtitutum prorogari patiare. Ego enim pro virili conabor atque enitar ita me gerere, talemq́ue præſtare, vt amorem erga me tuum prouocem, curaboq́ue vt, cum me in clientelam tuam libenter receperis, te non caſu ac temere, ſed iudicio atque cõſilio mihi fauiſſe fateare. Deinde tuum eſſe arbitreris perſeuerare hoc in me animo eſſe, vt tuam in me beneuolentiam atq. liberalitatem in dies magis experiar, tibiq́. perſuadere te a me quoque & incredibili obſeruantia & memoria ſempiterna cultum iri: In quo ne tua te de me opinio fallat, vitam mihi prius quàm voluntatem defuiſſe intelliges. Vale Antiſtes optime. Ferrariæ VIII. id. Nouemb. CIↃ IↃ LXXVIII.

GV-

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI.

Et ſi meum pridem officium erat clariſſime Sirlete, vt de illo ſingulari erga me ſtudio, quod tu mihi litteris tuis humaniſsimis mihique iucũdiſsimis ſignificare voluiſti, immortales tibi gratias agerem, præſertim cum id mihi inſperatum fuiſſet, non quòd de tua in me beneuolentia vnquam dubitauerim, ſed quòd opinionem meam lõge ſuperauerit animi tui altitudo, tamẽ ne nimia lætitia, qua certè ex ſumma humanitate atque bonitate tua affectus fui, deſipere tibi viderer, ſi tunc a me reſponſum tuliſſes, ita .n. (vt verum fatear) exultaui gaudio, vt me ipſe penè oblitus eſſem, a ſcribendo continere me conatus ſum, ne dũ lætior tibi apparuiſſem, quàm fortè mea fert ætas atque patitur, me de tanto amoris erga me tui indicio nimis mihi blandiri putares. Nunc vero verens, ſi longiori ſilentio vterer, ne optimam ac præſtantiſsimam tuam mentem, & illuſtria tuæ in me voluntatis ſigna a me non agnoſci, vt par eſt, nec tanti æſtimari arbitrarere, quãti iure facienda ſunt, his tibi litteris ſcrupulum ex animo euellere ſtatui, ſi fortè aliquis reſideret, ex quibus cognoſces, niſi Chriſtiana religio noſtra humilitatem illam, qua nihil excelſius, quotidie

ante

ante oculos mihi propoſuiſſet, me facile in ambitionem lapſurum fuiſſe. Quo.n. pacto, quaque ratione cauere mihi poſſum, quin incredibili gaudio efferar, & gloria maxime ducar, cum mihi venit in mentem me tibi ampliſsimo atque integerrimo viro, omniumque virtutum genere & omni laude cumulato admodum eſſe cordi, abs teque illis litteris declarari, in quarum extremo erat tua manu? (cupio cùm merito tuo, tùm pro eo amore, quem erga me habes, tibi gratificari) An tuam erga me beneuolentiam ac propenſam voluntatem teſtificari magis potuſti? Sed, mihi crede, in obliuionem huius pulcherrimi facti tui nunquam veniam: Quin gratiſsima memoria ſingularem virtutem tuam ſemper proſequar. Tu vero me ornare perge, ita enim apud me, quẽ iam tibi deditum, addictum, atque obſtrictum habes, operam tuam bene pones, vt nunquam tibi pœnitendum putem. Vale ampliſsime Patrone, quẽ præpotens Deus diu ſeruet ac ſemper fortunet. Ferrariæ idibus Decemb. CIↃ IↃ LXXVIII.

F. HELISEO INQVISITORI Bononiam.

EGO *nuper Heliſee optime atque doctiſsime Veronam acceſsi, Antiſtitem illum integerrimũ*

atque

atque prudentiſsimum virum ſalutandi cauſſa. Qui certè, cum occaſio faciendi de te mentionem ſeſe mihi obtuliſſet, me de integritate tua, ingenio, doctrina multa prædicantem non ſolum libenter audiuit, ſed vultu etiam & verbis te ſibi & notiſſimum & cariſſimum eſſe planè demonſtrauit: Quod his tibi litteris ſignificare volui, vt intelligas me vbicunque ſum, tibi tantum tribuere, quantum eximia tua virtus poſtulat, meque ſuauẽ ſingularis tuæ humanitatis, comitatis, ac leporis recordationẽ habere. Tu autẽ quo animo ſis, quaque erga me voluntate, ſi reſponſum a te tulero, ex litteris tuis cognoſcam. Ego quidem, ſi is es, quem a me haberi ſemper voluiſti, me abs te mirifice diligi, amicitiæque noſtræ iam veteris eam a te, quam par eſt, rationem duci mihi perſuadebo. Tuũ vero erit prouidere, ne mea de te opinio me fallat, ne ve de tua exſtimatione apud me quicquam detrahatur. Ego ſucceſſorẽ tuum nondum vidi nec noui, quòd occaſio eum conueniendi atque adeundi mihi nulla adhuc fuerit. Sed ſi tibi ad eum ſcribere contigerit, litteras ad me ipſas mittere poteris, quas ad eum perferam; Hac enim ratione amicitiam cum eo facile iungam, præſertim ſi eas aliquo mendaciũculo aſperſeris, quò mihi faueas. Quàm gratum mihi futurum ſit hoc officium tuum, tu, qui iam me ex crebris collocutionibus noſtris, ac familia-

rita-

ritate noſtra cognitum habes, facillime perſpicies. Vale Heliſee humaniſſime. Ferrariæ Kal. Octob. CIↃ IↃ LXXVIII.

M. ANTONIO MVRETO. I. C. S. D.

ET ſi vetus amicitia noſtra innumerabilibus vtrinque officijs iandiu culta minime poſtulat, vt diuturni ſilentij mei vlla excuſatione vtar; non ingoras enim eos, qui maximam domeſticarum rerum curam ſuſtinẽt, quique non modica cõmodis amicorum inſeruiendi cupiditate ardent, multis implicari negotijs, & occupationibus diſtineri, ſcito tamen eam vnam atque præcipuam taciturnitatis meæ cauſſam extitiſſe, poſteaquã illas tuas litteras accepi, in quibus de Polonico negotio, flumine illo eloquentiæ tuæ aureo ſigillatim agebas, quòd ex earum lectione tantus me ſtupor oppreſſit, vt ingenium meum poſthac tardum & hebes, minimeque ad reſpondendum tibi accommodatum fuerit. Nec te hoc latuit, quippe qui ex litteris meis vernacula lingua atque in ſulſe ſcriptis me ab hoc officio deterritum eſſe ſenſiſti. Itaq. cum certo ſcirem in mentẽ tuã irrepere nõ poſſe, vt tuæ ſingularis virtutis atq. incredibilis humanitatis, tuorumq. in me meritorũ memoriã vnquã deponã, (noſti .n. ſenſus meos) cæpi in te ſalutãdo negligẽtia ita plecti, atq. pigritia, vt

ad

ni ex parte ſpirantes. Pro quibus quid tibi mi Sacrate rependere poſſim, equidem non video. Nihil enim iampridem iubes me tua cauſſa facere: neque ſanè, vt ſunt tempora, video, qua in re opera mea vti poßis. Sed ſi quid euenerit, noli, quæſo, dubitare, quin is erga te ſim, qui debeo, & qui ſemper fui. Mihi crede, neque te quidquam vſquam amabilius eſt: neque tu quenquam habes amantiorem ac ſtudioſiorem tui. Sed hæc inter nos ſuperuacanea videntur. Mitto ad te libellũ quendam, quem in gratiam τοῦ ἀνεψιοῦ *ſcripſi. Cum enim prima elementa latinæ linguæ ei tradere vellem, nihil reperiebam ad captum tam teneræ ætatis accommodatum. Ea res coegit me repueraſcere. Neque magis id mihi alienum aut indecorum puto, quàm olim Ageſilao fuit deprehendi cum filiolis equitantem in arundine lõga. Tu illud carmen, qualecumque eſt, quia meũ eſt, libenter, vt opinor, videbis. Vale. Romæ* XVI. *Kal. Decemb.* CIϽ IϽ LXXVIII.

IACOBO SACRATO
EPISCOPO CARPENTORACTI.
Fratri ſuo. S. D.

CVM *litteræ Ioannis Pauanati Antiſtes optime mihi gratæ ſemper fuerunt, quæ mihi ſignificabant, quanuis dè communibus iſtius regionis calamitatibus valde ſollicitus eſſes, te tamen tuæ*

iſtic valetudinē optime tueri: Tùm eæ, quas pxl me accepi, incredibili me gaudio affecerunt, ex quibus cognoui, cum ſummus idemque ſanctiſſimus Pontifex noſter Gregorius xiij. fortiſſimorū miltum manum iſtuc miſerit. qui non modicum religionis noſtræ aduerſarijs terrorem iniecerint. (in quo certè optimi illius Principis vigilantia, & grauis populorum ſuorum ſalutis cura ab eo ſuſcepta vel maxime apparet) vos cōciliandi pacem, & cum aduerſarijs confirmandi, nec non Minerbam recipiendi magnā in ſpē veniſſe. Quo nūcio nihil certè dulcius, atq; ſuauius, & præſertim tua cauſſa, audire potui: Nam cum tu diœceſis tuæ viſendæ ſummo ſemper ſtudio arſeris, quo in munere animarū curationem penitus fixam eſſe non te fugit, tametſi conſcientia huius prætermiſſi officij te non ſtimulet; nemo.n.non ſcit tibi nunquam defuiſſe voluntatem, ſed propter hominum nequisſimorum inſidias facultatem ereptam fuiſſe; eadem tamen te magnopere delectabit, cum in ea cogitatione atq. cura, quæ te valde attingit, verſari, & cōmiſſo tibi gregi aſſidue inſeruire poteris; Quod vt ſpero, tunc aſſequeris, cum æterni Dei benignitate, ac Gregorij ſolertia pax iſtic fuerit, quæ nihil habitura ſit inſidiarū: Ea enim cum ſit futura tranquilla libertas, te Antiſtitem, & homines iſtos qui iandudum ſummis difficultatibus atq. incommodis affecti fuerunt,

rũt,valde recreabit,teq́; ad implẽdas partes tuas alacriorẽ promptioremq́; reddet. Verum a Deo immortali ſummis precib. contendere in iſta prouincia cuncti debent,vt hæc ſumma pax,ſũmaq́. tranquillitas ſibi ipſis ab eo detur, ſicuti ijs, qui tuæ fidei crediti atq. cõmiſsi ſunt,mihi exploratum eſt,te non ſolum verbis,ſed exemplo ẽt ſuadere,vt faciant. Quod diuinum beneficiũ ſi impetrauerint,vt dubitare non licet,dũmodo ad illius voluntatẽ conformare ſeipſos,ac præceptis parere ſtatuant, fortaſſe mihi quoq; ex vtriuſq; noſtrũ ſententia ſuccedet,vt qđ diu opto, te ſemel videam,ac in complexum tuum veniam, ſi eodẽ iuuante Deo ad id tempus ambo ſpiritum duxerimus.Interea hac te ſpe ſuſtenta nos aliquãdo vnà fore: Et tibi perſuade te a me amore vere fraterno mirum in modum diligi, ac propter eximias virtutes tuas valde obſeruari:Me quoq. a te amari ita mihi conſcius ſum,vt rogare pudeat. Hoc tantum abs te peto,vt valetudinem tuam diligẽter curare ne negligas. Quod quàm gratum ijs, qui a te pendent, futurum ſit,certè non ignoras. Vale Antiſtes humaniſs.omnes collegæ mei, cæteriq́. amici noſtri te amanter ſalutant, diuturnamq́. a Deo clemẽtiſsimo incolumitatem ac felicitatẽ tibi precantur. Tu Marcum Fortiam noſtrũ virum valde egregium meo nomine ſaluere iube.Ferr.vij. Kal.Ianu. CIↃ IↃ LXXVIII.

CAESARI GLORIERIO Romam.

Ex litteris Tiberij noſtri, ad quem epiſtolas duas miſeram, alterã quidem, quæ clarißimo Sirleto redderetur, alteram vero, quæ ad Epiſcopũ Carpentoracti fratrem meũ tabellario committeretur perferenda, te illas legiſſe atque probaſſe cognoui, quod intelligere mihi iucundiſſimum fuit, at multo magis honorificum laudari me a viro omni laude cumulato. Sed vereor Cęſar, ne amori nimium tribueris, ac de iudicio tuo quod ſeuerum & acre admodum eſſe ſolet, non parum derogaueris, Tibique vſu venerit, quod pleriſque, vt tute ſcis, qui amicitia potuis adducti iudicant, quam veritate. De te autem ita ne ſentire debeo, qui grauiſſima et publica negotia ſumma tua cum dignitate quotidie ita geris, vt amplum cuncti tibi dent ſummæ integritatis, conſtantiæ, prudentiæque teſtimonium? Non opinor in te tantum virum huiuſmodi ſuſpitionem cadere poſſe; An tu ſingulari tua humanitate impulſus ad litteras meas lectionem adhibuiſti nullum interponens iudicium, quo mihi admodum faueres, propenſumque in me animum tuum declarares? Nã cum tuam in me non mediocrem beneuolentiam antea ſæpe expertus fuerim, pro qua me omnia

tibi

tibi officia debere ſum profeſſus, nunc quoque vt tuo mirifico me ſtudio ornares, a multis & optimis actionibus tuis tantiſper animum atque cogitationem auertere voluiſti, dum paululum otij in legendis meis nugis conſumeres. At quo ego te mune re remunerer, cum mihi nihil ſuppetat prę ter voluntatem? equidem incredibili te obſeruantia perpetuo colam, tuaq; ſæpe in me merita prędicando curabo, vt me ab omnibus quàm gratiſſimum erga te cognoſci valde lætere. Vale Cęſar optime, quē Deus opt. max. ſeruet atque fortunet. Ferrariæ. XVI. Kal. Ferbr. CIϽ IϽLXXIX.

PAVLLO FORTIAE.
Patauium.

NEMINEM *reperiri arbitror Paulle ſuauiſſime atque humaniſsime, qui eloquentia adeo præſtet (vt de me dicere mittam, qui parum ingenio poſſum copiaque dicendi) vt verbis explicare queat, & quanta ſit in te ſuauitas, humanitas, atque liberalitas, & quantum induſtria, probitate, prudentiaque excellas, preſertim id ętatis adoleſcens. Tanta enim morum elegantia tantoque lepore hic affluens fuiſti, vt me atque eos omnes, quibus mecum vnà te intueri & contemplari, iucundiſsimaque conſuetudine tua frui licuit, non ſolum ad amorē tui inflammaris atque incē-*

deris,ſed in admiratione clariſſimarũ tuarũ vir-
tutum ẽt traduxeris: Singulari aũt comitate af-
fabilitateq. ſermonis ſic tibi animos noſtros cõci
liaſti, vt nos penitus ẽt deuinxeris. Quò fit, vt
acerbiſſimo certè dolore a te diuulſus fuerim. Nã
vt aduentus tuus ſuauiſſimus optatiſſimusque
me mirũ in modũ recreauit, maximumq; mihi ſo
latiũ attulit, ꝙ optimo ac ſplendidiſſimo ingenio
tuo, indoleq. egregia atq. pręclara delectarer, ita
diſceſſus me valde afflixit, qui me priuauit aſpe-
ctu tuo, & incredibili ea voluptate, quam ex tuo
congreſſu capiebam. Ac nimirum cum optima
rum actionum tuarum (quid enim non agebas cũ
dignitate ac venuſtate?) ſuauiſſimorumque mo
rum tuorum mihi venit in mentem, & quemad-
modum in oculis tuis, in ore tuo, vultuque mode-
ſto & hilari acquieſcerem, ita mærore conficior,
vt niſi me conſolarer exiſtimans non longiquum
inter nos digreſſum atque diſceſſum fore, ſi pro
miſſum, quo teneris, ſeruare tibi libuerit, vt vi
delicet ad nos cito reuertare, ipſi, mihi crede, non
reſiſterem. Cui tu ſi aliquam dulciſſimis litte-
ris tuis medicinam attuleris, quibus me horte-
re, bono vt animo ſim, mihique ſignifices tuam
erga me beneuolentiam in te meæ pariter reſpon
dere, & te mecum propediem fore, vt tu in dies
magis ſingularem meum erga te amorem expe-
riare, egoq. item miræ humanitatis tuę ſuauita-
te

te fruar, me abs te gratiam iniiſſe, ac in mentem tuam profectò irrepſiſſe cõfidam. Quæ ſpes ne me tibi toto animo deditum fallat, te magnopere ẽt atque etiam rogo; Facies enim quod eximiæ, ac præſtantis naturæ tuę proprium eſt, ac generoſæ tuæ virtuti conſentaneum. Ego interea Paullæ ornatiſſime nullum diem intermittam, quin pulcherrimi nominis tui mentionem vſurpem, teque animo & cogitatione aſſidue abſentem complectar; Quem vti filium & vnice ſemper diligam, & cuius admirabiles virtutes, quoad ducam ſpiritum, mirifice colam. Vale. Et ſocium tuum Caſtelli noui dominum, quem ego quoque filij loco duco, & ſumma beneuolentia proſequor, nec non M. Antonium Aquenſem, quem non vulgariter amo, meo nomine ſaluere iube. Carolum vero noſtrum, quem ob eximiam eius doctrinam quotidie pluris facio, multa ſalute imperti: Ferrar. VI. id Martij. CIƆ IƆ LXXIX.

M. ANTONIVS MVRETVS
PAVLLO SACRATO SVO.

TANTI *fuit torquere te aliquot dies litterarum mearum expectatione, vt tuas acciperem cõcitato ac propè irato animo ſcriptas. Vt enim dulcibus cibis admiſtum aliquid acre delectat, ita mihi, qui nunquam quidquam a te niſi mel-*

leum accepiſſem, iucundiſſimum fuit, te ſubiratum intueri: præſertim cum in eo ipſo iræ calore, omnibus ex partibus ſe amor erga me tuus proderet. Sed ſcin' tu Sacrate mi optime, amiciſſime, & in ipſa etiam ira ſuauiſsime, quid te nunc facere cupiam? Confirma exemplo tuo vetus illud dictum: Amantiũ iræ amoris integratio eſt. Preſertim cum in ſummis occupationibus ad te ſcribam. Non puto pluribus mihi verbis opus eſſe ad te placandũ ac leniendum. Hoc tantùm oro quæſoque, vt quiduis potius exiſtimes, quàm quidquam ex mea in te non voluntate tantum, ſed planè obſeruantia detrahi poſſe. Omni hoc tibi ſacramenti genere mi Sacrate confirmo. Quid tibi è ſtudijs meis munuſculi parẽ, ſcies cũ primũ ex litteris tuis omnẽ irã a te depoſitã eſſe cognouero. Vale. IIII.*Kalen.Mart.*CIↃ IↃ LXXIX. *Romæ.*

M. ANTONIO MVRETO. I. C. Romam.

NVNQVAM *infitiabor, nec enim debeo, conſcientia me ſtimulante, quin ſubiratus fuerim, nõ tibi quidem Murete præſtantiſſime, quì enim poſſum ei ſuccenſere, qui a me mirum in modũ colitur, & in ſinu mihi eſt, cuiuſque nomen impreſſum atque inſculptum a me iampridem habetur?*

Acced-

Accedunt tãta eius in me officia ac merita, vt ei iandudum addictus ſim; Sed tarditati tuæ atque in ſcribendo negligentiæ. Nam cum nõ ignores, quàm moleſta ſit diuturna expectatio ijs, qui negotia ſua omni feſtinatione expedire properant, prætetuliſti in delitijs tibi eſſe me cruciare, nec ante litteras ad me miſiſti, quàm ira me vidiſti exardeſcentem, quò me rideres, neque tu id negas; ais enim tibi iucundiſſimum fuiſſe ſubiratũ me intueri, meque in ira ſuauiſſimum vocas; quas cũ legerem, vix riſum tenere potui, ac dixi Muretum meum, qui me iandiu in ſua poteſtate habet, mecum feſtiue iocari, & aperte quidem, ſed ſuauiter mihi illudere. Ego autem vehemẽter lætatus ſum τὴν θυ'μοσιν ε'μὴν *tanti apud te fuiſſe, vt ea te ad ſcribendum litteras tam dulces tamque facetas impulerit, quæ omnem mihi moleſtiam abſtergerent, aliter enim eas forte expectarem. In quibus extremis, quòd mihi ex ſtudijs tuis te munuſculũ parare inquis, tantæ mihi nuncius hic fuit iucũditati, vt ne veſtigium quidem iræ amplius in me reliquum ſit: Et quis tam ferreus aut durus eſt, quem tu ſingulari orationis tuæ ſuauitate nõ mollias? Quare, quòd non ſolum me recreaueris, & hac ægritudine leuaueris, ſed ſpẽ etiam mihi oſtẽderis fore breui, vt promiſſum exoluas, per magnam nunc habeo tibi gratiam, & more meo propediem referam; Si autem fidẽ tuam liberaueris,*

quoniam

quoniam hoc erit mihi grauiſſimum atq. firmiſſimum amoris erga me tui argumentum, cumulatius quotannis meum quoq; munus augebo, vt intelligas, licet æqua conditione in remunerando tecũ diſceptare non valeã, quòd me præ te pro nihilo ducã, magnitudine tamen animi, ac vi amoris me a te nunquàm ſuperatũ iri: Quin etiam meũ ſtudiũ eximiũ ac ſingulare ſemper (quoad hac luce fruar) ita tibi nauabo, vt te à me in colẽda officijs veteri amicitia noſtra victum fuiſſe tãdem fateri cogare. Vale ætatis noſtræ decus. Ferr. XV. *Kal. Aprilis.* CIↃ IↃ LXXIX.

FABIO MASETO.
Romam.

DELECTAVERVNT *me mirũ in modum litteræ tuę Fabi dulciſſime, ex quibus intellexi tibi periucundũ eſſe, cum occaſio tibi offertur Muretum illum ſummum virum adeundi, eumque meo nomine peramanter ſalutandi, à quo me vehementer amari perſpicias. Ego vero tibi affirmo grata admodum mihi eſſe officia illa pleniſſima ſtudij, quæ mihi quotidie tribuis, ac illud præſertim, quo in reddendis eidem Mureto litteris meis libenter fungeris. Pro quibus immortales tibi gratias agerem, ſi tua ſingularis humanitas hoc a me præſtari pateretur. Sed quæ te impu-*

lit vt ad me ſcribas te a me accipere beneficiũ, cũ illud mihi das, egregiamq. operã tuam nauas, ea dem mihi animũ addit, vt omnia mihi de te polliceat, quæ à iuuene omni virtutũ genere excellenti expectari debent. Ac quidem magnopere lætor me tuum mihi animum conciliaſſe, atq; ad vſus meos coniunxiſſe, meq; in eo felicẽ reputo, qui te iſtic habeam etiã internuncium, cuius fidei ac probitati omnia mea cõmittere tuto poſſim. Tu aũt qua diligentia, & quo ſtudio mandata mea exequeris? In quo certè apparet animi tui magnitudo. Nam cum in ſuperiorib. litteris tuis operam mihi tuam atq; induſtriam prompte detuleris, fidem profectò ita præſtas, vt nullo loco mihi deſis. At Fabi humaniſſime cum me ſenem à te florentiſſimo ac lectiſſimo adoleſcente officijs ſuperari turpe nõ ſit, præſertim quòd in ea es vrbe, in qua magnus tibi cãpus eſt, & ad benemerendũ de ijs, qui tibi grati ſunt, magna facultas; nunquàm tamen in amãdo tibi cedã; cum.n. te loco filij duxerim ab eo tempore, quo tecum amicitiã iunxi, tibiq; propter eximium ingeniũ tuum, doctrinã, comitatem, ſuauitatem morum, incredibilem beneuolentiam ſemper oſtenderim, nonne indignum eſſet (quod nec fert natura) a filio patrem in amore vinci? Quare exploratum habe me quidem tibi poſthac pro tot tuis & ſummis in me officijs maxime debiturum eſſe, te vero mihi in

perpe-

perpetuum adeo cordi fore, vt nulla tua neq. ſcribendi intermiſſione, nec negligentia, aut vlla mei etiam obliuione (quod de te exiſtimare fas non eſt) vnquàm ex animo te meo effluere patiar, & crebram tui mentionem a me ita factam iri, vt in tuo dulciſsimo mihiq́ue gratiſsimo nomine valde acquieſcam. Quod reliquum eſt, te rogo & obſecro, vt Iulium patruum tuũ clariſsimum atq. humaniſsimum virum meis verbis ſalutes, eiuſq́ue erga me beneuolentiã tuearis; tu .n. ſcis quãtopere in gratia apud illũ eſſe cupiã. Ad tot ac tanta tua in me ſtudia cumulus accedet. Vale. Fabi dulciſſime. Ferr. XVI. Kal. Aprilis. CIↃ IↃLXXV.

CAROLO DE HANFFRENGVES Patauium.

NVNQVAM *tuis ſuauiſſimis litteris reſpõdi Carole eruditiſsime multis occupationibus impeditus. Et quanquam hic tibi poſtea, præſens dõ eſſes, gratias egi, quòd me pulcherrimo munere decoraſti, nũc tamẽ prætermittere nolui, quin has ad te darem, cum præſertim ante oculos lucubrationem tuam aſsidue habeam, quæ me de officio admoneat. Scito igitur Carole te a me cùm propter acerrimum ingenium tuum, tùm propter ſummã doctrinam plurimi fieri, tuamq. mirificã conſuetudinem, qua ob dionyſia parum frui mihi*

licuit

licuit, à me valde deſiderari. Quid .n. mihi euenire poſſet iucundius, quàm tecum de ſtudijs ſæpe & multum communicare? Quem cum optimarũ artiũ ſcientia excellere' ijs paucis ante diebus, quibus vnà fuimus, ex collocutionibus noſtris facile perſpexerim, non vereor, ſi cum eo ſermonẽ denuo conferrem, ne nõ doctior euaderẽ, Atq. hoc aſſequi poſſem, ſi tu Paullo noſtro Clariſſimo ac florentiſſimo adoleſcẽti perſuadere eloquẽtia tua conareris, vt huc vnà proficiſceremini. In quo vt elabores, abs te magnopere peto, ſi cupis vt credam me à te vehementer amari. Nam quàm ſuauiter, & quàm hilariter tempus traduceremus, ſi vnà ſimul verſari nobis liceret? Ego certè beatum me cenſerem, ſi eos etiam nunc ſocios atque conuiuas haberem, quorum nuper hilaritas & ſuauitas incredibilis me admodum delectauit. Non deſpero tamẽ quin Carolus meus omnia moliatur, vt & ſtudio & cupiditati meæ morem gerat. Quod ſi perfeceris, exploratum habe hoc ita mihi gratum fore, vt ego quoque tua cauſſa, quæ a ſtudioſiſſimo tui expectare poßis, omnia ſim facturus, nec te beneuolẽtiori, nec amiciori operam tuã nauare poſſe: Ego quoq. nõ vulgarẽ amicitiam, quã inter nos ſtudiorũ ſimilitudo coniũxit, nunquã officijs colere deſinã, nec quãquã lõge diſiũcti erimus, tuæ tamẽ excellentis virtutis ac probitatis vnquam obliuiſcar. Quo erga me animo tu

quoq. ſi

quoq; ſi perpetuò fueris, nos inter nos amoris vinculo ita aſtrictos fore cōfido, vt nulla dies cōiunctionē noſtrā dirimere valeat. Vale atq; cū Paullo Fortia noſtro lectiſſimo & ornatiſſimo fac vt ſim in gratia, quam me quotidie aucupari non te fugit. Ferrariæ.xiij.Kal.Aprilis.

PAVLLO FORTIAE Patauium.

NON miraberis Paulle dulciſſime me tardius litteris tuis reſpondiſſe, quàm expectabas, Ferraria enim aberam, cū illæ ad me perlatæ fuerunt: Sed in reditu meo domū magnam certè ex epiſtolæ tuæ lectione delectationē cepi, quæ adeò elegans mihi viſa eſt, vt non ab adoleſcente, ſed a viro, qui iandiu in eloquentiæ ſtudio verſatus fuerit, ſcripta eſſe videatur; grauitate enim ſententiarū adeo referta eſt, & verborum copia ſelectorum, vt (ne mentiar) facundiā ac doctrinā tuā valde admirer, eximio vero & acri ingenio admodum faucam, teq́, ſi in his ſtudijs perſeueraueris, à nemine ſuperatum iri pro certo habeā. Quòd autem mihi tantum tribuis, quantum non agnoſco Paulle ſuauiſſime, hoc eximiæ, ac præſtātis naturę tuæ propriū eſt: Ita enim educatus es, ita inſtitutus, vt ſenes quoſcūq; obſeruare & colere aſſueueris: Nam quid in me potiſſimum eſt,

quod

quod te iuuenem florentiſsimum, gratioſiſsimumque allicere potuerit, vt me tantopere laudes, ac tanto amore proſequare, vt te facere litteris tuis mihi demonſtras? Itaque & eximia virtus tua, quæ plurimum elucet, & lepor venuſtasq́; , quib. tu affluis, te verum dignoſcere non ſinunt, omnes aũt tui ſimiles arbitraris, cum tibi tamẽ perpauci pares ſint, qui ea ſinceritate ingenuitate, morũque ſuauitate atq; modeſtia, qua tu magnopere excellis, præditi ſint. Verum negare non audeo, quin mirũ in modũ gaudeam me a te nobiliſsimo adoleſcente mirifice diligi, maximeq́; beatum ac felicem me putem, ſi hac in ſententia perpetuo fueris, vt me ætate grauem, ac ſenio iam confectum beneuolentia tua recreare velis. Quod vt mihi ex ſententia eueniat, quotidie Deum Clementiſsimum precabor, vt tuam optimã erga me voluntatem tueatur ac protegat; Deinde epiſtolam tuam ſeruabo, quam in lucẽ proferam. cum mihi promiſſum tuum exoluere recuſaueris. Reliquum eſt, vt me de ſtatu tuo certiorem facias, ſicut te facturum polliceris, & an iſta ciuitas te delectet, iĳsque rebus abundet, quas te hic deſiderare præteferebas; facies enim mihi tam gratum, quàm quod gratiſsimum, mihiq́ue auide hoc intelligere cupienti cumulate ſatisfacies. Vale Paulle optime ac mihi cariſsime. Ferrar. Kal. April. CIↃ IↃ LXXI,X.

GV-

GVLIELMO SIRLETO CARDINALI.

Et ſi ſcio te de mea conſtantiſsima in te volũtate minime dubitare, ſicut me abs te diligi ſumma benignitas ac bonitas tua mihi ſpondet, præclariſsima enim & tuæ in me beneuolentiæ, & meæ item incredibilis erga te obſeruantiæ ſigna iandudum extant, renouare tamen in animo tuo Sirlete Ampliſsime memoriam Paulli Sacrati tui me mirum in modum delectat. Quid.n. excogitare queo dulcius, quàm in eo ponere operam, vt non ſolum non elabatur, ſed ſummi etiam atque ſingularis ſtudij erga te mei recordatio apud amplitudinem tuam recens vigeat? Nam cum ego toto animo de tua mira humanitate, & admirabili atque incredibili virtute quotidie cogitem, te intuear, eoque me beatum ducam, quòd in mente tanti viri me inſidere credo, hoc tibi ſæpe ſignificare, licet fortè neceſſe non ſit, mihi tamen magnopere iucundum eſt, ne te grauiſsimis atque perpetuis occupationibus diſtentum non nulla interdum (quod de te viro prudentiſsimo et optimo ſuſpicari nefas eſt) caperet mei obliuio. At quod ego litteris abſens præſtare conor, id preſens iſtic Tiberius Pompeius meus reipſa perficiet, teque more iam ferè anti-

quo

quo à me ſalutabis, quē quoniam abs te pro eximia præſtantique natura tua hilare acceptum iri oculis cernere mihi videor, me quoque tibi eſſe cordi mihi perſuadebo. Quod reliquum eſt, Illud à Deo clementiſsimo precibus contendere non deſiſtam, licet indignus qui exorem & impetrem, vt te diutiſsime ſeruet, quò ego vnà cum ijs, qui abs te in clientelam recepti ſunt, hoc tanto bono gaudere poßim. Vale Ampliſsime Patrone. Ferrariæ. Pridie no. May. CIↃ IↃ LXXIX.

FRANCISCO ALCIATO CARDINALI.

COGITAVI *multum Ampliſsime Patrone, an tuis ſuauiſsimis litteris reſpondere deberem: Cùm enim verebar ne tibi vehementer occupato nugis meis obſtreperem, tùm ne tecum litteris contendere velle viderer, & ideo tibi in ſuſpitionem arrogantiæ venirem. Sed cū Tiberius Pōpeius iſtic Iacobi fratris mei Epiſc. procurator, qui nō nihil indicij tibi oſtēdit propenſiſsimi noſtri in te animi, ad me ſcripſerit te valde miratum eſſe, ac tu epiſtola tua affirmaueris planè ignorare, quid me adſignificandum tantum erga tuam amplitudinem ſtudium impulerit, meas partes eſſe duxi, vt te hac, quā pro tua modeſtia ſimulas, ignoratione liberarem, præſer-*

tim cum me abs te inuitari perſpiciam. Scito igitur me complures cauſſas & iuſtas habere te in eorum numero reponendi, quibus omnia officia debeam, & me penitus dedam; Primum enim cum magna ſit in hiſce locis nominis tui fama atque celebritas, & multa atque admirabilia de tua ſingulari doctrina, vitæ integritate, ac ſuauiſsimis moribus prædicentur, quibus congruentes ſunt conſtantiſsimæ atque optimæ actiones tuæ, an dubium tibi eſſe poteſt, quin ab ijs, qui quanquam nulla ipſi virtute præditi ſunt, eam tamen in aliis admirantur, mirifice colaris & plurimi fias? è quorum numero cum me primas ferre mihi perſuadeam, quæ ratio tibi ad ampliſsimam iſtam dignitatem aditum aperuit, eadem me potiſsimũ adduxit, vt te ornatiſsimum ac præclariſsimum virum ſuſpiciam & venerer. Atque in mente cum hoc aſsidue mihi inſideat, tanto amplitudinis tuæ ſtudio incẽdor, vt niſi hæc tecum per litterascollocutio me refrigeraret recrearetque, igniculum eius deſiderij quo ardeo te de facie noſcendi, vix ferre poſſem. Accedit deinde, quod cum Alciati illius veteris, quem ego, hic cum adeſſet ipſe, ſemper tanti feci, quanti alium neminẽ, cuiuſq; auditor ſæpe fui, imaginem in te videam, & a te patrem meum amatum fuiſſe intelligam, iure in te amorem transfundere debeo, & curare, cũ patris hæres ſim, vt illius beneuolentiæ, qua tecũ

ès coniunctus fuit, hæreditas ad me perueniat. In quo negligentia certè non plectar; Nam eam ſic adire conabor, vt tibi ſuadeam, ne me in tuorum numerum aſcribere, & in clientelam tuam recipere aſperneris aut recuſes. Quod ego tamen liberalitate ac dulciſſima natura tua ſolũ fretus, non mea vlla oratione me conſecuturum eſſe non dubito. Demũ in extremis litteris tuis, quòd ſcribis te meo rogatu maiori etiam ſtudio, quàm antea fratris mei cauſſam adiuturum eſſe; ſingularis tua humanitas, ac benignitas extra cancellos profectò egreſſa eſt, magnamque mihi admirationem mouit: Non enim hoc a te deſiderare vnquã auſus eſſem. Sed quid cogitari hoc tuo facto ad coniungendum me tecum poteſt admirabilius mihique honorificentius? Equidem ex animo meo tam inſignem tuæ erga me voluntatis notam nulla vnquam delebit obliuio, nempe quæ in mentẽ meam ita irrepſit, vt nullo vnquam tempore effluat. Sed impreſſam memoriam perpetuo retinebo; Tantum perge, quæſo, ampliſſime Patrone in hac ſententia, & cogita te apud gratiſſimũ & valde memorem hominem beneficium poſuiſſe. Ego autem enitar, vt pro Epiſcopo etiam ſpondeam, vt & tuas excellẽtes ac ſingulares virtutes quotidie commemorando, & diuinis illis laudibus, quæ tibi maxime debentur, amplitudinem tuam efferendo, ſi non tua erga nos merita

aſſequamur, at certè ijs nonnullo, licet pertenui, ſummę noſtræ in te obſeruantiæ ac venerationis ſigno aliqua ex parte reſpondeamus, quod quotannis omnino, quoad viuemus, tibi dabimus, poſtquam noſtra tibi grata eſſe, ac patriã noſtrã æque ac tuã tibi carã eſſe cognoui. Vale ampliſsime Patrone, quẽ Deus op. max. diu ſeruare ac fortunare velit. Ferr. VIII.*id. Quint.* CIↃ IↃ LXXIX.

AVGVSTINO VALERIO EPISCOPO Veronæ.

CVM *primũ Ferrariam venit Franciſcus Gandinus meus Antiſtes humaniſsime, me lætus conuenit atq. hilaris, mihiq́ue narrauit te longũ de tua non mediocri in me beneuolentia animoq́ue propenſo ſermonem habuiſſe, in ſe vero tot ſtudia contuliſſe, vt præ pudore vix ipſe conſpectũ tuum ferret. Addidit præterea, licet nihil amplius tua cauſſa facere ſtatuiſſet, procuratoribus tuis ſubiratus, qui contra voluntatem ac mandatum tuũ pacta promiſſaq. non ſeruarunt, à te tamen cùm verbis grauibus, ac valde ſuauibus, tùm factis egregijs in ſententiam ſe tuam ſic fuiſſe adductũ, vt etiam in petitione tua ſe tibi obſecuturum ipſe ſpoponderit: Quòd certè mihi mirum accidiſſet, niſi is mihi poſtea affirmaſſet te ſibi (vt tu quoq. ſcribis)optime cauiſſe: Nam ſi tu illum audiſ-*

ſes

ſes de tuis familiaribus expoſtulantem, nunquam eius voluntatem immutatã iri in ſpem veniſſes. Ex quo patere poteſt, quanti ſit apud eum auctoritas & perſona tua, quantique ab eo fiat admirabilis tua virtus. Ego quidem magnopere gaudeo non ſolum ex mea tuaq. ſententia rem ſucceſſiſſe, ſed maximam etiã tibi gratiam habeo, quod eodem tempore meis cõmodis atque vtilitatibus adeo ſeruiſti, vt nihil opportunius mihi accidere viderim. Itaq. ſummæ tuę humanitati, & in me liberalitati cum re ipſa ſatisfacere me vnquã poſſe deſperem, magna vero inopia orationis innumerabilia tua in me officia abunde prædicare non valeam, reliquum eſt, vt te valde admirer Antiſtes optime, ſicut præſtantiſſimę tuæ virtutes poſtulant: Quod ſanè facere cœpi ab eo tempore, quo te de facie noſſe Dei benignitate mihi licuit; tunc enim amore tui captus fui viri integerrimi ſpectatiſſimique, nec te ſuſpicere ac venerari vnquam deſinam, quoad ſuperſtes ero, cum tu ſingulari me beneuolentia cõplecti, & omnia tua in me ſtudia conferre non ceſſes. Quòd ea, quã iuſſu Gregorij XIII. ſummi Pontificis cepiſti, prouincia Dalmatiam, totamque ferè Gręciam & oràs maritimas viſitandi, tanta integritate, prudentia, alacritateque perfunctus es, vt cunctos illos homines ſtupidos reddideris, ſicut audio, & penitus tibi deuinxeris, gratulor tibi pri-

mum vereque gratulor, teque ſaluum & incolumem ad tuos rediiſſe ex animo lętor; Illud deinde te ſcire volo Illuſtria hæc ac glorioſa facta tua ſic in hiſce locis laudari commendarique, vt non me ſolum, ſed omnes, qui hæc audiunt, ſtupor opprimat: Pro quibus vt te ad altiorem dignitatis gradum aſcenſurum eſſe augurer, da mihi, quæſo, hanc veniam; pollicetur enim mihi Gregorij ſapientia & bonitas, cum ego ad te propediem acceſſurus ſim (nunquã enim me conſpectu tuo dulciſsimo optatiſsimoque fruendi ſatietas tenuit) ornatu alio tuis præclaris in Chriſtianã Rempub. meritis magis conſentaneo te ornatum, a me ſalutatum iri. Sed hæc coràm, vt ſpero. Interea me totum tuum, tibique iampridem addictum fouere ac amare perge. Vale Antiſtes dulciſſime, quem æternus Deus perpetuò ſeruet atq. fortunet. Ferrariæ IIII. No. Octobr. CIↃ IↃ LXXIX.

OCTAVIO SANCTACRVCIO EPISCOPO CERVIAE. Taurinum.

S AEPE *ac multũ cogitaui Antiſtes optime atq. doctiſſime, qua ratione adductus Iacobus Philippus a te per litteras petierit, vt ſe mihi cõmendares, præſertim cum ipſi aditus ad mę nunquam difficilis fuiſſet, nec interpretes ſuæ volũtatis defuiſſent. Sed cũ ab euentu facile ſit iudiciũ, animaduerti*

maduerti eum à Deo optimo maximo ad hoc munus obeundum afflatum fuiſſe mea potiſſimum cauſſa, vt conciliandæ mihi beneuolentiæ tuæ & iungendę tecum amicitiæ ipſe auctor eſſet & internuncius. Qui cum tibi mirum in modum gratus ſit & ita iucundus, vt cum in his locis ades, eum a conſpectu tuo longe abeſſe nunquam permittas (ſummam enim iuuenis probitatem, modeſtiam, ſuauitatemq; iampridem guſtaſti) facile a te impetrauit, vt cum tu prior litteras ad me dederis, ad quas ego quoq; reſponderim, neceſſitudo inter nos conſtituta fuerit: Quam cum ego colere debuiſſem & te ſæpe ſalutando, & certiorē te de ijs faciendo, quæ poſtea ſecuta ſunt, præſertim cum amplum ſcribendi argumentum mihi ſuppeteret, hactenus tamen meas partes implere prætermiſi, nō mea quidem negligentia nec obliuione tui, ſed multis negotijs diſtentus, meq; tuo amore iudicandi non dignum occaſionem tibi dedi. Nunc impulſus conſcientia officij mei, teque retinēdi cupidus, ne in aliquam malam de me opinionem diſcedas, licet ſingularis tua virtus atq. humanitas me hoc ſentire de te prohibeat, has ad te mittere perferendasque curare duxi, quæ tibi multa ſignificent, primū te propter eximias virtutes tuas à me mirifice amari atq. coli; Deinde tui mentionem ſine iucunda conſtantiſſimarū atq; optimarum actionum tuarum commemora-

tione ac laudum prædicatione nec a Iacobo Philippo nec a me intermitti: Demum ſummam a me tibi gratiam haberi, quòd iuuenem mihi talē propoſueris, qui ſenectutem meam admirabili lepore ſuo & moribus modeſtiſſimis valde reficiat & recreet; Cuius quidem eximias virtutes ſi narrare velim præſertim tibi, qui eius animum, omnesq; ſenſus cognitos habes, ſuperuacaneum ſit, eum vero laudare ſicut par eſſet, mihi prorſus verba deſint; Illud ſilentio non præteribo, quā uis illius de me opinioni, quam certè nimis magnam mente comprehendit, non reſpondeam, tantam tamen in hoc ſuauiſſimo iuuene conſtantiā atq. ſtabilitatem a me perſpici, vt eum admirer. Nam ille quotidie & me obſeruare, & mecum familiariſſime verſari non ceſſat. Itaque tantis me amoris indicijs ita ad ſe allicit, vt omnia me ſtudia atq. officia ipſi debere fatear. Ego quoque eum ſingulari humanitate ac beneuolentia complecti, mutuamque illi voluntatem tribuere non deſino, conorque omnibus viribus illi declarare, quòd in animū meū ita influxerit, vt ex eo effluere non queat. Qui aperte perſpicit, quotieſcunque ſe in conſpectum meum dat, incredibili me toties iucunditate affici. Atq; cum hæc ita ſeſe habeāt, quod illius cauſſa rogatus feciſti, vt mihi perſuaſeris, in familiaritatem meam Iacobum Philippū vti reciperem, cum is tamen commendatione hac

non

non egeret,id mea cauſſa exequi non recuſabis, (hoc enim officium mihi maxime neceſſariū eſt) vt eum horteris ac pro tuo iure illi præcipias, ne ab inſtituto deſiſtat, ne ve a ſententia decedat; magno enim dices ei fore dedecori, ſi vitium inconſtātię non fugeret, ac laborem ad me ſcribendi te inanem ſuſcepiſſe vellet. Quo me beneficio ſi affeceris, vt illum videlicet in officio valde confirmes, ne dulciſſima illius conſuetudine, dum viuo, ac ſuauiſsimo aſpectu caream, non modo hoc tuū egregium factum gratiſſima memoria proſequar, verū perpetuo etiā adeo tibi addictus ero, vt me prorſus in tua poteſtate ſis habiturus. Vale Antiſtes humaniſſime, cuius actiones omnes Deus præpotens & immortalis fortunet. Ferrariæ V. No. Octobris. CIↃ IↃ LXXIX.

M. ANTONIO MVRETO. I. C. Romam.

E T *ſi nullæ iandudum litteræ meæ ad te perferuntur Murete præclariſſime, quòd nihil habeā noui, de quo te certiorem facere debeam, niſi vetus illud & vſitatum, me quotidie de te cogitare, te intueri, ſingulis horis te in ore habere, quòd celeberimum Mureti nomen aureis litteris deſcriptum, in animo meo inſculptum ſit, non tamen ſilentium hoc conſecutum fuiſſet, niſi poſtulaſſet*

tempo-

temporum ratio, vt rei domeſticę tractandæ operam nauarem, cui hæc omnes cura prouidendi attingit. Noli.n. exiſtimare (niſi mente captus ero,) me tibi vnquam occaſionẽ oblaturũ eſſe memoriam mei obliuione delẽdi. Qui ſi caſus incidere poſſet, (quod ne cogitare quidẽ, nedũ eloqui debeo, vt mea cauſſa ex animo tuo effluerem, ipſum quod in vita manerem, mihi certè acerbiſſimum eſſet. Nunc re familiari conſtituta ſtatim vt rediJ ad ſtudia mea, differre amplius nolui, quin has ad te litteras darem. Sed quid ſcribam? quid? quòd aueo de te aliquid audire, & intelligere quid agas. Nam cum more amantium tibi ſemper aliquid metuam, quid eſt quod pacatum animum meum atque tranquillum magis reddere queat, quàm cum te rectè valere, ac feliciter lætęque viuere nuncius mihi affertur, & ad hoc accedit recens tua ſummæ meæ erga te obſeruantiæ recordatio? nihil, mihi crede; Cum igitur ex optimo ſtatu tuo mea pendeat vitæ tranquillitas atque iucunditas, æternum ac immortalem Deum aſſidue precabor, vt te ſaluum ac ſuperſtitem mihi diutiſsime relinquat, quò monumentorum ſplendidiſsimi ac diuini ingenij tui non ſolũ a[illegible] tuis omnibus, ſed cunctis etiam nationibus copia largiſsime fiat. Vale ætatis noſtræ decus. Ferrariæ. iiij. id Octob.

CIↃ IↃLXX IX.

EPISTOLARVM PAVLLI SACRATI CANONICI FERRARIEN.

Liber VI.

PAVLLVS SACRATVS FL. ANTONIO GYRALDO. S. P. D.

LITTERÆ tuæ Gyralde optime atque doctiſſime ſuperioribus diebus tua manu mihi redditæ, ad quas ego Dionyſiis ferijs impeditus reſpondere non potui, dupliciter me delectarunt, mihiq́; gratæ fuerunt, & quòd valde diſertæ, ac ſententiarum grauitate refertæ mihi viſæ ſunt, & quòd amoris atq; non mediocris erga me ſtudij pleniſſimæ: Nam cum ego antea te in pangendis verſibus admodum excellere non ignorarem, quòd multa carmina tua omni ſuauitate atq; verborum iucunditate condita legeram, te in oratione ſoluta haud multum poſſe putabam, in vtroq; enim præſtare mihi pro

pe

pè diuinũ videbatur. Sed certè mea me ſefellit opinio,quòd ex habeti meo acre tuum metiebar ingenium, nec tanta te induſtria valere arbitrabar, quãtam mihi demonſtrauit lucubratio tua. Itaque gratulor tibi mirum in modum, quòd in vtroq; genere vim ac facultatẽ ſis aſſecutus, vt meam de te opinionem longe viceris, Et quibus legendæ diſertiſſimæ epiſtolæ tuæ poteſtatem dedi, admirationem moueris. Quod autem in ea tantopere ſcripta mea laudas,nemo eſt, mihi crede, Gyralde humaniſsime,qui te non iudicio, ſed humanitate atque abundantia quadam amoris adductum, qualia eſſe deberent, elegantiſsime ſcripſiſſe non ſentiat;non enim agnoſco talia eſſe, quæ vt omni laude efferres, tantum operæ ac ſtudij conſumere debueris, quòd ea mihi tribuas,quę tuæ excellenti virtuti iure aſcribenda ſunt. Sed cum animum tuum promptum atq; alacrem perſpexerim ad me amandum, parem certè me tibi voluntatem redditurum exploratum habeas velim. Quod reliquum eſt, quando tempus illud in memoriam redigis,quo pueri vnà Baptiſtæ Piſoni operam nauabamus, nihil potuit accidere mihi gratius atq; iucundius; Nam memineram quidem fuiſſe nos ſimul,non potuiſſe tamen vnà diutius verſari, quòd,vt tute rectè ſcribis, ad Auunculum meum Iacobum Sadoletum adoleſcens ego me contuliſſem,nõ omnino recordabar.

Verum

Verũ poſteaquã ſumma Dei optimi maximi benignitate ad hoc vſque tempus perducti ſumus. quod pueris nobis non licuit, id ſenes nos conſequi, vt veterem amicitiam noſtram nullis antea officijs cultam nunc diligentißime excolamus, conabimur ambo atq; enitemur. In quo quidẽ mihi ipſi non deero; at curabo, vt intelligas me vehementer optare, vt magno inter nos amoris vinculo aſtringamur. Te quoque in hac ſententia fore vt à me in officio ſuperari non patiare, integritas tua ac prȩſtans, virtus mihi perſuadet. Vale. Ferrariæ. xij. Kal. Martij. CIↃ IↃ LXXX.

ALEXANDRO SARDO.
S. P. D.

QVANTVM *antea te amauerim, quantiq; fecerim quòd te eruditißimum eſſe non ignorarẽ, & ex eo patre ortum, qui omni virtutis genere, ac potiſſimum conſcribendæ hiſtorie laude floreret, non te fugit Alexander optime atque humanißime; Nam cum ego bis terue domi te conueniſſem, vt ea ex te cognoſcerem, quæ ad recuperanda amiſſa noſtra bona pertinebant, promptum meum erga te animum tibi declaraui, Et ego quoque abs te non mediocria tui in me amoris ſigna dari ſenſi. Itaque amicitiam illam, quæ patri meo, (vt recte ſcribis) cum tuo interceſſit, veterẽ reno-*

renouauimus,& inter diuerſa planè negotia, atque cum alterum in alterius conſpectum ſe dare contigit, mutuis ſalutationibus ſemper coluimus. Nunc vero cum ego epiſtolas meas ediderim, non immemor huius coniunctionis noſtræ, tuæq; egregię virtutis, quòd mihi in medullis hęreres, ſtatim earum volumen vnum ad te miſi, quod quidem te maxima animi cum iucunditate accepiſſe ex tuis ſuauiſſimis ac grauiſſimis litteris cognoſcere longe mihi gratiſſimum fuit, ſed te iudicium non adhibuiſſe, cum librum legeres; non obſcurũ autem tuum in me ſtudium ſignificare mihi voluiſſe, ex eo facile perſpexi, quòd ea mihi tribuis, quæ ſi agnoſcerem in me, arrogantiæ crimen non extimeſcerem. Itaque cum de hac lucubratione mea mihi gratularis, quæ familiæ noſtrę nobili (vt inquis) ornamentum maius allatura ſit, quis ambigit te mecum iocari Alexander optime? At ego tecum ſerio agam; nam pro nugis ſeria accepi, clariſſima videlicet monumenta ingenij tui, quæ & sũmam eruditionẽ tuam & rerum cognitionem redoleant, quæque magno mihi vſui futura ſint. Ac primum tibi gratias ago maximas habeoque, quòd exile donum magno munere compenſaueris, nec æs, vt ais, ſed aurum ad me miſeris: Deinde magnopere lætor meam de tua virtute ac doctrina opinionem abs te mirum in modum ſuperatam fuiſſe; Nam hæc ſcripta tua

à me antea nunquam viſa poſtequam legere cæpi, tãti tua animi bona eſſe putaui, vt ſi par tuis laudibus mea fuiſſet oratio, libẽter te in aſtra ſuſtuliſſem: Denique te ſcire volo libros tuos ante oculos mihi verſatum iri, vt de tua ſingulari humanitate liberalitateque me quotidie admoneãt, & neceßitudinem noſtram teſtificentur. Tu quoque ſi mea cauſa grauiora ſtudia tua interdum intermittere non grauaberis, vt delecteris lectione litterarum mearum, quas te probare pulcre aſſeueras, facies mihi tàm gratũ quàm quod gratiſſimum; Vale Alexander mi amiciſſime atq; eruditiſſime, meque amare perge. Ex Aedibus noſtris. viij. Martij. CIↃ IↃ LXXX.

HIERONIMO BENINTEND. S. P. D.

SCRIBIS *ad me Hieronime doctiſſime atque humaniſſime librum epiſtolarum mearum tibi vehementer gratum extitiſſe, a teq; maxima animi cũ voluetate legi, ac lectum iri, cum a grauioribus ſtudijs tuis otij aliquid tibi dabitur. Sed tu munus hoc ita grauiter, itaque diſerte obijſti, vt in vtro magis excellas, in philoſophia atq; optimarum artium ſententia, an in eloquentia difficile admodum ſit indicium. Te quidem publicè philoſophiam profiteri, ac tanta omnium approbatione docere, vt pares tibi perpaucos,*

paucos, ſuperiorem neminẽ hoc tempore reperiamus, omnibus notiſſimum eſt, præſtare autem te tanta dicendi facultate, vt non me ſolum. ſed eos etiam quibus legendę ſuauiſſimę epiſtolæ tuæ copiam feci, in admirationem traduxeris, vix, vt ingenue fatear, vnquã putaſſem. Nã tã diuinũ ingenium in te elucere, vt cũ philoſophia omniũ artium matre eloquentiam vnam de ſummis virtutibus omniumque difficillimam facile coniunxeris, cui cadere in cogitationẽ potuiſſet? Sed de tua præſtantiſſima virtute non aggrediar ad dicẽdum, quæ ne laude quidem idonea ſatis affici poteſt, clariſſimę enim luci tenebras offunderem. Illud miror te ſummo iudicio præditum materiã humilem nactam eſſe, in qua perelegans tua oratio verſata fuerit, nã cum mihi gratularis, quòd ornate ita dicam, vt quiſq; diſertus mihi inuidere queat, ac nugas meas laudas, te mihi aſſentari putarem Hieronime, niſi te virum prudentem, & grauem noſſe mihi viderer. Veruntamen incredibilem humanitatem tuam atque eximium in me amorem agnoſco, qui te impulit, vt quod prorſus tuum eſt, mecum id communicare velis. Cui ego & magna erga te obſeruantia, & tuarum prædicatione virtutum reſpondere conabor, atq; vt in eo etiam te vincam, operam dabo. Quòd te cupere oſtendis, vt in eorum te numero reponam, quos mea beneuolentia dignos eſſe ſtatuã, vtinam ego
tam

tam facile in animum tuum inſluam, ſicut tu iã in mente mea inſides; felicem enim me ac beatũ ducam, ſi abs te tanto viro omnique laude cumulato gratiam iniero. Te tamen miro ſtudio ac deſiderio noſtræ inter nos coniunctionis teneri magnopere gaudeo; Quo ego etiam cum vehementer ardeam, ſpero fore vt voluntates noſtræ ita copulentur, vt inmutationi earum nunquã locus relinquatur. In qua ſententia me conſtantem fore tibi nunc ſpondeo, te quoque in eadem permanſurum eſſe eximia tua virtus ac morum ſuauitas large mihi pollicetur. Vale Hieronime excellentiſsime. vij. Kal. Martij. CIↃ IↃ LXXX.

ANTONIO RICCOBONO.
Patauium.

A CCEPI *epiſtolã tuam Riccobone doctiſſime longam illam quidem, ſed elegantiſsimam mihique longe gratisſimam, in qua quòd miris ſcripta mea laudibus ornas, quanquam eximium erga me ſtudium tuum in hoc vel maxime apparet, quòd ad tribuendum ea mihi te impulit, quæ nunquam in me agnoſcam, & ſemper ab humanitate tua incredibili ac beneuolentia erga me profecta eſſe fatebor; tales tamen tibi acri prædito iudicio & grauisſimis in ſtudijs occupato videri lucubrationes meas, quæ abs te legantur, magno-*

pere lęto. *Quòd autem mecum expoſtulas, quaſi te contempſerim, cum antea laudauerim; iniuria certe facis, non enim mihi venit in mentem hoc de te vnquam cogitare: Nam quòd multa affers, quæ tibi vera non ſolum veriſimilia eſſe videntur, ea contra a ſenſu meo abhorrere tibi nũc breuiter oſtendam. Ego Paullum Manutium ac Muretum mearum nugarum ſocios eſſe ſtatui, quòd vetus & maxima mihi cum eis familiaritas interceſſerit tot ac tantis in me officijs ac beneficijs ab illis culta, vt magnopere optauerim apud omnes teſtatum relinquere, quàm ipſis gratiſſimus eſſe velim, & me debere confitear; Nam cum memoria repeto quàm Paullus officij mea cauſa nihil vnquam prætermiſerit dum viueret, vt ſuum in me amorem demonſtraret; Quid itẽ Muretus anno ſacro cum Romæ fui, non commiſerit, non molitus fuerit, vt ea impetrarem, quæ valde cupiebam, & etiam nunc non ceſſat, nunquam animo conquieſco, quòd tantum me officij onus ſuſtinere ſentiam, quantum me perſoluere vnquam poſſe diffido. Hæ autem mihi tecum rationes, qui te adhuc de facie non noſſem, & cum alijs pluribus non fuerunt, quorum pulcherrimas epiſtolas domi ſeruo, quæ ferrent, vt munus hoc obire deberẽ, quod à me te deſideraſſe prætefers. Non enim meo, ſed illuſtrium virorum nomine librum inſcribi, nec meo, ſed illius qui lu-*

crum

crum quæreret ſumptu, typis deſcribi oportuiſſet. Quare mi Riccobone hanc, quæſo, cogitationem abijce, ne te à me non magni æſtimari putes, ſicut excellens tua virtus poſtulat, ac tibi perſua de me tuum conſilium approbaturum eſſe, ſi tuas ſine meis epiſtolas, vt ſcribis, typis mandaueris: Animaduertis enim Paullum Manutium laborum ſuorum ſocium atque conſortem nullum ſibi adiunxiſſe. Hoc quidem abs te obtinere cupio, vt interdum ad me ſcribas ea lege & cōditione, cum tibi aliquid tua ſtudia otij ſuppeditabunt, ne tam diuturnū, vt antea, ſilētium a nobis fiat; ſemper enim a me reſponſum feres: Ac poſt hac amicitiam noſtram ita colamus, vt ſumma mihi tecum vtriuſq; noſtrum officijs neceſſitudo conſtituatur. Vale mi Riccobone, Et Pacium ſcalā Iuriſconſultum optimum atq; doctiſsimum, cum eum videre tibi contigerit, meo nomine ſaluere Iube. v. id Martij. CIƆ IƆ LXXX. Ferra.

SIMONI CASSOLAE. Parmam.

MAGNAM certè ex Nicolai Thalamij vtriq; noſtrum amiciſſimi humanitate atque officio voluptatem cepi, qui volumen litterarum mearum tibi reddendum curarit, ſed maiori ex diſſertiſſ. epiſtola tua, ac grauitatis prudentiæq;

plena, ſum lætitia affectus, ex qua & meam in te propenſam voluntatem tibi gratam fuiſſe, & librum tibi meum valde iucundum cognoui; In ea vero quod te mirari quodammodo oſtendis, cũ poſt aliquot iã pridẽ miſſas vltro citroq; litteras longum inter nos ſilentium conſecutum fuerit, nunquam ex animo meo diſceſſiſſe tui memoriam, cuius munus meum nõ mediocre tibi ſignũ extiterit, atque ijs laudibus a me nunc publice celebratum fuiſſe, quas tibi priuatim tunc tribui, In quo magnitudo amoris erga te mei abs te perſpecta fuerit: An humaniſsime Simo aliter ſentire debebas, quàm vt in mente mea inſideret præſtantiſſima virtus tua? Nam quanquam inter nos colloqui litteris intermiſimus ea nimirũ ratione, quòd tu valde occupatus eſſes, nec ego etiam abundarem otio, & quod caput eſt, nullũ mihi intercederet tecum negotium, quod hoc frequens ſcribendi officium deſideraret, haud tamẽ eximiæ doctrinæ tuæ, humanitatis, ac morũ ſuauitatis vnquam oblitus fui: Et cum tu omnibus ornamentis redundares, amicitiam quam tecum Rauennæ vnà cum fuimus, iunxeram, omnibus teſtatam eſſe volui, quòd ex coniunctione noſtra magnus ad me honos perueniret. Itaque cum tu iam quę egregię virtuti tuæ debentur, iandiuque propria ſunt, ea abs te reijcere atq; in me conferre ſtudeas, nemíniq; poſtponendum me cenſeas,

qui dicendi copia præſtet; vide ne dum manſuetudinem, ſingularemq; modeſtiam tuam exercere vis, aſſentationis famam ſubeas; quam ſi pertimeſcere nolueris, te abũdãtia quadã amoris nou merito meo vllo impulsũ tot me laudibus ornaſſe fateberis, ſicut facturũ teſtimulãte cõſciẽtia sũma tua integritas mihi ſpõdet. Præterea cũ mihi gratias agis in extremis litteris tuis, q̃ beneuolentiæ erga te meæ non obſcurum tibi indicium oſtenderim, ego contra de tuo ſummo in me ſtudio maximam tibi gratiam habeo, ac pro eo me tibi debere profiteor, quòd vt interdũ inanes meas litteras commode legas, grauiſſima ſtudia tua intermittere non graueris. Quod reliquum eſt, te rogo atq; obſecro, vt te a me tanti fieri perſuadeas, quantum me a te amari cupio; atq; vt ſaltem ab obliuione ac ſilentio veterem iam amicitiam noſtrã vindicemus, mecum vnà operam dare cogites. Erit enim hoc mihi quàm gratiſſimũ, ac tibi fortè non ingratum. Vale doctiſſime Simo. Ferrar. xv. Kal. Aprilis. CIↃ IↃ LXXX.

HERCVLI CIOFANO.
Romam.

EGO Hercules optime ac doctiſſime anno ſacro Romam veni hoc tempore, vbi vſq; ad Kal. Maias commorari mihi licuit, & quotidiana ferè cum præſtantiſſimo Mureto conſuetudo mihi

fuit, atq; adeò ſuauis ac dulcis, vt cum Domum redire vellem, ægre admodum ab eo diuulſus fuerim, non tamē contigit mihi, vt tunc te viderim, aut aliquid de te intellexerim: Nam aut in vrbe non eras, aut paulo poſt ad eam te contuliſti; Sed cum annum abhinc ſextum te magnum inquis deſiderium tenuiſſe me de facie noſcendi, quod ab eximio Mureto noſtro multa de me prædicari audieris, quæ tuū erga me amorem prouocauerint; An tu eum cum in facultate atq; copia dicendi facile principem eſſe recte ſentias, ego vero præterea omni virtutum genere ac morum ſuauitate, propenſaq; quadam in eos animi voluntate, quos ſibi beneuolentia ſua fouendos ſuſceperit, omnibus antecellere iudicem, illi tam facile credere debuiſti, qui non eloquentiam ſolum, ſed incredibilē etiam humanitatem atque comitatem ſuam exercuerit, cum de me diceret? At poſtquam neuter noſtrum ſe in conſpectum dedit, aliter enim, opinor res cecidiſſet, æquo animo fero te oratione excellentis illius viri ſuauiſſima delinitum errare, ac putare me virum bonum eſſe, & maximam eidem habeo gratiam, qui teſtimonio ſuo amicitiam inter nos conglutinare voluerit: Quam cum tu prior colere cæperis miſſo ad me lectiſſimo munere, quod ais fore tuæ erga me beneuolentie argumentum, & ſcriptis ad me elegātiſſimis litteris, quæ non mediocrem tuam dicendi

di

di vim præſeferunt, gaudeo quidem mirum in modum a te tali viro, qualem mihi tua ſcripta deſcribunt atq; depingunt, me laceßiri; Doleo vero mihi non ſuppetere facultatem ad te remunerãdum quam ſimillimo munere: Nam quanquam volumen litterarum mearum nuper editum ad te miſſurus ſum, cum primum mihi commodũ erit, nimia enim mercede tabellarijs illud cõmitteretur, Tu tamen, mihi crede, permutatione diomedea æs pro auro accipies. Tuæ autem lucubratione quid eruditius, q̃d limatius excogitari poteſt, quæ me ita oblectauit, vt in deſiderio ſim aliorũ ſcriptorum tuorum? Et profecto vt ad me Venetijs perferantur, breui curabo. Itaq; cum cæteris in rebus tibi cedam; te enim magna optimarum artium ſcientia præditum eſſe animaduerto, in amore non dubito quin tibi reſpondeam, vel etiã te vincam; quod vt ita fore credas, dies ipſa te admonebit. Vale Ciofane eruditiſſime, & in ſententia perge. Ferrariæ. xiiij. Kal. Aprilis.
CIↃ IↃ LXXX.

FRANCISCO ALCIATO CARDINALI.

CVM *diuturnum mihi ſilentium fuerit, vt nihil ad te litterarum nouem abhinc menſes dederim Amplißime Patrone, non arbitrere tamen*

amplitudinis tuæ mentionem a me interim intermiſsā fuiſſe, ac tuæ excellentiſſimæ virtutis apud me ſemper non viguiſſe memoriam. Nam cum Dei opt. & immortalis benignitate, atq; Iacobi Sacrati Epiſcopi carpentoracti fratris mei opera conſecutus ſim, vt tua me beneuolentia fueris complexus, non ne inertiæ atq; ignauiæ merito in ſimularer, ſi cum me tecum diuina voluntas congregarit, ac ſors mea optima coniunxerit, me abs te negligentia mea diuelli atq; ſegregari paterer? Sed mihi crede, minime ocioſus fui toto hoc tempore, & occupa tionum mearum optimus tibi teſtis erit epiſtolarum mearum nuper in vulgus emiſſarum liber ille a me nunc ad te miſſus, quem ſi inter tuos pulcherrimos libros numerare non grauatus fueris, præſertim cum eum nominis tui ſplendore illuſtraueris, hoc in me præclarum ſtudium tuum adeo mihi gratum atq; iucundum erit, vt re ipſa cognoſcas me tuæ incredibili humanitati perpetuò addictum fore; Nūc vero cum optimum illud inſtitutum quod cæpi, tenere debeam, vt noſtrarū rerum te faciam participem, munus hoc Epiſcopi fratris mei nomine meoq; Tiberius Pompeius obibit, hasq́ tibi litteras reddet, quę cum tibi futuræ ſint incredibilis meæ erga te obſeruantiæ argumento, tibiq́; ſignificaturæ ſint nullo vnquam tempore, quoad viuam, tuarum præſtantiſſimarū virtutum memoriæ

moriam ex mente mea elabi poſſe, ac venerationē nominis tui ſemper mihi ante oculos obuerſari, quanti a me fias, quātiq. apud me grauiſſima tua ſit auctoritas, certè perſpicies. Tu quoq; ſi fratris mei dignitatem tibi tuendam ac defendendā ſuſceperis, ſicut hactenus pro tua benignitate feciſti, meq. tuæ amplitudini tant opere deditū a te in numero tuorū intimorū haberi oſtēderis, vtrunque noſtrū tibi eſſe cordi non dubitabo. Vale ampliſſime Patrone. Quem Deus clemētiſſimus diu ſeruet incolumem, tuasq. omnes actiones fortunet. Ferrariæ.

POMPEIO ROCCHIO I. C. Carpentoractum.

CVM tanti ſit virtus, vt ea qui præditi ſunt, etiam abſentes nedum præſentes illos mirifice colamus, non miraberis Pompei doctiſſime te nunc a me peramanter ſalutari; Nam cùm ex multis audiui de tuis eximijs virtutibus, quæ te celebrē atq; illuſtrem faciunt, tùm maxime ex antiſtite iſtic Iacobo fratre meo: cuius iuditio tantum tribuo, vt quos ill[illegible] dili[illegible] charosq; habet, eos amare atq; admi[illegible]ari deb[illegible]am. Is autem cum de te mirabiliter ſen[illegible]iat a[illegible] valde prædicet, tanta te vidē di cupiditate ar[illegible] capi, vt niſi nunc id his tibi litteris ſignificaſſ[illegible]n, vix tui deſiderium me ferre

poſſe

poſſe putarem. Cum igitur maxima te non iuris ciuilis atq; pontificij ſolum, ſed optimarum etiã artium ſcientia excellere intelligam, morum autem ſuauitate atq; humanitate præſtare, vt omnium voluntates allicias; & apud cunctos nedum apud Dominicum Grimaldũ præfectum iſtic prudentiſsimum, ac domi, militiæq; longe ſtrenuum virum, quo cum de republica coniuncta eſt cura, valde gratioſus ſis, meum quoq; propenſum iam erga te animum, mihi crede, magnopere tibi cõciliaſti; Cum vero accedat ſtudiũ illud tuum ſummum, quo me ornari abs te certior fio, vt grauiora ſtudia tua, in quibus aſſidue verſaris, totusq; occupatus es, interdũ intermittas, quò inanes litteras meas à me nuper editas legere poſſis, ſcito hanc tui in me amoris ſignificationem in mentẽ meam adeo irrepſiſſe, vt illius obliuio me nunquã captura ſit. Atq; quòd meę partes ſunt Pompei optime, vt non modo mutuam tibi voluntatem tribuam, ſed te mirum etiam in modum obſeruem atq; ſuſpiciam, te poſt hac hominis tibi deditiſsimi officium minime deſideraturũ eſſe. Nã ſi mihi nec opinanti cauſam dedit Antiſtes iſtic frater meus amicitiam tecum iungendi, non ne omnibus ego eam officijs excolere debebo, vt tuũ erga me amorem augeam? Immo ipſi gratias immortales agam, qui mihi autor fuerit, vt excellenti bono tuo me delectari ſperem. Tu quoq; ſi

tibi

tibi gratum eſſe oſtenderis, quòd te ad coniungendam mecum neceſſitudinem inuitauerim, tanta lætitia afficiar, vt quod à te tali ac tanto viro gratiam inierim, felicem me ac beatum eſſe ducam. Vale Pompei dulciſſime, quē Deus opt. max. prò ſua benignitate perpetuo fortunet. Ferrariæ. Idibus Aprilis. CIↃ IↃ LXXX.

GEORGIO CARRETTO I.C. Mantuam.

*C*VM *ego nunc Georgi præſtantiſſime ex fratre meo Iacobo ſacrato Epiſcopo Carpentoracti, & antea ex multis qui te de facie norāt Bononię, etiam cum adoleſcens ſtudijs operam nauares, de ſingulari tuo ingenio atq. excellēti virtute cognouerim, poſtea vero quā in amplo dignitatis gradu locatus es, vt Sereniſſ. iſtic Duci a conſilio ſis, fama pręclarorū factorū tuorū ad nos peruenerit, & quotidie percrebreſcat, gauiſus ſum vehemēter magnam tecum ipſi fratri meo amicitiam intercedere, qui eius colendæ officijs atque augendę me ſocium habere velit; Nam cum has ille quas nunc mitto, litteras, ad te dederit, mihi quoq. mādauit, vt volumen vnum litterarum mearū, quas nuper diuulgaui, quo tibi redderetur, curarem diligenter, tibique me ſuo nomine munus hoc obire ſignificarem: Addidit præterea ſe a me expetere,*

vt

ne hoc accidit, cum imagô tua, quam quotidie intueor, iucundas clariſsimi Sirleti mei mihi ſemper excitet recordationes, nec vlla negligentia mea, cum laborẽ illum omnem, quo hactenus perfunctus ſum, vt tuam mihi gratiam aucuparer, inanem eſſe nolim; ſed nullum mihi argumentũ ſuppeditabat ſcriptione dignum, quod iucunditate ſua ad legendum te inuitare poſſet: & meus mihi pudor ſuadebat, ne te grauiſſimas atque altiſsimas res aſſidue meditantem prorſus interpellarem. Quid ergo, inquies, te nunc ad ſcribendũ impulit? Suſpitio primum nonnulla, ne ob hanc diuturnam taciturnitatem meã ex animo mei memoriam deleas, quod me maxime angeret atq. ſollicitum haberet: officiũ deinde, quod prætermittere non debeo, vt indicia & ſigna quæ tibi Tiberius Pompeius ſummæ meæ erga te obſeruantiæ ac venerationis dedit, comprobẽ teſtimonio meo; Demum non mediocre deſiderium quo teneor, vt librum epiſtolarum, quem nuper edidi a me miſſum ad te, in numero ſe lectorum librorũ tuorum reponas, cum eũ tuo nomine celeberrimo atq; illuſtriſſimo ob multas ad te ſcriptas litteras decoraueris; Quod a te non vulgare ſtudium impetrare cupio, ſi me tibi gratum atque acceptum eſſe perſuadere mihi volueris. His ego cauſis adductus breui hac epiſtola te ſalutaui, animumq́; meũ erga te propenſiſſimum, quo ad eius fieri potuit,

declaraui. Tu vero ſi Tiberio Pompeio mandaueris, vt tibi placitum fuiſſe hoc ſalutationis genere tuum in me amorem a me prouocari, & meam lucubrationem tibi non ingratã extitiſſe me admoneat, Vigiliarum mearum me fructum vel maximum tuliſſe arbitrabor. Vale ampliſſime Patrone, quem Deus opt. max. perpetuo fortunet. Ferrariæ. VIIII. *Kal Maij.* CIↃ IↃ LXXX.

CAROLO DE SANTO SIXTO.
S. P. D. Bononiam.

LITTERAE *tuæ* VIII. *Kal. Martij datæ quas ego* XVI. *Kal. aprilis accepi, gratiſſimæ mihi fuerunt, tùm quòd elegantiſſimæ ac ſuauiſſimæ erant, tum quòd incredibilem erga me amorẽ præſeferebant: In quibus cum tantopere laudas lucubrationem meam, ac mihi vim, acumen, atq; leporem in dicendo tribuis, agnoui hæc omnia in Epiſtola tua Carole nobiliſſime atq; doctiſſime: Quid .n. ea elegantius, quid vberius legi poteſt, quæ me ita delectat, vt illã è manibus dimittere nequeam; Carminibus verò tuis quid dulcius, quid venuſtius deſiderari? Itaq; cũ adhuc adoleſcens in hoc dulci ac ſoluto orationis genere valde præſtes, & poetica etiam laude excellas, quis a diuino ingenio tuo maiora xpectare nõ debeat, ac te meritò admirari, cum ſummam nobilitatẽ*

tuam

tuam mirabiliter auges, & omni virtutũ genere ornas? Equidem excellens tua virtus ad te diligẽdum ita me allicit, vt iam tui ſtudio ardeã. Quòd ſcribis recordationem meorum in te ſtudiorum te ad ſcribendum impuliſſe, ac litteras quas ad Epiſcopum fratrem meũ dediſti, mẽdaciunculis aſpergis, cũ ais te a me liberaliter ac honorifice tractatũ fuiſſe, quãdo ego ne minima quidẽ in re mihi ſatisfeci, nedũ vt debita eximijs tuis virtutibus officia præſtiterim, falleris profecto Carole, ſed ſingularis tua humanitas, morum ſuauitas ac mãſuetudo te adduxit, vt magni ea æſtimes, quæ pro nihilo ducere debebas. Quæ magna animi tui bona, & egregia ac præclara indoles tua cum per ſeſe ſplendeant, nec meas laudes deſiderent, me certe prouocant, vt gaudio exultẽ, quòd amicitiã cum nobiliſſimo florentißimoq; adoleſcente iunxerim, quæ ingraueſcenti ætati meæ maximo ſit futura ſolatio & ornamento. Et quãquam longo inter nos interuallo abfuturi ſumus; tamen cum mihi præſto ſis futurus, vt polliceris, ac operam nauaturus, quotieſcunq; occaſio ſe obtulerit, ego vt promiſſum cito abs te exigam, hoc nunc peto quod impetrare cupio, vt nomen meum in animũ tuũ irrepere ſinas; Nam ſi poſtea ex eo effluxero, vt me omni honore, ac præſertim eo quòd tecũ ſim in gratia, indigniſſimum iudices licet, cuius mei incredibilis deſiderij hoc tibi ſignũ extabit, quòd

volu-

volumen litterarum mearum ad te miſi, quas ſi in manibus ſępe habebis, vt inquis te facturũ, quin me memoria teneas, non ambigam. Vale Carole optime. Ferr. XII *Kal. Aprilis* CIↃ IↃ LXXX.

PETRO VIANO PRECENTORI Carpentoracten. Bononiam.

*A*DVENTVS *Guillermi ad me magnæ mihi fuit voluptati, ex quo de optimo tuo & Caroli de San.ſixto Clariſsimi adoleſcẽtis ſtatu cognoui. Et quanquã illę veſtras mihi litteras non attulit; mirum hoc tamen mihi non fuit, improuisò .n. & præter opinionem huc iter cepiſſe dixit. litteræ poſtea tuæ ſuauiſſimę, vnà cum earum exemplo, quas ad fratrem meum Epiſcopum miſiſti, redditæ tandem mihi fuerunt, que tanta me lætitia affecerunt, vt eam oratione explicare nõ poſſim; non.n.ſolũ elegantes mihi viſæ sũt, ſed ſumma etiã humanitate ac beneuolentia refertæ; Nam oſtẽdis incredibilis meæ erga te voluntatis ſignificationem valde tibi iucundam extitiſſe. In quo certè ſuauiſſimum ingenium tuum recognoui. At res duæ te fallunt Petre altera quidem, quòd quæ tuæ egregiæ virtuti debita ſolui, ea tu beneficia appellas, & de illis mihi gratias agis, cum ego partes meas non impleuerim; Nam meum erat, vt nobiliſſimos viros decebat, magnifice ſplendideq;*

deq; conuiuiũ ornare; Et nihilominus veſtra incredibilis mãſuetudo, comitas, lepor, affabilitasq; ſermonis me alliciebat vt vobis eſſem familiaris, ac dignitatis veſtræ rationem aliquando non haberem; Altera vero, quòd plurimis mendacijs fratrem meũ oneraſti, cum ei narraſti, quomodo te, Carolumq; hoſpitio acceperim, falſa multa veris affingens. Qui cum ex litteris meis te res ipſas auxiſſe & amplificaſſe perſpexerit, quid eũ dicturum putas, niſi nimia amoris abũdantia a te laudibus me ad cęlum elatum fuiſſe? Verum vt miſſa hæc faciam, ſi contigerit vnquã vt denuo vnà ſimus, ſcito me daturum operam, quicquid ad fratrem ſcripſiſti, aliqua ex parte factis ut cõprobẽ. Librum meum tibi gratũ eſſe vehementer lętor, ſed quòd eum tantopere laudes, tuę erga me non mediocri beneuolentię quę te verum diiudicare non ſinit, totũ aſcribo. Vale Petre humaniſſime. Ferrarię. XXI al. aprilis. CIƆ IƆLXXX.

CLAVDIO CHANIIELLO Medico Carpetoracten.

QVAM gratę mihi fuerint Claudi litterę tuę quę curauit Io. Pauanatus Iuuenis probitate, doctrina, morumq; ſuauitate pręditus, vt ad me perſerrentur, refertę illæ, quidem ſumma eruditione ac mirabili copia dicẽdi, non vulgaris vero

erga me beniuolentiæ tuæ, & amoris plenæ, verbis explicare non queo, mirum certe in modum me delectarunt; Nam cum inquis te viſendæ atq. luſtrandæ Italiæ ſtudio incenſum eſſe, poſtquā litteras meas legere cæpiſti, quo mecumq; colloqui atq. ad Heroas doctiſſimos adire me adiutore tibi liceret, Vtinam mihi contingeret vt te viderem; non.n.dubito quin res aliter caderet; Nā epiſtola tua aperte mihi indicat maiorem me ex conſuetudine tua fructum m eſſe capturum, quàm tu ex mea perciperes: Et ego animaduerto te non ſolum medicina prĕſtare, ſed in omni etiam bonarum artium genere verſatum eſſe, quippe qui grecas litteras & latinas perfecte calleas, & artes omnes optime noris, vt eæ laudes, quas mihi tribuis eloquentiæ, doctrinæ, leporis, iuſtius tibi debeantur. Ac profecto ſi te laudare vellem, ſicut excellentes virtutes tuę poſtulare mihi videntur, longius quidem mea proueheretur oratio; ſed cū iſtic admodum eluceant, quòd illas magis obſcurarem dicendo quàm illuſtrarem, ſuperuacaneū munus hoc eſſe putaui. De tua potius non mediocri in me fratremq; meum iſtic Antiſtitem ſtudij ſignificatione dicā. Quòd ſcribis te ſperare de me, vt ad illas dignitates vocer quas Iacobus Sadoletus Cardinalis Auunculus meus, Et Paullus cōſobrinus ſumma ſua virtute adepti ſunt, & prophetæ perſonā ſuſtinere cupis; non ne vides Claudi

di te nimio ſtudio adduci, vt ea mihi augureris, quæ in cogitationē vix cadere poſſunt, quæq. ab ingenio meo valde aliena ſunt? Nam ſi quis me ab hoc ſtatu dimouere vellet, in quo ego annos natus ſexaginta ſex, ſine vllo onere quod animū meum ſollicitum habere poſſit, iandudum conquieſco, eum mihi profectò inuidere arbitrarer; cur.n. ego qui honorifico in patria ſacerdotio præditus omni nunc moleſta cura vacuus ſum, felicem me eſſe non ducam? Quare cum opinaris me ampliſſimis honoribus auctum iri, hoc tuo eximio in me amori acceptum refero. Quòd vero in curanda infirmitate fratris mei te tā diligentem præſtitiſti, ac fidelem ei operam egregiamq; nauaſti, gratias tibi ago immortales, gratulorq. vtriq; veſtrum, quòd iuuante potiſsimum benigniſſimo atq. clementiſsimo Deo & frater meus ab ægritudine valde periculoſa liberatus fuerit, qua eum vehementer affligi audiueram, & quòd tu ex preclaro facto tuo laudē sūmæ induſtriȩ ac doctrinæ cōſecutus fueris, pro quo certè cū frater meus tibi tantū debeat, quantū res ipſa requirit, me quoq; deuinctum eſſe tibi perſuadeas velim; atq;, ſi vnquam in Italiā ad nos veneris, omnia a me prompta tibi fore, quæ iucunda tibi eſſe putabo, nec mihi de futuram voluntatem tibi declarandi, quàm grata mihi fuerint tua magna in fratrem officia, & quantum me abs te diligi cupiam. Interea Deū

rogare non deſinam, vt is hoc ad nos iter tibi in animum immittat, quò meam iam incredibilem erga te beneuolentiam, ac sũmum de tua præſtanti virtute iudicium perſpicere poſſis. Vale. Ferrariæ. no. Maij. CIↃ IↃ LXXX.

IOANNI GVLIELMO PRAECEPTORI Carpentoractum.

TARDIVS *ad te ſcripſi Ioannes optime atq; eruditiſsime, quòd a tot ac tantis mihi facta fuerit lucubrationis meæ gratulatio, vti partes meas eſſe iudicauerim, vt eis reſponderem, teq; ad extremum reſeruarem, probitate atq. humanitate tua fretus. Nam ab omni me occupatione in ſalutationibus mihi gratis expedire volui, quo tãdẽ tecũ familiariter, atq; animo quieto colloqui poſſem. Sed quòd ais te de me à multis præclariſſimis viris audiſſe illa quæ te ad me diligẽdum inuitabant, teq. optaſſe per litteras me de tuo propenſo in me animo certiorem facere, bellis vero & armorum ſtrepitu ab hac mente auocatũ fuiſſe, vt officium hoc prætermiſeris, lætor te iſta erga me voluntate fuiſſe, doleo autem rumores illos mihi obſtitiſſe, ne tuas litteras maturius acceperim, quæ adeo elegantes atq. diſertæ mihi viſæ ſunt, vt Antiſtiti meo gratulari debeam, qui vi-*

rum hac liberali doctrina politiſsimum apud ſe habeat,& optimarum artium ſcientia præſtantē; Eæ .n. ita me oblectarunt, vt nihil vnquam legerim libentius. Vnū hoc mihi moleſtum fuit, quòd laudes quibus me ornandum ſuſcepiſti, nullis terminis circunſcribis ſed de volumine illo litterarū a me edito tot ac tanta faris, vt ſi epiſtolam tuam legiſſet frater meus, non vereor ne non te coarguiſſet, quàm nimis aperte mihi illuderes; Nam quo maiori argumento mihi perſuaderi poteſt, vt in hanc de te opinionem veniam, quàm cum te optare ac ſperare inquis, vt dimiſſo Cicerone litteræ meæ legantur? An non quiuis, ad cuius manus epiſtola hæc tua peruenerit, te mihi adulari cenſebit? verum hæc ego equi boniq; conſulo, atq. ab optimo animo profecta eſſe intelligo; cumq; iſtic Antiſtiti abhinc trienniū, vt inquis, familiaris factus ſis, te illius cauſa ſuos obſeruare ac magnifacere velle oſtendis. At ſi ad nos vnquā te contuleris, vt magno te de faciē me noſcēdi deſiderio ardere ſcribis, de hac te, opinor, ſentētia dimouebo. Illud quidem ex tuo aduentu in hanc regionem noſtram ſolatium reportabis, quòd propter egregiā doctrinam tuam te a me plurimi fieri, ac propter morum & ingenij tui ſuauitatem, vt ex lectione litterarum tuarum perſpexiſſe mihi videor, vehementer amari cognoſces, teq; adeo gratum mihi fore, atque ijs omnibus quibus me autore notus

eris, vt te itineris confecti, ac ſuſcepti laboris nū quam pæniteat. Vale. Ac laborem illum magnum & vtilem, quē Io. Pauanatus Iuuenis ſuauiſsimus mea cauſa ſuſtinet, pro quo ei multum debeo, etiam tu pro eo quanti me facis, leuare nō deſine. Ferrariæ VII. *id. Maij.* CIↃ IↃ LXXX.

ERCOLIANO MONITIO PREPOSITO, Parmam.

EGO *Ercoliane doctiſsime atq. humaniſsime nunquā fore putaſſem, vt tu ex illius libri lectione, quem nuper edidi, tanta lætitia affectus fuiſſes, tantaq; voluptate, quantam verbis te haud exprimere poſſe fateris, præſertim cum ille tanti non ſit, vt maius ſtudium in me tuum non extiterit, quo me ornaſti dum eum legeres. Ac ſanè qui epiſtolam hanc tuam diſertiſſimam grauiſsimisq. ſententijs refertam legunt (plerisq. autē illius legendæ poteſtatem feci) omnes mecum ſentiunt te natura tua adductum impulſumq; non iudicium ſed beneuolentiam adhibuiſſe. Nam cum in hoc ſcriptorum genere ita verſeris vt excellas, ſicut ex doctiſsimis litteris tuis acute conijcere licet, ſi ſemota illa tua amoris erga me tui ſignificatione rem perpendere voluiſſes, non me tantis, opinor, laudibus extuliſses; Itaq. in hoc Simonis Caſſolę*

viri præſtantiſſimi, omniq́; laude cumulati, ac mihi amiciſsimi taciturnitatem deſideraui, cum .n. volumen litterarum mearum, vt ei redderetur cu raſſem, quòd celebre illius nomen ipſas illuſtraret, in publicandis nugis meis eum tam facilē eſſe non oportuit; ſed is vt eſt humaniſsimus meiq́; amantisſimus, ſe mihi gratificaturum exiſtimauit, ſi muneris illius exigui, quo ipſum affecerā, participes amicos ſuos faceret, nec meminit omnes natura rebus nouis ſtudere, quantam .n. cupiditatem hominibus inijciat nouitas, non te fugit, ac tu indicas, cum videndi illius libri, ſtatim vt a Simone mentio de ea facta eſt, miro te ſtudio in cenſum eſſe ſcribis; ex quo ipſius facto vnum duntaxat fructum capio vel maximum, quòd coniungendę mihi tecum amicitiæ, ac uoluntatū noſtrarum conglutinandarum autor ſit. Quæ res quanquam mihi quoq; præter expectationē euenit, ut eruditiſsimi viri beneuolentiam facile ac nullo negotio mihi conciliem, me tamen mirum in modum delectat, mihiq. ualde iucunda eſt. Cæterum tuam te fefelliſſe opinionem in quam diſceſſeras, cum primum ad litteras meas lectionem adhibere cæpiſti, me diuinare credo, ſed ne ſummū te rei inanis deſiderium tenuiſſe appareat, ea laudas, quæ, ſi liberum tibi eſſet iudicium, forte non probares, & cum eis ſentires, qui ſi epiſtolas meas reprehēdere auderent illos iudicij expertes fore

inquis: In quo egregia tua virtus atque conſtantia uel maxime enitet, cùm te non poſſe ęquo animo ferre, ut eo litterarum uolumine diutius careas, & donec illud hinc ad te perferatur, te nō ſine animi moleſtia expectaturum eſſe ais; Ego uero qui, ut abs te gratiam ineam, tibi credere malo quàm mihi, librum ad te miſi, vt cupiditatem tuam explere ac ſatiare poßis, & mihi fauere pergas, quemadmodum te facturum eſſe demonſtras, quem perueniſſe ad manus tuas ex te cognoſcere auide expecto, & ſi coniectura mea de te bona non eſt, gratum tibi fore ſperare debeo. Quòd mihi gratularis de ea ſi qua eſt gloria, quam ex diuulgata lucubratione mea me conſecutum eſſe aſſeueras, humanitatem quidem tuam ac propenſam in me uoluntatem agnoſco; ſed uere tibi affirmare poſſum Ercoliane optime me nihil aliud ſpectaſſe, cū eā emiſi, niſi vt monumentum hoc vitæ aliquā do a me actæ quaſi hæreditatem quandam poſteris meis relinquerem. Quid uero in extremis litteris tuis te in hanc mentem impulerit, ut te tam humilem ac demiſſum pręſtes, ut etiam excuſes audaciam, quòd latine neſciens ad me litteras dederis, hoc tamen munere abs te eloquētißime obito, niſi nimia modeſtia tua atq. animi moderatio (nam ut hoc elegantię epiſtolarum mearum tribuas, ſicuti facis, putare ridiculum eſt) cogitatione aſſequi non queo; Verum quicquid in animo

habue-

habueris, cum planè ignorem (diuinum.n.hoc eſt) illud certè exploratū te habere uolo propter probitatem atque integritatem tuam te a me uehementer amari, & propter eximiam doctrinam magnifieri, me quoque abs te diligi uehementer mihi eſſe gratum atque optatum. Quod reliquum eſt, Simoni noſtro gratias meo nomine ages immortales qui nobis inſtituendę inter nos amicitiæ ſuaſor fuerit; ſaluere igitur eum meis uerbis iubebis. Vale Ercoliane humaniſſime. Ferrariæ idibus Martij. CIↃ IↃ L X X X.

HERCVLI CIOFANO Romam.

I A M *opinor omnibus conſtare, quantū præſtantiſſimo ac præclariſſimo Mureto debeam; Sed ad innumerabilia eius in me merita magna nunc acceſſio facta eſt, cum te Ciofane tam ſuauem atq; Vrbanum ipſe mihi conciliauit amicum; Nam quanto lepore, quantaq; ſuauitate affluas, ex epiſtola tua perſpici poteſt, in qua inquis te ab vrbe anno ſacro abfuiſſe eo tempore quo iſtic fui, quòd infirmiſſima valetudine fueris, nec tamen præcipuam hanc vnam extitiſſe cauſam, quòd nihil tūc de te audierim, ſed ingenij tui tenuitatem. Quid o Ciofane ſuauiſſime? tot huius tui ingenij tenuis vt appellas, monumēta quæ ad me miſiſti, nō ne te inſi-*

inſignem atq. illuſtrem faciunt? an me tui deſiderio non incēdunt? cur non credas potius excellentiſſimo Mureto in mentem tui non veniſſe, quòd aduentus iſtuc meus multa attulerit, quę & longum & crebrum inter nos ſermonem deſiderauerint, quæq. illius animum a te parumper auerterint? Nam etiam, vt tute ſcis, abſentia hoc ferre ſolet, vt ij quos mirifice diligimus, carosq. habemus, niſi ante oculos nobis verſentur, è memoria quandoq. elabantur. Quare cum ſors tulerit, vt iſtic non affueris, non mediocre certè in eo accepi detrimentum, quòd tuo iucundiſſimo optatiſſimoq. aſpectu carui. Verũ vt hęc quæ moleſta ſunt miſſa faciam. Illud non tacebo, ſi epiſtolam tuã cum Mureto communicaſſes, eum non toleraturũ fuiſſe, vt tuas partes eſſe diceres, quòd tu prior, vt potè inferior, ſuperiorem ſalutares, cum præſertim nulla mecum ratione ſis conferendus; iniuriã enim vtriq. noſtrum facis: Nam cum ego alteris litteris me tibi cedere fuerim profeſſus, quòd te in omni artium genere nedum in iure ciuili verſatum excellere cognouerim, in amore vero à me ſuperatum iri, quid nunc tibi ſuadet, vt te tam demittas, nec comparare velis Ciofane? niſi forte abijcere te ipſe vis, vt alij te extollant. Sed ego longam nimis epiſtolam texerem, ſi te ijs afficerem laudibus, quæ tibi debentur, quæq. a te forſan non expectãtur. Itaq. ſi amicitiam inter nos

veram

veram atq. conſtantem eſſe cupis, fac mecum, vt vna vtriuſq. ſit voluntas, & ſi me amas, ne aſſẽtationis ſuſpitionem cuiquam, des caue. Ego coniunctioni noſtræ, quibuſcunq. officijs potero, quod mihi quoq; de te polliceor, me ſatisfacturum tibi ſpondeo. Librum a te ſumma cupiditate expectari gaudeo, quem in manibus te propediem habiturum eſſe ſpero. Vale, & ſummo illi Mureto, quo cum vt ſim in gratia, omnia molior, plurimã meo nomine ſalutem imperti. Ferrar. xv. Kal. Iunij. CIↃ IↃLXXX.

GEORGIO CARRETTO I. C. Mantuam.

LITTERAE *tuæ Georgi vir clariſſime nuper mihi redditæ, mira me affecerunt lætitia, diſertiſſime enim atq. grauiſſime ſcriptæ ſunt; & præclariſſima ingenij tui monumenta quæ ad me miſiſti, cumulum mihi gaudij attulerunt. Nec eſt quòd tarditatem tuam excuſes, quam muneris grauitate compenſaſti; Nam quotiescunq. perpẽdo, quantum ex dilatione tua lucri fecerim, diutius expectaſſe me non piget, nedum negligentię te accuſem, quòd ſero tuas acceperim. Quòd autẽ ſcribis te tanta ex literis fratris mei Epiſcopi ac meis, nec non ex libro quem ad te miſi, voluptate perfuſum eſſe, vt tui ipſius oblitus eſſes, quid nam*

mihi

mibi cõtigiſſe putas, cum tuæ mihi improuisò cũ eximio ac pulcherrimo dono tuo allatę fuerunt, præſertim cum nugas pro rebus valde ſcrijs tecũ permutauerim? Equidem cum mihi nihil vnquã tam præter opinionem meam euenerit, quàm intelligere in aſtrologia etiã & arte poetica quàm excellas; non enim hoc vnquam de te præſtantiſſimo Iuriſconſulto ſenſiſſem, mirus, mihi crede, me ſtupor oppreſſit conſiderãtem tanta in te eſſe virtutis ornamenta, vt non opinionem ſolum de te meam longe ſuperaueris, ſed incredibilem etiam meam erga te obſeruantiam mirabiliter prouocaueris. Itaq. gaudio ita exultaui, quod a te ſingulari viro gratiam inierim, vt nihil ad ſummã felicitatem mihi deeſſe arbitrer: quam quidem ne effundam negligentia & ignauia mea, omnibus viribus enixeq. conabor. Nec vero committam ego Georgi humaniſſime, cum frater meus, qui tibi ad Auunculi mei Iacobi Sadoleti Cardinalis familiaritatem iam pridem aditum aperuerat, ac tu poſt illius obitum amicitiam inter vos longis temporis interuallis interruptam, officijs non colueritis, vt potè quos diuerſa omnino negotia ab hac cogitatione facile auocarunt, vt neceſſitudo illa, quam ſpero fore mihi tecum coniunctiſſimam, diſſuatur, atq. diuturnum ſilentium conſequatur, crebra enim mea per litteras tecum collocutio amicitiam noſtram profectò confirmabit,

poſt-

poſtquam frater ipſe nunc in memoriam rediens, quam iucũdus ſibi tecum vſus fuerit atq; ſuauiſſima conſuetudo, ad renouandam coniunctionem veſtram me ſibi ſocium aſcripſit; teq. ſtrenuũ ac nauum iudicauit, vt etiam ſi à binis te oppugnari perſpexeris, ita forti atq; cõſtanti animo ſis, vt dimicationem tibi defugiendam nõ exiſtimes; cũ quo certè libenter ſocietatem coiui, & quòd taliũ virorum qualis es tu, ingenio, & induſtria mirifice delecter, & quòd maximas ex Georgio illo excellentiſſimis virtutibus prædito me fructus capturum eſſe confido, quem & ſi de facie nunc non noſco, aliquando Deo propitio eum viſurus, admiror tamen atq; ſuſpicio, eiusq. nomen iam in mente mea inſculptum habeo. Interea tibi perſuade ſcripta tua grauitatis ac prudentiæ plena quotidie in manibus meis verſatum iri, quæ ſi me admonuerint, vt te ſępe ſalutem, dubitandum tibi non erit, quin maximarum occupationũ tuarum, ac ſtudiorum grauiſſimorũ rationem ducã. Tibi meas litteras gratas eſſe, quòd Sadoleti ſtylum redolere tibi videantur, lætor quidem, ſed id ſingulari tuæ humanitati acceptũ a me referri debere nemo non cenſet. Vale. Ferrariæ. pridie id. Iunij. CIƆ IƆ LXXX.

HEL-

HERCVLI CIOFANO Romam.

COGNOVI ex litteris tuis librum ad manus tuas perueniſſe, ac lectum & perlectum fuiſſe a te Ciofane, quod valde mihi iucundum fuit, ſed gratius atq. iucundius ſtudium erga me tuũ extitit, cum tãti temporis iacturã facere, ac ſtudia tua intermittere voluiſti, vt mihi gratum faceres. De quo agere tibi gratias meæ partes eſſẽt, mihi tuæ non fuerunt, ſed iam amicitia noſtra hanc actionem gratiarum minime deſiderat, nec tantam tuæ erga me beneuolentię ſignificationẽ: me enim a te mirifice diligi iam ſentio, ſicut te a me vehementer amari & plurimi fieri perſpicere, opinor, potes. Vnũ hoc a te obtinere cupio, cum ſummo illi Mureto noſtro familiaris ita ſis, vt priuatim etiam multis te præclaris rebus, ſicuti ſcribis, inſtituerit atq. imbuerit, in quo me tibi Ciofane multũ inuidere fateor, ne libẽter ei te credulum præbeas, cum ille me uiris qui nunc florẽt, doctiſſimis annumerat; Iudicium enim non facit, ſed magno erga me amore inflammatus ſuaues cõfert de me tecum ſermones, quos mendaciunculis aſpergit, vt me apud te in gratia ponat. Itaq. in hac re vna ab eo diſſideas velim, ſi me audies, de cęteris cum illo mirifice congruas; Quanquam vt libere dicam quod ſentio, cum verbum ex ore

Mureti

Mureti præſtantiſſimi viri nullum niſi elegantiſſimum atq. prudentißimum exire ſoleat, hoc nūc excidiſſe nunquam putabo, excogitaſſe vero te, quo propenſum magis animum erga me tuum declares. Sed hæc hactenus. Cum ſulmonem proficiſci tibi ſit in animo, & de reditu ad vrbem incertum ſit, cura iſtic vt ad te fideliter litteræ perferantur; Interdum enim quoad hoc moleſtißimo tempore, hisq. maximis caloribus negotia feret, te ſalutabo. Vale & Muretum noſtrum eximiū, quem ego toto pectore colo atq. obſeruo, quoties eum vides, toties a me ſaluta. Ferrar. xvij. Kal. Quintil. CIↃ IↃ LXXX.

RENATO CATO.

I. C. S. P. D.

EGO *antea primum Renate præſtantißime te magnopere diligebam, faciebamq. plurimi, & quod eximio ingenio ac doctrina te preditum eſſe non neſciebam, & quod ex eo patre ortum, qui tēporibus ſuis ob excellentißimas ipſius virtutes apud Principē auctoritate cū valeret, me quoq. ſuis multis ac magnis in me officijs & ſtudijs ſibi deuinxit. Ad amorem deinde erga te meū & obſeruantiam quotidie accedebat, quod cum ad imperatorem Principesq. germanos à Sereniſsimo Principe noſtro legatus ſæpe miſſus fueris, intelligebam*

gebam te in obeunda legationē tua, ſummæ integritatis, induſtriæ, ac morum ſuauitatis tale ſpecimē dediſſe, vt ab Imperatore gratiam inieris, & principum cæterorum beneuolētiam apprime tibi conciliaueris: quamobrem Principi poſtea noſtro ita gratus fueris, vt te conſiliarium non ſine maxima tua laude ſibi legerit. Deniq. tui amore nuper captus fui atq. incenſus Renate humaniſſime, cum ſemel ad te adij, vt tibi de non obſcuro erga me ſtudio tuo gratias agerem, quod in afferendo tecum in Germaniam libro illo quem edideram, mihi ſignificaras; Nam quæ amoris in me tui ſigna non dediſti, quæ tuæ ſummæ bonitatis ac benignitatis indicia non oſtendiſti, vt operam etiam mihi tuam pollicerere ac deferres? Et iterum cum te conueni, vt de rebus noſtris, quę in cōtrouerſiam vocantur, te admonerem quoquomodo eæ ſeſe haberent, quàm mihi patientiſſimas atque æquiſſimas aures præbuiſti, quàm ſuaues mecum ſermones grauitate, ſale, atq. vrbanitate cōditos habuiſti, vt dum eorum ſuauitate alliciebar, modeſtiæ fines propè tranſierim, quòd non poſſem abs te diuelli atq. diſtrahi, & niſi alij multi qui ad te confluebant, me interpellaſſent, mei facile oblitus fuiſſem. Itaq. lætor quidem mirū in modum me in tuam familiaritatem veniſſe, comitatem enim tuam, affabilitatemq. ac leporem mirificum guſtare cœpi, doleo vero inertia atque

igna

ignauia mea accidiſſe, vt tanto bono tandiu caruerim, licet ſingularem tuam humanitatem fuerim expertus, cum obuiam interdum vt tibi prodirem, caſus tulit. Quod cum mihi diuinitus contigerit, vt in clientelam me tuam contulerim, ſi te ſæpius poſthac inuiſero, ſi temporis quo tua iucũdiſſima conſuetudine carui, vſuram ſarcire ſtatuero, his te litteris certiorẽ faciendum eſſe duxi, ne me impudentem cenſeas, ſed ſuauiſſimo tuo aſpectu fruendi cupidum. Præterea ſi te ita obtudero, vt grauiſſimarum occupationum tuarum rationem habere non videar, & manſuetudini ac facilitati tuæ totum aſcribas velim, quæ omnium in te amorem nedum meum prouocat, & virtuti, quam vt potè admirabilem laudare mitto, cũ mihi orationis facultas non ſit, & illa ita eluceat, vt laudatoribus non egeat. Hoc certè tibi affirmare volo, qui te magis colat obſeruetq. quam ego, me concedere nemini, quod ſpero fore vt re ipſa perſpicias. Tu quoq; ſi me beneuolentia tua fouere, vt cæpiſti, in animum induxeris, quamuis a te viro excelſo atq; magnifico quid non expectẽ? tanto me beneficio afficies, vt perpetuò tibi addictus futurus ſim. Vale Renate dulciſſime, quem prępotens Deus ſemper fortunet. Ex ædibus noſtris. x. Kal. Quintil. CIↃ IↃ. L X X X.

A.A M. *AN.*

M. ANTONIO MVRETO I. C. viro præſtantiſsimo.

IANDIV expecto litteras tuas Murete præclariſſime, nec accipio; Et cũ ampliſſimi illi viri, quos domeſticarum rerum mearum feci participes, ad me ſuaues litteras dederint, miror te ſolum ita tardum ac negligentem eſſe, vt cum ter quaterq. ad te ſcripſerim, curauerimq. vt meæ tibi redderentur, ad eas reſpondere nolis; Nam te poſſe certo ſcio, quòd nõ ignoras quã breuiſsimas litteras tuas etiam vernacula lingua exaratas, mihi iucundiſsimas fore; Nec diuinare queo, quid in hanc te mentem impulerit, vt ſilentio tam diuturno vti volueris. Quòd ſi te valde occupatum excuſes, an ocioſum eſſe me putas, qui quotidie moleſtijs atq; angoribus conficior, a quibus me nihil iam abducere poteſt niſi mira dũtaxat Mureti excellentiſſimi humanitas atq. vrbanitas? Cioſanus quidem noſter mihi ſignificauit te de me recte ſentire, atq; in tuorum me numero amiciſsimorũ habere, quod certè mihi gratum magnopere fuit; ſed vellem epiſtolam licet puſillam manu tua ſcriptam ad me perferri, quã ſæpe oſculari poſſem, vt ſoleo, & ex cuius lectione aliquid ſolatij caperem, ſi mei memoriam ex animo tuo nõ diſceſsiſſe mihi perſuadere cuperes: Quod cum mihi deneges, vereor ne conſtantiam,

atque

atque in tuenda amicitia perſeuerantiam tuam non retineas. Quòd ſi mihi conſcius eſſem aliquid a me commiſſum eſſe, quod voluntatem a me tuam abalienare potuiſſet, quãlibet penã libenter ſuſtinerẽ atq. ſubirẽ, vt tecũ in gratiã redirẽ; Quò vero ĩ hac cogitatione & cura magis verſor vt odorer & inueſtigẽ, in quo te offẽderim, eò minus reperio, quod me torqueat: Hoc autem occurrit animo te nouis neceſſitudinibus munire te velle, & eorum qui tibi adſunt, atq; ante oculos verſantur, in te beneuolentiam tueri; veteres autem amicitias paulatim tibi diſſuendas, & eorũ qui ab oculis tuis abſunt, memoriam voluntaria obliuione delendam arbitrari, eorum præſertim, qui luce hac diutius frui, ſpiritũq. ducere non queũt: Quam enim ſuſpitionem aliam afferre poteſt taciturnitas tua, quàm vt amorem illum erga me tuum penitus, vt opinabar, inſitum ex mente tua eijcere tibi ſit propoſitum? Niſi forte differre & procraſtinare vis, vt volumen conficias atq; perficias, quod ad me nec opinantem perferatur, in quo te mihi purges; hoc enim vnum reſtat quod in cogitationem cadere poſſit: Nam te infirma eſſe valetudine (quod clementiſſimus Deus pro incredibili benignitate ſua omnino auertat) ſuſpicari mihi non libet: a Cioſano enim & cæteris amicis noſtris de hoc certior factus fuiſſem. Verum eſto, vt imparatũ me aggredi moliare, te ta-

men interea hac me leuare moleſtia quamuis par uo chirographo tuo,& mihi timorem hunc ac dolorem eripere decet,ſi eam euelli ex animis multorum opinionem uis,quæ de tua mei obliuione ſuſcepta eſt; Fac igitur vt tuas litteras amplius non deſiderem; nulla enim maior abs te conſolatio mihi adhiberi poteſt. Vale Murete humaniſſime ætatis noſtræ decus.Ciofanoq. noſtro eruditiſſimo multam ſalutem dic.Ferrariæ.iij.Kal. Quintil. CIↃ IↃ L X X X.

M. ANTONIVS MVRETVS. I.C.S.D. Paullo Sacrato ſuo.

At ita tu me,dum viuam,merito ames, ſacrate optime,vt ego ſtatim accepto annuo illo munuſculo tuo litteras ad te ſcripſi,quibus ſignificarem,quàm mihi,vt tua omnia,gratum atque acceptum fuiſſet.Neq. tamẽ recordari nũc queo cui litteras dederim,niſi id quidem liquet mihi de ierare,a me ſcriptas fuiſſe.Ex illo tot me occupationes impeditũ deuinctũq.tenuere,etiãq. nunc tenent,vt interdum vitæ me ipſius tedium capiat; eò magis quòd amicis multa poſtulantibus ne ſi dirumpar quidem, ſatisfacere omnibus poſſum; Et vt cuiuſque petitioni deſum, is ſe a me negligi putat,mecumq expoſtulat, quod parũ ſibi in amore reſpõdeam.Ego vero interdum ita obruor mul

titu-

titudine eorum quę a me poſtulãtur, vt quo potiſ ſimum vertere me debeam, ſatis conſtituere non poſſim. Quare, ſi me amas, ut certè amas, neq. n. exemplum tuum ſequi volo, vt de tua erga me voluntate dubitare fas putem. Sed ſi me amas, aut potius quia me amas, ignoſce interdum occupationibus meis, & quando bonum nomẽ eſſe me ſcis, ὑπερήμερον interdum eſſe me patere. Mittam breui quæ pollicitus ſum in iure ciuili, iam enim deſcripta ſunt, neq. quicquam aliud ſupereſt, quã vt a me demum percurrantur, ſi quid fortè peccatum eſt ab eo qui illa deſcripſit. Habebis & librũ epiſtolarum mearum, & alia quædam. quandoquidem libet tibi in nugis meis bonas horas conſumere. Vale. vij. id. Iulij. CIↃ IↃLXXX. *Rom.*

AVGVSTINO MARANIO. ſuo. Ferrariam.

*C*VM *eſſem in ſuburbano meo, quo venire tibi non libuit Auguſtine cariſsime, ac deambulatum irem, ecce ab Antonio Burſeto ſodali tuo, quem ego iuuenem propter ſummam eius probitatem, ac ſuauitatem vnice diligo, redditæ mihi fuerunt litteræ tuæ alia manu inſcriptę, vt eas nõ noſcerem; Ex quibus egregiam in te ac prȩclarã indolem eſſe cognoui; ac te adhuc adoleſcentem animaduerti magnam mihi afferre ſpem eloquẽ*

tiæ, quod non mediocrem mihi delectationem læ-titiamq; attulit. Itaq. cum tibi ita conſtet, ac perſpicuum ſit, vt admonitione mea non egeas, eam te orationis facultatem conſequi ſine vſu & exercitatione nõ poſſe, altera enim & altera epiſtola non te diſertum reddet; hortari tamen nunc te volui, vt in hanc cogitationem quotidie incũbas, atq. a Cicerone ſtylum dicendi effectorem & magiſtrum appellari recorderis: Ergo aſſidue ſcribas oportet, & ingenium tuum iam ad dicendum ſatis acutum ſtudio & arte adiuues, præſertim cum domeſticum etiam habeas exemplum ad imitandum. Quod ſi hoc tibi faciendum in animum induxeris, quin breui eloquentia valeas, dubitandum tibi non erit. At hæc coràm, & alia multa. Venio ad epiſtolam tuam, In qua cum gratularis mihi multorum exemplo adductus, quòd res ex ſẽtentia mihi ſucceſſerit, & hoc præter opinionem tuam non eueniſſe ais, vt lucubratio mea omnib. ferè grata ſit; te quidem non falſum de re ipſa iudicium feciſſe & quaſi diuinaſſe perſpicere mihi videor; Totum vero Deo opt. max. acceptum refero, qui hanc mihi mentem dederit, vt librum meum ex improuiſo ederem; nam opinionem hãc me non habuiſſe antea illum diuulgandi nõ ignoras. Celebrari autem me a te non oportuit, nec laudibus ornari: cum enim tu ſis in meis intimis ac familiaribus, atque loco filij per ætatem eſſe

poßis

poſſis, uix aſſentandi ſuſpitionem fugere potes: Te tamen erga me optime affectum eſſe, meiique obſeruantißimum valde mihi gratum eſt. Quod ſi hac quoq. voluntate deinceps fueris, quemadmodum par eſt, vt me ſeneſcentē, & iam affecta ætate nullo vnquam tempore deſeras, quoad ſumma Dei benignitate hac frui luce mihi licuerit, quanquam te ingrati animi crimen horrere ſcio, pro certo habere debes, me nec conſilio nec opera, nec ope tibi vnquam defuturum, vt omnibus virtutibus, quod ad eius fieri poterit, ornatus euadas, atq. aliquem ſaltem dignitatis gradum adipiſcare; Tu modo litterarum ſtudia exercere non deſine; non enim ætatis magis idoneum tempus reperire potes, quod ſi amiſeris, recuperare tibi non erit integrum. Quod reliquum eſt; Iacobum Philippum Tamonium noſtrum iuuenem florentißimum atq. integritate, eruditione, modeſtißimisq. moribus præditum, quem ego amo plurimū atq. magnifacio, meo nomine conuenies, et huc inuitabis, qui ſi annuerit, & ego ero admonitus, vt is in Cyſio ad me vehatur, diligenter curabo. Interim eum ſaluere iube. Vale Auguſtine dulciſſime. Et Hieronimū Bouium optimum atq. doctißimum virum, mihiq. amicißimum meis verbis ſaluta. Ex ſuburbano meo. Calendis Quintil.

CIↃ IↃ LXXX.

AVGVSTINO VALERIO, Epiſcopo Veronæ.

SERO *tibi gratulor Antiſtes optime atq. humaniſſime de tuo ex Dalmatia reditu Veronã, quòd te iſtuc veniſſe tarde audiui, nec mihi ante venit in mentem, ex Franciſco Gandino meo quæ rere, an quid de te noui haberet, quòd ego tantis curis atq; negotijs impeditus ſum, atq; diſtentus, vt animum illæ meum ab hac cogitatione auerterint, quibus nulla ſpes eſt me cito vacuum fore. Quò fit vt non dubitem, quin in functione muneris mei negligẽtior tibi viſus fuerim, quàm meus ſummus erga te amor atq. obſeruantia incredibilis poſtulabat. Sed tamen hoc me primũ conſolatur, quod tibi non ignotus ſum, nec in ſuſpicionẽ tibi obliuionis innumerabilium tuorum in me ſtudiorum venire debeo; Deinde quòd memoria teneo ante tuum iſtinc diſceſſum me tibi fuiſſe pollicitum nulla in re moleſtiam à me tibi exhibitam iri, quoad domum te reuertiſſe cognouiſſẽ; nihil enim antiquius & carius accidere mihi poterat, quàm vt meus in te animus quàm illuſtris eſſet, aperte perſpiceres. Nunc vehementer gaudeo te iſtic ſaluum eſſe, cupioq. ex te intelligere, qua ſis erga me volũtate, & me tibi promiſſa ſeruaſſe, quàm gratum tibi fuerit. Illud quidem ex*

plo-

ploratum habere debes, vt fidem tibi præſtarem, multis me incommodis atq. difficultatibus affe-ctum fuiſſe, nec me pœnitere, dum apud te ſim in gratia, quam vt colligerem, & collectam conſeruarem, nihil prętermiſi; Tu vero ſi mei commodi rationem duxeris, tempus enim maturum eſſe videtur, ac mihi cōſulueris, vt negotia mea explicare & expedire valeam, quod ſine tua ope effici nō poteſt, non magna ſolum me moleſtia liberabis, ſed ſummum etiam mihi beneficium tribues. De volumine illo litterarum, quod, dum tu iſtic abeſſes, attulit iſtuc Gandinus meus, aueo ſcire quid actum ſit, an tu illud in manibus habueris; librū quidem tibi iucundum fore ſperare debeo, quem tui nominis ſplendore valde illuſtrem reddidiſti. Sed ſi de eo quale tuum ſit Iudicium, mihi ſignificaueris, eximium ac ſingulare tuum erga me ſtudium profecto extabit. Vale Antiſtes optime. Ferrariæ. iij. No. Quintil. CIↃ IↃ LXXX.

CAROLO SIGONIO
DOCTISSIMO VIRO
Bononiam.

IANDIV *ſum Carole doctiſſime magno in deſiderio neceſſitudinis tecum conſtituendæ, præclara .n. fama ingenij tui me inuitat, & ſcripta tua, quæ legi ferè omnia, atq; ex interuallo regu-*

ſtare

ſtare non deſino, me tui ſtudio incendunt: ſed ſæpe cogitaui quæ ratio mihi ineunda eſſet, vt de hac mea propenſa in te voluntate certior a me fieres, nec reperire viam, quæ mihi ad amicitiam tuam aditum patefaceret, unquam potui; de me .n.penitus ignorabas, nec quicquam audiebas, quod ſuadere tibi poſſet, vt tu me in eorum, qui tuæ excellentiſsimæ virtuti valde dediti ſunt, numerũ aſcriberes; Ego autem in dies magis ſummam doctrinam tuam ac liberalium artium ſcientiã admirabar, et ex lectione librorũ tuorũ in ijs ſtudijs, in quibus maxima cum laude & apud omnes exiſtimatione verſaris, intelligebam meo quidem iudicio comparandum eſſe tecum neminem. Quare accedebat, vt ego maiore tui videndi cupiditate afficerer, ac me in familiaritatem tuam inſinuandi. Quod ſpero iam Carole me conſecuturum, cum oblatam mihi a Ioanne Baptiſta Ponzino viro optimo ac noſtri amantiſſimo occaſionẽ eſſe animaduertam, qui me admonuit ſe mearum epiſtolarũ nuper editarum volumen curaſſe ad te perferendum, abs teq. reſponſum tuliſſe illas tibi non diſplicuiſse, carasq; fuiſſe. Quo nuncio quid ſuauius, quid dulcius, quid deniq; mihi honorificentius eſſe potuit, quàm Sigonio viro doctiſſimo nugas meas probari? Eqidem cum tantum in me ſtudium contuleris, vt lectionem frigidarum litterarum ſuauiſsimis ſtudijs tuis aliquantum præpoſueris,

quod

quod ego optare vix auſus fuiſſem, dubitare ne mihi licet, quin ego etiam poſt hac totus tuus futurus ſim, ac eſſe debeam? In quo certè Ponzino ipſi me multum debere agnoſco qui tibi auctor fuerit, vt tantopere mihi faueres; ad me autem pertinere perſpicio tuum hoc factum ita memoriæ mandari, vt illud nulla unquam poſſit obſcurare obliuio. Quod, mihi crede, officium eximiis tuis virtutibus debitum a me unquam deſiderabis; Quin immortalis a me pro hac tuæ huius in me beneuolentiæ ſignificatione gratia tibi ſemper habebitur. Itaq; cum hoc animo ſim in te egregio, eum tibi his ad te litteris notum eſſe volui, quæ ſi tibi gratæ fuerint (quanquã qui aliter de te ſentire queo, qui te ſummam rerum cognitionem ac doctrinam cum ſingulari humanitatæ ac morũ ſuauitate coniũxiſſe audio?) non vereor ne non gratiam abs te ineã, tuumq; erga me amorẽ conciliem, preſertim cum eãdem patriam ex parte tecum ſortitus fuerim, ſororis.n. Iacobi olim Cardinalis Sadoleti filius fui; Sed tuæ bonitatis erit Carole confirmare litteris tuam erga me voluntatem; Nam meæ cupiditati ſi morem geſſeris, nõ ſolum meam me de te opinionem non feſelliße gaudebo, ſed expectationem etiã te meam viciſſe prædicabo. Vale Carole præſtantißime. Ferrariæ. prid. no. Quintil. CIↃ IↃ LXXX.

CARO-

CAROLVS SIGONIVS PAVLLO SACRATO S. P. D. Ferrariam.

SI nullos alios fructus ex diuturnis laboribus meis, quos in tractandis optimarum artium ſtudijs poſui, percepiſſem, hunc certè vel vberrimũ ac liberaliſſimum iudicarem, quod ij nomen meũ ad multorum notitiã pertulerunt, atq; compluri um mihi gratiam amoremq; conciliarunt, quos paribus deuinctos litteris eadem propè virtutis ardere cupiditate cognoui. Inter quos ſi ego te Paulle principẽ referam, haud equidem ſanè mẽtiar; tu .n, litteris ad me humaniſsime atq. elegã tiſsime ſcriptis, quid de meis lucubrationibus, ideſt, quid de tota ingenij atq. induſtrię meæ ratione iudicares, aperuiſti, ac ſimul etiam ex earum lectione miro te iungendæ mecũ amicitiæ ſtudio teneri ſignificaſti, quorum vtrum magis æſtimẽ, haud facile dixerim: Probari.n. ſcripta mea viro inſigni eruditione ornato illud adeo magnum duco, vt me putem omnia conſecutum, cum eiuſmodi iudicia ſum adeptus; amicitiam vero meã ab homine nobiliſsimo atq; humaniſſimo eo nomine appeti, hoc vero tanti facio, vt id etiam ad felicitatem meam aliquam referendum exiſtimẽ. Quamobrem quòd beneuolentiam tuam mihi vltro

tro

tro impertis, id ita libens accipio, vt parem atq; adeo etiam propenſiorem tibi reddam voluntatē, pro ſummo beneficio accepturus, ſi me in numerū intimorum familiarium tuorum aſcripſeris, ac poſt hac opera mea ita vteris, vt veteris amici, ac multis magniſq; in rebus iam pridem ac ſępe probati; non fallam opinionem tuā. Nam quòd vereri videris, ne tu mihi ſatis notus ſis, libero te iſta cura. Cognoui .n. te iam inde a pueritia mea, cum domus Sadoletorum apud nos præcipue dignitate gloriaq; floreret, quod Iacobus Sadoletus Auunculus tuus vir immortalitate digniſſimus viueret, qui non ſolum familiā, ſed etiā patriam ſuam, ac totam Italiam ſingulari doctrinæ, eloquentiæ, ac virtutis ſuæ ſplendore cum pauciſſimis illuſtraret. Quin etiam vt huius tu viri domeſticā æmulatus induſtriam elegantiſſime in ijs quas proxime edidiſti, epiſtolis ingeniū expreſsiſti, neq. .n. ijs quicquā fingi poteſt ad omnē eloquētię laudē præſtātius; ſic ego quoq; eiuſdē exemplū iā tū cum ætate florerem, longe inferiore ratione ſecutus, ad hæc potiſſimum ſtudia complectenda me contuli, neq. poſt vnquam iucundam illius memoriam animo menteq; mea depoſui. Habeo .n. ornatiſſima ſcripta eius, quibus aſſidue relegendis pręclaram illam animi, atq. ingenij indolem recognoſco. Habeo pictam eius imaginem, quā miram oris illius grauitatem dignitatemq; egregie

refe-

referentem quotidie cubiculum meum ingrediens non ſine præcipua virtutis ipſius veneratione ſaluto. Quãmobrem vt ad prima redeam, gratum mihi feciſti, quòd me litteris tuis ad amicitiam tuam, quæ mihi expetenda imprimis erat, tam humaniter inuitaſti, ſed multo gratius feceris, ſi me meaq. omnia tibi commodisq; tuis patere ac prompta imprimis eſſe perſuadebis. Vale. Bononiæ. XV *.Kal. Auguſti.* CIↃ IↃ LXXX.

ANTONIO MONTECATINO
DOCTORI EXIMIO.

SAEPE *in animũ induxi litteris tibi declarare quanti te faciam, & iandudum fecerim tum propter ſummum ingenium tuũ eximiãq. doctrinam, tum propter humanitatem illam ſingularẽ, quam in edendo meo litterarum libro mihi tribuiſti; Excellens.n.virtus tua hanc mihi mentẽ crebro iniecit; Sed multa me retardarunt Montecatine præſtantiſſime, primum quòd non ea mihi tecum intercedebat amicitia, nec is vſus, qui mihi ſpem non dubiam afferret officiũ hoc tibi gratum fore, licet me a te amari mihi perſuaderem; quoties enim cunque te domi conueni, quod quidem propter frequentem abſentiam tuam rarum maxime fuit, me toties comiter ac benigne complexus es; deinde peracre iudicium tuũ*

ita

ita extimeſcebam, vt à ſcribendo refugerem, quòd a me uix quicquā dici poſſet, quod eruditiſſimis auribus tuis dignum eſſe videretur; Demum verebar ne te intempeſtiue obtunderem; Nam cum ſereniſsimo Principi noſtro operam egregiam aßiduamq. des, & ea ratione negotijs multis implicere, tibi nugas legendi otium fore non ſum arbitratus; Quare cogitationem hanc teq. ſalutandi voluntatē abijcere malui (vt ingenue fatear) quā te impeditū impedire; hoc.n. equitas & modeſtia a me poſtulare videbatur, præſertim cum me non lateat, quod a Principe temporis tibi datur, in ſuauiſſimis ſtudijs tuis te cōquieſcere. Nunc, inquies, quæ te cauſa potiſſimum mouit, vt has ad me litteras dares? magna mea, mihi crede, de tua ſumma integritate, prudentia, atq. omnium artium ſcientia cognitioneq. opinio; nec non ſtudium & ardor quidam amoris erga te mei, quem ferre non queo; Nam cū mihi natura dederit, vt viros doctos & imprimis eruditos ſemper coluerim: ego qui eum te ex illis eſſe iudicaui, qui principem locum teneant; quod meum de te iudicium ſereniſsimus poſtea noſter Dux comprobauit, cum te ſibi elegit, qui ad intima ſua conſilia peruenias, non iniuria te magnopere obſeruaui, atq. in familiaritatem me tuam dare concupiui; De quo meo in te animo hac te epiſtola admonendum cenſui, ex qua intelliges me quoq. cupere vt voluntates noſtras

ſtras conglutinemus; & licet negotia tua tot ac tanta me dulciſsima collocutione noſtra & cõſpectu tuo ſæpe priuabunt, tamen cum otioſo tibi eſſe licuerit, amiſſum tempus recuperare conabor. Tu quoq; ſi in hac fueris ſententia, vt me in tuorum domeſticorũ numero reponas, atque oblitus interim auctoritatis ac dignitatis tuę optatiſsimã mihi conſuetudinem tuam non clauſeris, me non ſolum tibi gratum eſſe credam, ſed congreſſus etiã ac ſermones noſtros tibi non iniucundos fore putabo. Vale Montecatine egregie. Ex ædibus noſtris. Nonis Quintil. CIↃ IↃ LXXX.

PAVLLO LEONIO
EPISCOPO FERRARIAE
Patauium.

C V M *te in villã contuliſſes, vt a Principe veniam peteres Patauium proficiſcendi, vbi ampliſſimum Cardinalem ateſtinum ſalutares ac conuenires, teq. iam reuertiſſe nuntiatum mihi fuiſſet, bis terq. ad te adij, vt colloquerer tecum, & aliqua explicarem tibi, quæ te ſcire vellem; ſed ita ſors tulit, vt cum te nunquam domi offendiſſem, mihi non contigerit te ante ſalutare, quàm hinc diſceſſeris; quod non mediocrẽ mihi moleſtiam attulit Antiſtes humaniſsime: Nam ſuſpicari potuiſti eam a me non adhibitam tui videndi dili-*

gentiã,

gentiam, quam officium meum, ac ſumma mea in te, obſeruantia poſtulabat; ſed certè in animo habebam eum me præſtare erga te, quem tui ſtudioſiſſimũ perſpiceres; optabam .n. te abeuntem parumper proſequi, ac profectionem tibi reditumq. augurari felicem; non.n. dubitabam, quin dies multos dulciſſimo aſpectu tuo cariturus eſſem. Quæ me ſpes cum fruſtrata ſit, dupliciter angor animo, & quòd partes meas deſeruiſſe videor, & quòd metuo ne aliqua in mente tua inſideat opinio te a me non plurimi fieri. Quare cum tui præſentis poteſtas mihi non fuerit, nũc abſens litteris te rogo, vt nihil de me ſentire velis, quod ab integritate prudentia, & eximia humanitate tua alienum ſit: Nam oſtendes aut me tibi adhuc cognitũ non eſſe, aut meã tibi excuſationem iuſtam nõ videri. Quod ſi cui tuorum mandaueris, vt ad me perſcribat te nunquã in ſuſpitionẽ veniſſe mei ſummi erga te amoris, & ſi quam habueris, lecta puſilla hac epiſtola eam te depoſuiſſe, non ſolum nuncio hoc omnẽ mihi metum abſtergebis, quando meas tibi gratas fuiſſe ſignificabis, & fortè gratiores, quã ſi coràm tecum mihi fuiſſet ſermo; ſed etiã me ad laudandam vehementer facilitatem atq. manſuetudinem tuã reddes alacriorem. Quod reſtat, omnes nos qui tuę poteſtati ſubiecti ſumus, quos ut filios fouere & complecti non ceſſas, tibi ſubijcimus atq. ſuggerimus, vt de tuo maturo ad nos re

ditu cogites, ne te capiat dulcis amor patriæ, nã tui deſiderium nos iam tenere tibi prędicimus. Vale Antiſtes optime, cui Deus opt. max. reuerſionem fortunet. Pacium Scalam I. C. ſi te is ſalutandi gratia conueniet, multa meo nomine ſalute impertire non grauaberis. Ferrarię. XV. Kal. Sextil. CIↃ IↃ LXXX.

POMPEIO ROCCHIO I. C. Roman.

CVM ego lego litteras tuas quas nuper accepi, lego autem ferè quotidie, illis. n. neſcio an quicquam vnquã legerim elegantius, atq. ornatius, nõ poſſum te ſatis admirari Pompei doctiſſime atq. humaniſſime cum animaduerto eloquentiam te adeo mirabiliter cõiunxiſſe cum iure cæſareo Põtificioq. vt in vtroq. mirum in modum excellas. Ac te dudũ audiui ex Antiſtite fratre meo, qui de te ſuauiſſime prædicat, tantiq; facit, quanti alium neminem, iuriſconſultum eſſe prętantiſſimũ, illięq. Præfecti legatum; Ex epiſtola vero tua, quæ ſententiarum grauitate & electiſſimorum propriorumq. verborum copia adeo referta eſt, vt nihil in ea deſiderari queat, te eloquentiſſimũ eſſe perſpicio: Nam cum horribilem & repentinum caſum illum deſcribis, ac multis miſerabilem adeo acutis & crebris ſententijs illud præſtas, &

oratio-

oratione ita vehementi ac graui, vt multi in le-ctione litterarum tuarum miſericordia commoti fuerint, & ego lacrimas profuderim; Quis .n. nõ contremiſcat, cum multos repente occiſos, ac prę cipue fratrem Dominici Grimaldi præfecti virũ fortem atq. imprimis belli & rei militaris peri-tum, tot vulneribus acceptis extinctum fuiſſe le git? Quis vero conſolatione non afficiatur, cũ Do minicum ipſum egregium animo forti & inuicto ſtrenue pugnantem audit ferro viã ſibi patefeciſ-ſe ad ſalutem? Pompeium etiam integrum ac do ctum virum, & artium omnium cognitione præ ditum, equo priuatum ſummo Dei opt. max. be-neficio ę tanta cæde atque ſtrage ereptum fuiſſe? Quòd autem Antiſtes frater ante in ciuitatem re dierit quàm caſus inciderit diuino afflatus numi ne, vt dubitare nemini licet, quis donum hoc exi-mium atq. pulcherimum benigniſſimo Deo acce-ptum non referat? Itaq. mihi crede, huius facti narratione varię ſum affectus; ſed magno poſtea id me gaudio affecit, cùm diſerte copioſeq. ſcribis meas litteras non modicam in hoc mœrore tuo at-tuliſſe tibi conſolationem, atq. iucundiſſimas ex titiſſe; quod non mediocris meæ erga te obſeruan tiæ indices eſſent; maiori vero lætitia ex eo perfu ſus ſum, quòd, quæ tua eſt humanitas, te huius meæ in te beneuolentię, quæ me ad ſalutandum te peramanter adduxit, In quo primas iure Anti-

ſtiti fratri ſuaſori deferre licet, memorem fore atq; in colenda amicitia noſtra parẽ mihi volũtatem redditurũ polliceris: laudes verò quas mihi tribuis, prorſus mitto, quod tu amore magis quàm veritate iudices; eas autem ad te transfundere par eſſet; tibi.n. illę magis debentur; at cũ mihi difficile ſit, quanta ſuauitate, vrbanitate, ac lepore affluas, explicare, hac tuarum virtutum commemoratione libenter ſuperſedeo; faxit tantum Deus clementiſſimus, vt in hac animorum coniunctione perſeuerare, & quæ ſummi amoris vterq. fundamenta iecimus, ea & conſeruare & augere poßimus; ſic.n. tibi perſuadeas velim, qui propter egregia animi tui bona mihi ſint pares in te amãdo, fore paucos; Et ſanè quid mihi poterit vnquam ab ipſo Deo gratius contingere, quàm vt aliquando meum erga te ſtudium aliqua in re optime & ego tibi declarem, & tu præclare cognoſcas? Quæ mihi occaſio ſi offeretur, de hac tecũ a me conſtituta neceßitudine, quin more ſenum valde glorier, me continere non potero. Vale Pompei humaniſsime atq. erudit iſsime. Ferrariæ. XIII. *Kal Sextil.* CIↃ IↃ LXXX.

BENE-

BENEDICTO MANZOLIO EPISCOPO REGII.

MAGNAM nuper hinc cum eſſes Regium diſceſſurus, immo incredibilẽ ex collocutione noſtra Antiſtes optime atq. humaniſſime voluptatẽ cepi, tanta.n. fuit humanitas tua, tanta comitas affabilitasq; ſermonis non mediocri grauitate venuſtateq; condita, vt ex me penitus tibi deuinxerint; Sed ad ſummam lætitiam meam acceßit, quod te de me recte ſentire perſpexi. In quo & ſi amor erga me tuus ex omnibus partibus ſeſe ita oſtendit, vt iudicio locum non reliquerit, me tamen aliquo eſſe numero talis ac tanti viri teſtimonio tacitus mihi gauiſus ſum; itaq; mihi venit in mentem cogitare de captanda aliquando iſtuc veniendi occaſione, vt diutius tuo iucundiſſimo conſpectu atq. congreſſu fruerer. At cum examinare ac perpendere me quadam quaſi trutina cæpi, audatiam meam fregit ſuſpitio ac timor ille, ne cum tu me ingenio tuo ſingulari, ac ſumma prudentia iſtic præſentem intuitus eſſes atq; animo contemplatus, ſententiam mutares, quòd tuæ opinioni minus reſponderem; quàm fortè ſperaſſes; Ego vero imprudens iudicarer atq. arrogans, qui admirabile iudicium tuum non pertimuiſſem. Reſtat igitur, vt abſens te interdum ſalutem, tibiq; ſigni

ſicem quanti te faciã, & te virum integerrimum atq. doctiſſimum quantum ſuſpiciã atq. admirer, quod officiũ tibi, quoad viuam, debiturus ſum; Sed quid ego laudes tuas præclariſsimaq. facta tua attingere velim, cum meam pertenuem dicendi facultatem longe ſuperet excelſa tua virtus & animi magnitudo? Quare cętera mittam; hoc te rogabo, vt me iam tibi deditiſsimum in gratia tecũ eſſe patiare, atq. in tua memoria aſſidue hærere, ſicut mihi benignitas tua ac liberalitas pollicetur; me .n. nominis tui cultorem egregium, tuarumq; præſtantiſsimarum virtutum prędicatorẽ, dum ſpiritum ducam, perpetuò habebis. Vale dulciſſime Antiſtes, ac Deus opt. max. diu te ſeruet atq. fortunet. Ferrariæ. XIII. *Kal. Sextiles.* CIϽ IϽ LXXX.

IO. MARIO CRISPO.

I. C. S. P. D.

EGO *ne Criſpe eximie, te tam humanum, ſuauem, affabilemq; eſſe arbitratus fuiſſem? minime quidem; Nam memini me interdum alicuius negotij mei expediendi cauſa te domi conueniſſe, & vix tamen rem tibi geſtam exponere potui, ſiue quòd multis occupationibus ita diſtinereris, vt fari tibi non liceret, ſiue quòd me ad huc optime non noſſes, quo cum libere, quę ſentires, eloqui nõ*

aude-

auderes: Itaq; nudius tertius opinionem meã certe feſelliſti; Quid .n. fuit te dulcius, quid vrbanius? Nam oratio tua quæ non ſolum grauis & docta erat, ſed lepore ac ſale condita, ita me cepit atq; incendit, vt me nunc in eo peccaſſe putem, quòd te ſero guſtauerim, & tardius amare cœperim. Sed lætor oblatam mihi te ſæpe adeundi eſſe occaſionem; eam .n. libenter arripiam, quo tecũ familiares ſermones conferre poſſim: Nec verebor ne tibi ſim moleſtus, in tuam .n. miram ſuauitatem, ſi hoc acciderit, culpam transferre debebis, qua ego inuitatus atq; impulſus in tuam conſuetudinem me inſinuare volui; Quem meum erga te animum perbreuibus his tibi litteris declare mihi libuit, vt perſpicias me tuæ excellenti virtuti poſt hac deditiſsimum fore. Quod ſi tu quoq. mente hac erga me fueris, vt eximia tua humanitate ac beniuolentia me complecti ſtatuas, officijs ita te colam profectò, vt mutuã te mihi voluntatem tribuiſſe nunquam pœniteat. Vale Criſpe ſuauiſsime. Ex ædibus noſtris. x. Kal. Sextil.

HIERONIMO BOVIO.
P. S. D.

NVNQVAM *certè de tua erga me beneuolentia dubitaui Hieronime optime atque doctiſsime, nec opinor te de mea vllo nunquam tempore*

hæſitaſſe; Nam huius mutui amoris non obſcura alter alteri ſigna dedit. Sepe enim multa inter nos communicauimus, tu quidem lucubrationes tuas mihi impertiuiſti, quę redolebant eximā doctrinam tuam, & candore fulgebant: Ego vero nugarum mearum interdum te feci participem: Quo factum eſt, vt ea inter nos conſtituta amicitia fuerit atq. coniunctio, quam nulla dies, nullumq. tempus dirimere queat, nec obſcurare poſſit obliuio; Sed nunc, mihi crede, ſuperaſti opinionem meam; nam graui plenoq; carmine tuo & mira ſermonis elegantia condito amorē erga me tuum ita demonſtranſti. vt aſſentandi ſuſpitione non careas, quòd nimiis me laudibus affeciſti, & quæ potius integritati tuę ſpectatæ multis ac magnis in rebus, & præclaræ eruditioni tuæ iure tribuēdæ ſunt. Verū cum tu omnium ſermone celebreris, inter quos primas facile teneo, ne mea in tam immenſo campo vagetur oratio, illa de te dicere mitto, quæ, ſi te velim remunerari ſi non pari, at grato tamen munere, meum officium poſtularet vt commemorarē; libenter autem hac narratione ſuperſedeo, quòd eā tibi quoq; ingratam fore arbitratus ſum. Tantū mihi gaudeo a te tali ac tanto viro me vehementer amari, cui vt parem voluntatem reddam, non ſolum operam dabo, ſed te officijs etiam vincere conabor. Quod reliquum eſt, quando nos ſtudiorum honeſtiſſimorum

ꝛum ſocietas atq; ſimilitudo ita coniunxit, vt maxima mihi tecum familiaritas intercedat, eadēq; ſit vtriq noſtrũ religio, quę ad copulandas noſtras voluntates nō mediocre vinculum aſſerat, hoc animo ſimus ambo, vt Clementiſsimo Deo propitio, ac reſpondente optatis noſtris aſsidue vnà eſſe, ac ſuauiſsima noſtra conſuetudine, quoad priuata ac domeſtica noſtra negotia patientur, frui velimus. Ego quidem ex tuo dulciſsimo aſpectu congreſſuq; eum me fructum ſpero laturum eſſe, qui ſenectutem meam, & ætatem valde ingraueſcentem adeo oblectet, vt reliquum hoc vitæ tempus iucunde traducam; te vero ex propenſiſsima mea in te voluntate non nihil voluptatis eſſe capturũ tua ſingularis probitas mihi perſuadet. Vale Hieronime optime, ac Pelegrinum Ricardum Decanum virum omni virtutis genere ornatum, quē vnice diligimus atque obſeruamus, & a quo nos quoq; amari ſentimus, meo nomine ſaluere iube. ex Aedibus noſtris. VIII. idus Septembris. ÇIϽ IϽ LXXX.

IO. ANGELO PAPIO. I.C. eloquentiſsimo. S. D.

AVDIERAM antea ex multis, qui iſtinc ad nos confluunt eximie Papi non modo de tua excellēti doctrina atq. in interpretandis legibus ſciē-

tia,

tia quo in officio iſtic tu primarium locum merito obtines; verũ etiam de admirabili eloquentia, qua ius ipſum cæſareum ita tradis atq. explicas, vt magna apud auditores tui ſit admiratio; Et ego qui natura ſemper ad colendos viros doctiſſimos diſſertiſſimosq́. valde propẽſus fui, fama & existimatione cõmotus te plurimũ amabã, magnique æſtimabam, quotidieq. occaſionẽ mihi dari expectabã, qua nomẽ meũ nouũ tibi forſan atque inauditum auribus acciperes. Sed Fl. Antonius Gyraldus vir optimus, atq. in oratoria poeticaq́. facultate valde excellens, vtriq. autem noſtrum amiciſſimus in hac me expectatione diutius eſſe non ſiuit; Tot.n.ac tanta de tua sũma humanitate, moribus ſuauiſſimis, virtutis deniq & ingenij præſtantia narrauit ac prædicauit, vt me maximo tui amore incenderit & inflãmarit, ad ſcribẽdumq. impulerit, cui cum reſponderem me vereri, ne frigidæ meæ litteræ tibi moleſte acciderẽt, et earum lectio ſtudia tua ſuauiſſima interpellaret, impediretq́. In me culpam omnem transferas licet, inquit ille, ſi minus ei gratas fuiſſe ſenſeris, quàm ego futuras eſſe polliceor. Itaq. parui egregie Papi, autoritate enim eruditiſſimi viri noſtrique amantiſſimi cur nõ adducerer, vt hoc officio fungerer mihi valde iucundo? Teq. certiorem facere volui magna me quidem exultare lætitia, quod ſpero veniſſe tempus illud exoptatum, quo

ego

ego tecum amicitiam coniungam; te vero a me coli atq. obſeruari, vt in mente mea infixum iam ſit elogium illud ab omnibus ferè recitatum, te eſſe Q. Scæuolam alterum iuriſperitorum eloquentiſſimum, eloquentium iuris peritiſſimum: tuam .n. ſingularẽ dicendi copiam elegantiamq. orationis, atq; iuris ciuilis prudentiam cuncti admirantur. Tu quoq. ſi in amore mutuo mihi reſpondere ſtatueris, quid gratius iucundiusq. mihi uſu venire vnquam poterit? Sin: Gyraldum ſponſorem appellabo. At quin poſt hac tibi carus ſim & abs te habear in numero tuorum, illius oratio omnem mihi dubitationem ſuſtulit. Ego etiam nullum, mihi crede, officium prætermittam, vt tuum mihi amorem & gratiam cōciliem, ac breui mittam ad te volumen vnum epiſtolarũ a me editarum, quod quotienscunq. in manus ſumes, noſtri memoriam renouabit, & ego ſuſpicari non potero, vt te Paulli Sacrati capiat obliuio. Vale Papi eloquentiſſime ac doctiſſime. Ferrariæ. vij. id. Septemb. CIↃ IↃ L X X X.

PACIO SCALAE I.C. S.P.D. Patauium.

C V M *caſum illum et euentum conſidero atq. perpendo, quem paucis ante diebus mihi narraſti Paci doctiſſime, dum mecum hic hilariter iucundeq.*

deq. fuiſti, Intueor oculis ac perſpicue cerno eos omnes qui bonitate, integritate, Innocentiaq. præcipue muniti ac fulti ſunt, quiq. ſpem in clementiſſimo Deo omnem collocant, ab eo non ſolum adiuuari, atq. ex omnibus miſerijs eripi, ſed aſſidue etiam protegi atq. cuſtodiri. Qua in cogitatione quotidie verſanti mihi nunc venit in mentē primum tibi mirum in modum gratulari, quòd cariſſimo tibi capite cum orbatus ſis matre tua lectiſſima fœmina ætate iam confecta, in cuius bonitate atq. prudentia conquieſcebas, & in cuius ſinu omnes curas deponebas, vt libere ſtudijs tuis, ac ſubleuandis patrocinio tuo amicis illis omnibus operam dares, quos in clientelam recepiſſes; Tibi tamen benigniſſimus Deus mētem dederit, vt Simonem Scalam nepotē tuum, qui Salamine, vulgo Famaguſtæ natus capta a Turcis Cypro in eorum poteſtatem venerat, magno pretio abs te redemptum in matris quodammodo locum ſubſtitueris: Gaudere deinde, quod ille optime indolis ac magnæ ſpei adoleſcens euadat, qui magno tibi ſolatio futurus ſit, atq. ad abſtergendas omnes moleſtias & obliuione delendas non mediocri adiumento: Quo officio quàm libenter functus fuerim, non eſt quod tibi perſuadere coner, te enim apprime diligi à me, ac plurimi fieri non ignoras. Taceam ne vero egregium tuum factū, & opus optimum, quòd tu nutu certè diuino admonitus,

Illum

Illum adoleſcentem induſtria tua, diligentia & amicorum ope atq. auxilio ex hoſtium manibus & ex vinculis tandem exemeris? Equidem (vt cætera mittã, non enim de excellentibus tuis virtutibus dicere nunc eſt mihi propoſitum) hoc vnũ attingam duntaxat, quòd cum te ſancte ſemper ac ſincere, nec non iuxta legem diuinãm, quoad eius fieri potuit, ſemper vixiſſe mihi conſtet (tecum enim iſtic me diu eſſe contigit) ac ſæpe aliquid ex ſacra ſcriptura delibaſſe, licet aduocati Iuriſconſultiq. munus obire nõ ceſſes, te non latere certo ſcio ab immortali Deo neminẽ deſeri eorũ, quos ipſe fore ſuos, ac ſuæ voluntati dicto audientes nouerit, de quo multa exempla ex eadem ſcriptura depromere poſſem, niſi tibi notiſſima eſſent; teq. hac conſtanti ſententia adductum in ſpem veniſſe fore, vt propitio Deo optimo maximo, ſi ad efficiendum opus iſtud aggreſſus eſſes, nepoti tuo adoleſcenti ſalutem impetrares. Quod cum tibi proſpere atq. ex ſentẽtia ſucceſſerit, & hoc eximium ac pulcherrimum a Deo benigniſſimo donum agnoſcas, non eſt cur dubitem, quin maximas & perpetuas eidem gratias acturus & habiturus ſis; nec te horter, vt Simonem erudias ad id munus pro tanto beneficio fungendum, ac diuinis præceptis inſtituas & imbuas, cum hæc tu melius quàm ego, acerrimo ingenio tuo, perſpicias. Tantum exploratum habeas velim

me

me non minorem ex iſto facto lætitiam volupta-temq; cepiſſe, quam tu perceperis, quod vetus no-ſtra neceſſitudo, & incredibilis inter nos amor po-ſtulat; meq. æternum Deum rogare, vt fauſtum hoc tibi ſemper felixq. ſit, nunquam intermiſſu-rum. Vale Paci humaniſſime. Thomas ſacratus frater te peramanter ſalutat. Ferrariæ. vi. idus Septemb. CIƆ IƆ LXXX.

IACOBO SACRATO
Epiſcopo Carpentoracti fratri ſuo.

Cognoueram ex alteris litteris Io. Pauanati noſtri Antiſtes optime te denuo Carpentoracti præfectum maxima Illuſtriſſimorum virorum cum gratulatione fuiſſe renuntiatum, in eoq. mi-rificũ ſummi Pontificis erga te ſtudium extitiſſe. Qui nuncius magno me quidem gaudio affecerat: Sãctiſſimo. n. illi viro te cordi eſſe perſpicuũ erat; ſuſceptę vero gubernationis maximo te premi onere non admodum lætabar: Nã hoc turbulen-tiſſimo tempore vix putabam ex prouincia iſta te laudem conſequi poſſe, Immo vt in non nullo-rum odium incurreres, & obtrectatorum ſermo-nibus locum relinqueres, facile euenturum eſſe credebam. Nunc ex alteris perſpexi te ab eodem Pontifice maximo iſta cura & ſollicitudine libe-ratũ fuiſſe, ac rurſus Grimaldo viro ſtrenuo atq. eximio delatam fuiſſe regionis iſtius præfecturã;

quod

quod certè & tua & mea cauſa longe mihi gratiſsimum fuit; Plebi.n.tibi commiſſæ atq. creditæ integra mente & opera quotidiana poſt hac in ſeruire poteris, quam interdum deſerere te oportuiſſet, ſi quæ præfectura requirit, ea perficere voluiſſes; Nam cum maxime deceat Epiſcopum & acri ſtudio & perpetua vitæ continentia tanquã armis munitum, quoquo tempore circunſpicere, ne quid indignũ committatur, nec facinora capitalia fiant, præſertim quòd ipſi delictorũ non modo ſuorum, ſed eorum etiam quæ curæ ipſius concrediti tam viri quàm mulieres perpetrarint, ratio reddenda ſit; cumq. ego animaduertam nihil in vita illius officio laborioſius eſſe, licet apud Deũ nihil beatius ſit, ſi ſic militet ac ſe gerat, quemadmodum iubet Deus, quo pacto vtranq. perſonam recte ſuſtinere potuiſſes, ſi munus hoc vnũ a quoquã vix digne exerceri queat, et a Præceptore noſtro Ieſu Chriſto affirmetur neminem duob. Dominis ſeruire poſſe, qui mentiri non poteſt? Nec ego hęc eò ad te ſcribo, quò te admonere velim de ijs quæ tibi notiſsima ſunt, ſus.n. mineruam; Sed quòd cum Deus Clemẽtiſsimus tibi propitius ſit, teq́ protegat, ſicut nuper Signa benignitatis erga te ſuę non obſcura dedit, quando lumen menti tuæ prætulit, vt ante triſtem caſum illum, domum redires, pro certo habere debes ab eo ſummum quoq. Pontificem diuino ſpiritu afflatũ

ſenten-

ſententiam mutaſſe, vt te non impediret, cum ſalutis animarum eorum qui tuæ fidei commendati ſunt, aßidue curam gerere tibi neceſſe ſit. Eſt igitur quòd immutata illius ſanctißimi ac prudẽtißimi viri voluntate gaudeas et gratiã Deo immortali habeas, Nam deinceps trãquilliori eris animo, & quietũ ac pacatum ſtatũ tenebis, de quo te dimoueri, ſi me audies, nunquam patiere, & ſi forte tempus hoc acciderit, pro viribus repugnabis atq. reſiſtes. Ego vero te ad expediendũ negotium illud quod mihi tecum commune eſt, promptiorẽ atq. alacriorẽ fore lætor. Quod reliquũ eſt Deũ optimũ maximũ, quem ſincere, deuote, & humiliter colis ac veneraris, vt me non ſugit, rogare atq. obſecrare ego quoq. in faciẽda re diuina non deſinã, quoad ſpiritum ducere ipſius Dei benignitate mihi licebit, vt te cuſtodiat, ſaluumq́. atq. incolumẽ diutißime ſeruet, quò vnà per litteras ſuauißime colloqui valeamus abſentes, poſtquã huiusmodi tẽpora conſecuta ſunt, vt præſentes ſimul eſſe, nosq́. inter nos cõplecti non poßimus. Vale Antiſtes frater optime atq. humanißime, Ac Grimaldum præſtantißimũ virum, eiusq́. legatum Pompeium Rocchiũ, quos libenter de facie noſſem, meis verbis plurimũ ſaluere Iube[illegible]. Ferr. iiij. idus Septemb. CIↃ IↃ LXXX.

LAVS DEO.

IN ADVENTV HENRICI REGIS GALLIÆ ET POLONIÆ.

Ad Eccleſiam Cathedralem.

SALVE Inuictiſſime & clemẽtiſſime Rex Henrice. Quis ob iucũdiſſimum tuum aduentum non sũma lætitia efferatur ac gaudio exiliat? Vtinã Deus Opt. Max. eã nunc nobis orationis facultatẽ ac dicẽdi copiã largiretur, vt exprimere tibi poſſemus, quàm tota hęc ciuitas exultet ob tam mirificũ in eã ſtudiũ tuũ; certè intelligeres, cum abs te tali ac tanto honore affecta fuerit, deuinctam illam maieſtati tuæ pro hac ſingulari humanitate, perpetuoq; addictam fore. In quo quidẽ immortales gratias agit optimo Duci ſuo ALPHONSO, qui tibi auctor fuerit eam diuino tuo conſpectu decorandi. Sed, quãuis eloquentia nõ valeamus, vultu tamen ac geſtu & plauſu maximo & penè incredibili, nec non omnium gentium ac nationum ad hãc ciuitatem concurſu ſignificare tibi conamur, quàm libenter te cõtẽplemur. Non .n. intuemur Regem ſolò nomine Chriſtianũ, ſed reipſa & factis vere religioſum. Itaq. ita elucet pietas ac ſanctitas tua, vt meritò te oẽs eximio ac ſingulari quodam honoris genere afficiẽdũ putẽt.

An putas tot Duces ac Principes, quot hic adeſſe videmus, ea ratione te proſequi proficiſcētem, quod regalē habeas poteſtatē? Non profectò, ſed quòd ad hoc regale nomen, quo dignus exiſtimatus es, integritas, iuſtitia, clementia, animiq. fortitudo ac reliquæ virtutes oēs accedāt, quæ in te præſtantiſſimæ ſunt, vereq; Regē efficiunt. Quò fit, vt nemo non te admiretur magnopere, neq. eadē qua cæteri mortales ſorte ac condicione natū, ſed è cœlo demiſſum eſſe arbitretur. Quæ cum DEI optimi & clementiſſimi dona ſint, In hoc vel maxime Rex Henrice tua ſumma virtus apparet, quòd a diuina bonitate, benignitateq. ea in te profecta eſse agnoſcis, ac mente integerrima, preclariſsimisq. operibus comprobas. Quare non eſt deinceps quòd vereare, ne non eodēmet adiutore Deo atq. propitio de hoſtib. tuis triumphaturus ſis, & eos præcipue, qui Chriſtum ac Sāctiſſimā Eccleſiā eius ſponsā valde opugnāt, adnihilū redacturus. Quod vt proſpere tibi feliciterq. atq. ex ſententia ſuccedat, pro certo habere debes, cùm omnes qui Chriſtianā religionē ſincere profitentur, tùm nos omnes hic nunquàm orandi finem facturos, quo æternus ac præpotens Deus cogitationes tuas grauiſſimas, actionesq. ita fortunet, vt optatiſſimum omnib. & optimū exitum habeant, ſicut nunc vnà cum Antiſtite noſtro Deū præcamur, vt te potentiſſimū ac maximum Regem ſaluū atq. incolumem ſeruet. IIII. Kal. Sextil. M D LXXIIII. Hora XXII. Ferrariæ.

GRE-

GREGORIO XIII. PONTIFICI SVMMO, GRATIARVM ACTIO.

BEATISSIME Pater. Quantum Iacobus Sacratus Epiſcopus Carpentoracti frater meus & ego Sanctitati Tuæ debeamus, totaq. familia noſtra addicta tibi ſit ob ſummum tuum in fratrem beneficium, neminem arbitror eloquentia ita præſtare, ne dum me qui parum ingenio poſſum, vt hoc explicare queat; Tanta enim extitit beneficentia tua, & in eũ liberalitas, vt nulla par ei reperiri poſſit oratio; quæ eò maior etiam tunc omnibus apparuit, quòd nec opinantem maxima dignitate affeciſti; Itaq; egregium hoc tuum factũ deinceps mecum tacitus conſiderans Pater Sãcte immenſam Sanctitati Tuæ gratiam ſemper habui, atque a Deo Opt. Max. & priuatim & publice quoque ſacrum frequenter celebrãdo, aſſidue precatus ſum, vt te quidem, qui omnibus ſuffragijs ſine mora & ſtatim Vicarius Chriſti, & ſummus ſanctæ Sedis præſes renuntiatus fuiſses, (quod maximum excellẽtiſſimæ tuæ virtutis indicium fuit) cũctis Cardinalibus ad ſumam conſenſionem in te eligendo diuino ſpiritu adductis, ſaluum diu atque incolumem ſeruaret Eccleſiæ ſuæ ſanctæ; mihi vero pro infinita bonitate ſua benignita-

teq. concederet,vt ad hoc vſq. tempus perue-
niri, quo limina Apoſtolorum viſere, ac eius
qui non nomine ſolum, ſed re ipſa & factis ve-
rè Sanctus eſset,ac talis vno omnium ore cele
braretur,diuinum conſpectum intueri atque
contemplari mihi liceret. Cum igitur diuiniſ
ſima hæc dona eiuſdem Dei incredibili bene-
ficio tandem conſecutus ſim, nihil mihi anti-
quius fuit,quàm huc accurrere, vbi primum
beatos Sanctitatis Tuæ pedes oſcularer, vene-
rarerq. Deinde immortales tibi gratias agerẽ,
(quo ego munere,vt debeo,animo libenti &
humili fungor) quòd fratrem noſq. omnes il-
lius conſanguineos, qui nunc ab eo pẽdemus,
magno honore decoraſti; Denique benigniſsi
mo aſpectu præſentiaque tua aliquandiu frue
rer, quod magis optandum,quàm ſperandũ
arbitrabar. Quæ omnia cum mihi ex ſenten-
tia ſucceſserint diuina aſpirante gratia, hoc exi
guum reliquæ vitæ tempus ſpero fore ipſomet
Deo adiutore,vt a me feliciter traducatur, &
ad commemorandam quotidie ſingularem
Sanctitatis tuæ in me libenter audiendo hu-
manitatem relictum mihi putetur. Quod re-
liquum eſt,Sanctitatem Tuam ſupplex oro at-
que obſecro, vt fratrem meum ſicuti Antiſtitẽ
Carpentoracti ſponte creaſti non merito ſuo,
ita ſi eum magnopere in curam gregis ſui in-
cumbere,neque illius integritatem, operam,
diligentiãq. in adminiſtrandis ijs, quæ ad Ec-
cleſiam ſuam,ac præſidis officium pertinent,
a quoquam deſiderari intellexeris, ob hæc ſua
merita

merita fouere tua beneuolentia, tueriq́ue non grauerís: Mihi autem large benedicere velis, & in numerum ſeruorum tuorum vere humilium me aſcribere; Conabor enim ſic tibi eſse quàm gratiſſimus, vt nunquàm Clementiſſimum Deum precari intermittam, Sanctitatem Tuam vti ſoſpitem perpetuò cuſtodiat & protegat, ac tua conſilia omnia tuasq́. actiones omnes fortunet, feliceſque tibi reddat. Pridie idus Aprilis. M D L X X.

AD LECTOREM.

NON me latet lector optime te valde miraturum eſſe, cum omnes ferè, qui leges condunt, eas latine ſemper ſcriptas ferant, Cur Iulius Cananus Epiſcopus Adriæ ſuas quas vocant conſtitutiones vernacula lingua promulgauerit. At ſcito Antiſtitē illum prudentia iudicioque & magno rerum vſu præditū non temere, non caſu, ſed omnia conſultò conſiderateq. feciſſe. Is enim cum comperiſſet in diœceſi ſua plurimos ſacerdotes ſenes eſſe, qui latinam linguam non callerent, nedum litteras ſacras, quarum ignoratio ne in animarū curatione ſæpiſſime peccatur, cuperetq. prouidere, ne ob eorum inſcitiam aliquid eueniret mali, cui poſtea remediū adhiberi non poſſet, eaq. ex re non nullam exiſtimationis ſuæ periculum in ipſum redūdaret, quaſi illius negligentiæ, inertiæq. & non miſeris temporibus perditisq. tribuendum ſit, quibus pleroſq. tenet mētis prauitas. (Quid enim optimus Pontifex non molitus eſt, vt ciuitatē ac diœceſim ſuam viris doctis ac probis ornaret?) Statuit & ſapienter, leges ſuas vulgari ſermone conſcriptas edere, ne cuiquam ſuorum ignorantia excuſationis loco eſſe poſſit, Non neſcius eos, ſi qui ſunt, qui doctrina prꝙſtent, ęgrę non laturos eſſe, quòd ipſe multorum vtilitatis rationem duxerit; Sed & illas pluribus

verbis.

verbis deſcriptas diuulgauit, vt in eorum animis notitia illarum rerum, quæ ad curandas animas, ad conformandosq. mores potiſſimũ ſpectãt, maximè imprimeretur: præclare enim cum eis actum iri arbitratus eſt, ſi illud quoq. dicendi genus recte perciperent; nec veritus eſt ne in varias reprehenſiones incurreret, dũmodo ſacerdotes ſuos ad colendum deuote clemẽtiſſimum Deum, ad maiorum inſtituta, ad modeſtiam morumq. emendationem erudiret. Dices; nonne libri multi de his rebus ita cõpioſe, itàq. dilucide conſcripti ſunt, vt nullus errori locus relinquatur? quos in manibus habere & paruo eſt in poteſtate omnium? Nec hoc ignorauit Antiſtes ille prudẽtiſſimus: Verum & illud probe ſciuit in eorũ lectione non verſari, impune quidem ipſis licere, vt vero decreta ſua legere negligant, ipſis non eſſe integrum, ne pœnas forſan eas dent, quæ eis ipſis decretis conſtitutæ ſunt. Quod facile accidere poſſet ijs, qui ad ſynodum vocati, ac de quapiam re interrogati eorum rudes ignariq. reperirentur. Quæ omnia cum Antiſtes noſter acie mentis & ingenij præuiderit, quis eius conſilium non probet, ac eximiam virtutem laudibus non extollat? Quare mirari deſine, & exploratum habe optimum illum virum Dei primum opt. max. honorem; Deinde illorum, qui ei ſubiecti ſunt, ſalutem ſibi ante oculos propoſuiſſe. In qua cogitatione cum ſemper defixus fuerit, merito ab omnibus ſapientiæ laudem tulit. Vale.

AD LECTOREM.

CVM in more poſitum ſit lector optime,vt decreta,quæ vulgo appellantur conſtitutiones, latine ſcribantur,vt à cæteris nationib. ſi ſortè ad illas ea peruenerint, legi atq. intelligi poſſint; Hercules tamen Sacratus Comacli Epiſcopus vir optimus ac prudētiſſimus, qui magis præſentium temporum, quàm pręteritorum rationem habet,quiq. animaduertit perpaucos reperiri, qui latinæ linguæ periti ſint,præclare autem cum plurimis agi,ſi eam tantum calleant,quantum ad munera illa ſatis ſit,quæ quiſq. obeunda ſuſceperit, priſtinum in hoc morem ac maiorum inſtituta imitari noluit. Nam is à Deo opt. max. populum ſibi creditum atque commiſſum fuiſſe perſpiciens,qui piſcandi artem profiteatur , in eaq́.ſe ſemper exerceat,nec nō ex piſcatu victū ſibi atq. veſtitū quærat: Sacerdotes vero ſuos in diſcendis litteris nō multam operam ponere,quò fit vt eorum pleriq. latine neſciant; Ac præuidens huic malo vllam medicinam adhiberi non facile poſſe, & quòd loci natura, atq. illorum hominum ſtatus condicioq. nō ferat, & quòd nihil contra naturam contendēdum ſit.Idcirco ſtatuit ſuis tantum ſacerdotibus decreta ſua lingua vernacula edere atq. publicare,nec in manus hominum externorum ea deuenire concupiuit; In quibus ita diſtincte, ita

clare,

clare,atq. dilucide præcepta ab eis diligenter ſeruanda tradidit,& vitæ modum illis conſtituit,vt ignorationi locum penitus non relique rit, nec excuſationi quoq. vt impunitatem ſe aſſequi ſperent,ſi,cum ſacerdotes ſuos in cura tione animarum,atq.ſacrarum rerum admini ſtratione aſſidue verſari oporteat, aliquo eos errore duci contingat. Nam Antiſtes ille humaniſſimus quos labores non ſuſtinuit, vt eos optime erudiret, & ad implendas partes ſuas aptos idoneosq.redderet? Nempe docuit,quo modo ipſi mores ſuos conformare, & honeſtam ac beatam vitam agere,quo plebibus quarum rectores ſunt, optimo ſint exemplo, & à quibus cauere debeant;vt neceſſario ſi quis er ret, decreta ipſa non legiſſe cõuincatur,ac pro pterea,quæ illis ipſis decretis pene sãcite ſunt, eas dare debeat. Quòd ſi Dei voluntas tuliſſet, vt populum Antiſtes hic integerrimus magis docilem haberet,omnes certè neruos ingenij atq. induſtriæ ſuę intendiſſet,quò illum bonis moribus ac religione imbueret,& caſus quoq. humanos,naturæq. fragilitatem non extimeſcere, atq. ad beatitudinem, quoad eius fieri poteſt,aſpirare doceret. Quod quamuis ſibi à Deo conceſſum non fuerit, nunquam tamen ipſe officio ſuo deerit,quin magnam curam ſuſcipiat,ac de grege ſibi commendato ita ſollicitus ſit, vt debet: Sed in eam cogitationem ſemper incumbet,vt poſt obitum ſibi de admi niſtratione ſua reddenda ſit ratio. Quæ cum ita ſint,quis optimum Pontificem iure reprehende-

hendere poterit, quòd ſe ad ſacerdotum ſuorum capacitatem atq. ingenium accommodârit, nec eis plus oneris imponendum putarit, quàm ipſi ferre queant? Nemo non, opinor, eũ ſummis laudibus dignũ eſſe, atq. iudicio multum præſtare cenſebit, quòd ſuorum hominũ vitam naturam, moresq. optime nouerit. Quare noli tu quoq. mirari, quòd inſtituta veterũ in hac re ſequi minime voluerit, cum in cæteris ea tenere omnibus viribus conetur; Sed cogita, vt res eſt, ſalutem animarum ante oculos ei obuerſatam fuiſſe, nihil præterea; vt ipſe in altero ſeculo non ſolum prudentiæ atq; ſolertiæ ſuæ, ſed laborum etiam ac vigiliarum multarum premium à Deo ſempiterno ſupremoq; ſibi perſolutum iri, ſperare debeat. Vale.

F I N I S.

Æterno, atq; Immortali Deo laus, honor, & gloria.

INDEX EORVM AD QVOS MISSAE SVNT EPISTOLAE.

ALEXANDRO Canalio. 71. & 73.
Alexandro Sardo. 369.
Alexandro ſacrato equiti Hieroſolymitano 250.
Aldo Manutio 33. 292.
Antonio Montecatino 418.
Antonio Manfredo 270.
Antonio Riccobono 121. 123. 136. 137. 141. 187. 205. 373.
Auguſtino Valerio Epiſcopo Veronæ 67. 68. 113. 115. 149. 152. 173. 208. 230. 298. 360. 412.
F. Auguſtino Foroliuienſi 188. 206.
Auguſtino Maranio 409.

B

Bartholomeo 125.
Benedicto Manzolio Epiſcopo Regii 290. 425.

C

Carolo Sigonio 413.
Carolus Sigonius Paullo Sacrato 416.

Cæſa-

Cæſari Glorierio 225.
259.344.
Chanijello Medico 389.
Carolo Hanffrengues 352.
Carolo de Sancto Sixto 386

E

Egidio Epiſcopo Mutinæ 13.
Ercoliano Monitio prepoſito 394

F

Fl. Antonio Gyraldo 367.
Fabio Maſeto 233.
253. 255.273. 350.
Franciſco Alciato Cardinali 357.380
Franciſco Martellio I. C. 36.210.
Franciſco Morando 83
102. 104.131.
Franciſco Paludino 127
197.212.

G

Goregio Carretto 383.399.
Gulielmo Sirleto Cardinali 215.
249.261.282.286. 300.356.483.

H

Hadriano Epiſcopo Iuſtinopolitano 7
Herculi Sacrato Epiſcopo Comacli 271.
Herculi Ciofano 377.
397.402.
F.Heliſeo inquiſitori 276.301.
Hieronimo Benitend. 371.
Hieronimo Bouio 427.
Horatio Morono 171.307.

Iaco-

I

Iacobo Sadoleto Cardinali 3
Iacobo Sacratto Epiſcopo Carpentoracti 341.435.
Iacobo Philippo Tamonio 288.295.
Ioanni Baptiſtæ Sacrato 1
Ioanni Baptiſtæ Saracio 9
Ioanni Baptiſtæ Foſchino 11
Ioanni Baptiſtæ Pignæ 242
Ioanni Baptiſtæ Spinellio 107
Ioanni Gulielmo. 392.
Ioanni Antonio Angiario 278
Io. Angelo Papio 429
Io. Franciſco Comendono 226
Io. Mario Criſpo. 426.
Io. Morono Cardinali 64 168.182.264.
Ioſepho Faſinardo 53.55.
Iulio Canano Epiſcopo Adriæ 94 97.99.101.116.118.120.134.152.153.155. 181.186.232.238.
Iulio Maſeto 219.236.240.252.

L

Lælio Arloto 268.274.280.
Ludouico Becatellio Archiepiſcopo Raguſino 16.

M

M. Antonio Mureto 39.40.42.45.50.70. 75.79.85.88.90.93.128.144.148.158.161. 163.175.177.178.191.193.196.221.234. 246.258.302.348.365.406.
M. Antonius Muretus. Paullo Sacrato 43. 48.

48.52.77.81.86.91.130. 147. 160. 179. 190. 194.222. 304. 347. 408.317.
Marco Antonio Martellio 59.
Marco Fortiæ 198. 201. 245.

N

Nauagerio Cardinali 61
Nicolao Thalamio 212.267.

O

Octauio Pantagatho 34.
Octauio Sanctacrucio 352.

P

Pacio Scalæ I. C. 105. 203.400.431.
Paullo Fortiæ 345.354.
Paullo Leonio Epiſcopo Ferrariæ. 284.420.
Paullo Manutio 24.26.27.30.31.
Paullus Manutius Paullo Sacrato 21.31.
Petro Viano 388.
Petro Lippomano Epiſcopo Veronæ 5
Philippo Mocenico Archiepiſcopo Cypri 228.
Pompeio Rocchio I. C. 381.400.
Ptolomeo Gallio Cardinali Comenſi. 184.

R

Renato cato I. C. 402.

S

Simoni Caſſolæ 108.111.157.375.

V

Vido Pancirollo I. C. 58
Vincentio Fantino 36.213.

Series Chartarum.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z A A B B C C

*Omnes ſunt quaterniones præter *, qui eſt duernio.*

ERRATA.

Pag.	lineæ.	errores. correctiones.
15	12	latiori. leg. lætiori
16	26	preſpicias l. perſpicias
29	1	orbari. l. orbarit
41	1	prelatas l. perlatas.
47	19	ſuauitas l. ſuauitatis
54	27	omne l. omnem
59	vlt.	optati. l. optatis
61	vlt.	maximā l. maxima
68	1	tantæ humanitati, leg. tantæ enim tuæ humanitati
69	3	entire. l. ſentire
72	9	preſpicias l. perſpicias.
85	1	nte l. ante
86	6	eiſſet l. eſſe.
116	8	comittā l. committam
141	22	genere. l. gerere.
142	6	tuam. l. totam.
149	2	preſpicere. l. perſpicere.
161	20	Antonius Muretus l. Antonio Mureto.
169	25	intermittimus l. intermittemus.
186	21	immutan dætuæ l. immutandætuæ
201	vlt.	fuſſe. l. fuiſſe.
214	2	conoſcas l. cognoſcas

Pag.	*lineæ.*	*errores.*	*correctiones.*
218	7	poſst l.	poſsit
227	2	eſſer, l. eſſe.	
236	30	& dares l. te dares,	
235	vlt.	altem l. ſaltem	
251	14	qunquam l. quanquam	
253	17	ſauitate l. ſuauitate	
259	9	quantā l. quanta	
259	27	res magis, l. res me magis	
269	25	coniuga uit, l. coniugauit	
271	2	homnis, l. hominis	
287	13	maximā l. maxima	
290	26	qunquam l. quanquam.	
291	5	qua l. quæ	
291	7	mangopere l. magnopere,	
291	21	vigilarum l. vigiliarum	
295	19	firmatem, l. firmitatem	
303	10	ingoras. l. ignoras.	
342	5	miltum, l. militum	
352	21	don l. dum	
357	1	ſalutabis. l. ſalutabit.	
368	2	habeti l. hebeti	
371	21	voluetate l. voluptate.	
372	15	nactam. l. nactum	
379	1	buidem l. quidem.	
379	10	tuę l. tua	
383	4	eſſe ducā. l. appellem.	
390	5	quo mecumq. l. quo mecū eſſe, mecumq;	

Pag.	*lineæ*	*errores correctiones.*
411	11	quod ad. l.quoad
415	9	unquam l.nunquam.
427	4	lepore ac, l. lepore etiã ac,
428	13	demonſtranſti, l. demonſtraſti.
431	1	a me coli. l.a me ita coli
432	20	optime l.optimæ.
439	22	ſumam l. ſummam